

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
2019-YL-034

**1190, 1193, 1196, 1199 TARİHLİ ANADOLU AHKÂM
DEFTERLERİNE GÖRE XVIII. YÜZYILDA AYDIN SANCAĞI**

HAZIRLAYAN
HÜSEYİN SEFA DÜNDAR

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜLENT ÇELİK

AYDIN-2019

T.C
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL
BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

(Anabilim Dalı Adı) Anabilim Dalı (**Yüksek Lisans / Doktora**) Programı öğrencisi (**öğrencinin Adı Soyadı**) tarafından hazırlanan (**Tezin Başlığı**) başlıklı tez, (**savunma tarihi**) tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan			
Üye			
Üye			
Üye			
Üye			

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu (**Yüksek Lisans-Doktora**) tezi,
Enstitü

Yönetim Kurulunun tarih sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

İmzası

T.C
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL
BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2019

İmza

Hüseyin Sefa DÜNDAR

ÖZET

1190, 1193, 1196, 1199 TARİHLİ ANADOLU AHKÂM DEFTERLERİNE GÖRE XVIII. YÜZYIL AYDIN SANCAĞI

Hüseyin Sefa Dünder

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi. Bülent ÇELİK

2019, XIII + 239 sayfa + 1 Grafik + 2 Görsel

Osmanlıda yönetim düzeni adalet üzerine kurulmuştur. Bunun en büyük örneği halkın şikâyetlerinin kayda geçirildiği şikâyet defterleridir. Bu defterlerin tutulma nedeni, devlet tarafından otokontrolün en iyi şekilde sağlama ihtiyacıdır.

Artan şikâyetleri çözmek, otoriteyi yeniden sağlamak amacıyla 1742 yılında Reisü'l-Küttap Ragıp Efendi tarafından, mahalli şikâyet sistemin getirilmesiyle artık şikâyet kayıtları müstakil olarak tutulmaya başlamıştır.

Müstakil olarak kaleme alınan bu defterlere Ahkâm Defteri adı verilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, 989 Genel No ile Hicri 1155-1306/Miladi 1742-1889 tarihleri arasında 186 adet Anadolu Ahlâm Defteri bulunmaktadır.

Bu çalışma ile Anadolu Ahkâm Defterleri arasından, XVIII. yüzyıla ait; 1190, 1193, 1196, 1199 tarihli defterler içerisinden, Aydın Sancağı'na ve çevresine ait hükümler tespit edilip, transkript edilerek, konularına göre tasnif edilip bölgeyle ilgili ticari, ekonomik, güvenlik, kişisel anlaşmazlıklar, toprak kavgaları, gibi konular incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Ahkâm Defterleri, Aydın Sancağı, XVIII. Yüzyıl, Osmanlı Devleti, Şikâyet.

ABSTRACT

**The date is 1190, 1193, 1196, 1199 According to Anatolian Ahkâm Defter XVIII.
Century in Aydın Sandjak**

Hüseyin Sefa Dünder

Master Thesis, Department of History

Supervisor: Dr. Bülent ÇELİK

2019, XIII + 239 Page + 1 Graphics+ 2 Visual

The management order in the Ottoman Empire was founded on justice. The biggest example of this is the complaint notebooks, where public complaints are recorded. The reason for keeping these notebooks is the need to provide the best possible way of autocontrol by the state.

To solve the increasing complaints, to reassure the authority in 1742 by Reisü'l-Küttap Ragip Efendi, with the introduction of the local complaint system, complaints records are now being kept detached.

“*Ahkâm Defter*” is written as detached. In the Ottoman archives, the 989 General No. and Hijri 1155-1306/Miladi 1742-1889 to 186 pieces there is Anatolian Ahkâm defter.

With this work within Anatolian Ahkâm defter, XVIII. century from the date is 1190, 1193, 1196, 1199 for Aydın. Provisions are determined and to transcripts. Was also classified. Thus, topics such as commercial, economic, security, personal disputes, territorial fights, etc. will be examined.

Key Words; Anatolian Ahkâm Defter, Aydın Sandjak, XVIII. Century, Ottoman Empire, Complaint

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	xiv
GRAFİK VE GÖRSELLER	xv
GİRİŞ.....	1
1. AHKÂM DEFTERLERİ	3
1.1. ANADOLU AHKÂM DEFTERLERİ’NİN İNCELEMESİ	10
1.2. AHKÂM DEFTERLERİNİN YAZI TÜRÜ	13
2. DEFTERLERE AİT ÖZETLER	15
2.1. 62 NUMARALI DEFTER	15
2.2. 63 NUMARALI DEFTER	17
2.3. 71 NUMARALI DEFTER	18
2.4. 72 NUMARALI DEFTER	25
2.5. 80 NUMARALI DEFTER	28
2.6. 89 NUMARALI DEFTER	33
3. ÇALIŞMASINI YAPTIĞIMIZ AHKÂM DEFTERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	39
3.1. HÜKÜMLERİN KONULARINA GÖRE TASNİF VE DEĞERLENDİRMESİ.....	40
3.1.1. Güvenlik Sorunlarıyla İlgili Hükümler	41
3.1.1.1 Baskı altına alma	41
3.1.1.2. Halkın huzur ve düzenini bozma	42
3.1.1.3. Darp-Cinayet.....	43
3.1.1.4. Gasp-Hırsızlık	48
3.1.1.5. Eşkıyalık	51
3.1.1.6. Diğer	52
3.1.2. Toprak Sorunlarıyla İlgili Hükümler	54
3.1.2.1 Toprak gelirine müdahale	54
3.1.2.2. İltizam ve toprak gelirini alamama.....	56
3.1.2.3. Toprak geliri üzerinde anlaşmazlık.....	57
3.1.2.4. Toprak üzerinden haksız gelir elde etme	58
3.1.2.5. Toprak üzerinde hak iddiaları	59
3.1.2.6. Toprağın başkasına devri	60
3.1.3. Vakıf Sorunlarıyla Alakalı Hükümler	62

3.1.3.1. Vakıf gelirine el koyma.....	63
3.1.3.2 Vakıf gelirini toplayamama	65
3.1.3.3. Vakfa karşı yapılan şikâyetler.....	68
3.1.3.4. Vakıf gelirleri üzerinde hak iddiaları veya anlaşmazlıklar ve diğer olaylar	68
3.1.4. Borç İlişkileriyle İlgili Hükümler	71
3.1.4.1. Borcunu tahsil edememe	72
3.1.4.2. Borcun bir kısmını tahsil edip kalan kısmını alamama.....	74
3.1.5. Miras Sorunlarıyla Alakalı Hükümler.....	76
3.1.5.1. Aile ve akrabaların mirasa el koyması.....	76
3.1.5.2. Varis adına miras yönetimi	78
3.1.5.3 Üçüncü şahısların mirasa karışması.....	78
3.1.5.4. Diğer	80
3.1.6. Ticaret Sorunlarıyla İlgili Hükümler.....	81
3.1.6.1. Yasaklı mallar	81
3.1.6.2. Mal satış sorunları.....	81
3.1.6.3 Satış engellemeleri	82
3.1.6.4. Ödeme sorunları.....	83
3.1.6.5. Habersiz satış işlemleri	83
3.1.6.6. Eksik mal teslimi.....	84
3.1.6.7. Üretim engellemeleri	84
3.1.7. Vergi Sorunlarıyla Alakalı Hükümler	85
3.1.7.1. Vergiye itiraz	85
3.1.7.2. Vergi ödemeye zorlama ve fazla vergi talebi.....	86
3.1.7.4. Vergi toplayamama.....	88
3.1.8. Diğer Sorunlarla İlgili Hükümler.....	88
3.1.8.1 Aile sorunları	88
3.1.8.2. Mesken sorunları.....	89
3.1.8.4. Sağlık sorunları	89
3.1.8.5. Görevi kötüye kullanma.....	90
3.1.8.6. Yargı'ya müdahale.....	91
3.1.8.7. Sosyal sorunlar.....	92
3.1.8.8. İskân sorunlar.....	92
SONUÇ.....	94
EKLER.....	106
EK 1: ÇALIŞMASINI YAPTIĞIMIZ DEFTERLERİN TRANSKRİPTLERİ	106
62 NUMARALI DEFTER.....	106
63 NUMARALI DEFTER.....	115
71 NUMARALI DEFTER.....	120
72 NUMARALI DEFTER.....	160
80 NUMARALI DEFTER.....	172
89 NUMARALI DEFTER.....	203
KAYNAKÇA	232

DİZİN	237
ÖZGEÇMİŞ.....	242

KISALTMALAR ve İŞARETLER

a.g.e. Adı Geçen Eser.

a.g.m. Adı Geçen Makale.

a.g.t. Adı Geçen Tez.

Bkz. Bakınız.

BOA Başbakanlık Osmanlı Arşivi.

C. Cilt.

H. / M. Hicri / Miladi.

s. Sayfa.

TDVİA Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.

MEB Milli Eğitim Bakanlığı.

Çev. Çeviren/Çevirenler.

Ed./ed. Editör.

(?) Yazılış veya okunuşunda şüphe duyulan kelimeler.

(...) Belgelerde transkript edilemeyen kelimeler yerine kullanılmıştır.

(-) Hükümlerde bulunan boşluklar için kullanılmıştır.

[] Hükümlerde sehven yazılmamış ya da yazılması muhtemel kavramlar için kullanılmıştır.

GRAFİK VE GÖRSELLER

Grafik 1: Hükümlerin Yüzdelerik Dağılımları.....40

Görsel 1: Yatağan Kılıcı.....46

Görsel 2: Çakmaklı Tüfek.....47

GİRİŞ

Yazının icadıyla beraber kaydetmeyi öğrenen insanoğlu, kaydettiği belgeleri saklamaya başlamış, saklanılan bu belgeler de arşivciliğin temelini oluşturarak, belgelerin sonraki kuşaklara aktarılması heyecanını oluşturmuştur. Belge saklamaya başlayan topluluk veya toplumlar tarafından arşivleme işlemlerine önem verilerek, saklanan belgeleri muhafaza için özel mekân tayinleri yapmış, bu da tarihsel süreçte arşiv kurumu ve arşivciliğin kendine has sistematikiğini oluşturulmuştur.

Osmanlı devleti, uc beyliğinden, imparatorluk haline geldiği ve varlığını sürdürdüğü süre boyunca oldukça geniş bir coğrafyaya hükmetmiş, bu hkimiyetinde kaydını tuttuğu belgeleri de itinayla saklayarak, günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Bugün, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arřivi¹ bünyesinde yer alan bu kayıtlar, çeşitli sebeplerle yazılmış ve önem derecesi farklılık gösteren belgeler ve defterlerden oluşmaktadır. Sayıları 150 milyonu aşkın olduğu belirtilen bu defter ve belge serileri, dünyanın en zengin arşivleri arasında yer almaktadır.² Bahsi geçen arşiv kaynaklarında, Anadolu coğrafyasıyla beraber, Osmanlı devletinin hkim olduğu diğer bölge ve toplumlar hakkında idari, sosyo-kültürel, ekonomik ve askeri konularda edinilecek bilgiler, birinci el kaynak olması hasebiyle oldukça önemlidir.

Çeşitli devlet kurumları ve devlet adamları bünyesinde kaydı oluşturulan belge ve defterlerin bir kısmı, özellikle XVI. yüzyıldan itibaren kazandığı önemle, edindiği konum gereği padişahtan hemen sonra gelen Divn-ı Hmyn'da tutulmaktadır. Osmanlı arşivi bünyesinde bulunan ve çalışmamızın temel konusunu teşkil eden Ahkm defterleri de Divn'da kaydı tutulan defter serileri arasındadır. Bu defterlerle Osmanlı devlet kurumlarında yaşanan aksaklıklar ve bunların halka nasıl yansıldığı ve bunlardan bağımsız olarak defter kayıtlarının tutulduğu tarihte, insanların yaşadıkları olaylara farklı açıdan bakma imknı

¹ 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçim sonrasında Başbakanlık Kurumu terkedilerek Cumhurbaşkanlığı Hkmet Sistemi'ne geçilmiştir. Bu değişiklik ile Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Başbakanlık bünyesinden alınarak Cumhurbaşkanlığı'na bağlanmıştır. Bu sebeple çalışmamızı hazırlarken, belgeleri temin ettiğimiz ve çalışmayı hazırladığımız sürede, eski sistem yürürlükte olduğundan dolayı, dipnotlarda belgeleri kaynak gösterirken BOA kavramı kullanılmıştır.

² Harun BAŞTÜRK (2016), *9 Numaralı Nme-i Hmyn Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi* (s.116-237) (H.1186-1218/M.1772-1803), Yüksek Lisans Tezi, Kilis, s.18.

bulunmaktadır. Bu sebeple Ahkâm defterlerinin Osmanlı devletinde görülen adli olayların gün yüzüne çıkarılmasındaki payı büyüktür.

Çalışmamızda 6 adet Anadolu Ahkâm defteri kullanılmıştır. Kronolojik sıra gözetilerek transkript ettiğimiz bu defterler; H. 1190, 1193, 1196 ve 1199 yılları arasında, üçer yıl aralıkla belirlenmiştir. Ancak 1193 ve 1199 yılına ait defterlerden, Aydın Sancağıyla ilgili, elde edilen hüküm sayısı hem az görüldüğünden hem de defter bütünlüğünün bozulmaması için 1194 ve 1200 yılına ait hükümler de latinize edilmiştir. Çalışmamız M. 1776/1777 - 1785/1786 yıllarına tekabül etmektedir. Bu tarihlerde de Osmanlı devletinin başında I. Abdulhamid bulunmaktadır.

Çalışmamızda birinci el kaynak olan Ahkâm defterlerinin yanında, bu konuyla alakalı çalışmalar ve çeşitli katkılar sağlayan diğer kaynaklar kullanılmıştır. Dipnotlarda Ahkâm defterleri gösterilirken, defterlerin Osmanlı arşivinde yer alan fon kodu ve sayfa numarası verilmiştir.

Çalışmamız genel olarak üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; Ahkâm defterlerinin tanımı, biçimsel özellikleri ve tarihsel süreci hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde; çalışmada kullandığımız defterlere ait hükümlerin, konu hakkında genel bir bilgi verebilecek olan özetleri, defterlerin özgün isimleri altında, hüküm numaraları gözetilerek sıralanıp yazılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde; çalışmada kullanılan Ahkâm defterlerinin içeriği hakkında bilgi verilerek, defterlerin içerdiği hükümler yapısına uygun olarak, genel konu başlıkları halinde ayrılmış, yine konularla alakalı oluşturulan alt başlıklar maddeler halinde verilerek de hükümlerin daha mikro yapıda incelenerek analiz ve çıkarımları yapılmıştır.

Bu çalışma ile Osmanlı devletinin, Aydın Sancağında karşılaştığı hukuki sorunlar tespit edilerek, bölgenin sosyal, yönetim ve güvenlik gibi birçok alanda yapılan tespitlerle, daha önce yazılmış olan bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliğinin teyidi ve varsa yeni bilgilerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

1. AHKÂM DEFTERLERİ

Kuruluşundan itibaren geçen 100 yıllık süreçte Osmanlı Devleti, ihtiyaçlarına dönük devlet kurumlarını oluşturmuş, İstanbul'un fethiyle beraber kurumlaşma sürecini tamamlayıp merkeziyetçi bir yapıya bürünmüştür. Bu yapı altında devletlerin hafızası niteliği taşıyan arşivler oluşturulmuştur. Bu arşivlerde kuruluş dönemine ait fazla kaynak bulunmasa da kurumlaşmanın oturması, özellikle de İstanbul'un fethinden sonra girilen faaliyetler ile tutulan kayıtlar “defterhane” isimli özel ve korunaklı bir bölümde saklanırdı.³

Kanuni Sultan Süleyman döneminden başlayıp Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar gelen defter serileri incelendiğinde, Osmanlı devlet yapısı ve arşivciliği defter yazıcılığı üzerinden sürdürülmüştür.⁴ Arşivlerdeki defter serilerinin bir kısmı da mahkeme kayıtlarından oluşmaktadır ki çalışmamızın kaynağını oluşturan Ahkâm defterleri de bu mahkeme kayıtlarındandır.

Genel olarak bakıldığında Ahkâm, hüküm kelimesinin çoğuludur ve kararlar, emirler manasına gelmektedir.⁵ Ahkâm defterleri ise Divân-ı Hümâyûn'da alınan kararların yazıldığı ve lazım olduğunda yeniden müracaat edilen mahkeme kayıt defterleridir.⁶ Ahkâm daha geniş anlamda belli bir konu hakkında konulmuş kuralların bütünü ifade etmek için kullanılmaktadır.⁷ Yapılan kayıtlar mali işlerle alakalı ise bunlar “Maliye Ahkâm Defterleri” olarak kayıt olunurdu.⁸ Ahkâm-ı Maliye de denilen bu defterler “Defterdarlık” tarafından hazırlanırdı.⁹ Ahkâm-ı Maliye defterleri, Anadolu ve Rumeli Defterdarlıkları tarafından hazırlanırken, 16. yüzyıl sonlarına doğru maliye kalemlerindeki artış ile her kalem için

³ Yasin KOZAK (2005), *V ve VI Numaralı Maraş Ahkâm Defterlerinde Maraş'a Gönderilen Hükümler*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, s.1.

⁴ Canan KUŞ (2008), *1780–1784 Tarihli ve 4 Numaralı Halep Ahkâm defteri (s.1–53) Transkripsiyon ve Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, s.1.

⁵ Şemseddin SAMİ (2010), *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul, s.555; Ferit DEVELLİOĞLU, (1962) *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Doğu Matbaası, Ankara, s.20.

⁶ Mehmet Zeki PAKALIN (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü c.1*, Milli Eğitim Basımevi, 3. Baskı, İstanbul, s.30.

⁷ Kuş (2008), a.g.t. s.3.

⁸ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI (1984) *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s.280.

⁹ Kuş (2008), a.g.t. s.7.

müstakil defterler tutulmaya başlanmış, 18. yüzyıldan itibaren “Evamir-i Maliye Kalemî” olarak yeni kurulan yapıda hazırlanmaya devam etmiştir.¹⁰

Şikâyet defterleri arasında yer alan Ahkâm Defterleri, adalet kavramına önem vermiş bir devletin halk veya devlet kademesinde oluşabilecek tüm haksızlıkları çözmek için atılan adımların bir nevi hafızası, diğer bir deyişle kayıdır. Ayrıca adalet kavramı Orta doğu’da hüküm sürmüş devletlerde, bizzat halkın şikâyetlerini hükümdara iletmesi ve bu vesileyle yaşadığı sorununa çözüm bulmak için Divân’a, hükümdarı ordaymış gibi yapılan başvurular etrafında gelişmiştir.¹¹ Devletin sınırlarının genişlemesine paralel olarak artan nüfus ve devlet içerisinde 16. yüzyıldan itibaren başlayan bozulmalar, zamanla şikâyetlerin artmasına yol açmış, şikâyet/ahkâm defterlerinin sayılarının da aynı oranda artmasında büyük rol oynamıştır.

Ahkâm Defterleri Divân-ı Hümayûn’da tutulur, kaydı tutulan hükümler padişah adına hazırlandığı için de ferman niteliği taşırdı.¹² Ayrıca 1619 yılına kadar berat, ferman ve hükümlerin kaydı Mühimme defterlerine¹³ yazılırken, bu tarihten sonra sadece devlet kurumlarında danışılan ya da görüşülen işler Mühimme defterlerine yazılarak, geri kalan içerik Name defterleri, Ecnebi defterleri, Şikâyet ve Ahkâm defterleri olarak yeniden yazılmıştır.¹⁴ Hükümlerin Mühimme defterlerine kaydedildiği dönemlerde Divân yargı işlerini Kazaskere yönlendirirdi ve alınan kararlar çoğu kez padişahın onayına sunulmadığından kayıtlı değildi.¹⁵ Başka isimlerle farklı defter kayıtlarının tutulmaya başlanması, Osmanlı Devleti’nin bürokrasisindeki değişimi ve artan bürokratik iş yoğunluğunu göstermektedir.

Şikâyet kurumunun ayrılmasıyla, şikâyetler için oluşturulan müstakil defterler ve hukuk alanının önemi, yapılan kayıtları ile devlet nezdinde ön planda çıkmaya başlanmıştır. Şikâyet

¹⁰ Halil SAHİLLİOĞLU (1988), “Ahkâm Defteri” *TDVİA*, c.1, Ankara, s.551.

¹¹ Halil İNALCIK (2016), *Osmanlı’da Devlet, Hukuk ve Adalet*, Kronik Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, s.63.

¹² Yusuf SARINAY (2010) *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi* Başbakanlık Basımevi, 3. Baskı, İstanbul, s.22.

¹³ Mühimme Defteri; “Osmanlıların, Divân-ı Hümayûn’da kararlaştırılan hususlar üzerine padişahın onayı alındıktan sonra düzenledikleri fermanların suretlerinin kaydedildiği defterlerdir.” Mübahat KÜTÜKOĞLU (2006), Mühimme Defteri *TDVİA*, c.31, Ankara, s.520; “Sadaret dairesinde tutulan defterlere verilen isimdir. İki türü bulunmaktadır. İlki alelade yazılan açık Divân görüşmelerini içerir. Diğeri ise Mektum-ı Mühimme olarak anılan gizli olarak yazılmış ferman ve beratların toplandığı defterdir.” Pakalın (1983), a.g.e. s.605.

¹⁴ Saliha OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU (2012), Şikâyet Defterlerine Göre Osmanlı Teb’asının Şikâyetleri, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 61, Ankara, s.177.

¹⁵ İlber ORTAYLI (2008), *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedid Neşriyat, Ankara, 3. Baskı, s.211.

ya da Atık şikâyet defterleri¹⁶ olarak anılan bu defterler oldukça dağınık bir düzende yazılmış olup, Ahkâm defterlerinin ilk örnekleri olarak karşımıza çıkar.¹⁷ Bu sebeple Ahkâm defterleri biçim, boyut, kayıt düzeni ve “Beylikçi Kalemî¹⁸” tarafından hazırlanmış olmasıyla Mühimme defterlerinin şekil ve kaydediliş bakımından benzeridir.¹⁹ Bu noktada belirtmekte fayda vardır ki; isminde ahkâm geçen en erken tarih kayıtlı defter “*kuyûd- ı ahkâm-ı şikâyet*” adıyla, Mühimme defterleri arşivinde bulunmaktadır.²⁰ Şikâyet ve diğer konuların Mühimme defterine işlenmesinin terki, Mühimme defterlerinin içerik olarak zayıflamasına neden olsa da beraberinde şikâyet kurumunun kendi içinde ihtisaslaşmasında oldukça etkili olmuştur.²¹

Bölgesel olarak bakıldığında Ahkâm defterleri daha dar bir alanı kapsamaktadır. Yani Şikâyet defterleri tüm ülkeyi kapsarken, Ahkâm defterleri sadece kaydı yapılan eyaleti kapsardı.²² Ayrıca diğer eyalet yöneticilerine hitaben hazırlanan hükümler sayılmazsa, belli bir eyalet için hazırlanmış hükümler, genel olarak başka bir eyaletin Ahkâm defterinde görülmezdi. Ancak nadiren de olsa kâtip hataları veya defterlerin karıştırılması neticesinde bir eyaletin hükmü başka bir eyaletin Ahkâm defterinde çıkabiliyordu.²³

18. yüzyıl ile beraber mahalli idarelerin yapısı değişmeye başlayınca, 1742 yılından itibaren her eyalete ayrı olarak Ahkâm-ı şikâyet defterleri tutulmaya başlamıştır.²⁴ Dönemin Reîsü'l-Küttâbı olan Mehmed Ragıp Efendi (Koca Ragıp Paşa²⁵) tarafından bulunup

¹⁶ “Atık Şikâyet adıyla; Atık, Ordu, Rîkab şikâyet defterleri olarak 213, şikâyet başlığı olarak da 38 adet defter parçası Başbakanlık Osmanlı Arşivinde mevcuttur.” Ramazan GÜNAY (2013), Osmanlı Arşiv Kaynakları İçerisinde Ahkâm Defterleri: Gelişim Seyri, Muhtevası ve Önemi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, Isparta, s.15.

¹⁷ Feridun EMECEN (2005), Osmanlı Divânının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.3, Sayı 5, s.125.

¹⁸ Divân kalemî de denilen bu kurumun ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Bu kurum; Divân'da görüşülen konular ve alınan kararlar ilgili belgeleri ilgili birimlere gönderir, emir ve hüküm suretleri, hatt-ı hümayun, ferman ve Divân defterlerinin hazırlanması ve yazımıyla ilgilenirdi. Beylikçi Kalemî'nin başında Beylikçi Efendi bulunur, yardımcısı da kîsedardır. Beylikçi Kalemî Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar varlığını sürdürmüştür. Bkz; Mehmet İPŞİRLİ (1994), “Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı” *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, ed. Ekmeleddin İHSANOĞLU, İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) Yayınları, c.1, İstanbul, s.181-182

¹⁹ BAŞTÜRK (2016), a.g.t. s.18.

²⁰ Emecen (2005), a.g.m. s.127.

²¹ Gülnur KOÇ ÇELİK (2016), *28/3 Numaralı Fransa Atık Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, s.2.

²² Kuş (2008), a.g.t. s.6.

²³ Gürkan CEVGER (2016), 1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri'nin Şekil ve İçerik Yönünden Değerlendirilmesi, *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, Sayı 1, c.3, Bartın, s.68.

²⁴ Nahide ŞİMŞİR (2015), 103 No'lu Anadolu Ahkâm Defteri'ndeki İzmir ile İlgili Hükümler, *Tarih İncelemeleri Dergisi* sayı: 10, s.360.

²⁵ Emecen (2005), a.g.m. s.125. Ayrıca Bkz; Mesut AYDINER (2007), “Râgıb Efendi” *TDVİA*, c.34, Ankara, s.403-406; 1698-1763 yıllarında yaşamış Osmanlı sadrazamlarındandır. Babası Defterhane kâtibi Şevki Mehmet

uygulanan bu sistem ile Divân-ı Hümayûn'daki iş yoğunluğu azaltılmak hedeflenmişti.²⁶ 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülke genelinde tamamen uygulanmaya konulan bu sistem, Ahkâm-ı şikâyet/Ahkâmü'ş-şikâyet adıyla uygulanmıştır.²⁷

Ahkâm defterleri, yazıldığı tarihler açısından bakıldığında, çoğunlukla 18. yüzyıl defter serilerinden sayılsa da Osmanlı bürokrasisi ahkâm kavramına eskilerden âşinaydı. Bu durumu Feridun EMECEN hazırladığı bir çalışmada; "...*Darphane mukataalarıyla ilgili bir defterde görülen, 15 Şevval 887/27 Kasım 1487 tarihli kayıta, "...hüküm verildi ki teftiş oluna, ahkâmda mezkûrdur..." tarzındaki ifade, ahkâm adı altında defterlerin varlığına delâlet eder.*" şeklinde ifade etmektedir.²⁸

Ahkâm defterleri içerik yönüyle; toprak anlaşmazlıkları, vergi usulsüzlükleri, alacak-verecek sorunları, mahalli yönetimle çıkan anlaşmazlıklar, vakıf ve ticari sorunların büyük ölçüde kayıt altına alınmasıyla oluşturulmuştur. Daha önce kadı mahkemesine gitmiş bir şikâyete verilen kararı tanımayan, verilen kararı beğenmeyen ya da yapılan şikâyetle ilgilenilmediği gerekçesiyle, şikâyetler bir üst mahkeme sayılabilecek Divân-ı Hümayûn'a götürülür, yapılan bu şikâyetler de Ahkâm defterlerine kaydedilirdi.²⁹ Divân'da kurulan bu mahkeme bir nevi "temyiz" görevi ifa etmekteydi. Böylece kadı mahkemeleri de denetim altında tutulurdu.³⁰ Divân'a götürülen sorunları çözmek için şikâyetçilerin dinlemesine "*Mazlama Divânı*" denilmekteydi.³¹

Efendi'dir. Akranlarına oranla keskin zekâlı ve yetenekli olduğu söylenir. Defterhanede çalıştığı dönemde "Râgıb" mahlası verilmiştir. Ancak Koca Râgıb Paşa olarak anılır. Revan seferine katıldı, iki yıl sonra Revan kâtibi olarak tayin oldu. 1732 yılında Bağdat defterdarlığına atandı. 1736'da Rus seferine katıldı ancak gönderilen bir hatt-ı hümayunla, İran ile yapılacak müzakerede Reisülküttap tercümanı olarak katıldı. 1741'de Reisülküttap oldu, Osmanlı diplomasisinde birçok düzenleme yaptı. Caferi mezhebinin tanınması hakkındaki görüşleri nedeniyle, Dârüssaâde Ağası Hacı Beşir Ağa ile arası açıldığından Mısır valiliğine atandı. 1748 yılında Aydın Muhassıllığına getirildi. 1756'da sadrazam yapıldı. Ekonomide birçok ıslah yaparak gelir-gider dengesini oluşturmaya çalıştı. Donanma ve tophanede ıslahatlarda bulundu. 1763 yılında İstanbul'da vefat etti.

²⁶ Kübra DURSUN (2015), *1 Numaralı Sivas Ahkâm Defterinde Yer Alan Vakıf Davalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Tokat, s.7.

²⁷ Hikmet ÇİÇEK (2018), 3 Numaralı ve H. 1162-1171/M. 1749-1758 Tarihli Erzurum Ahkâm Defteri'nin Tahlili, *Anasay Dergisi*, sayı; 3, s.63.

²⁸ Emecen (2005), a.g.m. s.113.

²⁹ İnalçık (2016), a.g.e. s.66.

³⁰ Mehmet Akif AYDIN (1994), "Osmanlıda Hukuk" *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, ed. Ekmeleddin İHSANOĞLU, İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), c.1, İstanbul, s.401; Kadı mahkemelerinin verdiği karara itiraz üzerine Divândan bir müfettiş Kadı tayini yapılabilirdi. Aydın (1994), a.g.e. s.402.

³¹ Belirli günlerde toplanan Divân-ı Hümayun; yolsuzluk ve zulümleri önlemek ve şikâyetçi dinlemek için toplanması halinde "*Mazlama Divânı*" adını alır. Ortaylı (2008), a.g.e. s.212.

Ahkâm defterlerinin içerdiği konular hukuki olduğu kadar sosyo-ekonomik tarih yönünden de oldukça önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu defter serileri ile bölge insanların yaşadığı sorunlar genel olarak incelenme imkânı bulmuştur. Defterler yöre insanının ya da idari amirlerin hangi konularda ihtilafa düştüklerinin tespitinde birinci el kaynak olmaları hasebiyle önemi rol oynamaktadır. Ayrıca Ahkâm defterleri yerel tarihçilikte, özellikle demografik yapısı küçük olan yerleşim yerleri ile alakalı bilgilere ulaşma şansını artıran önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkar.³² Binaenaleyh, bu defterler eyaletin alt birimleri olan sancak, kariye hatta mezralara kadar oldukça geniş bir alan hakkında kaynak oluşturmasından dolayı kıymeti bir kez daha ortaya çıkmaktadır.³³

Divân'a götürülen şikâyetlerde hiçbir ayırım yapılmaksızın kadın, erkek, zengin, fakir ya da din gözetmeksizin haksızlığa uğramış kim varsa Divân'da şikâyet yolu her zaman açıktır.³⁴ Devlet sınırları içinde yaşayan ya da ticaret maksatlı Osmanlı ülkesine gelen diğer din ve ırktan insanların şikâyet hakkı gözetilmiş, yerli halk gibi adaletli bir yaşam sürmeleri için çalışılmıştır. Bu sebeple zimmî denilen diğer millet insanları; yerel halk, yerel yöneticiler ya da kendi aralarında çıkan anlaşmazlıkları rahatlıkla şikâyet edebilirlerdi. Buna istinaden Ahkâm defterleri sadece Osmanlı tebaasının değil, diğer milletlerin vatandaşlarıyla da olan anlaşmazlıkları içermektedir.³⁵

Eğer davacı Türkçe bilmiyorsa şikâyetini anlatması için Divân tercümanı ona tercümanlık ederek dava sonuçlandırılmaya çalışılırdı. Davacının konuştuğu dile hâkim Divân tercümanı yoksa Divân dışından şikâyetçinin diline hâkim bir tercüman bulunarak meramı giderilmeye çalışılırdı.³⁶

Defterlerde yer alan hükümler genel olarak üç bölümden oluşurlar. İlk bölüm; giriş cümlesidir, şer'i ve örf'i yetkililere ya da ikisine hitaben yazılır. İkinci bölüm; şikâyetin

³² Suraiya FAROQHİ (2003), *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s.96.

³³ Çiçek (2018), a.g.m. s.63.

³⁴ Cevger (2016), a.g.m. s.66.

³⁵ Feride HALİLOĞLU (2011,) *8 Numaralı Şam-ı Şerif Ahkâm Defterine Göre Şam Bölgesinde Ekonomik ve Sosyal Hayat (1839-1843)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.24; Gayrimüslimler hukuki açıdan bir serbestiyet içindeydiler. Bağlı buldukları kilisede kurulan kendi mahkemelerinde yargılanırlar, kendi aralarındaki anlaşmazlıklara kilise mahkemesi bakıp karar ve ilgili Osmanlı kurumu tarafından karar onaylanıp iptal edilirdi. Bir Müslümanla çıkan anlaşmazlıkta ise Kadı mahkemelerine başvurulurdu. Gayrimüslimler, Kilise ya da Kadı mahkemesinden gelen kararlara göre Divân mahkemesine başvururdu. Coşkun ÜÇOK (1985), "Tanzimat'tan Önce Osmanlı Devletinde Hukuk", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.2, İletişim Yayınları, s.576

³⁶ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI (2011), *OSMANLI TARİHİ*, c.3 (2.kısım),Türk Tarih Kurumu Basımevi, (7. Baskı), Ankara, s.324

konusu tanımlanır ve şikâyeti yapan kişi/kişilerle şikâyet edilen kişi/kişiler tanıtılır. Son bölümde de; şikâyetin karara hangi yönde bağlandığı yazılır. Son bölüm genel olarak “şer’le görülmek için, mahallinde şer’le görülmek babında ya da kanun üzere amel olunmak için” şeklindeki ifadelerle hüküm sonlandırılır.³⁷

Osmanlı coğrafyasının tamamı gözetilerek 17 farklı bölgede oluşturulan Ahkâm defterleri, içlerinden Mora Ahkâm defteri haricinde, 1742 (H. 1154/1155³⁸) tarihiyle başlamaktadır.³⁹ Ayrıca Mora Ahkâm defteri diğer defterlerden farklı olarak “Düvel-i Ecnebiye Defterleri” arasında yer alır.⁴⁰

Ahkâm defterlerinin eyaletlere göre ayrı ayrı tutulması ihtiyaç halinde daha önce verilen bir kararı incelemede kolaylık sağlamıştır. Bu sayede yeni karar verilirken; önceki hüküm kolaylıkla incelenerek, yeni şikâyette alınacak karar, eski kayda göre şekillendirilip, hızlıca karara bağlanıyordu.⁴¹

Ahkâm defterleri oluşturulurken iş yoğunluğu göz önünde bulundurulurdu. Kayıtlamanın yoğun olduğu bölgelerde her sene yeni defter oluşturulur, bu defter yetmezse ek defterler açılırdı. Kayıt işleminin çok yoğun olmadığı bölgelerde ise birkaç senelik kayıtlar tek bir defterde toplanabilirdi.⁴²

Zabıt geleneğinden farklı olarak Ahkâm defterleri, Divân’da istişare edilen konularda alınan kararların, Divân kâtipleri tarafından yazılması üzerine oluşurdu. Bu yüzden

³⁷ Şimşir (2015) s.362; Cevger (2016), a.g.m. s.68-69.

³⁸ Tarih çevirmelerinde Türk Tarih Kurumu’nun internet sitesinde yer alan “Tarih Çevirme Kılavuzu” aracı kullanılmıştır. Bkz; <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> (erişim tarihi; 19.08.2018)

³⁹ Şimşir (2015), a.g.m. s.360; Çalışmada Eyaletler; Anadolu, Sivas, Trabzon, Diyarbakır, Şam, Adana, Karaman, Halep, Erzurum, Maraş, Cezayir, Rakka, Rumeli, İstanbul, Özü ve Silistre, Bosna ve Mora olarak işlenmiştir.

⁴⁰ Filiz TAPAN (2010), 2 Numaralı Anadolu Ahkâm Defterinde Yer Alan Kütahya Sancağıyla İlgili Hükümlerin Analizi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.9-10; “Divân-ı Hümayûn’a bağlı kalemlerden biri olan Âmedî Kalemî, her çeşit anlaşma ve ahidnâme metinlerini, görüşme mazbatalarını, protokolleri, yabancı elçilere, konsoloslara ve tüccarlara ait yazıları tanzim ederdi. Bu kalemde tutulan defterlerden bir kısmına Ecnebi (Düvel-i Ecnebiye) Defterleri adı verilmiştir. Bu defterlerde; Amerika, Belçika, Brezilya, Dubrovnik, Fransa, İngiltere, İspanya, Romanya, Rusya, Sardunya, Toskana, Venedik, Avusturya, Ceneviz, Danimarka, İran, Bulgaristan, Flemenk, İsveç, Norveç, Lehistan, Meksika, Yunanistan, Sırbistan vb. devletlerle ilgili konular vardır. Konsoloslardan, yabancı tüccar ve elçilerden gelen her türlü yazışmalar burada muhafaza edilmiştir. Yabancı devletlere ait gemilerin Osmanlı limanlarından yararlanmaları için gerekli izinlerin verilmesi, bu izinlerin muntazam olarak takibi ve yabancı devletler ile ilgili muhtelif konulardaki havadisler de bu kalemde bulunmaktadır.” Sarıнай (2010), a.g.e. s.41-42.

⁴¹ Şimşir (2015), a.g.m. s.361.

⁴² Haliloğlu (2011), a.g.t. s.24.

hükümlerde tam tarih yoktur.⁴³ Yine de hükümlerin görüşüldüğü tarih sırası göz önünde bulundurularak kayıt edilmesine gayret edilirdi. Bu sebeple defter değişiklikleri yapıldığında yeni defterdeki kayıtlarla, önceki defter kayıtları arasında tarih bakımından kronolojik devamlılık düzensizdir.⁴⁴ Ahkâm defterlerinin hemen başında tanıtıcı bir yazı olup bir nevi başlık niteliğindedir. Burada yazılış tarihi ve idarecilerin isimleri yer almaktadır.⁴⁵

Şikâyet ya da Ahkâm defterlerine yazılan hükümler eğer doğrudan yerel yöneticilere yazılmışsa, bu hükümlerin bir nüshası ayrıca Kadı sicillerine de kaydedilirdi.⁴⁶ Divân'da verilen kararlar kesin olup Ahkâm defterine kayıt edildiği anda yürürlüğe girerdi.⁴⁷ Burada dikkat edilmesi gereken nokta; kararın yürürlüğe girmesi şikâyette bulunan kişi için teoride gerçekleşir. Kararın pratikte uygulamaya geçmesi, şikâyet edilen tarafın karardan haberdar olmasıyla gerçekleşmektedir.

Anadolu Ahkâm defterleri 185 defterden oluşup, 1742 (H. 1154/1155) ile 1889 (H. 1306/1307) tarihlerini kapsamaktadır. Bu defter serisi Anadolu Eyaleti'ne özel tutulduğundan, bu eyalete bağlı tüm sancak merkezlerine ve onlara bağlı mahalli idarelere ait hükümleri kapsamaktadır.⁴⁸ Ayrıca Trabzon Ahkâm Defterleri 1911 (H.1328/1329) yılına kadar tutulmaya devam etmiştir.⁴⁹

⁴³ Emecen (2005), a.g.m. s.111.

⁴⁴ Baştürk (2016), a.g.t. s.19.

⁴⁵ Tapan (2010), a.g.t. s.10.

⁴⁶ Emecen (2005), a.g.m. s.135.

⁴⁷ Mehmet Ali ÜNAL (1997), *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi Yayınları, Isparta, s.40.

⁴⁸ Anadolu Eyaleti; Merkez Kütahya, Hüdavendigâr, Karahisar-ı Sahib, Saruhan, Aydın, Kastamonu, Bolu, Menteşe, Sultanönü, Ankara, Kengiri, İçil, Alaiye, Hamid, Karesi Sancaklarından oluşmaktadır. Sarınoy (2010), a.g.e. s.23; Anadolu Eyaleti 1393 yılında Yıldırım Bayezid'in Kara Timurtaş Paşa'yı Ankara'ya Beylerbeyi tayin etmesiyle kurulmuştur. Fatih, Menteşe Beyliği'ni hâkimiyet altına aldıktan sonra 1451 yılında eyaletin merkezini Kütahya'ya taşımıştır. Ancak Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Bayezid ve Selim'in Kütahya Sancağını idareleri sırasında eyalet merkezi 1550-1566 yılları arasında tekrar Ankara'ya taşınmıştır. 1566 yılında tekrar Kütahya, 1893 yılına kadar aralıksız eyalet merkezi olmuştur. 16. yüzyılda 17 sancaktan oluşan eyalet, bu asrın sonlarında Alaiye'nin Kıbrıs'a, Biga ve Kocaeli'nin Kaptanpaşa Eyaleti'ne bağlanmasıyla 14 sancak oldu. Aydın ve Menteşe Sancaklarından ayrılan bazı kazalarla da Sığla Sancağı kuruldu. 1825 yılına kadar bu düzeni koruyan Anadolu Eyaleti bu tarihten sonra Kütahya merkez olmak üzere Afyon, Sultanönü ve Ankara'dan ibaret küçük bir idarî birim haline gelmiştir. Bir süre sonra Afyon da eyaletten ayrılmış, 1841'de Kütahya, Kocaeli, Bolu, Eskişehir, Karesi, Karahisâr-ı Sâhib sancakları ile Hüdâvendigâr vilâyeti teşekkül etmiş, daha sonra Kütahya da müstakil sancak olmuştur. M. Çetin VARLIK (1991), "Anadolu Eyaleti" *TDVİA*, c.3, Ankara, s.143-144.

⁴⁹ Hüseyin AKBULUT (2007), *1858 Arazi Kanunnamesi'nin Rumeli'de Uygulanması Açısından 1862-1866 Tarihli 84 Nolu Rumeli Ahkâm Defterinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.5.

1.1. Anadolu Ahkâm Defterleri'nin İncelemesi⁵⁰

Osmanlı arşivlerinde Bab-ı Asafî tasnifi altında kayıtlı olan Anadolu Ahkâm Defterleri, A. {DVNS.AHKA.d... fon kodunda 185 defterden oluşmaktadır.

1 numaralı Anadolu Ahkâm defteri; evail-i Cemaziyyelahir 1100 (Mart/Nisan 1689) - evail-i Ramazan 1103 (Mayıs/Haziran 1692) tarihleri arasında yazılmıştır. Tasnifte yer alan 185 numaralı son Anadolu Ahkâm defteri ise 1290 (1873/1874) 1296 (1878/1879) tarihleri arasında yazılmıştır.

Çalışmasını yaptığımız defterlerden ilki olan 62 numaralı Anadolu Ahkâm defteri, evasıt-ı Şevval 1190 (Kasım/Aralık 1776) tarihiyle başlamıştır. Yaklaşık olarak 18×46 ebatındaki defterde ebru süslemeleri mevcutken kapağında “*Anadolu Defteri min evasıt-ı Şaban 1191 ila evasıt-ı Zilkade 1191*” yazmaktadır. Bu yüzden defterin kullanılmaya başladığı tarih ile kapağına atılan tarih arasında bir çelişki bulunmaktadır. Defterin iç kapağında bulunan tutanakta; defterde 76 sayfanın yazılı, 4 sayfanın da boş olduğu belirtilmiştir. Defter ciltli olup tek parça, renkli olarak taranmıştır. Defterin orta kısımlarında yoğunlaşan ve hemen her sayfada mevcut, muhtemelen nem kaynaklı sararmalar bulunmaktadır. Bu sararmalar defterin sonlarına doğru daha da belirginleşmiş ve defterin üst kısmı neredeyse kaplamıştır. Defterde sadece tek bir sayfa hasarlı olup onarımı yapılmıştır.⁵¹ Defter sağ ve sol üst köşeler olmak üzere sayfa düzenine göre numaralandırılmıştır.

Çalışmasını yaptığımız diğer defter 63 numaralı Anadolu Ahkâm defteridir.⁵² 18×46 boyutlarındaki bu defter 253 sayfadan oluşmaktadır. Ebru süslemeleri olan defterin kapağında “*Anadolu Defteri min evail-i Zilkade 1191 ila evasıt-ı Cemaziyyelahir 1191*” yazmaktadır. Ancak defter içeriği incelendiğinde evail-i Zilkade 1190 (Aralık/Ocak 1776)–evasıt-ı Cemaziyyelahir 1191 (Temmuz/Ağustos 1777) tarihleri arasında yazılmıştır. Bu yüzden kapakta kayıtlı başlangıç tarihi ile içerikteki başlangıç tarihi çelişki oluşturmaktadır. Defterin ilk sayfasında; “*Bi-ismihî subhânehû ve te’âlâ hâzâ kuyûd-u ahkâmu’ş-şikâyât, li-eyâlet-i Anadolu fî zaman-ı sadr-ı sudûru’l vüzerâ hazret-i Dervîş Muhammed Paşa ve reîsu’l-küttâb hazret-i Ömer ve Hayri Efendi nâle mâ-yetemennâhû. Fi sene tis’in ve mia ve elf Zilkade*”

⁵⁰ Bu çalışma kapsamında; 62, 63, 71, 72, 80 ve 89 numaralı Anadolu Ahkâm Defterleri kullanıldığından incelemeler bu defterler üzerinden yapılmıştır.

⁵¹ Bu hasar yırtılma olarak göze çarpıyor. Bkz; BOA, A. {DVNS.AHKA.d.00062 s.10.

⁵² Çalışmamızın kapsamından dolayı defterde sadece 1190 yılına ait hükümler incelenmiştir.

yazmaktadır. Defter zemini gri, yazılar siyah olarak tek parça taranmıştır. Sayfaların köşelerinde kıvrılmalar mevcut olup yer yer artan sararmalar tahminen nem kaynaklıdır. Defterde yoğunlukları ve boyutları farklı olarak yer yer mürekkep lekeleri göze çarpmaktadır. Defterin tüm sayfaları kullanılmıştır.

Çalışmada yer alan bir diğer defter 71 numaralı Anadolu Ahkâm Defteri'dir. 18×46 boyutlarındaki defterde ebru süslemeleri mevcuttur. Renkli ve tek parça taranan defterin kapağında “*Anadolu Defteri min evail-i Şevval 1193 ila evail-i Cemaziyyelahir 1194*” yazmaktadır. Bundan önce incelediğimiz defterler gibi içeriğiyle tarih uyumsuzluğu yoktur. Defterin ilk sayfasından itibaren muhtemelen nem kaynaklı sararmalar çok yoğun bir şekilde gözükmetedir. İlk sayfasında bir hüküm yazılmış iken giriş cümlesi ikinci sayfanın başında; “*Bi-ismihi subhânehû ve te’âlâ hâzâ kuyûd-u ahkâmu ’ş-şikâyât, li-eyâlet-i Anadolu fi zaman-ı sadr-ı sudûru’l vüzerâ hazret-i Muhammed Paşa ve fi abbân reîsu’l-kuttâb hazret-i Abdulrezzak Bahri Efendi nale mâ-yetemennâhû. Fi şehri Şevval sene 1193*” yazmaktadır. Defterde yer yer değişen boyutlarda mürekkep lekeleri mevcuttur. Defterin orta kısımlarında sararmalar yazıların silikleşmesine neden olsa da okunuşunda bir sıkıntı bulunmamaktadır. 300 sayfadan oluşan defterde tüm sayfalar kullanılmıştır.

Bir diğer defterimiz 72 numaralı Anadolu Ahkâm Defteri'dir. Önceki defterler gibi 18×46 boyutlarında olup ebru desenleri mevcuttur. Kapağında “*Anadolu Defteri min evail-i Cemaziyyevvel 1193 ila evahir-i Ramazan 1193*” yazmaktadır. İlk sayfasında; “*Bi-ismihi subhânehû ve te’âlâ hâzâ kuyûd-u ahkâmu ’ş-şikâyât, fi zaman-ı sadr-ı sudûru’l vüzerâ hazret-i Muhammed Paşa yeserallâhu ma yüridû ve ma’yeşa ve fi abban reîsu’l-kuttâb hazret-i Abdulrezzak Bahir Efendi nale mâ-yetemennâhû sene Cemaziyyevvel 1193*” yazar. Defterde nem kaynaklı sararmalar üst kısımlarda oldukça belirgin olup, defterde sadece bir sayfada bulunan hasar onarılmıştır.⁵³ Defter tek parça ve renkli taranmış olup, kısmen küçük boyutlarda mürekkep lekelerine rastlanmaktadır. 185 sayfalık defterin tüm sayfaları kullanılmıştır. Defter evail-i Cemaziyyevvel 1193 – evahir-i Şevval 1193 tarihleri arasında tutulmuş olup, ilk iki defter gibi kapakta yazan tarihle içerikteki tarih çelişkili konumdadır.⁵⁴

⁵³ Sayfanın arka ve ön yüzünde hükümleri etkilemeyecek biçimde bir yırtılmadır. Bkz; BOA, A. {DVNS.AHKA.d.00072 s.74.

⁵⁴ Kapakta “Ramazan 1193” tarihi yazmasına rağmen defterin sonlarında kalan boşluğa Şevval ayı hükümleri eklenip devam edilme ihtimali varken, tarihin kapağa sehven yazılma ihtimali de bulunmaktadır.

Sonraki defterimiz 80 numaralı Anadolu Ahkâm defteridir. 227 sayfa olan bu defterde diğerleri gibi 18×46 boyutunda ve ebru süslemelidir. İlk sayfada büyük bir boşluk bırakılıp yazılmaya başlanmıştır. Bu da muhtemelen “*Bi-ismihi subhânehû ve te’âlâ*” ile başlayan giriş cümlesinin yazılmamış olmasıyla alakalıdır. Defter renkli ve tek parça taranmıştır. Defterde tahminen nem kaynaklı sararmalar az miktarda olup sadece ilk birkaç sayfada küçük boyutlarda yayılmıştır. Yine tahmini nem kaynaklı tek bir sayfada dalgalanmalar mevcut.⁵⁵ Defterde yazılı olarak 226 sayfa kullanılmıştır. Defter evahir-i Cemaziyyevvel 1196 (Nisan/Mayıs 1782) – evasıt-ı Zilkade 1196 (Ekim/Kasım 1782) tarihleri arasında yazılmıştır.

Çalışmada kullandığımız son defter 89 numaralı Anadolu Ahkâm defteridir. 337 sayfa olan defter öncekiler gibi renkli taranmış ve ebru desenlidir. Kapağında “*Anadolu Defteri min evasıt-ı Şaban ila evasıt-ı Receb 1200*” tarihi yazmaktadır. Defterin ilk sayfası boştur. İkinci sayfada ise “10 Ramazan 1199 (17 Temmuz 1785)” tarihli bir hüküm kaydedilip kalan kısmı boş bırakılmıştır. Giriş cümlesi üçüncü sayfada; “*Bi-ismihi subhânehû ve te’âlâ hâzâ kuyûd-u ahkamû’ş-şikâyât-ı li-eyâlet-i Anadolu, fî zaman-ı sadr-ı sudûru’l vüzerâ hazret-i Ali Paşa yeserallhu ma yeşa ve fî abban reîsu’l-kuttâb hazret-i Feyzi Efendi nale ma-yetemennâhu. Fi sene evasıt-ı Ramazan 1199*” şeklinde yazmaktadır. Renkli ve tek parça taranmış defterin ilk kısımlarında bir hasar yoktur. Sadece iki sayfada ön ve arka yüzünü etkilemeyen tahminen koparılarak yırtılmış hasarlar vardır.⁵⁶ Defterde yazılar yer yer soluklaşmış olsa da okunabilir vaziyettedir. 222. sayfada muhtemelen nem kaynaklı oluşmuş büyük bir sararma mevcuttur. Defter içinde yer yer küçük mürekkep lekeleri vardır.

Çalışmasını yaptığımız altı defterden dördünde bulunan elkaplı giriş cümlelerinde bir özellik dikkat çeker. (محمد) ismi 63 ve 71 numaralı defterlerde şeddeli (محمد) olarak yazılmışken, 72 numaralı defterde aynı ismin şeddesi bulunmamaktadır. Bu yüzden 72 numaralı defterde ismi geçen kişinin, diğer defterlerde yazılan kişi olduğunu varsayarak ismi “Muhammed” şeklinde transkribe edilmiştir. Bahsi geçen kişi esasen Sadrazam Derviş Mehmed Paşa’dır.⁵⁷ İsim yazılışındaki bu farklılığı; I. Abdülhamid’in adı

⁵⁵ Bkz; BOA, A. {DVNS.AHKA.d.00080 s.26.

⁵⁶ Bkz; BOA, A. {DVNS.AHKA.d.00089 s.20, s.312.

⁵⁷ 1730 yılında İstanbul’da doğan Derviş Mehmed Paşa; Yağlıkçı Kadri Ağa olarak anılan Abdülkadir Efendi’nin oğludur. Defterdar Behçet Mehmed Efendi’nin yanında mühürdar yamaklığıyla göreve başladı. 1755-1756 yıllarında dividdarlık yaptı. 1768 Rus savaşının başladığı sıralarda defterdar kisedarı olarak çalıştı. 1771’de maliye tezkirecisi oldu. 1772’de Başdefterdar tayin edildi. 1774’te barış görüşmelerinde Ahmed Resmî Efendi’nin birinci elçi olmasıyla sadaret kethüda vekilliğine getirildi. Barış antlaşmasını İstanbul’a getirdi. Bir ara defterdarlıktan azledilse de Sadrazam İzzet Mehmed Paşa desteğiyle tekrar görevine başladı. 1775 yılında sadaret kethüdalığına getirildi. Sadrazam İzzet Mehmed Paşa’nın şeyhülislamla tartışmaya girmesinden dolayı

Mehmed/Muhammed olan kişileri, peygamber ile adaş olduğundan, yönetime getirdiği takdirde, uğur getireceğine inanmasından dolayı sık sık sadrazam değiştirmesiyle açıklanabilir.⁵⁸

Defterlerin geneli incelendiğinde sayfalarının dört bir yanında boşluklar bulunmaktadır. Bu boşluklar daha önce yazılan bir hükme şerh koymak ya da açıklama yazmak için bırakılmıştır. Ayrıca hükümlerin uzunluğuna bağlı olarak bir sayfada beş ile sekiz hüküm bulunmakla beraber istisna olarak tüm sayfaya yazılmış hükümler de bulunmaktadır.⁵⁹ Hükümlerin büyük çoğunluğu düz yazılmışken az miktarda çapraz ya da yan yazılmış hükümler de vardır. Bu hükümler düz yazılanlara oranla genel olarak kısadır.

1.2. Ahkâm Defterlerinin Yazı Türü

Ahkâm defterleri, Osmanlı Devleti'nin en yüksek idare organı olan Divân-ı Hümayûn'da görüşülen konuların hukuki kaydı olduğundan yine Divân'a özel yazı türü olan "Divânî" ile yazılmıştır.⁶⁰ Divânî denilen yazı tipinin İstanbul'un fethinden sonra ortaya çıktığı yazılmaktadır.⁶¹ Divânî; süslü, gösterişli ve resmi bir yazı türüdür.⁶²

Ahkâm defterleri Türkçe yazılmasına rağmen Arapça ve Farsça kelimelerin de kullanılmasıyla oldukça ağır ve ağdalı bir yazı tipi olarak karşımıza çıkar.⁶³ Bu yazı türünde hızlı yazmak ön planda olduğundan, kâtipler çoğu kez kelimelerin noktalarını

azledilince yerine 1775 yılında sadrazam oldu. Bahriye Hendesehanesi'nin kuruluşunda yer aldı. 1776 yılında Sürat Topçuları Ocağının masraflarını gereksiz gördüğünden Topçu Ocağına dâhil etti. Kara Leventliği uygulamasını kaldırdı. Sayda'da Zahir el-Ömer isyanını bastırdı. Şahin Giray'ın Kırım Hanlığı'nın başına geçmesiyle gösterdiği tavrı 1777 yılında azline yol açtı. Aynı yıl Hanya Kale muhafızı tayin edildi ancak Hanya'ya giderken yolda rahatsızlanıp Sakız adasına geçti ve 15 Mayıs 1777 yılında vefat etti. M.Cavid BAYSUN (2001), "Derviş Mehmed Paşa" *MEB İslam Ansiklopedisi*, C.3, Etam A.Ş Matbaa Tesisleri, Eskişehir, s.548-549; İsmail Hami DANIŞMEND (1971), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, C.5, İstanbul, s.64-65; Mehmed SÜREYYA (1996), *Sicilli-i Osmani*, Haz. Nuri AKBAYAR, C.2, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s.416.

⁵⁸ Necdet SAKAOĞLU (2015), *Bu Mülkün Sultanları*, Alfa Yayınevi, İstanbul, s.350

⁵⁹ Bkz; BOA, A. {DVNS.AHKA.d.00071, s.140-141. Aydın Muhassıllığı'na yazılmış bu hüküm kendinden önce yazılmış küçük bir hüküm bulunmasına rağmen tüm varacağı kaplamıştır. Yine aynı defterin ilk sayfasında Aydın Muhassıllığı'na yazılmış hüküm buna örnek gösterilebilir.

⁶⁰ Abdelbassad MEKKİ (2016), "Ahkâm Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Cezayir'in İdari, İktisadi ve Sosyal Yapısı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.18.

⁶¹ Mübahat KÜTÜKOĞLU (1994), *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatîk)*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, s.62.

⁶² Ahmet UĞUR (1983), *Epigrafi ve Paleografi*, Gelişim Matbaası, Ankara, s.18.

⁶³ Muhittin KUL (2011), *1 Numaralı ve 1155-1162/1742-1749 Tarihli Erzurum Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.1-65)* Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, s.12.

koymamaktadır.⁶⁴ Bu özelliği ile Ahkâm defterleri de Divân'da tutulan birçok kayıt gibi Divânî yazının bir alt türü olan “Kırma Divânî” ya da “Hurda” denilen bir yazı türüyle oluşturulmuştur. Bu yazı türünde yazılan belgelerin okunması Divânî'ye nazaran daha zordur.⁶⁵ Hızlı yazma kaygısından dolayı bir kelimenin yazılışı belgeden belgeye hatta aynı belge içindeyken bile farklılıklar göstermektedir.⁶⁶

⁶⁴ Mekki (2016), a.g.t. s.19.

⁶⁵ Kütükoğlu (1994), a.g.e. s.63; M. Tayyib GÖKBİLGİN (1992), *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi*, Enderun Kitabevi, İstanbul, s.46.

⁶⁶ Kul (2011), a.g.t. s.13.

2. DEFTERLERE AİT ÖZETLER

2.1. 62 Numaralı Defter

38) Harzem mukataası reayalarının göç ettikleri yerlere yerleşmeleri üzerine, yeri tespit edilenlerin eski köylerine döndürülmesine dair verilen karar.

77) İzmir'de Ümmügülsüm, Nefise, Ayşe ve Hatice hatunlar; kendilerine ait dükkânlara müdahalede bulunduğunu şikâyetleri üzerine, müdahalelerin durdurulması ve davanın yerinde sonuçlandırılmasına dair verilen karar.

84) Karacasu'da Hacı Osman; Voyvoda Ali ve adamları tarafından, rüsûmların toplanmasına engel olduğu iddiasıyla, baskı altına alındığını bildirmesi üzerine, davanın yerinde görülmesi ve baskıların kaldırılmasına dair verilen karar.

110) Kuyucak'ta Cafer Efendi'nin yaptırdığı vakfa ait iki dükkâna, Ali Efendi'nin el koyduğuna dair şikâyet kaydı.

111) Güzelhisar'da Ulemâ, Sülehâ, Eimme, Hütebâ ve Sadât-ı kirâmın; dışarıdan gelen suçluların zina dâhil türlü suçları işlediğini, yerli halkın rahatsızlığını ve bunlara ceza verilmediğini bildirip bu kişilerin cezalandırılmasının talebi.

139) İzmir'de Anton zımmî; İbrahim Ağa'da olan alacağının bir kısmı alıp, kalanını tahsil edemediğini şikâyeti üzerine, davanın yerinde görülmesi ve İbrahim'den, kalan meblağın tahsiline dair verilen karar.

141) İzmir'de Belmini zımmî; Artin zımmîdeki alacağını tahsil edemediğini şikâyet üzere, paranın tahsili ve davanın yerinde sonuçlandırılmasına dair verilen karar.

196) Cihanzade ve Hamza Bâlizade aileleri arasındaki borç anlaşmazlığının mahallinde çözülmesine dair verilen karar.

202) Tire'de Haremeyn-i Şerefeyn evkafına bağlı iltizamda olan araziye, Sursa(?) nam kimesne, eşinin olduğu iddiasıyla el koymasını şikâyet üzere, Aydın Muhassılına sorunun çözülmesine dair yazılan hüküm.

210) İzmir’de Serbölük El-Hac Mehmed Efendi vakfının evladiyet mütevellisi Yusuf; Hacı Ömer bin Hasan’ın vakıf gelirlerine karışması ve tevliyet iddiasında olduğunu şikâyet üzere, davanın mahallinde görülmesi ve müdahalelerin durdurulmasına dair verilen karar.

211) Danişmendlü sakini Eyüp; Ellez Ağa oğlu ve Cinli Osman’ın saldırısına uğrayarak, iş göremez hale geldiğini ve sorumlularından diyet istediğine dair şikâyet kaydı.

239) İzmir’de Manisa sakini Halil; Şimşir⁶⁷ oğlu Hüsam ve Harun Yahudi’de olan alacaklarını hem ismi geçen kişilerden hem de kefillerinden tahsil edemediğini şikâyeti üzerine, borçların tahsili ve davanın yerinde görülmesine dair verilen karar.

245) Saray-ı Hümayûn Ağası Numan’a; Yıldırım Bayezid vakfı mütevellisi İbrahim’in borcunun bir kısmı verdikten sonra kalanını ödememesini şikâyet üzere, davanın yerinde görülmesi ve kalan meblağın tahsiline dair yazılan hüküm.

255) Cezayir Zaim müteferrikası Halil bin Salih; mültezime verdiği tımar gelirlerine, mütegalibeden müdahalede bulunduğunu şikâyet üzere, müdahalelerin durdurulmasına dair verilen karar.

275) Zeliha Hatun; eşi Simkeş⁶⁸ Mustafa’nın eşyalarını alıp, nafakasız kaçmasını şikâyet üzere, Simkeş Mustafa’nın yakalanmasına dair yazılan emir.

282) Sipahi El-Hac Mahmud; Çine’de bulunan tımarını iltizama verdiği Abdülkerim oğlu Mustafa’dan, iltizam gelirlerini alamadığını şikâyet üzere, malum meblağın tamamen tahsil edilmesine dair yazılan karar.

285) Yenişehir’de Molla Ahmed; kendisini ehl-i örf desteğiyle gasp eden Tireli Ahmed, Hafız Ali ve Hacı Mustafa’yı şikâyet üzere, gasp edilen paranın tamamen tahsil edilmesine dair yazılan emir.

⁶⁷ Kılıç; Sami (2010), a.g.e. s.785

⁶⁸ Gümüş tel çeken zanaatkâr; Sami (2010), a.g.e. s.759.

286) Yenişehir’de İsmail; dedesinden kalan mirasına dayıoğulları ve yengesi Raziye Hatun’un el koyması ve bu duruma Ömer ve ecanibden Halil oğlu Mustafa’nın ortak olmasını şikâyeti üzerine, irsen üzerine düşen mirasın adı geçen kişilerden tahsiline verilen karar.

303) Tire’de Haremeyn-i Şerefeyn vakfına ait öşür gelirlerini mukataaların eksik ödemesinin şikâyet kaydı.

321) Manisa’da bulunan camii vakfına ait, İzmir’de bulunan kariyelerde yaşayan halkın, resm-i dönüm ödedikleri bahanesiyle öşür ödemek istememelerini şikâyet üzere, adı geçen vergilerin sıkıntı çıkarılmadan toplanmasına dair verilen karar.

333) Birgi’de Arapbaşızade El-Hac İsmail’i, Karaoğlan ve adamlarının öldürdüğünü varislerinin şikâyeti üzerine, Ödemiş, Durgutlu ve Ahmedlü voyvodalarına Karaoğlan ve adamlarının yakalanmasına dair yazılan emir.

335) Güzelhisar’da Mîr İbrahim’in mütevellisi olduğu vakfa, kardeşinin vakfa olan borcunu ödemediğini şikâyet üzere, vakıf alacağına tahsiline ve davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

2.2. 63 Numaralı Defter

22) Ebu Eyyüb Ensarî vakfına bağlı Karacasu kariyesinde, vakıf zabiti tarafından talep edilen gelirlerin toplanmasında ehl-i örfün çıkardığı zorlukların, reaya şikâyetleri üzerine engellenmesine dair yazılan emir.

35) İzmir’de İbrahim Reis kayığıyla açık denizdeyken, Mikenozlu Marko tarafından saldırıya uğrayıp, kayığına ve üzerine emanet olan sandukaya el koyması ve kayık üzerinde hak iddia etmesi üzerine, Anton’un el koyduğu malların geri verilmesine dair verilen hüküm.

48) Tire’de bulunan Darü’s-saadet Ağasına bağlı, Daru’l-kurra kariyesi vakfına, Hisarcık kariyesinden; Sağır Hacı Hasan oğlu İbrahim’in, birkaç senedir biriken öşürlerini vermemesi şikâyet üzere, biriken öşürlerin alınması üzerine verilen hüküm.

69) Sultanhisarı-Kum Kale sakinlerinden Mehmed; babasından kalan vakıf toprağından, mütevellî Mehmed'in tapu parası alması, haksız alınan bu paranın iade talebine karşılık, ölen mütevellinin kardeşleri itiraz etmesi üzerine, paranın geri verilmesine dair yazılan hüküm

90) Züemadan Ahmed, Mîr Murtaza, Eski Abdulrahman Girarî, Süleyman ve erbab-ı tımardan Ahmed; Bayındır voyvodası Abdullah Bey'in, tasarruf ettikleri toprakların gelirlerine müdahalesi üzerine yaptıkları şikâyetinde, müdahalenin durdurulmasına dair Aydın Muhassılı⁶⁹ ve Tire naibine gönderilen hüküm.

97) İzmir'de mültezim El-Hac İsmail Bostanî üzerinde olan Girizman ve Yelki mukataalarında olan alacağına, halkın karşı çıkması üzerine meblağın tahsili için verilen emir.

103) Güzelhisar sakini Seyyid Abdullah; Şerbetçi Veli denilen Mehmed'de, doksan sekiz guruş bir rub' alacağını naible yekdil olup, borcun sürekli ertelemesini şikâyeti üzerine, paranın tahsiline dair yazılan emir.

2.3. 71 Numaralı Defter

1) Alaşehir'de bulunan Ilıca Nehri suyunu, Âyân Hacı Mehmed'in kendi müstakilen kullanması ve Sultan Yıldırım Han vakfî topraklarına gitmesini engellemesi üzerine, yapılan şikâyete durumun düzeltilmesiyle ilgili yazılan emir.

56) İhracatı yasak olan balı, Estendil ceziresine satan beş gayrimüslim tüccarı, Hazine Ağası Mustafa Behzad, Abdullah ve Süleyman'ın şikâyeti üzerine, dışarıya yapılan satışların engellenmesi ve gayrimüslimlerin yakalanmasına dair verilen emir.

120) Kut kariyesinde; Âyân Hüseyin, Mizanoğlu Mustafa ve Hatiboğlu İbrahim'in birleşip, halka zulüm etmesi ve Paşaoğlu İbrahim'i öldürdükten sonra kaçtıklarını belirten şikâyet üzerine, kaçakların yakalanmasına için yazılan emir.

⁶⁹ Aydın Muhassıllığı hakkında daha detaylı bilgi için bkz; Bülent ÇELİK ve Tanju DEMİR (2009), *Osmanlı Devleti'nde Bir İdari - Mali Yeniden Yapılanma Uygulaması Örneği Aydın Muhassıllığı (XVII. ve XVIII. Yüzyıllar)*, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları.

123) Halime Hatun vakfı mütevelliyesi Emine; kirasını ödemeyen Seyyid Halil'i şikâyeti üzerine; alacaklarının vekil atadığı Tatarzade El-Hac Mehmed Ağa tarafından tahsil edilmesine verilen emir.

149) Tire'de El-Hac Hatice'nin babası ölünce, kalan mirastan hissesini almasına engel olan kardeşi Emine'yi şikâyeti üzerine, engellenin kaldırılmasına dair verilen karar.

155) Tire'de Doğancı zaviyesinden alınan öşrü, zaviyedarın kendi zimmetine almasını şikâyet üzere, öşre müdahalenin kaldırılmasına dair yazılan hüküm.

172) Hamza Bâlizade İbrahim ve Cihanzade Mustafa'ya iltizama verilen Arap kapusu çiftliğinin, iltizam ücretlerinin ödenmediğine dair şikâyet üzerine, iltizam ücretlerinin tahsili ve var olan meblağın ölen Cihanzade Mustafa'nın varislerinden tahsiline dair verilen karar.

182) Dergâh-ı muallam gediklisi Ahmed; Haremeyn-i Şerefeyn evkafına bağlı Çobançenge kariyesini iltizam alıp, buna Sığla Sancağı mütesellimi İlyaszade Ahmed'in müdahalesi ve mahsulüne el koyup, Gedikli Ahmed'i yaralaması üzerine yapılan şikâyete, mübaşir tayini ve alınan mahsulün iadesine dair yazılan hüküm.

183) Kuşadası sakinlerinden El-Hac Ahmed; Hacı Fatıma'dan satın aldığı dükkâna Fatıma'nın oğlunun satışa engel olması ve dükkânı zapt etmesi üzerine yaptığı şikâyete, zapt edilen dükkânın verilmesi ve satışa engel olunmamasına dair verilen emir.

245) Sultanhisarı'nda malumü'l-esami kişiler yine malumü'l-esami kişilere topraklarını kiraya verdiklerini ve kiracılarının mahsulleri ihracından zarara girdiklerini belirten şikâyet üzerine, satışın durdurulmasına ve zararın giderilmesine dair yazılan hüküm.

256) Aydın Sancağında züemâ ve erbab-ı tımarından kişilerin, bazı âyân ve ehl-i örf tarafından yargılanmaları üzerine yaptıkları şikâyete, mağduriyetlerinin giderilmesine dair yazılan hüküm.

307) İzmir sakini Genç Mehmed; Kayseriliyeli El-Hac Ahmed'de olan alacağını tahsil edememesi üzerine, İstanbul'da Mehmed Paşa mahkemesine şikâyetinin ardından El-Hac Ahmed'in kaçtığını şikâyet üzerine, El-Hac Ahmed'in bulunduğu yerde yakalanıp, alacağın tahsil edilmesine dair verilen karar.

321) Tire’de Aişe hatun; Alaybeyizade Mehmed’de alacağı olduğu, Mehmed öldükten sonra oğullarının borca karşı çıkmasını şikâyet üzerine, borcun merhumun oğullarından tahsil edilmesine dair yazılan emir.

322) Birgi’de Mehmed Emin’in mültezim olduğu mukataada, Kahret(?) Kadioğlu El-Hac Mustafa ve refikalarının halkı tahrik etmesi ve vergilerini ödememeleri üzerine, kışkırtmanın durdurulması ve öşürlerin toplanmasına dair yazılan karar.

323) Dergâh-ı muallam kapucubaşı Ömer’in, Sığıla Sancağı mütesellimi İlyaszade Ahmed’de olan alacağını şikâyeti üzerine, alacağın tahsiline dair yazılan hüküm.

328) Divân-ı Hümayûn kâtibi İsmail ve Dergâh-ı muallam çavuşu Mehmed’in müşterik tımar gelirleri üzerinde anlaşamamaları ve tımar kariyelerinde karşılıklı hak iddiaları üzerine, karşılıklı muhalefetin giderilmesi ve paylarına düşen gelirlere yetinmelerine dair hüküm.

329) İzmir sakini Ali; ferraş olduğu dönemde hastalanınca oğlu Mehmed ve akrabalarının, para ve değerli eşyalarını aldığı, iyileştikten sonra alınan şeyleri geri istediğinde reddetmelerini şikâyet üzere, alınan para ve değerli eşyaların iadesine dair yazılan hüküm.

330) Erbab-ı tımardan Mustafa; mutasarrıf olduğu topraktan, Süleyman ve İbrahim’in hisse istemelerini şikâyet üzerine, müdahalenin durdurulmasına dair yazılan emir.

332) Pazargülü kariyesinden El-Hac Osman ve Sülasıl kariyesinden Hacı Mehmed topladığı vergilere zam yapması ve zorla tahsili üzerine; reaya, berayâ, salât-ı kirâm ve ulemânın ortak şikâyetince, haksız kazanç ve zulmün kaldırılması, hâlâ devam ederse bunların cezalandırılması için yazılan emir.

335) İzmir’de bulunan Köprülü Vezir Mehmed Paşa evkafı gelirleri üzerinde müteveli anlaşmazlığının giderilmesine dair hüküm.

370) Güzelhisar’da Lala Sinan Paşa vakfının, Tire’de olan gelirlerinden kiracısı Kız(?) Ali’nin ölmesiyle akara zorla sahip olan, Bayezid oğlu Hacı Mustafa’dan akarın alınıp tekrar vakfa verilmesine dair verilen karar.

379) İzmir sakini Mustafa'nın müstakilen sahip olduğu tarlada, kardeşlerinin de hisse istemesini şikâyeti üzere, kardeşlerin müdahalesinin durdurulmasına dair verilen hüküm.

380) İzmir'de bulunan Mehmed ibn İvaz Paşa vakfında, Yeğenoğlu Ali'nin hak iddia etmesini şikâyet üzerine, müdahalenin durdurulması ve Yeğenoğlu Ali'nin yakalanıp İstanbul'a getirilmesine dair yazılan hüküm.

384) İzmir'de El-Hac Halil'in torununun çocuğu⁷⁰ olan Hatice Hanım, miras kalan menziline, müdahale edildiğini şikâyeti üzerine, müdahalelerin engellenmesine dair yazılan emir.

403) Tire'de bulunan Lala Sinan Paşa vakfına bağlı, Çöplüce Hanı üzerindeki hak iddialarının durdurulmasına yönelik yazılan emir.

406) İne livasında, Dergâh-ı Muallam Gediklisi Numan'ın çiftliğine zorla el koyan Sığla Mütessellimi Ahmed Ağa'yı şikâyeti üzerine, çiftliğin ve el koyulan diğer gelirlerin geri verilmesine dair emir.

418) Seferihisar'da, bir gayrimüslime yapılan ev satışına, mahalle halkının itirazı üzerine, satışın durdurulmasına dair verilen karar.

425) Bardakçı Abdullah ölünce çocukları küçük olduğu için mirası devralan Hacı Halil'in de ölmesiyle, Abdullah'ın çocukları ve Halil'in çocuklarının miras anlaşmazlığını şikâyet üzerine, Halil'in çocuklarının İstanbul'a getirilmesine dair hüküm.

436) Hacı Abdullah'tan çocuklarına kalan mirasa, İzmir'de İmam eşi Hörü ve oğlu Mehmed'in el koymasını şikâyet üzere, alınan mal ve paraların iade edilmesine dair verilen karar.

458) Muhtelif sancak ve kariyelerden kendi hisseleriyle yetinmeyen mutasarrıfların, başka toprakların gelirlerine müdahalede bulunması üzerine, müdahalenin durdurulması ve herkesin hissesiyle alakadar olmasına dair yazılan hüküm.

⁷⁰ "... evlad-ı evlad-ı evladından..." olarak geçen ifadenin günümüz diliyle ifadesi yazılmıştır.

459) Sülüser hisse ile Mandıralık çiftliği mutasarrıflarından Alaybeyizade Mehmed ölünce, müşteriki Urfalızade İbrahim hissesine el koymasını Mehmed varislerinin yaptığı şikâyet üzerine, hisselerin varislere geri verilmesine dair yazılan hüküm.

478) Aydın oğlu İsa Bey Camii vakfının toprak gelirlerine, ashab-ı ağrâzdan yapılan müdahalenin durdurulmasına dair yazılan emir.

509) Divân-ı muallam erkânından Miratullah; zeameti olan Eymür ve çevresinde, bazı kişilerin öşürlerini vermemeleri şikâyeti üzerine, kariye sakinlerinin üzerinde kalan meblağın tahsil edilmesine dair yazılan emir.

548) Züemâdan Mehmed Şemseddin, Mehmed Emin ve Ebubekir; mutasarrıf olduğu zeametlerini zapt eden Sığla Sancağı mütesellimi İlyaszade'nin, zeametleri ahara vermesini şikâyet üzere, zeamet ahara verilmesinin durdurulmasına dair verilen karar.

581) Aydın Alaybeyinin gelirine, eski Alaybeyi Süleyman ve kardeşi İbrahim'in el koymasını şikâyet üzere, el konulan meblağın geri verilmesine dair yazılan emir.

582) Aydın Alaybeyi Ali'ye, eski Alaybeyi Süleyman ve kardeşi İbrahim'in borucunu ödememesini şikâyet üzerine, alacağın tahsili için verilen emr-i şerif.

601) Güzelhisar'a bağlı Davud kariyesi ahalilerinin, vergi memuru Süleyman'ı darp etmelerinin şikâyet kaydı.

618) Şatırzade El-Hac İsmail'in, Alaybeyizade Seyyid Ahmed'de kalan alacağını tahsil edememesi üzerine yaptığı şikâyete, kalan meblağın tahsil edilmesine dair verilen karar.

620) Aydın livasında Alaybeyi ve ehl-i örfün halkı tahrik ettiğinin bildirilmesi üzerine, sorunun çözümüne dair yazılan emir.

628) Hafize Hatun vakfı mütevelliyesi Fatıma, Alemdar Mehmed'in maaşını ödememesini şikâyet üzere, Mehmed'e çalıştığı sürenin ücretinin ödenmesine dair yazılan hüküm.

633) İzmir sakini Memiş; dükkânını tamir etmesine ashab-ı ağrâzın müdahalede bulunmasını şikâyet üzerine, müdahalenin durdurulmasına verilen karar.

653) Nazilli’de bulunan Piri Paşa vakfına ait hamam, dükkân ve diğer gelirlerin, Veysi oğlu Seyyid Mehmed ve erkânının zapt etmesi üzerine, zapt edilen yerlerin vakfa ait olduğunun tespitine dair yazılan hüküm.

670) İzmir sakini Hacı Mustafa; Kurt Ahmed Ağa’nın menziline açtığı pencereden oluşan mağduriyetini şikâyetine dair yazılan hüküm.

686) İzmir’de menzil mutasarrıfı Aişe’nin oğlu, kiralarnı almak için gittiği Pazvant Başı Mehmed ve Kethüda Mustafa tarafından öldürölünce, hapse atılan Pazvant Başı’nın eşinin bu duruma itirazına dair verilen karar.

703) Ayasluğ’da Sadât-ı kirâmdan Seyyid El-Hac Hasan vergisini ödediği halde, baskı altında tutulmasını şikâyet üzerine, fazla vergi talebinin durdurulmasına yönelik verilen emir.

706) İzmir’de Fatıma Hatun; El-Hac Hüseyin’e sattığı malların parasını alamadığını şikâyeti üzerine, meblağın tahsil edilmesine dair verilen karar.

709) Sancakburnu neferinin hapsedilmesine itiraz eden ehl-i örfün, itirazlarının durdurulmasına yönelik emir.

739) İzmir’de Raşide Hanım ile zaim Mîr İsmail’in, Gömenos’taki tarla ve çiftlik üzerinde yaşadıkları yolsuzluk üzerine, eski belgelerin yenilenerek, yolsuzluk ve ahara satışların durdurulmasına dair verilen karar.

749) Birgi’de El-Hac Mustafa’nın bahçesinde Cabbarzade Mehmed’in hak iddia edip gasp etmesi üzerine, bahçenin esas sahibine verilmesine dair hüküm.

789) Birgi’de Fatıma Hatuna ait arazinin, kendinden habersiz satışı üzerine çıkan anlaşmazlığın giderilmesine dair yazılan hüküm.

821) Hacı Baba zaviyesi ve Umur Paşa vakfının, zeytinlik üzerinde karşılıklı hak iddiaları üzerine, zeytinliğin Hacı Baba zaviyesine ait olduğunu bildiren karar.

824) Hafız Ahmed’in mütevellisi olduğu para vakfına, ashab-ı ağrâzın yaptığı müdahalenin durdurulmasına dair hüküm.

829) Tire’de Mehmed’in, yola yaptığı deve ahırının, ahaliye verdiği zararın giderilmesine dair yazılan hüküm.

857) Âlime Hatun; babası ölünce kardeşi Ali’nin mirasa el koymasını şikâyet üzere, hakkı olan mirasın alınmasına dair verilen karar.

882) Çine’de Kargu köylülerinin öşür dışında istenilen vergilere itirazlarına karşılık, talep edilen tüm vergileri ödemeleri ve itiraz etmemelerine dair verilen hüküm.

883) Birgi’de, voyvodanın üzerlerine kayıtlı olmayan kariyelerden vergi istemesini halkın şikâyet etmesi üzerine, voyvodanın müdahalesinin durdurulmasına dair verilen karar.

922) İstanbul’da keseci Ahmed’in mecnun olması üzerine, amcasının Cerbe kasabasına götürürken yolda sıkıntı çıkartılmaması için, Ahmed’in durumunu bildiren belge talebi.

946) Tire’de El-Hac Veliyüddin Efendi ölünce; miras kalan menzile, varisler küçük olduğundan, Bacaksız El-Hac Halil’in el koyması ve çocukların büyüyünce haklarını istemesi üzerine çıkan anlaşmazlığa verilen karar.

954) Midillili gayrimüslim tüccarlar ile İzmirli gayrimüslim tüccarlar arasında âvârız ve kazariye vergileri ödeme durumlarından çıkan anlaşmazlığın giderilmesine yazılan hüküm.

979) Firari Mentеше Sancağı Mütessellimi Hasan Çavuş’un oğlu hizmetinde şatır olan Hacı Ahmed’in, eşyalarının çalınması üzerine yapılan şikâyet kaydı.

985) İzmir’de El-Hac Ahmed; han yapımında dörtte bir hisse almak şartıyla anlaştığı Yeğenoğlu ibn Ali’nin, hanı üzerine aldıktan sonra vakıf etmesini şikâyet üzere, haksızlığın giderilmesi, Ali’nin yakalanıp İstanbul’a gönderilmesine dair verilen hüküm.

988) Kayseriliyeli Hacı Ahmed; Genç Mehmed’e olan borcunu ödemediği İzmir’e kaçıp Frenk kâtipliğine sığınması üzerine, bulunduğu yerde yakalanmasını bildiren hüküm.

993) Göçebe taifesinin İzmir’e götürdüğü eşya ve develerden, Manisa’da Karaosmanoğlu Mehmed’in, yola devam etmelerine müsaade etmeyip teklif edilenden çok para almaları üzerine çıkan anlaşmazlık.

998) Halkın şikâyeti üzerine; Yenipazar nahiyesinden Çolak Hacı Mehmed ve Derzikaya kariyesinden Mehmed ve Donduran kariyesinden Hacı Gazi Hasan'ın yaptıkları zulmün durdurulması için yazılan emir.

1017) Birgi'de El-Hac Sadullah Efendi'nin, Gurgalı kariyesinden Çalık İmam Mehmed ile toprak tasarrufu üzerinde yaşanan anlaşmazlık.

1019) Eski Aydın Muhassılı Süleyman ve kardeşi İbrahim'in, tımar sahiplerinden habersiz yaptıkları tımar satışlarına itirazlar.

1021) Tire'de Mustafa nam kimesnenin tarlasına Hacı Hüseyin'in müdahalede bulunması.

1035) Bozdoğan'da Alemdar Seyyid Ahmed'in tımarına, ashab-ı ağrâzın müdahalede bulunması.

2.4. 72 Numaralı Defter

17) Karaca taifesinin hazırladığı alacaların eksik teslim edildiğinin şikâyet kaydı.

35) Sefine Reisi Ali; Abbas Efendi'nin eşyalarını Midilli'den İzmir'e getirdiğinde el koyması üzerine, aldığı malların iade edilmesine dair verilen karar.

39) Karaosmanzade El-Hac Ahmed'in, Menemen Voyvodalığına gönderdiği kardeşi Polat Ağa, Menemen'de El-Hac Ali'yi öldürdüğünün söylenmesi üzerine, mübaşir tarafından idam kararı çıkarılmış, Aydın Muhassıllığı'nın gönderdiği tahrirde; öldürülenlerin Çakır oğlu Bekir ve Somalı Gazanfer oğlu İbrahim olduğu, öldürenlerin de bölge ahalisi olup mallarını paylaştıklarını anlatması üzerine, durumun düzeltilmesi ve mübaşirin Dersaadete gönderilmesine dair karar.

41) İzmir'de gayrimüslimlerden zorla para alıp zulmedenlerin, idari amirler tarafından desteklendikleri şikâyet edilmesi üzerine, bu durumun düzeltilmesine dair yazılan hüküm.

51) El-Hac Mehmed ile Ebubekir Efendi arasında kılıç satışından doğan anlaşmazlığın çözülmesi için verilen karar.

94) İzmir’de ashab-ı ağrâzdan Katrancı El-Hac Mehmed, refikalarıyla Cüllahları tekmiil vermeleri için zorlaması ve işlerini engellemesini şikâyet üzerine, bu durumun düzeltilmesi ve olayın yerinde çözümlmesine dair verilen karar.

119) Tire’ye bağlı kariyerin halkı topluca başka bir bölgeye gönderilip, yerleştirilmesine verilen karara karşı konulmamasına dair yazılan hüküm.

173) İzmir’de gayrimüslimlerin işlettiği menzili, malumü’l-esaminin zapt edip, hasar vermeleri ve para talepleri üzerine, zorbalığın giderilmesine dair verilen karar.

218) Sığla Mütesellimi İlyaszade’nin kendisine gelen bir şikâyetle ilgilenmediği ve Aydın valisi Mustafa Paşa tarafından kayrıldığını bildiren şikâyet kaydı.

223) Güzelhisar’da birbirlerine kefil olan üç kişinin borç ödemedede çıkardıkları zorluklar üzerine, borcun tahsili ve davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

239) Seferihisar’da, Saime Hatun’a babasından miras kalan bahçeye, Halil adlı kişinin el koymasını şikâyeti üzerine, bahçenin sahibine geri verilmesi ve davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

287) Sipahi Zal Abdulkadir’in tımar gelirine, ecanibden kişilerin müdahalede bulunmasının engellenmesi ve Kurd Mehmed ile arasında çıkan tımar anlaşmazlığında, tımarın Abdulkadir’e ait olduğunu bildiren hüküm.

290) Kara Hasan’ı öldürüp kaçan dört kişinin, İzmir çevresinde olduğu ve görüldükleri yerde yakalanıp Deraliyye’ye gönderilmesini bildiren karar.

291) İzmir’de El-Hac Selim’in yaptırdığı camide hizmet gören Ahmed’in, vakıf mütevellisinden biriken maaşını alamadığını şikâyeti üzerine, çalıştığı süre zarfında biriken paranın tahsiline dair verilen karar.

292) Birgi’de Ahmed ve Mîr Mustafa, müşterik zeamet üzerindeki gelir anlaşmazlığının şikâyet kaydı.

298) El-Hac Abdullah Âdem'den alınıp, Sipahi Şaban'a verilen tımara, ashab-ı ağrâzdan bazı kişilerin, muhalefetlerinin durdurulmasına dair verilen karar.

360) Ahinzade Ahmed Ağa vakfına ait bir dükkânı işleten El-Hac Mehmed Emin Ağa'ya, Ali nam kimesnenin ölmesiyle, varislerin dükkân üzerinde hak iddia etmelerini şikâyeti üzerine, dükkânın vakfa ait olduğu ve El-Hac Mehmed Ağanın işleteceğini bildiren karar.

473) Güzelhisar'da Kahveci İbrahim'i, ashab-ı ağrâza mensup kişiler darp edip, satışını engellemelerini şikâyet üzere, sorunun mahallinde çözülmesine dair yazılan hüküm.

528) İzmir'de Limni'li Dimitri; kömürcü taifesi zımmîleri tarafından kendilerini gammazladığı gerekçesiyle, parasını gasp etmelerini şikâyeti üzerine, paranın geri alınması ve davanın yerinde çözülmesine dair yazılan hüküm.

545) Aydın'da Hecador(?)'un Kayserili Ercene'den(?) alacağını, Ercene'nin(?) uzakta olması nedeniyle isteyip alamadığını bildirmesi üzerine, paranın tahsili ve davanın yerinde görülmesine dair verilen hüküm.

564) İzmir'de Fatıma Hatun'a babasından kalan mirasa, Hacı Mehmed ve adı yazılmamış bir kişinin el koymasını şikâyeti üzerine, alınan malların geri alınması ve davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

566) Güzelhisar'da Kocaemir çiftliğinde, Aziz Efendi oğlu olarak bilinen tarlaya, ecanibden Es-Seyyid Abdullah Efendi tarafından zorla el koymasını şikâyet üzerine, tarlanın geri alınmasına dair verilen karar.

570) İzmir'de Müderris Osman'ın sahip olduğu fırında, gayrimüslimlerin sakız üretmesini engellemelerini şikâyeti üzerine, olayın mahallinde çözülüp engellenmenin durdurulmasına dair yazılan hüküm.

573) Cezayir kâtiplerinden Mehmed Bey'in tasarrufunda olan topraklara, Hasan Çavuş ve Nazillili Seyyid Abdi'nin müdahalede bulunup, gelirine el koymalarını şikâyeti üzerine müdahalenin kaldırılmasına dair verilen karar.

601) Çine’de Selim nam kimesneye ait tımarın, Kapudan Paşa tarafından Hüseyin nam kimesneye verilmesine itirazı üzerine, tımarın esas sahibine verilmesine dair verilen karar.

2.5. 80 Numaralı Defter

5) İstanbul sakini El-Hac Feyzullah’ın, Hoca Beşir cemaatine bağlı köylerden aldığı koçların kendisine verilmemesini şikâyeti üzerine, davanın mahallinde görülmesi ve koçların alınıp kendisine teslim edilmesine dair verilen karar.

41) İbrahim Sipahi’ye ait olan tımar gelirlerine, Sipahi Mehmed’in el koymasını şikâyet üzerine, toplanan gelirlerin İbrahim’e iadesine dair verilen karar.

58) Tüccar Abdullah, Seyyid Osman ve Hacı İbrahim; Akşehir sakini Hacı Mehmed’de olan alacaklarını oğlundan istediklerinde karşı çıktığı ve Güzelhisar’a kaçtığını şikâyet üzere, davanın Güzelhisar’da görülmesi ve oğlun kaçtığı yerde borcun tahsiline dair verilen karar.

65) Bozdoğan’da Hacı Mehmed; babası ölünce kalan mirasına kardeşinin el koyduğunu şikâyet üzere, payına düşen hissenin kardeşinden alınmasına dair verilen karar.

66) Bozdoğan’da Hacı Mehmed; tapu ile aldığı toprağında, kardeşi Ahmed’in hak iddia etmesine dair şikâyet kaydı.

164) Kırgöz Hacı Mehmed; Alaşehir sakini Hacı Mehmed’e olan borcunu, Hacı Mehmed ölünce varisleri tarafından zorla ve fazlasıyla alındığını şikâyeti üzerine, fazla alınan paranın iadesine dair yazılan emir.

223) Birgi’ye bağlı köylerden habersiz göçen reayaların, gittikleri yerde hane kaydı yaptırmamışlarsa eski yerlerine geri gönderilmesine dair verilen emir.

236) Sultanhisarı Savanlı’da, Süleyman nam kimesneye babasından kalan tımarın, başkasına verilmesine itiraz kaydı.

249) Bozdoğan’da Mehmed’in mutasarrıf olduğu tımarı, Alaybeyinin Mustafa adlı kişiye vermek istemesini şikâyet üzere, bu el değişikliğinin durdurulmasına dair verilen karar.

279) El-Hac Mehmed; Güzelhisar sakini İbrahim'e verdiği borcun kalan kısmını alamadığını şikâyeti üzerine, kalan miktarın tahsiline dair verilen karar.

299) İbrahim Beşe vakfı ile Sipahi Mehmed arasında oluşan toprak geliri anlaşmazlığında, gelirlerin defter kontrolü ve şahitler ile vakfa ait olduğunu bildiren ve sipahi tarafından gelirlerin iadesini belirten emir.⁷¹

300) Hasan ve Aişe adlı kişilere ait tarlada, Ali ve İsmail adlı kişilerin hak iddia edip tarım yapmalarını şikâyet üzere, davanın mahallinde çözülmesi ve tarlanın geri alınmasına dair verilen karar.

303) Sipahi Hüseyin'e Miralay tevcihiyle verilen tımarın esas sahibi Yusuf, tımarın hâlâ üzerinde olduğunu bildirmesi üzerine, el değişikliğinin durdurulmasına dair verilen emir.

307) Babü's-saadet Ağası'nın kontrolünde olan, Hüdavendigar-ı Esbak'ın⁷² Manisa'da yaptırdığı camii vakfının İzmir'de olan toprak gelirlerinde, Valide-i Sultan Süleyman Han'ın yaptırdığı camii ve medrese vakfının hak iddiasında bulunması üzerine, yapılan araştırmada toprak gelirlerinin Hüdavendigar-ı Esbak vakfına ait olduğunu bildiren karar.

⁷¹ Bu hükümde; "*Menderes suyuna iki gemisi yürür*" şeklinde bir ifade vardır. Menderes nehrinde geçen gemiler için Evliya Çelebi eserinde; Balat kariyesine ticaret için gelen gemiler olduğunu ve bu sayede Balat şehriyle deniz arasında bir bağlantı kurulduğundan bahseder. Menderes nehrinden; bir kürekli olan çekeleve kayıkları, zarbuna kayığı, kayıkların büyüğü olan şayka gemileri ve hafif donanma unusuru olan firkatelerin geçtiğinden bahseder. Ayrıca bu taşıtların Sönbeki, İstanköy, Gelibolu gibi yerlerden geldiğinden bahseder. Seyit Ali KAHRAMAN (2011), "*Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*" 9.Kitap-C. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

⁷² Hüdavendigar-ı Esbak kavramı için net bir tanım bulunmamaktadır. Bu sebeple iki kelimenin sözlük anlamlarıyla bir tanım oluşturacak olursak: Hüdavendigar; amir, hükümdar anlamına gelirken (Devellioğlu (1962), a.g.e. s.452), esbak; önceki daha eski anlamına gelmektedir (Devellioğlu (1962), a.g.e. s.276). Bu anlamlardan yola çıkarak, Hüdavendigar-ı Esbak; eski, önceki hükümdar anlamına gelmektedir. Hüdavendigar kavramı ilk olarak Sultan Murad (I) tarafından kullanılmıştır. Hüdavendigar-ı Esbak kavramını kullanıldığı birkaç örnekle beraber; Müstakimzade Süleyman Efendi Tuhfe-i Hattatın'de Sultan Mehmed (II) için, Ayşe Üstün'ün hazırladığı bir çalışmada Bayezid camii ve külliyesindeki eşyalar için yazılmış vakıf defterinde Bayezid (II) için, Şeyh Galip Galata Mevlevihanesi tamiri için yazdığı kaside de Sultan Selim (III) için, Müminzade Seyyid Ahmed Hasib Efendi Ravzatü'l-Kübera'da Sultan Mustafa (II) için kullanılmıştır. Ayrıca Sultan Orhan, Sultan Selim (II), Sultan Murad (III), Sultan Mahmud (I) ve Sultan Abulhamid (I) için de Hüdavendigar-ı Esbak kavramının kullanıldığı belge ve eserler mevcuttur. Bu sebeple Hüdavendigar-ı Esbak kavramının birçok padişah için üvan olarak kullanıldığını söyleyebiliriz.

311) İstanbul sakini El-Hac İlyas; Tüccar Trablusî Mehmed Emin'e ticaret için verdiği paraları alıp kaçmasını şikâyet üzerine, Mehmed Emin'in ticaret için aldığı malları vekil aracılığıyla İlyas'a alınmasına dair verilen karar.

317) Tire'de Sipahi Mustafa'nın öşür gelirlerini Tire sakini İbrahim'in almasını şikâyeti üzerine, davanın yerinde görülmesi ve toplanan gelirlerin geri alınmasına dair verilen karar.

355) Defter-i hakanî hesaptarı İbrahim Şakir'in, Birgi'de olan tımarının Kolanzade Ahmed'e iltizam verilmesini şikâyeti.

357) Mustafa Sipahi'nin Nazilli'de bulunan tımar gelirlerine, ashab-ı ağrâzın müdahalede bulunduğunu şikâyeti üzerine, müdahalenin durdurulmasına yönelik verilen karar.

377) Yani ve Avlaki kardeşlerin İzmir'de babalarından miras kalan arazi anlaşmazlığını şikâyetleri üzerine, davanın yerinde çözümlenmesine dair verilen karar.

383) Birgi'de Umur Bey döneminde kurulmuş vakıftan, Şeyh Müslihiddin'in kızına vakıf olunmuş koz ağaçlarının gelirine karışıldığını şikâyet üzerine, bu durumun düzeltilmesine dair verilen karar.

384) El-Hac Hüseyin üzerinde olan tuzla ve zeamet gelirine karışıldığını bildirmesi üzerine, müdahalelerin durdurulması ve bahsi geçen yerlerin Hüseyin'e ait olduğuna dair verilen karar.

391) Tire'de Yahşi Bey vakfından geliri olan kişilerin düştükleri anlaşmazlığın şikâyet kaydı.

413) Birgi'de Ali nam kimesne; anne ve kardeşine ait olan para ve eşyaların, eniştesi Sarıoğlu El-Hac Süleyman tarafından zorla alındığı şikâyeti üzerine, bahsi olan para ve eşyaların enişteden geri alınmasına ve olayın yerinde çözümlenmesine dair karar.

446) İzmir'de Mehmed Alemdar'ın boyacı esnafından topladığı paralara el koymasını şikâyet üzere, paraların geri alınması ve durumun tekrarlanması halinde cezalandırılması gerektiğini Kadı ve Yeniçeri Serdar'ına bildiren emir.

452) Çine'de Akdivan ve Dere Köy ahalileri, sipahi ve mültezimlerini, vergileri fazla topladıklarını bildiren şikâyet kaydı.

482) Güzelhisar'da Abdurrahman; Kasap El-Hac Hüseyin'de ki alacağını hem kendisi hem de kefil Molla İbrahim'den alamadığı ve İstanbul'a kaçtığını şikâyeti üzerine, borcun derhal tahsil edilmesini bildiren emir.

507) İzmir'de Hatibkeş Ahmed'e ashab-ı ağrâzın kaçgun olduğu iddiasıyla saldırdıklarını bildiren şikâyet kaydı.

521) Kestel ve Güzelhisar'da zeamet sahiplerinin gelirlerine ve sefer harçlıklarının para toplamasını engelleyen âyânları şikâyet üzere, alınan paraların iadesi ve harçlıkların engellenmemesi gerektiği, tekrarlanması halinde Deraliyye'ye bildirilmesini belirten hüküm.

523) Cezayir defter kâtibi Mehmed Sadık üzerinde olan Silahtar Ağa çiftliğine, ashab-ı ağrâzdan Bey oğlu, Ali ve diğer Ali'nin el koymaları ve çiftliğin ona ait olmadığı iddialarını şikâyeti üzerine, çiftliğin Mehmed Sadık'a ait olduğunu ve müdahalenin durdurulmasına dair verilen emir.

524) Bozdoğan kazasında Mehmed nam kimesneye ait olan tımar, başında olmadığı gerekçesiyle Mustafa nam kimesneye verilmiş, Mehmed'in değişikliğinin olduğu yıla ait gelirler üzerinde hak iddiaları üzerine, durumun araştırılmasına dair verilen karar.

525) İbrahim Sipahi'nin müşteriki olduğu tımarına, ashab-ı ağrâzdan yapılan müdahalelerin durdurulmasını bildiren hüküm.

573) Güzelhisar'da El-Hac Ali; Ciritlioğlu Murad'dan satın aldığı tarla ve bağçede, Murad'ın hâlâ hak iddiası olduğunu şikâyeti üzere, haksız iddiaların durdurulmasına dair verilen karar.

574) Bozdoğan'da İbrahim; ortak zeamet iltizamına sahipken Âyân Tüfenkçioğlu üzerindeki köylerin gelirlerine el koymuş, âyân ölünce topladığı para mirî sayılması gerekirken, vakfa gitmesi üzerine, iltizam bedeli âyânın oğlu Osman'dan istenilmesine ve mübaşir tayiniyle olayın yerinde çözülmesine dair verilen karar.

585) İzmir'de Hurni(?) hatunun menzilini eşkıya Salim oğlu Ahmed basıp, değerli eşya ve parasını çalmasını şikâyeti üzerine, davanın Çavuş tarafından çözülmesine verilen karar.

601) Tire’de Fatıma hatun; Seki oğlu Süleyman’ın evini basıp kızını öldürdüğünü şikâyeti üzerine, olayın yerinde çözümlenmesine dair verilen karar.

604) Cezayir defter kâtibi El-Hac Mahmud’un, İzmir’de reayadan gelirlerini tahsil edemediğinin şikâyet kaydı.

606) El-Hac İbrahim Alemdar; oğlunun parasını alıp kaçmasını şikâyeti üzerine, oğlun kaçtığı İzmir ve Boğazkesen bölgelerinde görüldüğü yerde yakalanmasını belirten karar.

694) Güzelhisar’da Seyyid Mustafa, Şerife Fatıma ve Şerife Aişe; sahip oldukları menzil, dükkân ve hanlara ait kiraları alamadıklarını şikâyet üzere, olayın yerinde görülüp incelenmesi, uygunsuzluğun İstanbul’a bildirilmesine dair verilen karar.

699) Karacaşehir’de Eba Eyyub Ensarî vakfının iltizam bağlarını işleten yeniçerilerin öşür vermemelerini şikâyet üzere, öşürlerin alınması ve buna karşı çıkılmamasına dair hüküm.

720) Hamza Bâlizade El-Hac İbrahim’in vefatıyla, üzerinde olan çiftlik ve tarlalar borcuna karşılık müzayede edilmiş, karısı ve oğlu varis oldukları için malların el değiştirmesini engellemelerini şikâyet üzerine, Hamza Bâlizade varislerinin yaptıkları engellemelerin durdurulmasına dair verilen karar.

728) Güzelhisar’da Bedestanî Hacı Ali; alacaklı olduğu kişilerin, borçlarına karşı çıkmaları ve birlik olmalarını şikâyeti üzerine, mübaşir tayini ile davanın yerinde çözümlenmesine, sonuç alınamazsa durumun Asitane’ye bildirilmesine dair verilen karar.

732) Divân kâtibi Es-Seyyid Mehmed Naili; müşteriki olduğu zeametinden payına düşen geliri ortaklarından alamadığını şikâyet üzere, payına düşen gelirin alınması ve bu haksızlığın giderilmesine dair verilen karar.

734) İzmir’de Müderris Abdullah; üzerinde olan gelirleri toplamak için Tuzcuoğlu Hıfz Ahmed’i vekil atadığı ancak Hıfz Ahmed’in topladığı gelirleri kendine ulaştırmadığını şikâyeti üzerine, mübaşir tayiniyle davanın yerinde görülmesi, eğer çözüm alınamazsa İstanbul’a bildirilmesini belirten karar.

762) Ayasluğ'da Es-Seyyid Halil; tarlasına Altıoğlu ve avnesi Zincirci Halil'in el koyduklarını şikâyet etmesi üzerine, tarlanın geri alınıp tekrar müdahalenin engellenmesine dair verilen karar.

764) Güzelhisar'da Osman nam kimesne; üvey kardeşi Hacı Ali'nin ölmesiyle varisi olarak üzerine kalan toprakları Malta'da sürgünken, Diryanoğlu Abdülkadir'in el koyup dağıtmasını şikâyeti üzerine, toprakların Osman'ın olduğu geri alınmasına dair verilen hüküm.

767) Tire'de ibn Melek vakfı çiftliğini işleten Es-Seyyid Abdullah ölünce, oğullarına kalan yerler işlenmeye devam etmiş, vakıf mütesellimi Mustafa ölünce mütesellim oğullarının, Abdullah oğullarının çiftlikteki haklarına itiraz edip satmalarını şikâyet üzere, satışın durdurulması ve Abdullah oğullarının çiftliği işletmeye devam etmelerine dair verilen hüküm.

786) Tımar defterdarı Ali'nin üzerinde olan tımar gelirlerine Alaşehir âyânının müdahalede bulunmasını şikâyeti üzerine, âyânın topladığı gelirlerin iadesi ve müdahalenin durdurulmasına dair verilen karar.

794) Anadolu defterdarı Kapudan Ali; Güzelhisar'da İlyas oğlu Ahmed üzerinde olan iltizam gelirini alamadığını şikâyet üzerine, davanın mahallinde görülmesine verilen karar.

796) İzmir'de Zeynep hatun kendine kalan mirasına, Mehmed nam kimesnenin dâhil olup almasını engellediğini şikâyeti üzerine, miras hissesinin alınıp Zeynep tarafından vekiline teslim edilmesi ve davanın mahallinde çözülmesine dair verilen karar.

2.6. 89 Numaralı Defter

39) İzmir'de Mehmed nam kimesneye; bir olan Kebapçı Mehmed, Boyacı Mehmed ve Duhancı İbrahim saldırıp, gasp ettiklerini şikâyet üzere, olayın mahallinde çözülmesine dair verilen emir.

48) Birgi'de Celebgan cemaatine bağlı kişiler, Kaçar cemaatine bağlı kişilerin kendilerini gasp ettikleri iddiasıyla saldırmalarını şikâyet üzere, olayın yerinde çözülmesi ve Kaçar cemaatinin baskılarını durdurmalarına yönelik karar.

122) İzmir’de Tüccar El-Hac Ahmed; mallarını Kirkor zımmînin izinsiz satmasını şikâyeti üzerine, bahsedilen malların parasının alınmasına verilen karar.

178) Karacasu’da, Hacı Bekir vakfına ait üç dükkânın, kiralarının ödenmemesini şikâyet üzere, biriken kiraların vakıf için tahsiline dair verilen karar.

183) Tire’de Sipahi İsmail; kiraz üzerinden topladığı öşürlere Civanoğulları’nın karşı çıkıp, öşrü Habbeoğlu(?) vakfına verdiğini şikâyet üzere, biriken öşürlerin toplanmasına dair verilen hüküm.

210) İzmir’de Katrancıoğlu İbrahim’in parasını zorla alan Çıbanzade Mehmed ölünce, varislerinden talep edilen malum paraya karşı çıkılmasını şikâyet üzere, davanın yerinde çözülmesi ve varislerinden paranın tahsiline yönelik verilen karar.

212) İzmir’de Katrancıoğlu İbrahim, Mürabaha taifesinden Hacı Mehmed’de olan iltizam rayicini, o öldükten sonra varislerinden talebinin reddedilmesini şikâyet üzere, malum miktarın varislerinden alınmasına, davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

215) Nazilli’de Seyyid Ali ve Mehmed kardeşler; babalarından miras kalan dükkânlara amcaoğlunun kendine hibe edildiği iddiasıyla el koymasını şikâyet üzere, el koyulan dükkânların varislerine iadesi ve davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

247) Alaşehir’de Kapucu başı Ömer Ağa; Hacı Ağazade Hüseyin Ağa’da olan alacağını varislerinden istendiğinde karşı çıkılmasını şikâyet üzere, borcun varislerden tahsiline dair verilen emir.

272) İzmir’de Ali nam kimesne; Kirkor zımmîde alacağını tahsil edememesini şikâyeti üzerine, borcun tahsili ve mahallinde davanın görülmesine dair verilen karar.

324) İzmir’de Osman; borçlu Civelek Hacı Hüseyin ve adamlarının, amcası İnce Mehmed’e saldırıp para ve eşyasını gasp ettiğini şikâyeti üzerine, borcun ve gasp edilen para ve eşyanın geri alınmasına ve davanın yerinde sonuçlandırılmasına verilen karar.

332) Birgi’de Kasap Mehmed; Turnaoğlu Mehmed’deki alacağını terekesini devralan kardeşinden talep ettiğinde ölmesi, oğlu Mehmed’in borcu reddetmesini şikâyeti üzerine, borcun tahsiline dair verilen emir.

365) İzmir’de ehl-i örfün Yahudi mezarlığına yaptıkları müdahalelerin durdurulmasına yönelik gönderilen emr-i şerif kaydı.

400) Kuyucak’ta Yusuf Yazıcıoğlu kendini gasp eden altı kişiyi şikâyeti üzere, paranın geri alınmasına dair yazılan karar.

401) Seyyid Ali; babası İsmail üzerinde olan tımarın o ölmesiyle Miralay tarafından başkasına verildiğini şikâyeti üzere, tımarın varis Ali’ye verilmesine dair verilen hüküm.

535) İzmir’de Mustafa nam kimesne; El-Hac Ali’de olan alacağını tahsil edemediğini şikâyet üzere, borcun tahsili ve davanın yerinde çözülmesine dair verilen karar.

546) İzmir’de ortak mukataa üzerinden vergi veren kişilerin, temessük ile mukataayı alan Alemdar ile düştükleri anlaşmazlık üzerine.

563) Mora Muhassılı Yusuf Paşa üzerinde olan tımarına, Hacı Ali oğlu Salih ve Âyân Halil Ağa oğlu İbrahim’in karıştıklarını ve voyvoda El-Hac İsmail’e zor kullanmalarını şikâyet üzere, Salih’in yakalanıp İstanbul’a gönderilmesi ve mübaşir tayin edilmesini bildiren hüküm.

565) Alaşehir’de Yıldırım Bayezid vakfı ve medresesine ait gelirleri müderrisin aldığına dair şikâyet kaydı.

566) İzmir’de Tüccar Seyyid Hasan; Sektor zımmîde menzil satışından kalan alacağına daha önceki şikâyeti üzere çavuş tayin edilmiş, bu defa Rusya konsolosu vasıtasıyla borcun tahsiline gidilmesi üzerine, Sektor zımmînin borca karşı çıkmaya devam ettiğinden, görüldüğü yerde yakalanmasına dair verilen karar.

572) Sultanhisar, Ece kariyesi sakinleri; mevcut Kadı’nın mahkeme binasının yerini değiştirdiği ve ihtiyaçlarını ücret ödemededen giderdiğinin şikâyet kaydı.

579) Bayındır kazasında Es-Seyyid Mustafa; Hacı Muslu'nun darp edip kolunu sakat bırakmasını şikâyet üzere, davanın mahallinde görülmesine dair karar.

585) İzmir'de Osman nam kimesne; amcasının sabun ticaret için İzmir'e geldiğinde Civelek Hacı Hüseyin ve adamları tarafından darp edildiğini, para ve eşyasının gasp edildiğini önceden şikâyet etmiş ve olayın teftiş edilmesine karar verilmişti. Hacı Hüseyin ve Osman kendi aralarında anlaşmalarını bildirmesine rağmen, anlaşmanın gerçekleşmemesi üzerine, mübaşir tayiniyle davanın çözüme ulaştırılmasına dair verilen karar.

591) Çine'de Sipahi Veli; çeşitli sebeplerle tımar gelirlerini toplayamadığının şikâyet kaydı.

604) Çine'de Es-Seyyid Hatib Abdullah; El-Hac Mehmed'in babasını gasp ettiğini ve babası ölmeden paranın tahsili için hüccet-i şer'iyye aldığını belirterek, babası öldükten sonra malum parayı kendisinin talep ettiği ve karşı çıkıldığını şikâyeti üzerine, gasp edilen paranın El-Hac Mehmed'den alınmasına ve davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

612) Güzelhisar'da vefat eden Cihanzade El-Hac Abdülaziz'in varisleri arasında geçen miras anlaşmazlığının çözümlenmesine dair verilen emir.

617) Tire'de Yahşi Bey vakfına bağlı camide, imamın maaşından fazla para aldığını mütevellilerin şikâyeti üzerine, defterde kayıtlı maaşını alması ve davanın mahallinde görülmesine dair verilen karar.

656) Dergâh-ı muallam kapucubaşı Mehmed, üzerinde olan tımara, Aydın Âyânı El-Hac Mehmed'in on dört yıl el koyup halka zulmettiğini, âyân ölünce subaşının gelirlere el koyduğu ve Âyân Mehmed'in Alaşehir'deki akrabalarının olaya dâhil olmasını şikâyeti üzerine, tımarın esas sahibi Mehmed'e verilmesi ve şikâyet olunan sorunların çözümlenmesine dair verilen emir.

659) Birgi'de ağnam toplama memurlarının, nakibü'l-eşraftan ağnam vergisi istemelerinin şikâyet kaydı.

681) Birgi'de Hacı Mehmed'in yaptırdığı zaviye vakfının, vakıf özelliğini kaybettiğini bildiren hüküm.

685) Güzelhisar'da İmam Hacı Ahmed'in gasil ve nikâh işlerine karışıldığının şikâyet kaydı.

692) İstanbul sakini Hasan; Güzelhisar'da Aydın Alaybeyinin verdiği zeametın cebelü üzerinde olduğunu ve arz akçesi üzerinde çıkan anlaşmazlığını şikâyet üzerine, arz akçesinin Alaybeyinden geri alınması, mahallinde durumun düzeltilmesiyle ilgili hüccet yazılması ve sorun düzeltilmez ise İstanbul'a bildirilmesine dair verilen karar.

696) İzmir'de Yeniçeri İsmail Alemdar; oğlunu dört eşkıya ve üç Yahudi'nin birlik olup öldürdüklerini şikâyet üzerine, mübaşir ve kaymakam tayini ile davanın tahkik ve yerinde görülmesine, sonucun Deraliyye'ye bildirilmesine dair verilen karar.

698) Karaburun'da Mehmed ibn Yusuf Ağa'ya ait iki geminin, reis ve adamları tarafından içinde değerli eşyalarıyla beraber kaçırıldığını naib vasıtasıyla bildiren şikâyet kaydı.

702) İzmir'de Kasapbaşı Hasan ölünce, varisleri arasında çıkan miras anlaşmazlığının çözülmesi için verilen karar.

717) Kuşadası'nda Kosta zımmî; komşusunun evini yeniden yaptırıp, uygunsuz yere pencereler açtırdığını şikâyeti üzerine davanın yerinde görülmesine dair karar.

760) Birgi'de Dergâh-ı muallam müteferrikası Mehmed'in ortak olduğu zeametten gelir talep eden kadı ve müdahalesi bulunan voyvodayı şikâyet üzerine, zeamet gelirlerinin kime ait olduğunun tespiti ve haksız talep ve müdahalenin durdurulmasına dair verilen karar.

790) İzmir'de Zeynep hatun; eski kocasından alacağı olduğunu şikâyet üzerine, davanın yerinde görülmesi ve eski kocadan paranın tahsiline dair verilen karar.

793) Kuşadası'nda İbrahim Ağa'nın yaptırdığı medrese bünyesindeki üç dükkânın kira gelirleri müderrislere bağlanmışken, Müderris Mahmud, var olanlara ek yeni dükkân yaptırdıktan sonra ölmesi, varislerin, bu dükkânda için hak iddia etmeleri üzerine, olaya mübaşir tayin edilmesi ve davanın yerinde sonuçlandırılmasına dair verilen karar.

794) Yahşi Bey vakfı mütevellileri İbrahim, Ali ve Mustafa; Fota adasındaki Müderris Ömer'in mal ve parasının gasp etmesini şikâyet üzerine, adı geçen şahısların yakalanıp yargılanmalarına dair verilen karar.

827) Bergama’da Hatice hatun; ölen eşinden kalan mirasa yeni eşi Mustafa’nın el koymasını şikâyet üzere, Mustafa’nın yakalanıp yargılanması ve bahsi geçen mirasın Hatice’ye iadesine dair verilen karar.

855) Birgi’de Müderris Es-Seyyid Hüseyin’e saldıran üç kişi ve adamlarının yaraladıktan sonra parasına gasp ettiklerini şikâyeti üzerine, mübaşir tayiniyle olayın yerinde görülmesine dair verilen karar.

902) İzmir’de Seyyid Ali, Emine ve Hatice; miras kalan bağ ve bağçelerine, Hacı Salih oğlu Mustafa, babalarının borcu olduğu iddiasıyla el koymasını şikâyetleri üzere, bağ ve bağçenin esas sahiplerine iadesine dair verilen karar.

932) Sultanhisarı kalesinde topçu Süleyman; tımar gelirine, ashab-ı ağrâzdan Kayseriliyeli oğlunun el koymasını şikâyet üzere, gelirlerin geri alınmasına dair verilen hüküm.

943) Girit, Bayındır ve çevresinden İzmir Küçük Han’a gelen sabunların, buradan İstanbul’a gönderilmesini engelleyen ve sabun ticaretini kendileri yapmak isteyen ashab-ı ağrâzı şikâyet üzere, sabun naklinde yaşanan aksaklık ve engellemelerin durdurulmasına dair verilen karar.

3. ÇALIŞMASINI YAPTIĞIMIZ AHKÂM DEFTERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmasını yaptığımız defterler transkripsiyon yapılırken, içerdiği hükümlerde geçen kelimeler değiştirilmeden yazılmıştır. Defterlerde yazan hükümler arasından, kendi içinde önemli olabilecek konular önce tespit edilmiş sonra tasnif ve tahkik edilmiştir.

Tespitinde bulunduğumuz hükümlerin büyük çoğunluğu Aydın Sancağına bağlı idari birimlere yazılmışsa da diğer sancak bölgelerinin de işlendiği hükümler bulunmaktadır.⁷³ Bu yüzden bir hükümde birden fazla sancağa hitaben yazılan hükümler görülebilmektedir.

Genel olarak Divân'a ulaşmış şikâyet konuları çözüme ulaştırılmış olsa da, hükümlerde denk gelinen vekil tayini ya da şikâyetin mahallinde görülmesine yönelik talep, her ne kadar sorunun çözümüne ilişkin ne yapılması gerektiği söylenmiş olsa da, şikâyetin çözüme kavuşturulmasını bir müddet daha ertelemektedir. Ayrıca birçok hükümde görülen “*defterhane-i amiremde mahfuz; defter-i muhassala, defter-i hakanîye, defter-i icmale müracaat olunduk da*” şeklindeki ifadeler, Divân'da görüşülen konular hakkında detaylı incelemelerin yapıldığını göstermekle beraber, yine şikâyetin çözüme kavuşturulmasını bir müddet daha erteleyen başka bir nedendir. Ayrıca şikâyet yerel yönetime havale edildiğinde, durumun acele ve adilane olarak çözüme kavuşturulmasının talep edilmesi, defterlerde sıkça karşılaşılan bir durumken, bu talep ilgili birimi baskı altında tuttuğu söylenebilir.

Çalışmasını yaptığımız defterlerden toplam 216 hüküm tespit edilmiştir. Her bir defter içeriği de dâhil olmak üzere transkript ve yazımda kronolojik sıraya bağlı kalınmıştır. Bu defterler üzerinden yaklaşık on yıllık bir süreç inceleme altına alınmıştır.

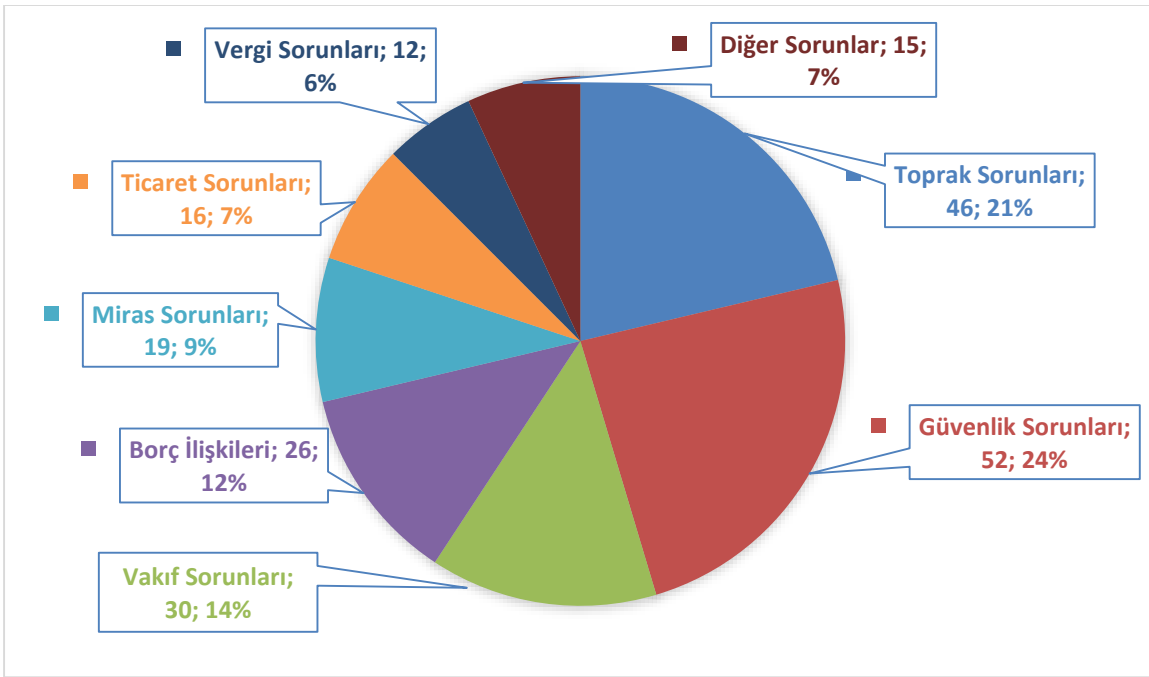
Defterlerdeki hükümlerden toplam 17 tanesi gayrimüslimlerle alakalıdır. Bu hükümlerin 9'u Müslüman-gayrimüslim arasında geçerken, kalan 8 hüküm de gayrimüslimlerin kendi içinde olan anlaşmazlıklarını işlemektedir.

Defterlerde dikkat çeken bir diğer nokta hitap şekilleridir. İncelediğimiz tüm hükümler “kadısına, ...kazası naibine, ...muhassıllığına” şeklinde büyük çoğunluğu isimsiz yazılmıştır.

⁷³ Sığıla Sancağı'na hitaben 4 hüküm bulunurken, 80. Defterin 786 numaralı hükmünde Kütahya ve Saruhan Sancakları işlenmiştir.

İsme hitap 5 hükümde tespit edilmiştir.⁷⁴ Bu durum kâtiplerin anlatılanları yazmada süratli davranmalarından dolayı ismi yazarken atlamış ya da kâtibin kime hitaben yazacağını bilmeme ihtimalinden olabilir. Bu durumu hitaplarda bazı hükümlerde karşımıza çıkan boşluklar üzerinden açıklama ihtimali vardır.

Çalışmamızda incelediğimiz defterlerin içeriklerinden elde edilen konu başlıkları, hüküm sayısı ve bunların yüzdeleri aşağıdaki grafikte verilmiştir. Ayrıca tespit edilen konu başlıklarının altında, maddeler halinde, hüküm içeriklerinden tespit edilen sorunlar listelenmiştir.

Grafik 1; Hükümlerin Yüzdeleri Dağılımları

3.1. Hükümlerin Konularına Göre Tasnif ve Değerlendirmesi

Hükümlerin tasnifi yapılırken, konu başlığı tespit edilmiş olayların hüküm sayısı gözetilerek, sıralama azalan oranda ele alınmıştır. Ayrıca genel konu başlıklarının altında oluşturduğumuz maddeler ile konuların özelde nasıl şekil aldıkları belirlenmiş ve bu doğrultuda analiz edilmişlerdir.

⁷⁴ Bu kişiler; 62 Numaralı defterde 275.hüküm, Aydın Muhassılı Vezir Abdullah Paşa; 71 Numaralı defterde 182.hüküm, Sığla sancağı mütesellimi İlyaszade Ahmed, 509.hüküm, Aydın Muhassılı vezirim El-Hac Abdulrezzak Paşa, 706.hüküm, Derya Kapudanı Vezir Gazi Hasan Paşa; 89 Numaralı defter 563.hüküm, Aydın Muhassılı Cihanzade Mîr Hüseyin olarak kaydedilmiştir.

3.1.1. Güvenlik Sorunlarıyla İlgili Hükümler

İnsanoğlunun günlük hayatında doğumundan ölümüne kadar geçen sürede, bireyler için fizyolojik ihtiyaçları olan beslenme ve aidiyet duygusu kadar güvenlikte önemli bir konuma sahiptir. İnsanın eski çağlardan günümüze kadar kendini koruma ve güvenli yaşama ihtiyacı, onları bu doğrultuda belirli atılımların oluşturmasına sebep olmuş; insanların bir arada yaşaması, onları önceleri sözlü ve yazının icadıyla beraber yazılı kurallar koymaya sevk etmiştir. Böylece hem doğa kaynaklı hem de kendi aralarında oluşabilecek güvenlik sorunlarını çözmeye çalışmışlardır. Din olgusunun oluşması, nüfusun artması ve yaşanan teknolojik gelişmelerle, insanlar kendilerini güvende tutacak kuralları sürekli geliştirme eğilimde olmuşlardır. Böylece semavi dinlerin de öğütlediği, adil olma ilkesi beraberinde hukuku getirmiştir.

Adaletiyle nam salmış bir devletin, 18. yüzyılın sonlarına doğru kaydı tutulan, çalışmasını yaptığımız Ahkam defterleri içerisinde, Aydın Sancağına ait mahkeme kayıtları incelendiğinde, güvenlik sorunları başlığı altında oldukça yoğun bir şikâyet kaydı göze çarpmaktadır. Güvenlik sorunları altında tasnifini yaptığımız konular genel olarak; bir kişi ya da topluluğu baskı altına alma, halkın huzur ve düzenini bozmaya dönük girişimler, gasp ve hırsızlık vakaları, eşkıyalık ve darp-cinayet olayları olarak sayılabilir.

Güvenlik sorunları başlığı altında topladığımız hükümlerin neredeyse tamamında “*kendü halinde ırzıyla mukayyed*” şeklinde bir ifade geçmektedir. Bu şikâyetçi kişi için kullanılan bir kavramken, çoğunlukla bu kişinin haksızlığa uğradığını anlatmaktadır. Ayrıca gayrimüslimlerin de karıştığı vakalar tespit edilmiştir.

3.1.1.1 Baskı altına alma: Günümüz tâbiriyle mobbing denilen baskı altında tutma kavramı, bir kişi ya da topluluğu, kendi istedikleri gibi yönlendirmek veya söylediklerinin yapılmasını sağlamak amacıyla uygulanan ve despotik anlayışla kısmen de olsa bağdaştırılabilen rahatsız edici bir davranış türüdür. Nitekim İzmir’de yirmi üç dükkân sahibi El-Hac Mehmed, bu dükkânların yarısını karısı Hatice ve kalan yarısını kızı Ümmügülsüm ve torunları Nefise ve Aişe’ye bırakmıştır.⁷⁵ Her ne kadar belirtilmemişse de muhtemelen El-Hac Mehmed öldükten sonra gerçekleşen bu olayda, bahsi geçen dükkânların devriyle beraber sahiplerine bir baskı uygulandığı “*zabtlarına fuzuli müdahale ve teaddiden hali*” ifadesinden çıkarılabilir. Divân

⁷⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.11.

bu şikâyete yanıt olarak bölge dışında olan kişilerce gerçekleştirilen baskılarının durdurulması kararını almıştır.

Karacasu sakini Hacı Osman'ın, Yenişehir voyvodası Ali tarafından tehdit edildiğini anlattığı şikâyet kaydı başka bir baskı unsurudur. Voyvoda Ali'nin adamlarıyla beraber; “*sen benim voyvodalığıma aid rüsûmun tahsiline mani olursun, seni Deraliyye'ye ve valinin tarafına arz ve ilam ederim*” sözlerini sarf ettiği yazılan hükümde, voyvoda ve adamlarının uyguladığı baskının sonlandırılarak, davanın yerinde görülmesi belirtilmiştir.⁷⁶ Yine İzmir kayıtlı bir başka şikâyet kaydında Hatibkeş Ahmed, ismi verilmemiş ve ashab-ı ağrâza bağlı kişiler tarafından “*kaçgun*” olduğu iddiasıyla baskı altına alındığını şikâyet etmiştir.⁷⁷

Müslümanlar kadar gayrimüslimlerin de baskı altında tutulduğu tespit edilmiştir. Nitekim Kethüda oğlu ve Serkiz(?) oğlu İstefan'ın yaptığı şikâyette; İzmir'de Katrancı El-Hac Mehmed, adamlarıyla beraber cüllah⁷⁸ işi yapan gayrimüslimleri kendisine tekmil vermeleri konusunda baskı altına aldığını anlatmıştır.⁷⁹ Diğer bir vakada Limni'li Dimitri'yi “*sen bizi ehl-i örf taifesine gammaz idüb, bizim sefinemizin gaspen alınmasına sebep oldun*” iddiasıyla kömürcü olan Nikola, Zuhuriye ve Duri Ramir zimmîler tarafından baskı altına alındığını şikâyet etmiştir.⁸⁰ Dimitri ayrıca adı geçen kişiler tarafından bin guruşunun gasp edildiğinden bahsetmiştir.

3.1.1.2. Halkın huzur ve düzenini bozma: Günümüzde dahi insanların gündelik yaşamlarını provoke ederek, onların gündelik yaşamlarını huzursuz geçirmelerini sağlayan kişiler bulunmaktadır. Bu kişi ya da toplulukların buldukları ortamlarda gerçekleştirdikleri rahatsızlıklar, çalışmasını yaptığımız defterlerde de tespit edilmiştir. Bu tür vakalar çoğunlukla bölge halkının tasvip etmeyeceği türdendir.

Güzelhisar naibi aracılığıyla yapılan bir şikâyette dışarıdan gelen insanların halkı rahatsız ettiğinden bahsedilmiştir. Hükümde geçen; “*ulemâ ve sülehâ ve eimme ve hütebâ ve sadât-ı kirâm bil-cümle meclis-i şer'e varub*” ifadesiyle kazada ikamet eden tüm zümrelerin ortak şikâyet olarak naibe başvurdukları söylenebilir. Şikâyetin konusu genel olarak,

⁷⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.12.

⁷⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.71

⁷⁸ Çul dokuyan, çulha. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.179

⁷⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.14.

⁸⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.78.

günümüz tâbiriyle serserilerin kazaya gelerek, toplumca ayıp karşılan zina dâhil birçok suçu işleyip, kazadaki huzuru kaçırmaları üzerinedir. Divân-ı Hümâyûn bu şikâyete “*ümme-i Muhammed istirahat için, taife-i mezbure, belde-i mezbureden men’ ve def’ olunmak babında*” şeklinde net bir cevap vererek, halkın huzurunu kaçırarak her türlü girişimin engellenmesi için Aydın Muhassılı görevlendirilmiştir.⁸¹

Aydın Muhassılına yakalama emrinin yazıldığı bir başka hükümde, halka zulmetmekten, görevinden uzaklaştırılmış Hacı Mehmed oğlu Hüseyin, sefer sırasında Kut kariyesine âyân olarak atanmasıyla, halka yaptıkları zulüm ve işlenen cinayet şikâyetin temel konusunu oluşturur. Âyân Hüseyin, Mizanoğlu Mustafa ve Hatiboğlu İbrahim’in anlaşarak, kariye halkına karşı zulüm ve gasp faaliyetlerinde oldukları ve bu girişimleri sırasında Paşaoğlu İbrahim’i öldürdükten sonra kaçtıkları belgede kaydedilmiştir. Halka karşı takındıkları bu tutum ve işledikleri cinayetten dolayı Ayân Hüseyin, Mizanoğlu Mustafa ve Hatiboğlu İbrahim’in görüldükleri yerde yakalanmaları emredilmiştir.⁸²

3.1.1.3. Darp-Cinayet: Diyetin sözlükteki karşılığı; kasten yapılan suçlarda ölen kişinin yakınlarına ya da yaralanan kişinin kendisine verilen kan parası ya da tazminat olarak tanımlanmaktadır.⁸³ Diyet talep edilmesi için ortada haksız bir saldırı yaşanması gerekmektedir. Nitekim Danişmentli’de oturan Eyüp adlı kişi, devesiyle meskûn mahalde giderken, Ellez Ağa oğlu ve Cinli Osman’ın saldırısına uğradığını şikâyet etmiştir. Olayın tam olarak neden yaşandığına dair detaylar verilmese de “*esnâ-yı rahtda bunun önüne inüb*” ifadesiyle, bir nevi eşkıyalık peşinde olan kişilerin saldırısına uğradığı söylenebilir. Bahsi geçen kişilerin muhtemelen bir kılıç olan “*alet-i harble*” Eyüp’ü sol kolundan yaralayıp sakat bıraktıkları, bu sebeple Eyüp’ün bahsi geçen kişilerden kolunun diyetini istediği ancak Ellez Ağa oğlu ve Cinli Osman’ın, Eyüp’ün diyet isteğine karşı çıkmaları şikâyetin temel konusudur. Şeyhülislamdan fetva da alan Eyüp’ün şikâyetini Divân haklı bularak “*amel-i mânde olan kolunun, şer’ icab eden diyetini aliverilüb*” kararını almıştır.⁸⁴ Yine Bayındır kayıtlı bir hükümde Es-Seyyid El-Hac Mustafa sebebi belirtilmemiş bir sebeple Hacı Muslu

⁸¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.15.

⁸²BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.22; Hacı Mehmed’in görevden uzaklaştırıldığı “*zeleme güruhundan mukaddema kaza-i mezburda ayan olub, fukaraya zulüm ve teaddisine binaen, umur-ı vilayete müdahaleden marifet-i şer’le men’ olunan*” olarak işlenmektedir. Hükümde “*sefer-i hümâyûna maiyetiyle kaza-i mezkûre âyân nasb*” ifadesinde geçen sefer 1775-1779 Osmanlı-İran savaşıdır, bu konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz; Abdurrahman ATEŞ (2008), XVIII. Yy’ın İkinci Yarısında Osmanlı-İran İlişkileri (1774-1779), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, Sayı 3.

⁸³ Pakalın (1983), a.g.e. s.468

⁸⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.25.

tarafından darp edilip, kolunun sakat bırakıldığını ve muhtemelen diyet üzerinden anlaşamadıklarını şikâyet etmiştir.⁸⁵

Yakalama kararı olarak karşımıza çıkan bir başka hükümde; Birgi’de sakin Arap Başızade İsmail’in Karaoğlan ve adamları tarafından öldürüldüğü anlatılmaktadır. İsmail’in oğulları tarafından yapılan şikâyette olayın nedeni tam anlatılmasa da “*katl-i nefis ve gasb-i emval*” ile Karaoğlan ve adamlarının hırsızlık maksatlı orada olduğu söylenebilir. Yine olayın yaşandığı yerden bahsedilmemiş, bu sebeple “*abdest alur iken şâki-i mezbur avaneleri basub*” ifadesinden, özellikle “*basub*” kelimesinden, olayın İsmail’in evinde gerçekleşmiş olabileceğini söyleyebiliriz. İsmail’in tüfekte öldürüldüğünden bahsedilen bu hükümde suçluların görüldükleri yerde yakalanmaları emredilmektedir.⁸⁶

Güzelhisar’a bağlı Çakıllı kariyesi voyvodası hizmetinde vergi toplama memuru olarak çalışan Süleyman’ın, kariye halkı tarafından darp edilmesi başka bir şikâyet konusudur. Şikâyet saldırıya uğramış Süleyman tarafından değil, akrabası Memiş tarafından vekaleten yapılmıştır. “*kimi Yatağan bıçağı ile kimi tüfenk ile*” ifadesinden anlaşılacağı üzere saldıran kişilerin sayıları çoktur. Şikayeti Süleyman’ın amcası ya da dayısı olan Memiş tarafından yapılmış olmasından hareketle, Süleyman’ın uğradığı saldırı sonrasında iş göremez hale geldiği ihtimal dâhilindedir. Bu olayın çözülmesi için Aydın valisi ve Güzelhisar kadısı görevlendirilmiştir.⁸⁷

Cinayete karışan kişiler olaydan sonra yakalanıp cezalandırılır ve bu ceza çoğunlukla tutuklama olarak görülür. Ancak İzmir’de yaşanan bir cinayet vakasında katilin tutukluluk haline itiraz edilmesi, bu kararın kimi zaman kabul edilmediğini göstermektedir. Bu olayı farklı kılan ise itirazı katilin eşinin yapmasıdır. Olay; menzil sahibi Aişe, oğlu Mustafa’yı kira toplamak için gönderdiği mahalde, Pazvantbaşı Mehmed ve Kethüda Mustafa tarafından öldürülmesi üzerinedir. Cinayetten sonra İzmir kadısı katilleri tutuklamışken, Pazvantbaşı’nın eşi, kocasının tutuklanmasının haksız olduğu iddiasıyla kadıya başvurmuştur. Bu durum karşısında Aişe olayı Divân’a bildirmiştir. Divân ise İzmir mollasına olayın usulüne uygun olarak adilane bir kararla çözülmesi gerektiğini bildirmiştir.⁸⁸

⁸⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.97.

⁸⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.39.

⁸⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.92.

⁸⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.103.

Divân-ı Hümâyûn'da görüşüldükten sonra alınan kararlar kesin olmakla beraber, olayın seyrini değiştiren bir detay ortaya çıkmadıkça hemen uygulanırdı. Ancak Divân, kendi verdiği hükümleri iptal edip yeniden düzenleyebilirdi. Aydın Sancağı ile ilgili bir vakada karşılaştığımız ve “*sada-yı mezburenin idamı babında, sen ki mütesellim-i muma ileyhsin sana hitaben emr-i şerifim sadr olmuş idi*” ifadesinde açıkça belirtildiği üzere; Divân tarafından idam kararı verilen Polat Ağa hakkında, Aydın Muhassılınca yapılan bir araştırma sonucuyla idam kararı durdurulmuştur. Dergâh-ı muallamda kapıcıbaşı olan Karaosmanzade El-Hac Ahmed tarafından, Menemen voyvodalığına gönderilen kardeşi Polat Ağa, El-Hac Ali'yi öldürmekle suçlandıktan sonra hakkında idam kararı çıkarılmıştır. Aydın Muhassılı, araştırması sonucu İstanbul'a gönderdiği tahrirde, katilin Polat Ağa olmadığı ve öldürülenlerin Çakır oğlu Bekir ve Somalı Gazanfer oğlu İbrahim olduğu ve Menemen halkı tarafından öldürüldüklerini anlatmıştır. Divân ise yapılan bu yanlışlığın derhal düzeltilmesi ve sorumlularının İstanbul'a gönderilmesine hükmederek yanlış verilmiş bir kararla masum birinin katledilmesi engellenmiştir.⁸⁹

Tire'de Fatıma hatun, kızıyla beraber kendi hallerinde yaşadıklarını ve evlerini Sekioğlu Süleyman'ın bastığını, bunu gören kızının bağırması üzerine Süleyman tarafından öldürüldüğünü şikâyet etmiştir.⁹⁰ Divân bu şikâyetten sonra çavuş atayıp, suçlunun yakalanıp İstanbul'a gönderilmesine hükmetmiştir.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasındaki temel sebepler anlatılırken askerlerin kıışlarından çıkıp, sosyal yaşama katılması neredeyse tüm kaynaklarda vurgulanır. Böyle bir durumda asıl işleri savaşmak olan devşirmeler zamanla sosyal hayata karışıp, askerlikten başka konulara yönelmiştir. Bu da devlet kademesinde askerlik temelli, birbirini takip eden bozulma silsilesini beraberinde getirmiştir. İzmir'deki yeniçeri birliğinde görev yapan İsmail Alemdar, eşkıya takımından Yahya, Seyyid Ömer, El-Hac Ali ve Çalikoğlu Seyyid Osman'ın, Hayim Semi, Harzi Abraham ve Ardin isimli Yahudilerle anlaşarak oğlu Ömer'i öldürdüklerini şikâyet etmiştir.⁹¹ Böyle bir vaziyette, evladı ölmüş bir baba örnekte görüldüğü gibi oğlunun katillerinin cezalandırılmasının peşine düşmüştür. Bu durum başta kısmen tanımını

⁸⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.9.

⁹⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.84.

⁹¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.116.

yaptığımız vaziyeti doğrular nitelikte bir örnek olmaktadır. Oğlu öldürülen İsmail Alemdar'ın ticari faaliyetleri yeniçeriliğinin önüne geçmiş gibidir.

Birgi kayıtlı bir hükümde, halkın içindeki belli bir kesimde görülen şiddet eğilimi ile mağdur olan insanlar arasında müderrislerin de olduğu tespit edilmiştir. Müderris Es-Seyyid Hüseyin sebebi belirtilmemiş bir nedenle Hacı Ahmed, Ali Ağa oğlu İbrahim, İncirci Hafız oğlu Mehmed ve adamları tarafından alıkonularak, Hüseyin'in ifadesiyle; “*bin deynekten mütecaviz darb-ı şedid ile darb ve mecruh eylediklerinden*” yaralandıktan sonra sakat bıraktıklarını ve yüz akçesine el koyduklarını şikâyet etmiştir.⁹² Müderris Hüseyin'in adı geçen kişilerle anlaşmadığı da belirtilen hükümde, Divân'ın kararı mübaşir tayini yaparak el koyulan paranın tahsil edilmesi olarak kayıt olunmuştur.

Darp ve yaralama olaylarında kullanılan eşyalar genel olarak silah kategorisinde yer almaktadır. İncelemesini yaptığımız hükümlerde hem ateşli hem de ateşsiz silahların örnekleri mevcuttur. Ateşsiz silah olarak “*yatağan*” kullanılmıştır. Ateşli silah olarak da “*tüfek*” göze çarpmaktadır.

Türklere özgü bir silah olarak göze çarpan yatağan, belde taşındığı sırada dış bükey kısmının yatay görünüşünden dolayı yatağan adını almıştır. Osmanlı ordusunda çoğunlukla yeniçeriler ve leventler arasında kullanılırdı. Tek ağzı bulunan bir kılıç türü olan yatağanlara altın ve gümüşten süslemeler de yapılabilirdi.⁹³

⁹² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.143.

⁹³ Hacer ASLAN (2007), *Van Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Silahları (XVIII – XIX Yüzyıllar)*, Yüksek Lisans Tezi, Van, s.28.

Görsel 1: Yatağan Kılıcı

Ateşli silah olarak kullanılan, ahşap kundak üzerinde namlu, nişangâh ve ateşleme sistemi olarak üretilen ilk tüfekler oldukça büyük ve ağır bir yapıda olup, birkaç kişi tarafından sabit bir alanda kullanılırdı. Zamanla silah teknolojisinin gelişmesiyle tüfekler, tek kişinin kullanabileceği hafif ve küçük bir forma büründü.⁹⁴

Tüfek, Osmanlı tarihinde ilk olarak 1402 yılında Ankara savaşında, “*tüfenkendaz piyade ve süvariler*” tarafından kullanılmıştır. Ayrıca 1421 Düzmece Mustafa isyan, 1430 Selanik’in fethi ve 1442 Sivrihisar kuşatmasında da yayılarak kullanıldığı söylenebilir. II. Murad döneminde tüfek kullanan müstakil birlikleri oluşturulmaya başlanıp, İstanbul’un fethiyle beraber daha da yaygınlaşmıştır. Bu süreçte, artan üretimle beraber tüfekler halk tarafından da sahiplenilip kullanılmaya başlamış, özellikle Kanuni Süleyman şehzadeleri Selim ve Bayezid’in taht çekişmeleri sırasında, halk içinde kurulan orduyla yaygınlaşıp, celalî isyanlarıyla beraber bir suç aletine dönüşmüştür.⁹⁵

Hükümlerde tespit ettiğimiz tüfek çeşidi muhtemelen 17. yüzyılda Fransa’da icat edilmiş çakmaklı tüfeklerdendir.⁹⁶ 1612 yılında icat edilen çakmaklı tüfekler 18. Yüzyılda kapsüllü tüfeklerin icadına kadar çok yaygın kullanım kitlesine ulaştı. Çakmaklı tüfekler

⁹⁴ Salim AYDÜZ (2011), Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri ve Literatürü Tarihi, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı 10, s.12.

⁹⁵ Aydın (2001), a.g.m. s.12; Mücteba İLGÜREL (1999), “Osmanlı Devleti’nde Ateşli Silahlar” *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.6, Ed. Güler EREN, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.607.

⁹⁶ Aydın (2001), a.g.m. s.12.

horoz adı verilen ateşleme çekicinin, hemen önüne yerleştirilen çakmak taşının, tetiğe basılınca hareket ederek namludaki barutun ateşlenmesiyle çalışmaktadır.⁹⁷

Görsel 2: Çakmaklı Tüfek

Dönem koşulları göz önüne alındığında hem yatağan hem de tüfeğin bir suç girişiminde kullanılması, pratik ve süratli olduğu için, olayın hemen gerçekleşmesine yol açmaktadır. Her iki silah da kullanıldığında karşısındaki insanı yaralayıp sakat bırakabilir hatta öldürebilir. Yatağanların boyutu ve pratik kullanımından dolayı zanlının olay yerinden kaçışını kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Tüfeğin, yatağanlara göre kullanışı biraz daha meşakkatlidir. Tüfeğin ateşlenip tekrar kullanıma hazırlanması uzun sürmektedir. Bu sebeple, eğer zanlı tüfeği tekrar kullanmayacaksa, olay mahallinden kaçışı kolay olmaktadır.

3.1.1.4. Gasp-Hırsızlık: Kabaca, bir malı ya da eşyayı sahibinin haberi olmadan, izinsiz alınmasına hırsızlık, bir malı sahibinden zor kullanarak alınmasına, el konulmasına, da gasp denilmektedir. Gasp ve hırsızlık faaliyetlerinde bulunanlar tek başlarına ya da çeteler halinde hareket ettikleri gibi bir takım dış destek alarak da faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu destek çoğunlukla kendileri gibi insanlara zarar veren çeteler olduğu gibi kimi zaman da halkın içinden ve halkın saygı duyduğu kişilerden gelmektedir. Nitekim Yenişehir kazasında yaşayan Molla Ahmed “*ehl-i örf*” taifesinden destek alan Tireli Ahmed, Hafız Ali ve Hacı Mustafa tarafından gaspa uğradığını anlatan şikâyet kaydı bu durumu destekler niteliktedir.⁹⁸

Gasp ve hırsızlık olayları çoğunlukla yerleşim yerlerinde ya da kırsalda meydana gelmektedir. Ancak bazı vakaların bu yönde gerçekleşmediği görülmektedir. İzmir sakini İbrahim Reis, açık denizde kayığıyla ilerlerken Mikenozlu Marko tarafından uğradığı gaspı

⁹⁷ Nejat ERALP (1993), *Tarih boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Kullanılan Silahlar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.106-107.

⁹⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.33.

şikâyet etmiştir.⁹⁹ “*kayık-ı mezbur benim idi*” iddiası da bulunan Marko, İbrahim Reis’e ait kayığı ve reisin taşıdığı İzmirli bir tüccara ait olan mallara da el koymuştur.¹⁰⁰ Bir nevi eşkıyalığın denizde yüz tutmuş hali olarak karşımıza çıkan ve korsanlıkla ilişkilendirebileceğimiz bu şikâyet karşısında, Marko’dan el koyduğu tüm eşyanın geri alınması gerektiği Divân kararında belirtilmiştir.

İnsanoğlu belli rahatsızlıklar geçirdiğinde yapmakta olduğu işlere bir süre ara vererek, işlerini yürütecek birileri varsa onlara devredip istirahat ederdi. Bu gibi durumlarda işleri devralan kişiler çoğunlukla akraba eşrafı olmakla beraber, kişinin güvenini kazanmış ahabları da olabilirdi. Günümüzde dahi insanların düşkünlüklerinden faydalanarak, ister akraba ister dışarıdan birisi olsun, onların mallarına el koyup, onları mağdur eden kişiler bulunmaktadır. Çalışmamızda bu tanıma uygun bir vaka ile karşılaşılmıştır. İzmir’de ferraşlık yapan Ali hastalanıp istirahate çekildiği dönemde, işlerini önce karısı ardından oğlu Mehmed devralmıştır.¹⁰¹ Mehmed babasının rahatsızlığından faydalanarak amcasının oğlu ve diğer yakın akrabalarıyla beraber bir olup “*koynundan sıftahını, sirkat ve sandığını küşad ve malının olduğu derununda, nükud ve emval ve eşyasını ve bir takım münferid nişan ve (...) takımını ve altın ve gümüş ve mücevherat-ı sairesiyle, nisf menzil hissesini*” olarak mağdur ettikleri gibi “*müteveffa-yı mezburenindir*” iddiasıyla malları sahiplenmişlerdir. Ayrıca bahsi geçen “*müteveffa-yı mezbure*” Ali’nin karısıdır. Ali iyileşince çalınan mallarını geri istemiş, ancak bir karşılık bulamamıştır. Durumu Divân’a aksettiren Ali, haklı olduğunu ispatlamak için şeyhülislamdan aldığı fetva ile elini güçlendirmiştir. Sonuç olarak Divân Ali’yi haklı bularak çalınan tüm mallarının geri alınmasına hükmetmiştir.

Bir bölgede yöneticilik yapan kişilerin, o bölgenin sorunlarıyla ilgilenip çözüm sunması gerekirken, bazı yöneticilerin görevini kötüye kullanmaları neticesinde bölge halkında mağduriyetler ortaya çıkmaktadır. Sığla Mütesellimi Ahmed Ağa’nın içinde bulunduğu faaliyeti bu durumla açıklayabiliriz.¹⁰² Dergâh-ı muallâm mensubu olan Numan’a ait çiftliğe zorla el koyan mütesellim Ahmed, hükümde geçen detaylardan anladığımız kadarıyla üç yıl

⁹⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00063, s.5.

¹⁰⁰ Marko’nun el koyduğu mallar; “*...sanduka derununda üç yüz elli aded sürre on beş bin guruş ile bunun yedi yüz elli aded nükud ve sair hamulesiyle kayık-ı mezbur...*” şeklinde işlenmiştir.

¹⁰¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.54.

¹⁰² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.65.

boyunca çiftlik gelirine el koymuştur.¹⁰³ Numan'ın üç defa gelirlerini geri istemesine rağmen karşılık bulamaması onu şikâyet merciine yönlendirmiştir. Divân, bu olayın çözülmesi için Aydın mütesellimini bizzat görevlendirmiştir. Bu kararla beraber iki sancağın mütesellimi karşı karşıya geleceğinden kendi aralarında çatışma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bu da bölgede ayan çekişmelerinin bir güç gösterisi haline gelmesine sebep olabilir. Âyânlar arasında yaşanması muhtemel bu çekişme daha çok asker ve silah toplamalarına, dolayısıyla halktan daha çok vergi talep ederek, onları daha fazla ezmelerine yol açacaktır. Bu sebeple Divân'da verilen bu karar hakkında kısa vadede bir memurun hakkını koruduğundan bahsedilse de uzun vadede halkın daha çok zarar görmesine ve bölgede merkezi otoriteden bağımsız bir yönetim-ordu oluşumunun başlamasına yol açabileceğinden bahsedebiliriz.

, Aydın Alaybeyine ait ve ambarlanmış değeri beş yüz guruş olan iki senelik mahsulü çalmışlardır. Hükümde 91 ve 92 senelerine ait mahsulün çalındığından bahsedildiğinden, muhtemelen olay 1193 senesinde gerçekleşmiştir. Şikâyet kaydının 1194 tarihinde yapıldığı göz önüne alınırsa yargıda karar alma sürecindeki yavaşlıktan bahsedilebilir. Bu olayın çözülmesi için Aydın Muhassılı bizzat görevlendirilerek çalınan mahsulün geri alınması emredilmiştir.¹⁰⁴

Abbas Efendi'nin İstanbul'dan İzmir'e, kendini ve eşyalarını taşıması için anlaştığı Ali Reis tarafından mallarının çalınması dikkat çeken başka bir olaydır.¹⁰⁵ Ali Reis, Midilli'ye geldikleri zaman Abbas Efendi'yi adada bırakıp, kaçırdığı eşyalarla beraber İzmir'e gelmiştir. Abbas Efendi ise kendi imkânlarıyla İzmir'e geldiğinde, kaçırılan eşyaları geri alamayınca durumu Divân'a şikâyet etmiştir. Divân ise kaçırılan malların geri alınarak sahibine teslimi ve bu işi yapmaları için İzmir molla ve voyvodasına hitaben hüküm yazılmıştır.

İzmir kayıtlı bu hükümde Osman adlı kişi, amcası İnce Mehmed'e saldıran Civelek Hacı Hüseyin'i şikâyet etmiştir.¹⁰⁶ 1195 senesinde gerçekleşen olayda Civelek Hacı Hüseyin adamlarıyla beraber İnce Mehmed'i, önce darp edip yaraladıktan sonra "*ol darbdan müteessir*" ifadesinden anlaşılacağı üzere muhtemelen bayıldıktan sonra yanında bulunan para ve eşyaları gasp etmişlerdir. Bunun üzerine Divân çalınan mal ve paranın bahsi geçen

¹⁰³ Hüküm evail-i Safer 1194 tarihli olduğundan olayın 1191 yılında gerçekleşmiş olması muhtemeldir. Mütesellimin çiftlik gelirine el koyması da "...mütesellim-i merkumun zimmetinde üç senenin çiftlik-i mezkûr hasılatından dört bin sekiz yüz guruşluk..." şeklinde ifade edilmiştir.

¹⁰⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.89.

¹⁰⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.7.

¹⁰⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.56.

kişiden geri alınmasına hükmetmiştir. Hükümün 1199 tarihi taşıyor olmasından kararın oldukça geç verildiğini ve yargı mekanizmasının yavaş çalıştığını söyleyebiliriz.¹⁰⁷

Karaburun naibinin gönderdiği mektup aracılığıyla şikâyetçi olan Mordoğan-ı kebir sakinlerinden Mehmed ibn Yusuf Ağa, kendisine ait iki bin guruş kıymeti olan iki geminin içindeki mallarla beraber, Karaburun voyvodası İzmirli Yeniçerizade El-Hac Mehmed Ağa tarafından kaçırıldığından bahsetmiştir. Hükümde geçen “*taht-ı hükümet ve kazalarınızda mürur, ubur üzere olmağla*” ifadesinden anlaşılacağı üzere gemilerin İstanbul’da ya da İstanbul’a yaklaştığı ifade edilmiştir. Ayrıca gemilerin gittiği rotayı belirlemek için muhtemelen tahkikat da yapılmıştır.¹⁰⁸ Divân ise geminin görüldüğü yerde muhtemelen mürettebatıyla beraber el koyulmasına karar vermiştir.

Sipahi Mustafa’nın Tire’de yaşadığı olay da başka bir şikâyet konusudur. Sipahi Mustafa mutasarrıfı olduğu tımardan öşür mahsulünü toplayıp ambarda depolamışken Tireli İbrahim bu mahsulü alıkoymuştur. Hükümde çok fazla detay verilirse de öşür mahsulü İbrahim tarafından çalınmıştır. 1192 senesinde gerçekleşen bu olayın 1196 yılında kayıt altına alınması şikâyet mecrasındaki geri dönüşün kısmen yavaşladığını göstermektedir. “*icra-yı şer’ ve ihkâk-ı hak olunmak babında*” hükümün son kısmında yazan bu ifade ile el konulan öşür mahsulünün İbrahim’den alınıp Sipahi Mustafa’ya iade edilmesi yönünde alınan karardır.¹⁰⁹

3.1.1.5. Eşkîyalık: Sözlükte dağ hırsız, haydut olarak anlatılan eşkıyalık,¹¹⁰ Osmanlı devletinde 16. yüzyılda merkezi otoritenin zayıflaması, toprak, askeri ve eğitim düzeninin bozulması gibi klasik nedenlerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Eşkîyalar çoğunlukla soygun ve haraç toplayarak tüccarlar ve halka zarar verirler. İzmir mollasına yapılan bir şikâyette Manisa’ya gelen bir deve kervanından, Karaosmanoğlu El-Hac Mehmed’in aldığı haraçtan bahsedilmiştir.¹¹¹ Hükümde kim oldukları belirtilmemiş ve muhtemelen tüccar olan Sandıklılı

¹⁰⁷ Bu hükümün devamı diyebileceğimiz yine 89. defterin 585 numaralı hükmünde, yaşanan olayın detayları da verilmiştir. Olay İnce Mehmed’in sabun ticareti için İzmir’e geldiğinde gerçekleşmiştir. Bu hükümün kayıt altına alınmasının sebebi ise tarafların kendi aralarında “...iki yüz guruşa sulh olduk...” diyerek anlaşmalarına rağmen, Civelek Hacı Hüseyin’in anlaşmaya uymamasını şikâyet etmesi üzerinedir.

¹⁰⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.117.

¹⁰⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.43.

¹¹⁰ Devellioğlu (1962), a.g.e. s.284; Eşkîyalık için daha detaylı bilgi için bkz; Eric J. HOBBSAWM (1997), *Eşkîyalar*, (Çev. Orhan AKALIN, Necdet HASGÜL), Avesta Yayınları, İstanbul; Mücteba İLGÜREL (1995), “Osmanlılar’da Eşkîyalık Hareketleri” *TDVİA*, C.11, Ankara, s.466-469.

¹¹¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.143.

El-Hac Musa, Bursalı Molla Ahmed ve Molla Mustafa, iki yüz deveyi Altuntaş kazası Kurd kariyesinden İzmir'e taşımaları için göçebelerle anlaşmışlardır. Göçebeler, develeri naklettikleri sırada, Manisa'da Karaosmanoğlu'nun önlerini kestiğini ve deve başına iki guruş teklif ettikleri halde toplamda dokuz yüz seksen guruşlarını aldığından bahseder. Göçebelerin vermeyi kabul ettikleri haraç dört yüz guruşken Karaosmanoğlu fazladan beş yüz seksen guruşlarını almıştır. Bu sebeple Divân kararında fazladan alınan paranın yanında teklif edilen guruşların da tahsiline karar vererek, Karaosmanoğlu'ndan dokuz yüz seksen guruşun tamamen tahsiline karar vermiştir.

Eşkîyaların Müslüman halk kadar gayrimüslim halka verdiği zararlar da çalışmamızda tespit edilmiş bir diğer noktadır. Hurni hatun, İzmir'deki evinde olmadığı bir vakitte eşkıya Salim Efendi oğlu Ahmed tarafından soyulduğunu şikâyet etmiştir.¹¹² Eşkîya Ahmed'in kendisinde emanet bulunan bir eşyayı çaldığını söyleyen Hurni, diğer çalınan eşyaları saydığına oldukça değerli oldukları göze çarpar.¹¹³ Şikâyette değinilen bir diğer nokta, üzerinde emanet bulunan saatin sahibi, çalınan saatin parasını Hurni hatundan almaktadır. Divân bu şikâyet karşısında olayla ilgilenmesi için çavuş atayıp, çalınan tüm mallar ve emanete ödenen tazminatın eşkıyadan tahsil edilmesine hükmetmiştir.

Ayasluğ'da Es-Seyyid Halil adlı kişinin şikâyeti de tarlasına el koyan eşkıyalarla ilgilidir. Halil, tapu ile işletme hakkına sahip olduğu toprağında kendi halinde geçinirken, eşkıyadan Altıoğlu ve avenesi Zincirci Halil'in tarlasını zorla aldıklarını şikâyet etmiştir. Divân ise olayın yerinde çözülmesi ve el koyulan toprağın hemen geri alınmasına hükmetmiştir.¹¹⁴

3.1.1.6. Diğer: Bu maddede ele aldığımız hükümde iki farklı konu başlığı bulunmaktadır. Bu sebeple diğer maddelerden ayrı yazılmıştır. Eski Menteşe sancağı mütesellimi olan firari Hasan Çavuş'un hizmetinde şatır¹¹⁵ olarak çalışan ve Muğla'da yaşayan Hacı Ahmed, İstanbul'da hapisten, Güzelhisar'da ikamet eden Karpuzlu voyvodası Hacı Ömer tarafından

¹¹² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.82.

¹¹³ Hükümde Hurni hatun; "emaneten vaz olunan beş yüz guruşluk elmaslı altın saat ve on guruşluk yaldızlı altunu ve elli beş guruş kıymetlüsü gülabdan ve buhurdan ve on bir guruşluk sim tas ve yüz guruşluk zümrüd kübe ve bir çift altmış guruşluk altun kuşak ve altmış guruşluk kırmızı yakut yüzük ve yetmiş guruş kıymetli halebi bez" olarak eşyaları belirtmiştir.

¹¹⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.106.

¹¹⁵ Büyük bir kimsenin atı yanında gitmekle vazifeli ağa. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.1174; hizmete koşub her işe müheyya bulunan. Sami (2010), a.g.e. s.794.

soyulmuştur.¹¹⁶ Yine Güzelhisar'da yaşayan muhassıl vekili Hasan da Hacı Ahmed'in hapsini fırsat bilerek iki yüz altı guruşluk iki at ve bin guruşluk altı devesini çalmıştır. Muhtemelen Hacı Ahmed Muğla'ya döndükten sonra gerçekleşen bu şikâyete, Divân çalınan malların temini için Aydın Muhassılını görevlendirmiştir. Ayrıca dergâh-ı muallâm çavuşu Osman'ı, firari Hasan Çavuş oğlunun mallarına el koymasına için görevlendirmiş, ancak yapılan tahkikatta Hasan Çavuş oğlunun mal varlığına rastlanmadığı belirtilmiştir. Bu sebeple Divân firarî Hasan Çavuş'un durumunun araştırılmasına ve yerine Tavas âyânı olan Ömer'in atanmasına karar vermiştir. Böyle bir görev değişikliği ile bir bölgede var olan âyânın hâkimiyet sahasını genişleterek, o bölgede büyük bir güç oluşturacağı gibi eski âyânlarla rant mücadelesine girebilirdi. Ayrıca bölgedeki diğer âyânlarla hakimiyet alanları için çatışma ihtimali de ortaya çıkmıştır. Günümüzde Denizli'ye bağlı bir ilçe olan Tavas, 1429 yılında diğer bölgelerle beraber Osmanlı idaresine girdiğinde Menteşe sancağına bağlanmış, Anadolu beylerbeyliğinin 19. yüzyılda dağıtılmasına kadar da bu durum değişmemiştir.¹¹⁷ Fethinden 19. yüzyıla kadar geçen süre göz önüne alındığında Tavas'ta bulunan bir âyânın, başka bir sancakta görevlendirilmesiyle, idari açıdan bakıldığında, sancak yöneticilerin de karşı karşıya gelme ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Yakalama kararı olarak göze çarpan bu hüküm, içeriğinden dolayı bu maddede yazılmıştır. İstanbul'da bulunan Kâin Hoca hanı çevresinde oturan El-Hac İbrahim kendi oğlu tarafından dolandırılmıştır. İbrahim, oğlu Ahmed'i hükümde geçen "*südde-i saadet kararına arz-ı hal edüb*" ifadesinden anlaşılacağı üzere daha önce şikâyet etmiştir. Yeni sunduğu arz-ı halde; oğlunun bin guruşla kaçtığını, Boğaz hisarları, İzmir ve çevresinde olabileceğini bildirmiştir. Hüküm de konu etrafında şekillenerek bahsi geçen yerlerdeki idari amirlere ve "*baş erleri*" hitap alarak Ahmed'in görüldüğü yerde yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi gerektiği emredilmiştir.¹¹⁸

Birgi'de iki cemaatin karşı karşıya geldiği bu vakada Kaçar cemaatine bağlı kişilerin bölge de bulunan Celebgan aşiretiyle yaşadıkları sorunlar üzerinedir. Kaçar cemaati

¹¹⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.141; Eşyaların menzilden alındığı belirtilen hükümde çalınan eşyalar; "*iki yüz yirmi guruş kıymetlü bir aded sim (...)(...) ve yüz kırk guruş nükud ve seksen bir guruş kıymetlü beş aded kumaş yorgan ve otuz altı guruş kıymetlü beş aded cedid çarşafı ve yüz guruş kıymetlü on iki aded kilim ve kırk guruş kıymetlü on iki aded sim zarf ma fincan ve gafurî ve beş aded cedid doksan guruş kıymetlü kumaş yüzlü döşek ve yüz on guruş kıymetlü on iki aded kadife yasdık ve on iki guruş kıymetlü bir tob Şam alacası ve kırk guruş kıymetlü bir tob (...) ve iki yüz guruş kıymetlü bir aded cedid destarımin ceysü'l-mecmu' bin guruşluk eşyasını*" olarak işlenmiştir.

¹¹⁷ Tuncer BAYKARA (1994), "Denizli" TDVİA, C.9, Ankara, s.157-158.

¹¹⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.84.

mensupları, Celebgan aşireti üyeleri tarafından “bizleri katl ve üzerinde mevcud nükd ve altun ve inâmlarıyla, iki bin guruşluk malını nehb ve gared eylediniz” iddialarına maruz kalmışlardır. Kaçar cemaatinden El-Hac Memiş ve Çakır yaptıkları bu şikâyette maruz kaldıkları iddialar için “*vech-i şer’ isbat edemeyüb*” demeleriyle kendilerine haksız yere saldırıldığını anlatmışlardır. Divân’da Kaçar üyelerini haklı bularak “*ol vechle zahir olan müdahale ve teaddileri men’ ve def’ olunmak babında*” kararını vermiştir.¹¹⁹

3.1.2. Toprak Sorunlarıyla İlgili Hükümler

Çalışmasını yaptığımız altı Ahkâm defterinde, Toprak Sorunları başlığı adı altında sınıflandırdığımız sorunlar genel olarak; tımar gelirine müdahale, iltizam gelirini toplayamama, toprak gelirine itiraz, tımar geliri üzerinde anlaşmazlık, mahsul satışından oluşan zarar, toprak üzerinden haksız gelir elde etme, toprağın başkasına devri ve toprak üzerinde hak iddiaları olarak sayılabilir.

3.1.2.1 Toprak gelirine müdahale: Hükümlerin tasnifinde toprak sorunları başlığını oluştururken sıkça rastladığımız sorunlarından. Toprak gelirine müdahale ile askeri, mali ve sosyal birçok alanı içine alan sıkıntılar beraberinde gelmektedir. Cezayir zaim müteferrikası Halil bin Salih, kaptan-ı derya Gazi Hasan Paşa¹²⁰ tarafından verilmiş ve İstanbul’dan berat ile onaylanmış İzmir’de bulunan, Mustafa isimindeki şahısta iltizamda olan, tımar gelirine, mütegalibeden¹²¹ ismi verilmemiş bir kişinin yaptığı müdahaleyi şikâyet etmiştir.¹²² Divân’dan gerekli defter incelemeleri yapıldıktan sonra “*defter-i hakanî ve beratı mucebince zabt ve mahsul ve rüsûmat tarafından mültezim-i mezbura ahz ve kabz etdirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir berata ahardan bir dürlü dâhil ve taarruz etdirilmemek*

¹¹⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.11.

¹²⁰ Gazi Hasan Paşa; Cezayirli Gazi Hasan Paşa olarak tanınır, Palabıyık lakaplıdır. 1738 yılında yeniçeri ocağına yazılmış, Belgrad kuşatması ile adından söz ettirmeye başlamıştır. Cezayir’e gittiği sırada yabancı bir gemiye el koyarak Cezayir dayılarının takdirini kazandı ve el koyduğu gemi kendisine verildi. 1761 yılında kalyon kaptanı olarak atandı. 1768-1774 Rus savaşında kalyonu batırıldı ve atladığı denizden kayıkla kurtarıldı. 1770 Çeşme baskınından sonra Limni adasını işgale giden Rusları engelledi ve Rusları bölgeden uzaklaştırdı. Bu olaydan sonra “Gazi” unvanı aldı. III. Mustafa’nın ölmesiyle kaptan paşalıktan alındı ve Rusçuk seraskeri yapıldı. Küçük Kaynarca antlaşmasında sonra tekrar kaptan-ı derya olan Hasan Paşa ,1779 yılında Mora muhassılığına atandı. 1789 yılında III. Selim kaptan paşayı görevinden alarak Anadolu valisi yaptı. Seraskerliğini yaptığı İsmail kalesinde Rusları mağlup edince sadrazam yapıldı. 1790 yılında vefat etti. Mahir AYDIN (1993), “Cezayirli Gazi Hasan Paşa” TDVİA, C.7, Ankara, s.501-503.

¹²¹ Zorba güruhu. Sami (2010), a.g.e. s.1281.

¹²² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.30.

babında” ifadesinden anlaşılacağı üzere, tımar esas sahibine iade edilirken dışarıdan müdahale yapılmaması şeklinde bir karar çıkmıştır.

Bayındır voyvodası Abdullah Bey, Tire bölgesinde toprak tasarrufunda bulunan züemâdan Ahmed, Mîr Murtaza, Eski Abdülrahman Girarî, Süleyman ve erbâb-ı tıardan Ahmed’in, elde ettiği gelirlerine el koyma gayesinde olduğunu ortak bir şikâyetle bildirmişlerdir.¹²³ Züemâdan Ahmed’in “*hissen ile müşterikleri mezkûrların hisselerini yine zabt edüb, hissenizi bizden alamazsız* “ şeklinde ifade ettiğine göre voyvoda Abdullah bölge gelirlerine tek başına hâkim olma gayesi beslemektedir. Yine Ahmed’in verdiği ifadede “*bade hisse ile müşterikleri mutasarrıfların hisselerini mîrîden alasin*” ifadesiyle, voyvodanın el koyduğu gelir sahiplerini, zararlarını devlete ait mirî topraklardan karşılamaları yönünde teşvik ettiğini söyleyebiliriz. Şikâyete Divân’dan verilen cevapta Voyvoda Abdullah’ın içinde bulunduğu usulsüzlüğü hemen bırakarak, defterde kayıtlı hissesine kanaat etmesi gerektiği bir uyarı şeklinde belirtilmiştir.

Tekaüd Ahmed’in ölmesiyle, Diyarbekir seraskeri tarafından verilen ve Bozdoğan’da bulunan tımarı, Sipahi Alemdar Seyyid Ahmed’in üzerine geçirilmiştir. Hükümde geçen “*derdesti üzerine*” ifadesinden anlaşılacağı üzere kaçak olan Sipahi Ahmed Cemaziyyevvel 94 yılında, yakalandıktan sonra tımar gelirine el koyan ashab-ı ağrâzdan kişileri şikâyet etmiştir.¹²⁴ Bu hükümde detaylı bir bilgi olmadığından dolayı Sipahi Ahmed muhtemelen tutukluken bu şikâyeti yapmıştır. Ayrıca “*ecanib-i ashâb-ı ağrâzdan bazıları, fuzuli müdahale ve üç seneden berü*” ibaresiyle de olayın 91 yılından beri var olduğu belli olmakla beraber Sipahi Ahmed’in firarını fırsat bilerek yeltenilmiş bir durumdur. Defter-i hakanîde tımar kaydının Sipahi Ahmed’de olduğunun teyit edilmesi üzerine, Divân sipahiye haklı bularak “*kendüye zabt ve vaki olan mahsul ve rüsûmu*” kendisine verilmesini hükmetmiştir.

Züemâdan El-Hac Mehmed Şemseddin, Mehmed Emin ve Ebubekir’in Sığla Sancağında bulunan ortak zeamet gelirlerini, senelik iki bin guruş iltizama verirken 92 ve 93 senelerinde, Sığla Sancağı mütesellimi İlyaszade’nin bahsi geçen yerleri dışarıdan kişilere iltizama verdiği ve bu durumdan mağdur olduklarını Divân’a şikâyet etmişlerdir.¹²⁵ Şikâyetçiler, önce yardım istedikleri Aydın müteselliminin devreye girmesiyle, tahsil

¹²³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00063, s.12.

¹²⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.149.

¹²⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.85.

edilmesi gereken ücretlerin bir kısmını eksik olarak teklif eden ancak 92 senesinin gelirini tamamen teslim eden İlyaszade, 93 senesi gelirini vermemek için ayak direktliğini Divân'a şikâyet etmişlerdir. Bu konunun çözüme kavuşturulması için Aydın mütesellimi görevlendirilmiştir.

3.1.2.2. İltizam ve toprak gelirini alamama: Sipahi Mahmud, Çine'de bulunan tımarını 89 ve 90 senelerine mahsuben iltizama verdiği Tireli Abdülkerim Bey oğlu Mustafa, 89 senesinden elli guruş ve 90 senesinden olan dört yüz guruş alacağını şikâyet etmiştir.¹²⁶ Sipahi Mahmud, "*bid-defaat* " istediği alacağına çözüm için başvurduğu Divân'dan; "*mezkûrun zimmetinde baki kalan meblağ-ı merkum, tamamen tahsil ve aliverilmek babında*" olarak kayıt olan hükümde Aydın Muhassılı vezir olayı çözmesi için görevlendirilmiştir.

Güzelhisar'da Araplar Kapısı olarak anılan çiftliğe sahip Gümrük emini El-Hac Ali eşi Emine, 185 yılında Hamzabâli¹²⁷ oğlu İbrahim'e ve 186 senesinde Cihanzade Mustafa Ağa'ya iltizama verdiği halde, iltizam gelirini alamadığını Divân'a şikâyet etmiştir.¹²⁸ 1193 tarih kayıtlı olan hükümde kararın geç alındığını söyleyebiliriz. Bahsi geçen kişiler "*çiftlik-i merkum reayasını tahrik* " ettiklerini de ifade eden Emine, 87 ve 89 yılına ait gelirlerine de el koymaya çalıştıklarını ifade etmiştir.¹²⁹ Divân, bu şikâyetin yerinde çözülmesi, Emine'nin alacaklarını İbrahim ve ölen Cihanzade Mustafa'nın varislerinden eksiksiz alınması, "*irsal-i berle, teftiş icrası mümkün olmayub* " ifadesiyle olayın incelenemeyeceği kararını almıştır.

İzmir'de El-Hac İsmail Bostanî iltizamında olan Girizman ve Yelki kariyesinde, ismi verilmemiş kişilerden alacağını şikâyet etmiştir.¹³⁰ Kariye sakinlerinin ağız birliği yaparak borçlu oldukları üç bin iki yüz guruşa karşı çıktıkları ve her gün borcun iptaline ilişkin itirazlarda buldukları şikâyetin temel konusu olmuştur. Divân'da bu şikâyete kayıtsız kalınmamış ve "*ol mikdar guruş malı mukataa olduğu tamamen tahsil ve na-mevcud kendüye aliverilüb, tegallüb ve muhalefet etdirilmeyüb, ihkâk-ı hak olunmak babında*" şeklinde bir karar almıştır. Burada "*tamamen tahsil ve na-mevcud*" ifadesinden anlaşılacağı üzere itirazda

¹²⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.32.

¹²⁷ Hamzabâli-Zade ailesiyle alakalı detaylı bilgi için bkz; Tanju DEMİR ve Bülent ÇELİK (2008), *Aydınlı Bir Âyân: Hamzabâli-Zade İbrahim Bey'e Dair Arşiv Kayıtları*, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler'de Akademik Araştırmalar-1 (ed. M. Yavuz ERLER, A. Şevki DUYMAZ), Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara.

¹²⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.29.

¹²⁹ Hükümde ifade edilen tarihlerin 87, 88 ve 89 olması muhtemeldir. Kâtibin tarihi eksik yazdığı kanısıyla bahsi geçen kişilerin, üç yıl üst üste toprak gelirlerini elde etme gayesinde olduklarından bahsetmek mümkündür. Ayrıca köy halkını kışkırtarak bu amaçlarını kolaylaştırmaya çalıştıklarını söyleyebiliriz.

¹³⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00063, s.14.

bulunan köylülerden alacağın kesinlikle tahsil edileceği ve yine eksiksiz olarak El-Hac İsmail Bostanî'ye teslim edilmesi gerektiği kesin bir dille İzmir molla ve voyvodasına belirtilmiştir.

Birgi'de Mehmed Emin adlı kişi, mültezimi olduğu topraklar üzerinde toplaması gereken öşür ve diğer vergileri toplamada yaşadığı sıkıntıyı şikâyet etmiştir.¹³¹ Kahret(?) Kadıoğlu olarak anılan El-Hac Mustafa, adamları ve yabancı kişilerle beraber ağız birliği yaparak bölge halkını kışkırtıp, vergilerini ya eksik ya da hiç vermemeleri yönünde tahrikte bulunmaları şikâyetin temel konusudur. Divân-ı Hümâyûn'dan ise gerekli görüşmeler neticesinde “*fuzuli muhalefet etmeleri men' ve te'kid-i hâvî*” ve durumun düzeltilmesine dair Birgi naibine emr-i şerif yazıldığı hükmedilmiştir

Bölgede gelirleri İstanbul'daki bürokratlara ayrılmış pek çok tarımsal işletme bulunmaktadır. Görevli olan bu kişiler tayin ettikleri vekillerle bu gelirlerini toplamaya çalışmaktadır. Nitekim hacedgân-ı divân-ı muâllâ erkânından olan Miratullah'ın, Aydın Sancağında bulunan zeametine bağlı, Eymür ve diğer kazalarda bulunan gelirlerini toplayamadığını şikâyet etmiştir.¹³² Miratullah'ın memur olarak atadığı Ali, bahsi geçen kazalara gelirleri toplamak için gittiğinde köylülerden eski borçlarıyla beraber ödemesi gereken yüz kırk sekiz guruşu alamamıştır. Miratullah'ın Divân'a yaptığı başvuru neticesinde Aydın Muhassılı Vezir El-Hac Abdülrezzak Paşa ve Aydın Sancağında görevli kadı ve naiblere hitaben bu konuyla alakalı emr-i şerif yazıldığı kayıt olunmuştur. Ayrıca bu görev için Aydın Muhassılı “*ahali ve reayası zimmetlerinde bakaya kalan*” gelirlerin toplanması için bizzat görevlendirilmiştir.

3.1.2.3. Toprak geliri üzerinde anlaşmazlık: Divân-ı Hümâyûn kâtibi ve eski kisedâr İsmail ve dergâh-ı muallâm çavuşu Mehmed, Tire'de bulunan ortak tımarlarına bağlı Karunlu kariyesi geliri ve mülkiyeti üzerinde anlaşamamaktadır. Bu durumu Kâtip İsmail Divân'a şikâyet etmiştir.¹³³ Bahsi geçen Karunlu kariyesinde değişik isimlerle karşılıklı hak iddia eden tımar müşterikleri, Mehmed Çavuş'un küçük bir sanayi oluşumu bulunan ve “*bacası olan*” kavramından anladığımız Karunlu kariyesinde, “*Küçük Karunlu ve Büyük Karunlu başka başka kariyeler dermiş, Küçük Karunlu'ya zabt eyleyen Büyük Karunlu'ya müstakil zabt ederim*” Kâtip İsmail'in verdiği ifadeyle sahip olma gayesi vardır. Divân'da gerekli defter

¹³¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.52.

¹³² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.80.

¹³³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.53-54.

incelemelerinin ardından Karunlu kariyesinin İsmail'e ve Küçük Karunlu kariyesinin Mehmed'e ait olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Mehmed Çavuş'un Karunlu kariyesi hakkında, kendi üzerinde olan "Ulu Sakallu" kariyesiyle aynı yer olduğunu söylemesi hükümde sadece iddia olarak yer almış ve bir karşılık bulmamıştır. Şikâyet "*zabt ve vaki olan mahsul ve rüsûmatdan, herkese beratları yazularına göre hisselerini ahz ve kabz etdirilmek babında*" kararıyla bitmiştir.

Birgi'de Ahmed Bosnevî ve Mîr Mustafa'nın içinde buldukları durum bu başlık altında diğer bir örnektir. Genel hatlarıyla bir şikâyet kaydı denilebilecek bu hükümde, adı geçen kişilerin üzerlerinde ortak bulunan tıardan Mustafa'nın mültezim ve varislerinin, gelirin büyük bir çoğunluğunu kendileri almalarıyla anlaşmazlığa düşülmesi anlaşılmaktadır. Hükümde varislerden bahsedilmesi her ne kadar yazılmamış olsa da Mîr Mustafa'nın öldüğünü göstermektedir. Hükümde "*tahvili tarihine düşen mahsul ve rüsûmu zeamet zimmetinde midir yoksa gayride midir?*" sorusuyla anlaşmazlığa yol açan gelir üzerine araştırma yapılması gerektiği Divân'da görüşüldüğünü göstermektedir. Divân'da alınan karar ise gelirlerin Ahmed Bosnevî'ye, tahvil tarihinden itibaren verilmesi gerektiği ve her türlü müdahalenin engellenmesi üzerinedir.¹³⁴

Divân-ı Hümâyûn kâtibi Es-Seyyid Mehmed Naili, müşteriki olduğu Sultanhisar ve Alaşehir'deki tıardan, üzerine düşen geliri ortaklarından alamamasını şikâyet etmiştir.¹³⁵ Hükümde isimleri yazılmamış ortaklarının "*senin hissenn kalmadı*" deyip Mehmed Naili'yi uzaklaştırarak, gelirlere kendileri hâkim olmak istemektedirler. Yapılan bu haksızlık karşısında Divân "*zahir olan müdahale ve teaddileri men' ve def' olunmak babında*" kararıyla Mehmed Naili'nin hakkını almaya hükmetmiştir.

3.1.2.4. Toprak üzerinden haksız gelir elde etme: Sultanhisar'a bağlı Uzbey kariyesinde tıarı bulunan Mustafa, bölge ahalisinden Süleyman ve İbrahim'i geliri üzerinden pay istemeleri üzerine şikâyet etmiştir.¹³⁶ Süleyman'ın Kestel'de, İbrahim'in Bozdoğan'da bulunan zeametleri göz önüne alınırsa, kendi kazançlarından fazlasına meylettiklerini söylemek mümkündür. Nitekim İbrahim ve Süleyman'ın "*kariye-i mezbure mahsul ve rüsûmatdan biz dahi hisse alırız*" demesi bir nevi haraç istediklerini gösterir. Böyle bir vaka

¹³⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.42.

¹³⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.101.

¹³⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.54.

karşısında Divân; var olan gelirlerin Mustafa adına toplanması ve haksız kazanç girişimlerinin bir daha yaşanmaması yönünde bir karar almıştır.¹³⁷

Kestel'e bağlı Pazar Gülü ve Sülasıl kariyesi halkı ve “*ulemâ ve sülehâ ve eimme ve hutebâ ve salât-ı kirâm*” naibe yaptıkları şikâyette, Pazar Gülü'nde El-Hac Osman ve Sülasıl kariyesinden Hacı Mehmed'in zorla, kayıtlı olandan fazla gelir tahsilinde olduklarını bildirmişlerdir.¹³⁸ Kestel naibinin Divân-ı Hümâyûn'a mektupla bildirdiği bu olayda, adı geçen kişiler kafalarına göre “*üçer beşer yüz guruş zam*” yaparak halktan “*cebren*” tahsil ettikleri ve halkın zulme uğradıkları ve bu durumdan perişan olduklarını anlatmıştır. Divân'da alınan kararda bölge halkının koruma altına alındığı ve benzer bir olay yaşandığında yapılacak şey açıkça bildirilmiştir. “*bilad ve ibâda müdahale eder ise mümkün haklarından gelinmek için*” ifadesinden anlaşılacağı üzere halka zulüm eden ve haksız kazanç sağlamaya çalışanların cezasız kalmayacağı ve her türlü adli işlemin uygulanabileceği yönünde bir yetki verildiğinden söz edilebilir. Ayrıca Divân'ın bu vakanın takipçisi olduğu ve her türlü gelişmelerden haberdar olmak istediği “*Deraliyyem'e arz ve ilam olunmak için*” ifadesiyle açıklanabilir.

3.1.2.5. Toprak üzerinde hak iddiaları: İzmir'de yaşayan Mustafa adlı kişi, sahib-i arz temessükü bulunan tarlayı işleme hakkına sahipken, babasının ölmesiyle adı belgede belirtilmemiş kardeşleri bu tarla üzerinde; “*evvela yerler babamızın idi. Fevt olmağla zümre-i meccanen intikal eder, şer' dahi hissemiz vardır. İştiraken zabt ederüz*” diyerek hak iddiasında bulunmalarını şikâyet etmiştir. Divân bu şikâyete şeyhülislam fetvasının da etkisiyle, hak iddialarının yersiz olduğu ve tekrarlanmamasını bildiren bir karar almıştır.¹³⁹

Başka bir olayda; Kardeşi Mustafa'nın ölmesi ve ardında varislerinin olmamasıyla “*bazı müslümanları takrir eyledikleri resm-i tapu*” ile on yedi yıl toprağı işleten Hacı Mehmed, diğer kardeşi Hacı Ahmed'in toprağın kendisine ait olduğunu iddia etmesini şikâyet etmiştir.¹⁴⁰ 1196 tarih kaydı bulunan bu hükümde, şikâyet tarihinden yola çıkılırsa tahmini

¹³⁷ Bu hükümde isimler konusunda bir karışıklık bulunmaktadır. Hükümün başında müdahalede bulunan kişiler Süleyman ve İbrahim olarak yazılmışken, hükümün son kısmında Süleyman ve Ahmed isimleri yer almaktadır. Bu durumda ya kâtip isimleri karıştırıp yanlış yazdı ya da İbrahim'in ikinci bir ismi vardır. Üçüncü bir ihtimal ise Mustafa'nın gelirine ortak olmaya çalışan Ahmed adlı bir kişinin varlığıdır. Ancak bu son sebebin olması oldukça düşük bir ihtimaldir. Çünkü hüküm başında kişiler tanıtılırken defter kayıtlarından üzerlerinde bulunan kariyeler ve gelirleri tek tek tespit edilip yazılmıştır. Bu sebeple ilk iki ihtimalin olma olasılığı daha yüksektir.

¹³⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.54.

¹³⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.61.

¹⁴⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.09.

1179 yılından beri toprağı işleten Hacı Mehmed'in ifadesine göre; kardeşi Ahmed “*ol yerleri senîn-i mezkûrdan mukarrem, müteveffa-yı mezbur rızasıyla bana fûruht etmişdi*” diyerek toprağına sahip olmaya çalışmıştır. Divân verdiği kararda Hacı Mehmed'i haklı bulmuş ve kardeşi Hacı Ahmed'in iddialarının geçersiz olduğunu belirtmiştir. Şüphesiz bu kararda, Hacı Mehmed'de bulunan tasarruf hakkının etkisi vardır. Nitekim bunu “*hilâf-ı kanun ve bilâ senet fuzuli müdahale ve zabtına ruhsat ve gadr ve daîsine olduğun bildirüb, ol yerler sahib-i arz temessük mucibince buna zabt ettirilmemiş*” ifadesinde görmek mümkündür.

Cezayir defter kâtibi Mehmed Sadık, Ayasluğ'da bulunan ve Silahdar Ağa çiftliği olarak anılan tımarı üzerinde Bey oğlu, Ali, diğer Ali ve adamlarının ağız birliği yaparak hak iddia etmelerini şikâyet etmiştir.¹⁴¹ Bahsi geçen kişiler çiftlik hakkında “*Ayasluğ nahiyesinde değildir, senin alakan yoktur. Bizim uhdemizdedir*” dedikleri hükümde geçmektedir. Divân bu sorunun çözümünde Aydın Muhassılını görevlendirmiş ve defter incelemelerinde toprağın Mehmed Sadık'a ait olduğunu bildirmişlerdir.

3.1.2.6. Toprağın başkasına devri: Sipahi Zal Abdülkadir Mustafa üzerinde bulunan Bolat nahiyesine bağlı kariyerleri, Sığıla Sancağında Kurd Ahmed'in, Naib Mevlana Ahmed vasıtasıyla almasını Divân'a şikâyet etmiştir.¹⁴² Kaptan-ı derya Gazi Hasan Paşa tarafından Sipahi Mustafa'ya verildiği tespit edilen tımara ayrıca ecanipten kişilerinde müdahalelerde bulunduğunu şikâyetinde dile getiren Mustafa'ya Divân, “*defter-i hakanî mucibince*” tımarın kendisine ait olduğunu ve ecanibin içinde bulunduğu girişimlerin, “*dürlü dâhil ve taarruz ettirilmemek babında*” şeklinde engelleneceğini bildiren hüküm yazılmıştır.

Sipahi Selim, Çine'de bulunan tımarından Rus savaşı¹⁴³ nedeniyle ayrıldıktan sonra, tekrar toprağına geldiğinde tımarın başkasına verildiğini görmüş ve bu durumu Divân'a şikâyet etmiştir.¹⁴⁴ Sipahi Selim'in seferde olduğunu hükümde geçen “*tımar-ı mezbur beratla merkum Selim'in üzerinde iken, memur olduğu sefer-i hümayûnda bayrağı altında na mevcudundan*” ifadelerinden anlaşılmaktadır. Selim seferdeyken tımarı, Kapudan Paşa tarafından önce 1185 senesinde Mehmed Emin adlı kişiye, ardından 1186 senesinde Hüseyin adlı kişiye verilmiştir. Bu şikâyet üzerine Divân'ın, defterlerin incelenerek gerçekte tımarın

¹⁴¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.73.

¹⁴² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.42.

¹⁴³ 1768-1774 Rus savaşı sırasında yaşanmış bir olaydır. Bu savaş hakkında daha detaylı bilgi için bkz; İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI (2011), *Osmanlı Tarihi*, C.5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.365-427; Kemal BEYDİLLİ (2002), “Küçük Kaynarca Antlaşması” *TDVİA*, C.26, Ankara, s.524-527.

¹⁴⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.92.

kime ait olduğu tespiti üzerine hassas bir çalışma yaptığını söylemek mümkündür. “*Selim mahalli memurasında bayrağı altında mevcut iken, hilâf-ı inha tımarının ahara tevcihi olduğu*” ifadesiyle tımar değişikliğinin kabul edildiği söylenebilir. Sonuç olarak tımarın ilk başta Selim’e ait olduğunun tespiti ve içinde bulunduğu durumdan dolayı yaşanan sıkıntının giderilmesine dair bir hüküm verilmiştir.

Birgi’de yaşanan başka bir tımar değişikliğine, ashab-ı ağrâzdan bazı kişilerin karşı olduklarını tımarın yeni sahibi Sipahi Şaban şikâyet etmiştir. El-Hac Abdullah Adem’den alınıp Sipahi Şaban’a verilen tımarı “*ashâb-ı ağrazdan olan kimesnelerin hilâf-ı defter-i hakânî muhalefet ettirmek babında*” kararı alınmıştır.¹⁴⁵

Bozdoğan’da Ahmed veled Mehmed, üzerinde bulunan tımar toprağını başkasına vermeye çalışan miralay şikâyet etmiştir.¹⁴⁶ Sipahi Mehmed şikâyetinde toprağının başında bulduğunu belirtip, Miralay Ali’nin; “*tımar-ı mezbur sancağında sakin değildir.*” ithamıyla karşılaştığını ve tımarının Mustafa adlı kişiye verildiğini anlatmıştır. Divân-ı Hümâyûn ise konunun araştırılması ve “*alaybeyi arz ve zaî ve erbab-ı tımar ve çeribaşları muhzır eylemek için*” ifadesiyle konuyla alakalı olabilecek kişileri çağırıp ifadelerinin alınması gerektiğini belirtmiştir.

Yine Güzelhisar’da Seyyid Ali babasından miras kalan tımarın Miralay Süleyman tarafından başkasına verilmesini şikâyet etmiştir.¹⁴⁷ Divân’da yapılan görüşmelerde “*tımar-ı mezburda Seyyid Ali’nin hakkı olub, bir cihet ilâm ve arz ve sancakların muhzır eylemeler için*” kararı alınarak tımarın Seyyid Ali’ye ait olduğu belirlenmiştir. Bu şikâyet kaydında Divân, Aydın Sancağı alaybeyini görevlendirilerek sorunun çözülüp yapılan işlemlerden haberdar olmak ve konunun takipçisi olduğunu belirtmek için “*arz ve ilam*” yapması istenmiştir.

İzmir’e bağlı Burunabad ve çevresindeki tımarı, müşterik olarak iltizam alan Hasan ve Süleyman, Bağçevezade Mir Ahmed’in tımarı başkasına vermesiyle uğradıkları zararı şikâyet etmişlerdir.¹⁴⁸ Bahsi geçen tımar toprağının 1200 yılında Alemdar Tekgöz Hacı Mehmed’e devriyle müşteriklerin; “*husus-ı kalil ve reayasının zimmetlerine dahi mahsulât ve*

¹⁴⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.43.

¹⁴⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.34.

¹⁴⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.66.

¹⁴⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.91.

rüsûmatdan alacakları” olduğundan şikâyetin konusu bu alacak üzerinde yoğunlaşmaktadır. Divân-ı Hümâyûn’da alınan kararda bahsi geçen alacakların tahsil edilmesi gerektiğinden bahsedilmişken, “*mîr-i muma ileyh tarafından zahire verilen temessük ile ahardan ferd ve aharı bir dürlü dâhil ve tarruz ettirilmeyüb men’ ve def’ olunmak babında*” ifadesinden anlaşılacağı üzere tımar değişikliğinin de gerçekleşmeyeceği açıkça belirtilmiştir.

3.1.2.7. Diğer: Sultanhisar kayıtlı bir hükümde; ismi verilmemiş kişiler kiraya verdikleri toprakları üzerinden üretilen mahsulün, bölge dışına yapılan satışla yaşadıkları zararı şikâyet etmişlerdir.¹⁴⁹ Kimlere kiraya verildiği yazılmamış bu hükümde “*tababet ve ziraat etmeleriyle, bunlar dahi ahar rüsûmatı taleb eyledikten mahsulümüz killet üzere oldu*” ifadesiyle anlaşılacağı üzere satış sonunda bir zarar yaşanmış, bu durum da Divân’a taşınmıştır. Şeyhülislamdan fetva da alan şikâyetçilere davanın mahallinde görülmesine yönelik bir karar bildirilmiştir.

Güzelhisar’da bulunan zeamet için İstanbul’da oturan Hasan adlı kişi, zeameti alamadığı için Aydın Alaybeyini şikâyet etmiştir.¹⁵⁰ Zeamet kaydı için Alaybeyi Hüseyin, “*beş yüz guruş arz akçesi*” istemiştir. Ancak zeamet cebelu üzerinde kayıtlı olduğu için devralamayan Hasan, arz akçesini geri istediğinde karşılık bulamamıştır. Hükümün detayları incelendiğinde Hasan’ın alaybeyinde “*başka cihet-i kanun dahi, bin yüz doksan senesinde redd-i iki yüz yirmi beş guruş alacak hakkı dahi*” olduğu ve bu borcu da tahsil edemediğini bildirmiştir. Divân ise; arz akçesinin geri alınması ve borcun tahsiline yönelik, karar verilmiştir.

3.1.3. Vakıf Sorunlarıyla Alakalı Hükümler

Sözlükteki anlamı bir mal veya mülkü satılmak şartıyla bir hayır işine bağışlama¹⁵¹ olarak tanımlanırken, başka bir tanımda; İnsanların sahip olduğu toprak, bina mal, gibi maddi değeri bulunan metalar, maddi karşılık beklemezsizin, mülkiyetini Allah’a havale edip, ondan gelecek gelir ve faydayı hukuki bir işlem sonucunda fayda sunmak olarak açıklanmıştır.¹⁵² Vakıflar, hem dini hem de sosyal ilişkiler açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Vakfi

¹⁴⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.41.

¹⁵⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.116.

¹⁵¹ Devellioğlu (1962), a.g.e. s.1363

¹⁵² Mustafa GÜLER (2012), “Osmanlı Devletinde Vakıflar ve Vakıf Müessesesi” *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı* (ed. Tufan GÜNDÜZ), Grafiker Yayınları, Ankara, s.317.

kuran kişiler hem ahireti için güzel adımlar atarken hem de vakfı kurduğu bölgedeki ihtiyaç sahiplerine onları rencide etmeden yardım etmiş olur. Bu yardımlar vakfın niteliğine göre belirlenirken bazen para, bazen yemek, bazen de aynî yardımlar olarak göze çarpar.

16. yüzyıldan itibaren devlet içerisinde oluşan bozulmalar vakıflarda da kendini göstermiştir. Daha çok sosyal bir oluşum olan vakıfların bozulmalardan etkilenmesi, sosyal bozuklukların bir yansıması olarak karşımıza çıkabilir. Bu bozulmalar da çalışmamızın temel kaynağı olan Ahkâm defterine de yansımıştır. Vakıf başlığı altında tespit ettiğimiz sorunlar genellikle vakıf-şahıs ilişkisine dayansa da vakıfların kendi aralarında yaşadıkları anlaşmazlıklar da tespit edilmiştir. Vakıflarla ilgili, çalışmamızda tespit edilen hükümler genel olarak dört alt başlıkta incelenmiştir.

3.1.3.1. Vakıf gelirine el koyma: İnsanların ahiretlerine yönelik yaptığı manevi yatırımlar olan vakıflara, onların varlığını sürdürebilmesi için akar denilen ve bağışçı tarafından miktarı belirlenmiş gelirler ile vakıfların hem giderleri karşılanır hem de yardımda bulunulacak insanlara destek olunurdu. Nitekim vakıf gelirleri üzerinde bu geleneksel uygulama devre dışı bırakılarak, ister şahıs isterse bir kurum olsun hak iddiasında bulunarak haksız kazanç elde edilebiliyordu. Bir nevi kurum gaspı sayılabilecek bu tür olaylarda vakıfların gelirlerine el konularak onların ve ondan destek alan insanların mağduriyetleri söz konusu olmaktadır.

Aydın Sancağına bağlı Kuyucak kasabasında şikâyet konusu olmuş ilk örneğimizde Yeni Camii şeyhlerinden olan Cafer Efendi, camii vakfı üzerinden şeyhlere bağışlanmış iki bakkal dükkânından elde edilen gelirine, aynı kasabada yaşayan Ali Efendi; “*ol dükkânlar tedris-i meşrut-u derun, ders-i hoca ben zabt ederüm*” iddiasıyla el koymuştur. Hükümde her ne kadar belirtilmemişse de Ali Efendi’nin iddiasından, onun müderris olduğu çıkarımında bulunabiliriz. Altı yıl boyunca gelirlere el konulduğu belirtilen hükümde ayrıca gelirlerin kesin olarak “*dükkân-ı mezkûrla tedris-i meşrut olmayub, camii-i mezburun meşayihliğine şart ve tayin kılındığı sabit*” ifadesinden anlaşılacağı üzere vakfa ait olduğu ve Ali Efendi’nin haksız olarak gelirlere el koyduğu belirlenmiştir. “*tegallüben aldığı icâreleri dahi vermek için, tebeyyün ve tahsil murad olundukda*” ifadesinden anlaşılacağı üzere bu konu daha önce yargı merciine taşınmış, Ali Efendi’nin tahminen bu hükümden sonra “*fırar*” etmesi üzerine

konu Divân'a taşınmıştır. Şikâyet kaydı olarak karşımıza çıkan bu hükümde Ali Efendi'nin yakalanması ve olayın yerinde çözülmesine dair kayıt tutulmuştur.¹⁵³

Tire'de bulunan Doğancılar zaviyesine ait toprağı işleyen Serdengeçti Süleyman, topraktan elde ettiği gelir üzerinden, onda bir öşürünü zaviyeye teslim ederken, ismi verilmemiş zaviyedar tarafından “*öşüre muaddel maktu almadım*” iddiasıyla karşılaşmıştır. Olayın yaşandığı tarih hükümde yer almazken, bu şikâyete Divân, davranışın yanlış olduğu ve düzeltilmesine dair emr-i şerif göndermiştir.¹⁵⁴

Başka bir hükümde; Lala Sinan Paşa vakfına akar olarak bağlanan, Tire'deki Çöplüce hanına ait kira geliri, kiracı Kız(?) Ali'nin ölmesi ve varislerinin bulunmamasına binaen boşa çıkınca, Bayezid oğlu Hacı Mustafa denilen şahıs hana el koymuştur. Vakıf mütevellisi El-Hac Ahmed tarafından yapılan şikâyet üzerine yazılan bu hüküm, yakalama kararı olarak göze çarpar. Hükümde geçen “*bu diyar-ı ahardan Tire'ye varub*” ifadesinden anlaşılacağı üzere Hacı Mustafa bölge sakinlerinden olmayıp sonradan bölgeye gelmiş olması muhtemeldir. Güzelhisar'da olduğu tespit edilen Hacı Mustafa'nın, yakalanarak vakfa ait el koyduğu ne varsa geri alınmasına ve mübaşir tayin edilerek olayın yerinde çözülmesi gerektiği Aydın Muhassılına hitaben yazılan emr-i şerifle bildirilmiştir.¹⁵⁵

Tire'de yaşanan bir başka olayda Yahşi Bey vakfı bünyesinde bulunan camii imamının, “*mürtezika*¹⁵⁶” olarak adlandırılan kişilerle ortak olarak, miktarı yazılmayan vakfa ait gelirlerini “*cebren*” aldıklarını, el koyduğunu, mütevelliler İbrahim, Mustafa ve Ali ortak bir şikâyetle durumu Divân'a bildirmişlerdir. Yapılan defter incelemelerinin ardından bir

¹⁵³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.15.

¹⁵⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.22.

¹⁵⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.60; Aynı defterin 65.sayfasında yer alan 403 numaralı hüküm bu konunun devamı niteliğindedir. Hükümden anlaşıldığı kadarıyla hakkında yakalama kararı bulunan Hacı Mustafa yakalanarak sorgulanmıştır. Hacı Mustafa “*han-ı mezkûrun nisfı vakf olmayub, benim mülk-ü meşru müstakilim, rub'u medine-i mezburede vaki Hasan Çelebi vakfından ve ancak rub'u aharı Lala sinan Paşa vakfından olmak üzere, altmış seneden mütecaviz zamandır, ber minval-i meşruh zabt oluna gelüb, vakf-ı mezburun rub hisselerine mutasarrıf on ikişer gurusu îcâra verilegelüb, ahardan müdahale olunduğu yokdur*” olarak verdiği ifadede handa kendinin de pay sahibi olduğunu savunarak bir haksızlığa yol açmadığını savunmuştur. Mütevellî Ahmed tarafından, muhtemelen yanlış anlaşılma sonucu Divân'a gelen konuda, El-Hac Ahmed'in iddialarının geçersiz olduğu bu hükmeye kaydedilerek, yapılan defter incelemelerinde El-Hac Mustafa'nın handa pay sahibi olduğu belirlenip yeni bir emr-i şerifle bu durum teyit edilmiştir.

¹⁵⁶ Ulufe sahiplerine verilen addır. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.878.

buçuk akçe ile çalışan imamın, maaşından fazlasına yeltenmemesine, alınan paraların tahsiline hükmetmiştir.¹⁵⁷

Vakıf gelirlerine el koyma olayları çoğunlukla şahıslar tarafından gerçekleştirilirken, çalıştığımız defterler arasında bir vakfın başka bir vakfa ait gelire el koyduğunu tespit ettiğimiz hükümlerde bulunmaktadır. Nitekim Manisa’da Hüdavendigâr-ı Esbak’ın yaptırdığı ve Haremeyn-i Şerefeyn vakfı bünyesinde bulunan camii vakfına, İzmir nahiyesine bağlı kariyeler akar olarak bağlanmıştır. Hükümde geçen “*taflarından voyvodaları merkumun zabtına muhalefet etdirilmeyüb*” ifadesinden anlaşılacağı üzere Hüdavendigâr vakfı tarafından atanmış voyvoda aracılığıyla yapılan şikâyette, valide-i sultan Süleyman Han’ın yine Manisa’da kurduğu camii, imaret ve medrese vakfının, İzmir’de bulunan akarlarından başka kendi akarlarına da sahip olmak istediğinden bahsetmiştir. Süleyman Han vakfının atadığı mültezimlerce gerçekleştirilen olayda “*Hüdavendigâr vakfının alakası yoktur, ben zabt ederim*” iddiasıyla el koyulan gelirden haklılık oluşturmak istenmesiyle konu Divân’a taşınmıştır. Divan’da gerekli defter incelemelerinin ardından hangi vakfa hangi kariyerlerin bağlı olduğu tespit edildikten sonra, Süleyman Han vakfının el koyduğu kariyerin 1184 senesinden beri Hüdavendigâr vakfına akar olduğu ve Süleyman Han vakfına ait kariyelerin başka olduğu belirlenmiştir.¹⁵⁸

3.1.3.2 Vakıf gelirini toplayamama: Vakıflara ait akarlar, vakfın çevresinde olabileceği gibi geliri gelmek üzere kendisinden uzakta da bulunabilirdi. Bu gibi durumlarda mesafe engelinden dolayı akarın kontrolünde birtakım sıkıntılar baş gösterebilirdi. Nitekim Haremeyn-i Şerefeyn¹⁵⁹ vakfına bağlı bir akarda yaşanan sıkıntı çalışmamızda tespit

¹⁵⁷ BOA, A.Ç.DVNS.AHKA.d.00089, s.103; Yahşi Bey vakfı mütevellileri İbrahim, Mustafa ve Ali’nin karıştıkları başka bir olay aynı defterin 132. sayfasındadır. Kuşadası kadısına hitaben yazılan hükümde; vakıf bünyesindeki medresede görev alan Ömer’in, Fota adasında bulunan medresede, binada olmadığı sırada, mütevellilerin sekiz bin gurusluk mal çaldıklarını şikâyet etmiştir. Hükümde geçen başka bir olayda müderris Ömer’in babası Sökelizade el-Hac Ahmed’de mütevellileri daha önce şikâyet ederek bir hüccet aldığından bahsedilmektedir. Divan, adı geçen şahısların mübaşir tarafından yakalanıp Kuşadası’na getirilmesine hükmetmiştir.

¹⁵⁸ BOA, A.Ç.DVNS.AHKA.d.00080, s.42; Hüdavendigâr vakfına bağlı kariyeler hükümde; “*kariye-i Denizliburnu ve kariye-i Kösederesi ve Kariye-i Kızılkilise nam-ı diğer Germiyancık*” Süleyman Han vakfına bağlı kariyelerse “*mahruse-i Mağnisa’da bina eylediği mahalden nefs-i Urla ve hasıl-ı tahtında*” bulunan bölgedir.

¹⁵⁹ Müslümanların kutsal mekânları olan Mekke ve Medine için kullanılan “Haremeyn-i Şerefeyn” kavramından adını alan vakıflar; Mekke ve Medine’deki camiiler, Peygamber türbesi, hac ziyareti için gelen yolcular veya yerleşme maksatlı bölgeye gelenler ve bölgede bulunan ihtiyaç sahiplerine yardım ederlerdi. Haremeyn vakıfları İstanbul ve Edirne dışında Batı ve Orta Anadolu’da yoğunlaşmaktadır. Nilüfer Alkan GÜNAY (2009), *Osmanlı Taşrasında Bir Yetki Alanı: Haremeyn-i Şerefeyn Teftiş Vekâleti Görevi ve Kapsamı*, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı 26, Ankara, s.31-32

edilmiştir. Dârü'l-kurrâ¹⁶⁰ mukataası olarak geçen ve Tire'de bulunan, miktarı ve kimlere verildiği belli olmayan, toprakta yapılan ziraattan elde edilen öşür gelirlerinin toplanmasında yaşanan sıkıntıyı, muhtemelen vakıf mütevellisi olan Mehmed Divân'a şikâyet etmiştir. Mukataanın öşürlerini eksik ödedikleri belirtilen hükümde, defterde kayıtlı olan mukataaların öşürlerini eksiksiz ödememelerine dair karar verilmiştir.¹⁶¹

Gelir temininde yaşanmış bir başka sorunda vakfa karşı olan borçtan dolayı vakıf-şahıs ilişkisi gözlemlenmiştir. Güzelhisar'da bulunan Cedid Süleyman Bey vakfı mütevellisi olan Mîr Mustafa, kardeşi Mehmed Bey'in vakfa olan borcunu ödemediğini Divân'a şikâyet etmiştir. Mîr Mustafa, kardeşinden bahsi geçen borcu istemesine rağmen Mehmed Bey'in borcunu ödememekte ısrar edip, bahaneler sunduğundan bahsedilmiştir. Süleyman Bey vakfının para vakfı olma ihtimali vardır. Ancak hükümde geçen "*dokuz bin guruş malı vakıf alacağı olmağla*" ifadesiyle bu ihtimal azalmakta olup, Mehmed Bey'in muhtemelen vakfa bağışlamayı uygun görüp sonra da vazgeçtiği söylenebilir. Diğer bir ihtimalde vakfın, para vakfı olduğu göz önüne alınırsa; Mehmed'in buradan aldığı dokuz bin guruşu geri ödemeyi taahhüt ettiği halde bu parayla mal edinmesidir. Vakfın bu durumdan zarar gördüğü "*vakf-ı merkumun hâsıl-ı zâyî bais olduğun*" şeklinde hükümde yer almıştır. Bu şikâyete Divân, bahsi geçen borcun vakıf için tahsil edilerek, olayın mahallinde çözülmesine hükmetmiştir.¹⁶²

Bir başka şikâyet Tire kayıtlı olup, muhtemelen vakıf mütevellisi Ahmed tarafından yapılmıştır. Vakfın adı kaydedilmemiş bu hükümde, darü's-saadet ağalarından birine bağlı olduğu yazılmaktadır. Genel olarak darü'l-kurra kariyelerine bağlı Hisarcık'ta gerçekleşen olayda Sağır Hacı Hasan oğlu İbrahim'in, biriken öşürlerini ödemediği şikâyetin temel konusudur. Hükümde çok fazla detay verilmese de vakfa ait bir gelir olduğu varsayabileceğimiz öşürler hakkında Divân; "*kanun üzere onda bir öşürleri aliverilmek babında*" kararını vermiştir.¹⁶³

Vakıflara akar olarak bağışlanan toprak gelirleri, Osmanlı devletinde çok yaygın bir uygulamaydı. Bu sebeple, gerek şahıslarla gerekse vakıflar kendi aralarında toprak hakimiyeti üzerinde anlaşmazlıklara düşebiliyordu. Birgi'de bulunan Hacı Baba zaviyesi mütevellisi

¹⁶⁰ Kuran okuma ilmini, ihtisas derecesinde öğreten mektep. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.200; Hafızların kıraat ilmini okudukları dershanelerdir. Pakalın (1983), a.g.e. s.399.

¹⁶¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.35.

¹⁶² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.39.

¹⁶³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00063, s.7.

Asım Mehmed Efendi, Havaş(?) nahiyesinde bulunan elli, altmış dönüm kadar toprak ve otuz beş tane zeytin ağacının kirasını vakıf bünyesinde işletirken, Umur Paşa vakfına bağlı, Kızıldere zaviyesinden Çolak İmam denilen kişi; “*ol yerlerin mutasarrıf olduğu Umur Paşa vakfı kariyelerinden zaviye-i Kızıldere kariyesinin arazisidir. Öşür ve resmini ben alırım*” iddiasıyla toprak ve zeytin gelirlerine sahip olmak istemektedir. Divân-ı Hümâyûn’da yapılan görüşmelerde bahsi geçen yerlerin Kızıldere zaviyesine ait olmadığı ve kadîmden beri Hacı Baba zaviyesine ait olduğu kararlaştırılmıştır. Ayrıca gelirlere Kızıldere zaviyesince el konulmuşsa, geri alınıp Hacı Baba zaviyesine vermek “*muvafık kanundur*” denilmiştir.¹⁶⁴

Toprak işleyen köylülerden alınan temel vergilerden olan öşür, üretilen mal üzerinden genellikle onda bir oranında alınırdı. Başka meslek grupları içerisinde tarıma yönelen kişiler, kendilerini bu vergiyi vermekten muaf tutarak ekonomik sistemde birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan vakıflar da etkilenirken, vakıf akarları arasında yer alan öşür, kendilerini vergiden muaf tutan kişilerce ödenmemesi vakfı ekonomik sıkıntıya düşürmektedir. Nitekim Yenişehir’e bağlı Karacaşehir’de; Ebu Eyyub Ensarî Camii vakfına bağlı, bağcılık yapılan ve mukataa olarak kaydedilen yerin ahalisi; “*biz yeniçerileriz öşür vermeziz*” diyerek vergi ödemeyi reddetmiştir. Bu durum voyvoda Mehmed tarafından şikâyet edilmiştir. Geliri her ne kadar vakfa ait olsa da voyvodanın yönetim sahasında olup, toplanamayan vergiden ötürü ekonomik, askerlerin karşı durmasından dolayı da güvenlik sorunları oluşturduğu için, doğrudan onu da etkilemektedir. Bu sebeple şikâyeti bizzat kendisi yapmış olmalıdır. Şeyhülislam’dan bu konu hakkında fetva ile Divân’a başvuran voyvodanın, öşürlerinin toplanılması ve karşı konulmamasına dair emr-i şerif yazılmıştır.¹⁶⁵ Yeniçerilerin sayısı net olarak bilinmese de, onların askerlikten başka işlerle ilgilenirken, buldukları yerlerde kendi haklılıklarını ön planda tutarak, buldukları bölgede asayiş sorunlarına yol açmaktadır. Bu durum, yerleşik hayatta bulunan askerlerin, ya askerden kaçmaları ya da sahte ulufe kaydı bulunan kişilerin bölgede asker gibi hareket etmeleriyle açıklanabilir. Yeniçerilerin esnaf loncaları ve ticaretle uğraştıklarına dair pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak tarımsal üretimle uğraştıklarına dair pek örnek yoktur. Bu alanda bir katkı sağlamasını umduğumuz ve örneğini verdiğimiz olayda olduğu gibi tarımla uğraşan yeniçerilerin, kendi kazançlarını düşünerek hareket edeceğinden, yaşadıkları bölgede ekonomik dengeleri bozmaktadır diyebiliriz.

¹⁶⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.121.

¹⁶⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.96.

3.1.3.3. Vakfa karşı yapılan şikâyetler: Bu alt başlık altında verdiğimiz örnekler çoğunlukla şahısların bir vakfı şikâyet ettikleri hükümlerden oluşmaktadır. Bu tip şikâyet kayıtları, tespit ettiklerimizden yola çıkarak, vakıf çalışanları tarafından yapılmıştır. Genellikle şikâyetler vakıf çalışanlarının ücretlerini alamadıklarına yöneliktir. Nitekim Tire’de oturan Alemdar Mehmed, ücreti mukabilinde Hafize Hatun vakfı mütevelliyesi Fatıma hatuna hizmet ettiğini, ancak hizmet ettiği süre boyunca biriken maaşını alamadığını Divân’a şikâyet etmiştir. Divân, bu durum karşısında çalışanın mağduriyeti göz önünde bulundurularak “*hizmet eylediği üzere şer’ an icab eden ücretler her ne ise kendüye aliverilüb*” şeklinde bir hükümde bulunmuştur.¹⁶⁶ Yine İzmir’den örnek verebileceğimiz bir olayda El-Hac Selim’in yaptırdığı camii-i şerifte hatip olarak görev alan Ahmed, ismi verilmemiş camii vakfı mütevellisi tarafından, göreve başladığı günden beri maaşının ödenmediğini şikâyet etmiştir. 1193 yılında kaydedilmiş bu hükümde “*bin yüz doksan senesinden beri*” ifadesi göz önüne alınırsa Hatip Ahmed’in maaşı üç yıl boyunca ödenmemiştir. Divan ise Ahmed’in çalıştığı süre boyunca biriken maaşının tahsil edilmesine hükmetmiştir.¹⁶⁷

Başka bir hükümde Karacasu’da bulunan Hacı Bekir vakfına ait “*Bademiyeler*” mahallesinde bulunan üç tane dükkana ait kiraların, kiracılar Hacı Halil ve Mehmed tarafından ödenmediği müteveli El-Hac İbrahim tarafından şikâyet edilmiştir. El-Hac İbrahim, 1186 senesinden beri kiraların ödenmediği ve sürekli talep ettiğini belirtmiştir. Divân bu şikâyet karşısında, yaklaşık on üç yıl ödenmeyen kiraların adı geçen kişilerden, vakıf için tahsiline hükmetmiştir.¹⁶⁸

3.1.3.4. Vakıf gelirleri üzerinde hak iddiaları veya anlaşmazlıklar ve diğer olaylar: Vakıflar kurulduğu sırada oluşturulan vakfiye adı verilen belgede, ne amaçla kurulduğu kuruluş ve yürütmenin nasıl yapılacağı, gelirler ve yardım edilecek kişilerin nitelikleri yer almaktadır. Bu sebeple belirli kurallar dâhilinde işleyişini sürdüren bu kurumlar üzerinden birtakım çıkarım sahibi olmak isteyenler çalışmamızda tespit edilmiştir. Nitekim İzmir’de bulunan Serbölük El-Hac Mehmed Efendi vakfı üzerinden rant sağlamak isteyen Ömer bin Hasan, sayıları belirtilmemiş kişilerle; “*tevlîyete ben dahi şerik olurum*” iddiasıyla vakfa dâhil olma çabasıdadır. Vakfı kuranın soyundan gelen ve hükümde “*evlâd-ı vakıfdan Yusuf*”

¹⁶⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.95; Ayrıca hükümde tam bir tarih verilmesi de kayıtlı olan “*yüz seksen (-) senesinden beri hizmet edüb*” ifadesiyle, Alemdar Mehmed’in yaklaşık 10 yıllık bir hizmette bulunduğunu söylemek mümkündür.

¹⁶⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.42.

¹⁶⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.30.

olarak geçen mütevellî tarafından Divân'a yapılan şikâyet üzerine olayın mahallinde çözülmesi vurgulanmıştır.¹⁶⁹

Vakıfla şahıs arasında gerçekleşen bu şikâyette, Sultanhisar-Kumkale'de adı verilmemiş bir vakfa ait toprağı işleyen Hasan'ın vefat etmesiyle, toprağı varislerine kalmıştır. Şikâyette bulunan Mehmed, babasının 1181 yılında öldüğünü vurgulamıştır. Çalışmasını yaptığımız defterin 1190 tarihli olduğu göz önüne alınırsa dokuz yıllık bir mesele Divân'a taşınmıştır. Şikâyet vakıf mütevellisi Mehmed'in kendilerinden “*resm-i tapu*” adı altında yarım kise altınlarını almalarıyla ilgilidir. Varis Mehmed ve kardeşlerinin bu paranın haksız olarak alındığını ve geri almak istediklerini ve “*mevrusumuz¹⁷⁰ müteveffa-yı mezbur hayatında tapu namıyla almış idi*” ifadelerine rağmen alamadıklarını şikâyet etmişlerdir. Şeyhülislamdan haklı olduklarını destekleyen fetva alan varislere, haksız ödedikleri paranın geri alınmasına dair hüküm verilmiştir.¹⁷¹

Alaşehir'de yaşanmış bir başka vakıf-şahıs anlaşmazlığında bölgede yaşanan su kullanım sorunuyla alakalıdır. Sultan Yıldırım Bayezid Han vakfına ait toprakların su ihtiyacını karşılayan Ilıca nehri denilen su kaynağına, Âyân Hacı Mehmed'in kendi başına sahip olmaya çalışıp, vakıf topraklarına giden suyolunu kapatması nedeniyle, vakıf topraklarında yaşanan su sıkıntısını, vakıf mütevellileri İsmail ve İbrahim Divân'a şikâyet etmiştir. Mütevellilerin anlattığı kadarıyla topraklarına ulaşan suyla kendi belirledikleri “*mîr'âb¹⁷²*” tarafından su işleri sıkıntısız olarak görülürken, Âyân Hacı Mehmed vakfa ait mahsulleri almak isteyip başarılı olamayınca,¹⁷³ vakfa giden suyollarını kapatarak suyu kendi arazilerine yönlendirmiştir. Ayrıca, bu hükümde mîr'âbın da bir usulsüzlük içinde olduğundan bahsedilmiştir. Mîr'âb, bir akçelik yevmiyesinden başka, topraklarına su giden bölge ahalisinden, onları su vermemekle tehdit ederek on-on beş gurusluk haksız kazanç girişiminde bulunmuştur. Divân'da yapılan görüşmeler ve incelenen defter kayıtlarından sonra; mîr'âbın yaptığı haksızlık ve aldığı fazla paraların geri alınması ve yevmiyesiyle

¹⁶⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.25.

¹⁷⁰ Mevrus; Miras kalmış, veraset tarihiyle geçmiş. Sami (2010), a.g.e. s.1430.

¹⁷¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.9.

¹⁷² Bir şehrin su işlerine bakan kişi. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.778.

¹⁷³ Âyan Hacı Mehmed'in mahsulleri almak istemesini hükümde geçen; “*hile ve desise ile bir takrib ilam ahzıyla, emr-i şerif ısdar ve taraf-ı vakıfdan kanun üzere ahz olunan rüsumatı gerü ve istirdad sevdasıyla*” ifadesiyle açıklayabiliriz.

yetinmesi, âyânın ise yaptığı bu haksız uygulamadan vazgeçmesi gerektiğine hükmedilmiştir.¹⁷⁴

Vakıflar üzerinde yaşanan bir başka anlaşmazlıkta, Çeşme’de, İsilî karyesinde bulunan, âvâriz ve hayır gelirlerinin toplandığı para vakfında görev alan Hafız Ahmed ibn Süleyman, camii ve diğer masraflar için toplanan paraları kendisi işlettiğini, bu doğrultuda paraları kullandığını ifade ederken, karyede bulunan ashab-ı ağrâzın “*sen umûr-ı tevliyyetini sadakat üzere etmezsin*” iddialarına maruz kaldığını şikâyet etmiştir.¹⁷⁵

İzmir’de yaşanmış başka bir olayda, Ahinzade vakfına bağışlanan arsa ve üzerindeki dükkâna, kiracısı Ali’nin ölmesiyle beraber varislerinin vakfa bağışlanmış mülkte hak iddia etmeleri şikâyet edilmiştir. Dükkân ve arsayı vakfeden El-Hac Mehmed Emin Ağa tarafından yapılan şikâyette; “*adı geçen dükkân miras kalmış, bahsi geçen kişiye aitmiş, miras kaldığı için kendileri paylaşmış*” ifadeleriyle El-Hac Mehmed Emin Ağa mirasçılarının alâde vakfedilmiş dükkâna sahip olmaya çalıştıklarından bahsetmiştir. Mehmed Ağa’nın vakıf mütevellisi olduğundan da bahsedilen kayıta Divân, varislerin hiçbir hak iddia edemeyecekleri ve “*dükkân-ı mezbur kendüye zabt ettirilüb*” ifadesiyle dükkânın mütevelliyeye geri verilmesi üzerine bir karar verilmiştir.¹⁷⁶

Olay itibariyle daha çok şahıslar arasında bir anlaşmazlık olduğu görülse de, köken itibariyle İbn Melek vakfına ait on kıta çiftlik arazisi üzerinde, müteveli Es-Seyyid El-Hac Mustafa’nın ölmesiyle yaşanan hak iddialarının işlendiği bu hükümde; 1167 senesinden beri çiftlik arazisini işleyen Es-Seyyid El-Hac Abdullah’ın ölmesiyle, çiftliği üç oğlu işlemeye başlamıştır. Müteveli Es-Seyyid El-Hac Mustafa’nın ölmesiyle oğulları çiftlik arazisini “*babamın verdiği tapu temessükünü, tapumuzda birbirimizden alub ahara tapu ile verirler*” ifadelerinden anlaşılacağı üzere çiftliğin kullanım hakkını başkalarına kullanmak üzere satmaktadırlar. Abdullah oğullarının yaptığı şikâyete Divan, kardeşlerin çiftlik arazisini babalarından kaldığı gibi işlemeye devam etmelerini, müteveli oğullarının da satış yapamayacakları kaydedilmiştir.¹⁷⁷

¹⁷⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.2.

¹⁷⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.122.

¹⁷⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.52; Ayrıca, El-Hac Mehmed Emin Ağa’nın metinde günümüz ifadeleriyle yazdığımız iddiası hükümde; “*zıkr olunan dükkânın binası mevruz imiş, mezburun mülkü imiş, mirasa ithal edüb, beyn’imizde inkısam ettiriz deyu*” olarak geçmektedir.

¹⁷⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.106.

Zimmetine para geçirme olarak anlamlandırabileceğimiz başka bir olayda Alaşehir’de bulunan ve geliri medrese ve imarete aktarılan Sultan Yıldırım Bayezid Han vakfında yaşanmıştır. Vakfın üç mütevellisi olan İsmail, Mehmed ve İbrahim’in yaptığı ortak şikâyet; medrese bünyesinde çalışan ve adı hükümde geçmeyen bir müderrisin, medrese öğrencileri için ayrılan -muhtemelen burs- parayı aldığını şikâyet etmişlerdir.¹⁷⁸

İzmir’de bulunan Mehmed Paşa ibn İvaz Paşa vakfı üzerindeki hak iddiaları diğer bir şikâyet konusudur. Vakfın mütevellisi Sinanzade El-Hac Ahmed’in yaptığı şikâyet; Kasap Hızır mahallesinde kendi yaptırdığı kârgir¹⁷⁹ mahzen, dükkân ve han binasını vakfettikten sonra gelirlerini bölgede yaşayan fakirlere bağışlanması şart koşturmuştur. Ancak belirli bir zaman tarifi olmasa da muhtemelen han ve diğer yapıların inşası tamamlandıktan sonra Yeğenoğlu Ali “*han-ı merkumun rayici benim mülkümdür*” iddiasıyla han üzerinde hak iddia etmiştir. Bu hakkını kendinde “*bir rub hisse*” olduğu söyleyerek kanıtlamaya çalışan Ali hakkında hükümde geçen; “*bade bir kaç defaa mürafilelerinde mezbur Ali’nin alakası olmadığı zahir olmuş iken*” ifadesiyle tüm iddialarının asılsız olduğu ve daha önce de bu konuyla alakalı mahkemeye başvurulduğunu söylemek mümkündür. Divân bu şikâyet karşısında mübaşir tayini yaparak Yeğenoğlu Ali’nin yakalanıp, İstanbul’a getirilmesine ve “*Haremeyn-i Şerefeyn mütevellisi Es-Seyyid Ali*” karşısında yargılanmasına hükmetmiştir.¹⁸⁰

3.1.4. Borç İlişkileriyle İlgili Hükümler

Sözlükte tanımlandığı şekliyle borç; iade edilmek şartıyla alınan faizli ya da faizsiz paradır.¹⁸¹ Kişiler ya da kurumlar arasında gerçekleşen, bir tarafın diğer tarafa maddi olarak taahhüt ettiği bir meblağı ileri bir tarihte teslim etmesi durumuna kısaca borçlanma diyebiliriz.

Borç ilişkisi değişmez iki taraftan oluşur ki bunlar borçlu ve alacaklı taraflardır. Her zaman olmasa da borç ilişkisinde üçüncü bir taraf olarak kefillik¹⁸² ortaya çıkar. Borçlanma

¹⁷⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.94.

¹⁷⁹ Taştan veya tuğladan yapılmış bina. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.588.

¹⁸⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.61.

¹⁸¹ Mehmed Bahaeddin (1927), *Yeni Türkçe Lugat*, 2.baskı, Evkaf-ı İslam Matbaası, İstanbul, s.162.

¹⁸² Kefalet eden, kaçındığı takdirde birinin borcunu ödemeyi, birinin yapması gereken bir şeyi yapmadığı takdirde, o işi yapmayı kendi üstüne alan kimse. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.602; Birinin borcunu vermeyi veya bir taahhüdünü ifa etmeyi deruhde eden. Sami (2010), a.g.e. s.1172; Kefalet, Arapçada damân, hamâle ve zeâmet kelimeleriyle yakın anlamlıdır. Kefalet daha çok şahsa (nefs) kefillikte kullanılan bir sözcükken, damân mal gibi somut nesnelerin kefilliğinde kullanılır. Hamâle kelimesi ise diyet gerektiren borçların tazmininde kullanılır. İslam mezheplerine göre farklı tanımlar oluşturulan kefillik, âlimler tarafından da tanımlanırken canlı ve cansız olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Kefalet ayrıca alacaklının hakkını tahsil etmede başvurduğu

ticaretin de bir parçasıdır. İmâl eden ya da perakende satan kişi, ürünü belli bir miktar ve sürede borçlanarak teslim eder. Bir meblağın anlaşılın tarihte verilmemesi, birtakım sorunlara yol açmaktadır. Alacak-verecek anlaşmazlıkları olarak karşımıza çıkan bu sorunlar, günümüz mahkemelerinde oldukça yoğun olarak görülmekteyken, çalışmamızın temel kaynağı olan Ahkâm defterlerinde de bu sorunlara sıkça karşılaşılmaktadır.

Çalışmasını yaptığımız defterlerde tespit ettiğimiz hükümler büyük çoğunlukla Müslümanlar arasındaki borç ilişkilerini işlerken, az miktarda da olsa gayrimüslimlerin kendi aralarında ya da Müslümanlarla yaşadığı borç sorunlarına değinen hükümlerde vardır. Tespitinde bulunduğumuz hükümlerin tamamı maddi karşılığı olan sorunlardır. Borç ilişkisinde genellikle kişiler arasında geçtiğinden, bir anlaşmazlık çıktığında öncelikle kadı mahkemelerinde sorunun çözülmek istemesi muhtemeldir. Eğer bir sonuç alınmaz ya da karar beğenilmezse sorun Divân'a taşınırdı. Çalıştığımız defterlerin geneline baktığımızda, borç sorunlarıyla alakalı hükümlerin sayısı gözetilerek, sorunların büyük çoğunluğu Divân'a gelmeden Kadı mahkemelerinde çözülmüştür diyebiliriz. Hükümlerde bulunan genellikle; “*vermekte teallül*”, “*muhalefet*” ve “*ibtal-i hak sevdasında olduğun*” gibi kavramlarla borçlu kişinin borcunu ödemek istemediğini söyleyebiliriz. Yaptığımız incelemeler neticesinde borç ilişkilerinde verilen karar hep borcun tahsiline yönelik olmuştur.

3.1.4.1. Borcunu tahsil edememe: İncelediğimiz hükümler içerisinde en çok karşılaştığımız sorundur. İzmir kayıtlı bir hükümde Belmini zımmî, Artin zımmîde olan yüz seksen gurusu alacağını, defalarca istemesine rağmen tahsil edemediğini bildirmesi üzerine sorun Divân'a taşınmıştır. Divân ise olayın mahallinde çözümlenerek bahsi geçen meblağın tahsil edilmesine hükmetmiştir.¹⁸³

Hükümler arasında dikkat çeken bir konu da iki âyân ailesinin borç münasebetiyle karşı karşıya gelmesidir. Köşk'te yaşanan olayda Cihanzade Seyyid Hüseyin, Kıran kariyesinde isimleri verilmemiş zımmîlerde olan alacağını tahsil ettikten sonra Hamzabâli-Zade İbrahim

güvence anlaşmasıdır. Kefalet şahsa (*el-kefale bi'n-nefs*) ve mala (*el-kefale bi'l-mal*) olmak üzere iki türde görülmektedir. Şahsa kefalette ya borçlunun borcuna ya da yaşanan bir olay ya da adli bir durumda şahsın kendine kefil olunur. Mala kefalette ise bir malın geri ödenmesine (çalıştığımız hükümlerde sıkça geçen edâ kavramı) kefil olmaktır. Mala kefalette kendi içinde ayrılmaktadır. Bunlar malın kendine ve malın teslimine yönelik kefilliklerdir. Keillikte tarafların iradeleri asli bir durumdur. Şahsa ya da mala yapılan kefalet fark etmeksizin kefillin taahhüt ettiği şeyin teslimiyle kefaleti ortadan kalkar. Keillik ve kefaletlik hakkında daha detaylı bilgi için bkz; H. Yunus APAYDIN (2002), “Kefalet” *TDVİA*, C.25, Ankara, s.168-177.

¹⁸³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.18.

Bey, “*meblağ-ı mezburun bi vech-i şer’ tahsiline muhalefet*” ifadesinden anlaşılacağı üzere borca karşı çıkmıştır.¹⁸⁴ Hükümde anlatılan kadarıyla İbrahim Bey’in çiftliği olan bölgede tahsilat yapılmıştır. Muhtemelen bu sorun İbrahim Bey’in, Cihanzadelerin kendi bölgelerinden gelir topladığını zannetmesinden dolayı oluşmuş olabilir. Divân’a taşınan bu tartışma karşısında, borcun tahsili ve muhalefet edilmemesi gerektiğine hükmedilmiştir. Ayrıca bu sorunun çözümü için bizzat Aydın Muhassılı görevlendirilmiştir.

Alacaklı kişi verdiği borcun geri dönüşünü garanti almak amacıyla borç talep edenden kefil isteyebilirdi. Ancak beklenmedik durumlarda borçlu borcunu ödemezse borç kefilden istenirdi. Manisa sakini Halil, İzmir’de borç verdiği Şimşir oğlu Hüsam ve Yahudi Harun iflas edince, alacaklarını tahsil için gittiği kefil Şeritçi Behor’un borçları ödemeye itiraz ettiğini Divân’a şikâyet etmiştir.¹⁸⁵

İzmir mollasına yazılan ancak İstanbul’da yaşanmış bir olayda, Genç Mehmed isimli kişi Kayserili El-Hac Ahmed’de kalan bin guruş alacağını “*Asitane’de Mahmud Paşa mahkemesinde*” istemiştir. Mahmud Paşa mahkemesinde “*tenbih ve tahsil*” kararının ardından, borçlu Kayserili Ahmed hükümde geçen “*kable’l-eda firar*” ifadesinden anlaşılacağı üzere borcunu ödemedi kaçmıştır. Hüküm genel konusu da bunun üzerinedir.¹⁸⁶ Hükümde yazan karar Kayserili Ahmed’in İzmir’de olduğu ve çavuş tarafından yakalanıp İstanbul’a gönderilmesi üzerinedir. Bu hükmü diğer hükümlerden ayıran özellik şikâyetin Divân’a kadı mahkemesinde görülmüş bir davanın ardından değil İstanbul’da bulunan paşa mahkemesinden gelmiş olmasıdır.¹⁸⁷ Yine 1193 senesinde Dergâh-ı muallam kapucu başlarından Ömer, Sığla Sancağı mütesellimi Ahmed’e verdiği borç senetlerini tahsil edemediğini şikâyet etmiştir.¹⁸⁸ “*iltizam ve ana eda etmek şartıyla*” verilen senet üzerinden doğan, kırk iki bin guruşluk borcu mütesellim Ahmed ödemek istememektedir. İzmir kadısına hitaben yazılan hükümde mübaşir görevlendirildiği ve borcun tamamen tahsil edilmesine karar verildiği yazılmıştır.

¹⁸⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.23.

¹⁸⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.28.

¹⁸⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.50.

¹⁸⁷ Ayrıca 71. defterin 988 numaralı hükmü bu olayın devamı niteliğindedir. Borcunu ödemedi kaçan Kayserili El-Hac Ahmed’in firar ettiği İzmir’de yakalanması için görevlendirdiği çavuş gerekli incelemeleri yaptıktan sonra Ahmed’in Frenk katipliğine sığındığı tespitinde bulunmuş, bu durumu İstanbul’a bildirmesiyle yazılan bu hükümde, Ahmed’in derhal yakalanıp İstanbul’a getirilmesi anlatılmıştır. BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.143.

¹⁸⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.53.

Eski Aydın Alaybeyi Süleyman ve kardeşi İbrahim, Aydın Alaybeyi olarak mevcut göreve devam eden Ali tarafından dört yüz guruşluk borç münasebetiyle şikâyet etmiştir. Süleyman ve İbrahim borcu ödememek için bahsi geçen parayı, muhtemelen aktif görevindeyken, idari amaçla kullanıldığına inandırmak için “*meblağ-ı mezbur sancak masarufu olub, bizim zimmetimiz değildir*” bahanesini sunmuşlardır.¹⁸⁹

Hecedor(?) zimmî, Ernece zimmîde olan alacağını tahsil edemediğine yönelik şikâyetinde, Ernece'nin ticaret ile uğraştığını ve sürekli “*diyar-ı aharda*” olduğundan isteyemediğini ve şikâyette dahi bulunamadığından bahsetmiştir.¹⁹⁰ Hecedor, ismi verilmemiş bir kişiyi vekil yaptığını ve Ernece'nin ticaret maksatlı İstanbul'da bulunduğu da bahsetmiştir. Divân bu şikâyette borcun tahsil edilip vekile teslim edilmesi yönünde bir karar almıştır.

3.1.4.2. Borcun bir kısmını tahsil edip kalan kısmını alamama: İzmir'de Anton zimmî ile İbrahim Ağa arasındaki borç ilişkisinde, İbrahim Ağa iki borç senedinden doğan on dokuz bin sekiz yüz üç guruş borcunun, on dört bin yedi yüz elli guruşunu ödedikten sonra kalan meblağı vermek istememesi üzerine durum Divân'a aksettirilmiştir.¹⁹¹ Hükümde geçen “*siz ki mevlana-yı voyvoda-i muma ileyhsiz, mahallinde şer'le görüle deyu*” ifadesiyle Divân, sorunu yerel idarecilerin çözmesini istemiştir.

Saray-ı Hümâyûn ağası Numan, Alaşehir'deki Yıldırım Bayezid Han vakfı mütevellisi İbrahim'de olan alacağını tahsil edemediğini Divân'a yaptığı şikâyetinde anlatmıştır.¹⁹² Hükümde geçen “*iki yüz cem'an, iki kıt'a deyn temessükleri*” ifadesinden anlaşılacağı üzere, İbrahim'in iki borç senedi üzerinden bin iki yüz guruş borcu olup bunun dört yüz guruşunu ödemiştir. Şikâyetin konusu da burada başlamaktadır. İbrahim kalan borcunu “*bugün yarın getiririm*” diyerek sürekli ertelemiş ve Numan'ın alacağını sürekli istemesine yol açıp, nihayetinde “*ibtal-i hak*” talebinde bulunarak, borcu ödemek istemediği Numan'ı verdiği ifadeyle anlaşılmaktadır. Divân bu sorunun çözümünde Aydın Muhassılını görevlendirerek kalan borcun tahsiline karar vermiştir. Yine Şatırzade El-Hac İsmail yaptığı şikâyette, Alaybeyizade Seyyid Ahmed'e verdiği borçtan kalan iki yüz elli guruşunu alamadığından

¹⁸⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.89.

¹⁹⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.88.

¹⁹¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.17.

¹⁹² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.29.

bahsetmiştir.¹⁹³ Borcunu defalarca istediği halde bahaneler sunup itiraz eden Seyyid Ahmed'in kalan borcunu ödemesine Divân hükmetmiştir.

Başka bir kayıтта Güzelhisar'da Abdurrahman, Kasap El-Hac Hüseyin'e verdiği borcu tahsil edemeyince kefil olan Molla İbrahim'den istemiş, ancak kefil borcun bir kısmını ödedikten sonra kalan kısmını vermemek için “*kah İstanbul'a ve kah ahar mahale firar üzere olduğun*” ifadesinden anlaşılacağı üzere kaçmak üzere olduğu ve paranın hemen tahsil edilmesi gerektiğini şikâyetinde belirtmiştir.

3.1.4.3. Borçlunun vefatıyla oluşan tahsilat sorunları: Bu maddede işleyeceğimiz konular çoğunlukla insanların yaşarken yaptığı borç anlaşmalarının, onlar öldükten sonra mirasçılara kalması nedeniyle çıkan problemler üzerinedir. Nitekim bu tür sorunlara günümüzde dahi sıklıkla denk geldiğimiz ve çalışmamızda incelediğimiz hükümlerin genel yapısını oluşturan borca karşı çıkma meselesidir. Bu şikâyet kayıtlarının hemen hepsine borcun tahsil edilmesi yönünde bir karar verilmiştir.

Tire kayıtlı bir şikâyette Aişe hatun, Alaybeyizade Mehmed öldükten sonra “*sizin babanız müteveffa-yı mezburun zimmetinde yedi, sekiz kese akçe alacağım vardır*” ifadeleriyle merhumun varislerinden alacağını istemiştir.¹⁹⁴ Yine Alaşehirli tüccarlar Abdullah, Seyyid Osman ve Hacı İbrahim yaptıkları ortak şikâyette Hacı Mehmed isimli kişide ağnam değeri üzerinden, muhtemelen üç tüccarın toplam iki bin dokuz yüz seksen dört guruş alacağını, Hacı Mehmed'in vefatıyla oğlundan tahsil edemediklerinden bahsetmişlerdir.¹⁹⁵ İsmi yazılmamış olan Hacı Mehmed'in oğlu, borca karşı çıkmaktadır. Güzelhisar'da yaşayan Hacı Mehmed oğlundan alacaklarını tahsil edemeyen ve mağdur olduklarından bahseden tüccarların şikâyetine Divân, borcun Hacı Mehmed oğlundan tahsil edilmesine hükmetmiştir.

Birgi kayıtlı başka bir hükümde Kasap Mehmed, borç verdiği Turnaoğlu Mehmed'de olan alacağını tahsil edeceği sırada, Turnaoğlu'nun terekesini kardeşi İbrahim'e devrettiği için alamadığı ve borcu İbrahim'den istediğinde vefat ettiğini, bu sebeple İbrahim'in oğlu

¹⁹³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.94.

¹⁹⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.52.

¹⁹⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.8.

Mehmed'den borcu talep ettiğinde bahaneler sunarak borca itirazda bulunduğunu ve üç yıldır borcunu kimseden alamadığını şikâyet etmiştir.¹⁹⁶

3.1.5. Miras Sorunlarıyla Alakalı Hükümler

Tanım olarak; ölen kişinin ailesine ya da kanunen hayattaki akrabalarına verilen mal ve para olarak karşımıza çıkan miras¹⁹⁷ insan ilişkilerinde sorunların baş gösterdiği problemlerden biridir. Çalışmasını yaptığımız defterlerde genel olarak miras sorunları; aile üyeleri veya akrabaların mirasa tümüyle el koyması ya da miras hakkını vermemesi, küçük çocuklara kalan mirası, onlar adına yönetme ve üçüncü şahısların borç karşılığı ya da mirasa haksız olarak el koyması şeklinde çıkan sorunları sınıflandırabiliriz.

3.1.5.1. Aile ve akrabaların mirasa el koyması: İnsanoğlunun doğumundan ölümüne kadar en az ailesi kadar akrabalarıyla da ilişki içindedir. Anne ve babanın yakın çevresinin dışında, evlilik yoluyla da eşlerin çevreleri de sayılırsa, akrabalık kurumu birey sayısı itibariyle sosyal yapıda oldukça geniş bir kitle oluşturur. İnsanoğlunun ikili ilişkilerde yaşadığı sorunlar akrabalık müessesesinde de kendini göstermektedir. Bu sorunlar çeşitli sebeplerden ötürü oluşabileceği gibi miras anlaşmazlığı yoluyla da kendini göstermektedir. Nitekim Yenişehir kazasında ikamet eden İsmail'in, dedesinden kalan mirası annesiyle beraber alamadıklarını şikâyet etmesi bu duruma örnek gösterilebilir.¹⁹⁸ İsmail nam kimesne ölünce mirası kızı Aişe ve oğlu Mehmed'e kalmıştır. Şikâyette bulunan kişi Aişe'nin oğlu İsmail olmakla beraber Mehmed'in de İsmail ve Ahmed isminde oğulları bulunmaktadır. İki kardeş mirası kendi aralarında paylaşmışken Mehmed'in ölmesiyle varisleri İsmail, Ahmed ve karısı Raziye, dede İsmail'den kalan mirasın tamamına el koymuş, İsmail annesine kalan miras payını istediğinde karşı çıkılmıştır. Ayrıca kim olduğu tam belirtilmemiş Ömer ve ecanibden Halil oğlu Mustafa'da bu miras sorununa dâhil olmuşlardır. Bu kişiler tahminen Aişe'nin payına düşen mirasa ait bir malı Mehmed'in varislerinden satın almış kişiler olabilir. Bu vaziyette şikâyetçi İsmail, hem uğradığı haksızlık hem de şeyhülislamdan aldığı fetvanın etkisiyle "*hakk-ı irsiyesi alıverilüb, ber mucceb-i feteva-yı şerif ihkâk-ı hak olunmak babında*" şeklinde yazılan hükümlerle haklılığını kanıtlamıştır.

¹⁹⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.56.

¹⁹⁷ Devellioğlu (1962), a.g.e. s.778.

¹⁹⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.11.

Benzer bir şikâyet konusu da Tire kayıtlıdır. El-Hac Ahmed'in ölmesiyle kızları Hatice ve Emine'ye “*bir bab mülk menzili ile bir bab mülk helvacı dükkânı ve bir bab mülk derzi dükkânı*” olarak kalan mirasa Emine'nin tek başına sahip olmasını Hatice hatun şikâyet etmiştir.¹⁹⁹

İzmir kayıtlı başka bir hükümde, babalarından kalan mirası Gülmez Ali tek başına almıştır. Kız kardeşi Âlime yaptığı şikâyette, kardeşinin payına düşen mirası vermediğini, Ali'nin tüccar olduğu için hakkını alamadığını ifade etmiştir. Divân'dan çıkan karar kesindir. “*babasından müntakil, mezburun ahz eylediği emval ve eşyası her ne ise tamamen tahsil ve alıverilüb*” ibaresiyle sorunun derhal çözülmesi gerektiği İzmir mollası ve voyvodasına bildirilmiştir.²⁰⁰

Bozdoğan'da Hacı Mehmed, babalarından kalan mirası paylaştıkları halde bütün mirasa kardeşi Hacı Ahmed'in üzerine aldığını şikâyet etmiştir.²⁰¹

Birgi'de yaşanmış bir başka miras gaspı olayı aile üyeleri çevresinde gerçekleşmiştir. Ali isimli kişinin yaptığı şikâyette ölmüş annesi Fatıma ve kardeşi Hatice'den kalan mirasa²⁰² eniştesi El-Hac Süleyman el koymuştur. Muhtemelen Hatice'nin eşi olan Sarıoğlu Süleyman'ın da mirasta hakkı olduğu göz önünde bulundurulursa, hakkı olanı alması gerekmektedir. Ancak Ali şikâyetinde, eniştesinin mirasa el koyduğunu, Ali'nin; “*cümlesini cebren zabt ve ahz ve kabz edüb*” ifadesiyle açıklanabilir. Ayrıca Ali bu iddiasını şeyhülislamdan aldığı fetva ile kanıtlamak istemektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Divân Ali'yi haklı bularak el konulan malların geri alınmasına hükmetmiştir.²⁰³

Yine Nazilli'de Ali ve Mehmed kardeşler babalarından kalan mirasta amcaoğullarının hak iddia etmesini şikâyet etmişlerdir. Bu vakada şikâyet konusu amcaoğlu Ali'nin, dükkânları babasına, amcası Hasan'ın hibe ettiğini ve babası ölünce de kendisine kaldığını söylemektedir. Bu durum için Divân'da alınan karar kesin olup “*mezburun mevruse-i şer'-i*

¹⁹⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.26.

²⁰⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.126.

²⁰¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.9.

²⁰² Hükümde miras olarak; “*yüz sekiz aded altun ve seksen guruş kıymetlü bir aded gerdanlık ve elli guruş kıymetlü (...) ve bir cariyeye ve on iki res manda iki ve üç sandık elbise ve yüz guruşluk tehamis ve beş yüz guruşluk sair eşya*” kaldığı kaydedilmiştir.

²⁰³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.57.

şerif fuzuli zabt eylediği, dekakin-i mezbur mevruseleri alıverilüb” şeklindedir. Bu da Ali ve Mehmed kardeşlerin haklı oldukları kaydedilmiştir.²⁰⁴

Bergama’da gerçekleşen başka bir olay Hatice hatunun öldürülen eşinden kalan mirasına yeni eşinin el koyup kaçmasıyla ilgilidir. Divân bu şikâyete eşi Mustafa’nın derhal yakalanıp zorla Bergama’ya getirilmesi ve Hatice’nin haklarının tahsil edilmesine hükmetmiştir.²⁰⁵

Aile içerisinde yaşanan miras sorunlarında gayrimüslimlerden de söz edilebilir. İzmir’de Yani ve Avlaki kardeşler babalarından kalan arsaya, diğer kardeşleri Tedori’nin dükkân yapıp “*bina olmağla benim olmuş olur*” diyerek kendi malı olduğunu iddia etmesini şikâyet etmişlerdir.²⁰⁶

3.1.5.2. Varis adına miras yönetimi: Anne ve babanın ölmesiyle, miras hukuki olarak çocuklarına kalmaktadır. Çocukların yaşı bu mirası kabul edip yönetmeye yetmediği durumlarda, akrabalar ya da üçüncü şahıslar vekâleten miras üzerinde, çocuklar adına söz sahibi olup, çocukların aklı erince onlara devretmektedir. Bu devir işlemlerinde miras vekil tarafından varislere hakkını teslim ettiği gibi kimi zaman devir işlemlerinde sorunlar da yaşanmaktadır.

İzmir’de Bardakçı Abdullah öldüğünde, Hacı Halil yaşı küçük olan çocuklar Süleyman ve Hatice adına vekil olup mirası yönetmiştir. Ancak Hacı Halil’in ölmesiyle çocukları İsmail, Havva ve karısı Fatıma, Bardakçı Abdullah’ın mirasını çocuklarına vermek istememişlerdir. Süleyman ve Hatice bu durumu Divân’a şikâyet etmiştir.²⁰⁷ Divân’da alınan karar net olduğu kadar serttir. Kararda bardakçı Abdullah varislerine haklarının verilmesi gerektiği ve Hacı Halil varislerinin zorla İstanbul’a getirilip mahkemeye çıkarılması gerektiği belirtilmiştir.²⁰⁸

3.1.5.3 Üçüncü şahısların mirasa karışması: İzmir’de gerçekleşen miras şikâyetinde; Hacı Abdullah ölünce çocukları Süleyman ve Hatice’ye kalan mirasa İmam karısı Hörü ve oğlu Mehmed “*bin beş yüz gurusluk emval ve eşyalarını*” gasp etmişlerdir. Bu sorunun

²⁰⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.37.

²⁰⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.137.

²⁰⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.51.

²⁰⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.67.

²⁰⁸ “...Deraliyem’e ihzar olunmaları babında...” cümlesiyle bu durum açıklanabilir.

çözümü için Divân Çavuş ataması yaparak; “*fuzuli zabt eyledikleri, ba defter ol mikdar guruşluk emval ve eşyalarını tamamen tahsil ve bi küsür kendülere aliverilüb*” şeklinde alınan eşyaların eksiksiz olarak varislere teslimine hükmetmiştir.²⁰⁹ Yine Tire’de Alaybeyizade Mehmed’in çocukları, Mandıralık Çiftliğinden kendilerine miras kalan hisseyi, tımar müşteriği Urfalızade İbrahim’den alamadıklarını şikâyet etmişlerdir.²¹⁰

İnsanlar, günlük yaşamlarını sürdürdükleri sırada beklenmedik gelişmelerle başka bir yere geçici de olsa göç edebilirdi. Bu göç onların eski yaşadıkları yerle bağının kopmasına sebep olabileceği gibi doğrudan kendisini ilgilendiren konulara da müdahale edemez konumdadır. Nitekim Güzelhisar sakini Osman nam kimesne Malta adasında sürgüneyken, ölüm haberini aldığı üvey kardeşinin tek varisi konumundaydı. 1196 yılında Malta’daki sürgününden dönen Osman, Diryanoğlu Abdülkadir Efendi’nin kendisine miras kalan tarlalara el koyduğunu görmüştür. “*Müslümanların takrir eyledikleri resm-i tapu ile sahib-i arzdan olub*” ifadesinden anlaşılacağı üzere Diryanoğlu Abdülkadir Efendi, bölge ahalisinin belirlediği biri ve tapuyu da bu şekilde aldı. Bu vaka karşısında Osman, tahminen önce kadıya şikâyet etmiş olmalıdır. Çünkü bölge halkının da karıştığı bu durumu tapu kaydından dolayı kadı da biliyor olabilirdi. Buradan bir sonuç alamayınca Osman konuyu Divân’a taşımıştır.²¹¹ Divân’da yapılan görüşmelerde “*ol yerleri bi ırz-ı müslümanların takrir eyledikleri, resm-i tapu ile sahib-i arzdan aliverilmek muvafıkdır deyu...*” ifadesiyle biraz şüpheyle de olsa tarlaların Osman’a ait olduğuna dair karar verilmiştir.²¹²

Tire kayıtlı başka bir şikâyet kaydında Veliyüddin Efendi’nin ölmesiyle çocuklarına miras kalan menzile, Bacaksız El-Hac Halil’in el koyduğu işlenmektedir. Bu şikâyette çocukların yaşı küçük olduğundan, bunu fırsat bilen Bacaksız El-Hac Halil menzile sahip olmuştur. Çocuklar yetiştiğinde menzili geri vermek istememesini Mehmed Saadettin ve Mustafa Nasrullah kardeşler Divân’a bildirmişlerdir.²¹³

²⁰⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.69; Bu hükümle ilgili dikkat çeken nokta şudur ki; 209 numaralı dipnot ile örneğini verdiğimiz hükümde adı geçen kişilerin adının neredeyse aynı olmasıdır. İlk örnekte Bardakçı Abdullah olarak geçen şahıs, diğer örnekte Hacı Abdullah, çocukların ismi ise Süleyman ve Hatice olarak bizzat aynıdır. Her ne kadar olay örgüsü iki örnekte farklı olsa da iki hükmün birbiriyle bağlantılı olması ihtimal dahilindedir.

²¹⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.73.

²¹¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.106.

²¹² Kararı alırken şüpheye düşüldüğünü, Divân’da kanun tartışıldıktan kayıdolunan cevapta geçen; “*...tapu ile olmasına mümanaat ve teaddi eylediğin vaki ise men’ ve def’ olub...*” ifadesiyle açıklayabiliriz.

²¹³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.137.

İzmir’de Fatıma hatun babasından kalan “*bi’l-cümle emval ve eşyası, altı kıt’a makune ve altı kıt’a sakk ve mahzen derununda mevcud kazgan ve reçine ve zift ve üstüpü ve kızak ve (...) ve halat ve alet-i sairesi*” Kalafat oğlu Hacı Mehmed ve Refik Halil Çelebi oğlu olduğu bilinen kişi tarafından el konulduğunu şikâyeti etmiştir.²¹⁴ “*fuzuli zabt eyledikleri emval ve eşya ve altını bi’l-verese vekil-i merkumeye alıverilüb, icra-yı şer’ ve ihkak-ı hak olunmak babında*” ifadesinden anlaşılacağı üzere karar Fatıma hatundan yana olup, Fatıma hatun tarafından vekil atanan Çömez Efendi ile hakkı olan ne varsa teslim alınması gerektiği yazılmıştır. Yine İzmir’de gerçekleşen bir vakada Zeyneb hatunun eşinden kalan mirasa Mehmed nam kimesnenin, mirası almasını engellediği ve “*müttefikten cümlesi fuzuli zabt olduğu taleb ve ahz ve kabz etmek istedikde*” olarak yazılan mirasa sahip olmak istemesi halini şikâyet ettiğinde “*fuzuli zabt eylediği hissesin, tamamen tahsil*” kararıyla sorunu çözüme ulaştırmıştır.²¹⁵

Alaşehir’de gerçekleşen başka bir vakada Kırgöz Hacı Mehmed’in, Alaşehirli Hacı Mehmed’e olan borcuyla alakalıdır.²¹⁶ Bu hükmü miras başlığı altında sınıflandırmamızdaki sebep Alaşehirli Mehmed’in ölmesiyle, varisleri Kırgöz Hacı Mehmed’de olan borcu zor kullanarak almış olmasıdır. Hüküm içinde verilen detaylara göre Hacı Mehmed Alaşehir âyânı olup, imam olan Kırgöz Hacı Mehmed’de kuyud-ı ahkâm incelemesi ile ganem²¹⁷ parası alacağı olduğu tespit edilmiştir.

3.1.5.4. Diğer: Güzelhisar’da Cihanzade El-Hac Abdülaziz’in büyük oğlu müderris Mehmed, kardeşleriyle babalarından kalan mirası paylaşamadıklarını Divân’a şikâyet etmiştir.²¹⁸ Benzer bir durum İzmir’de Kasapbaşı Hasan’ın ölmesiyle varisleri arasında çıkan mirası paylaşamama sıkıntısıdır.²¹⁹

Kuşadası’nda müderris Mahmud’un İbrahim Ağa’nın yaptırdığı medreseye, geliri müderris maaşlarını ödemek üzere dükkân yaptırdıktan sonra ölmesiyle, müderris Mahmud’un kızı Aişe ve oğlu Mehmed dükkânı babalarının kendisinin yaptırdığı ve ırsen

²¹⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.86.

²¹⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.111.

²¹⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.23.

²¹⁷ Kanunnâmelerde “resmi ganem” yani “koyun resmi” diye zikredilen vergidir. Hem koyuna hem de keçiye aittir. Neşet ÇAĞATAY (1947), Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı 5, C.5, Ankara, s.484.

²¹⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.102.

²¹⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.117.

kendilerine ait olduğu söylemişlerdir. Divân; “*ol vech ile müdahale etdirilmeyüb, men’ ve def’ ettirmek babında*” şeklinde karar vererek mübaşir tayiniyle sorunun çözülmesine hükmetmiştir.²²⁰

3.1.6. Ticaret Sorunlarıyla İlgili Hükümler

Sözlükteki karşılığı alım satım işi²²¹ olan ticaret, hem devletlerarası hem de halkın kendi içinde, hayatını idame etmesi için günlük hayatta yaptığı faaliyetin adıdır. İnsanların günlük hayatta yaşadıkları anlaşmazlıklar ticaret sektöründe de kendini göstermektedir. Ticarete yaşanan sorunlar genellikle satış engellemesi, alışverişte çıkan ödeme sorunları, bir mülk ya da eşyanın sahibinden habersiz satışı ve üretimde yaşanan sıkıntılar olarak söylenebilir. Bu başlık altında topladığımız ticaret hükümleri çoğunlukla halkın kendi içinde düşükleri sıkıntılarını yansıtmaktadır.

3.1.6.1. Yasaklı mallar; Osmanlı Devleti’nde ticari bir anlayış olan “*provizyonizm*”²²² gereğince bazı malların ticareti yasaklı konumdadır. Bu mallardan biri olan bal,²²³ İzmir tüccarlarından Mihal, Ortavkil, Tudori, Yani ve Anton zimmîler tarafından Estendil’e ihraç edilmiştir.²²⁴ Devletin koyduğu yasağı ihlal eden bu tüccarların faaliyetleri, “*resm-i mîrîyi asel-i İzmir*” adıyla, malikâne olarak gelirine sahip olan kişilerce Divân’a şikâyet edilmiştir. Divân-ı Hümayûn’da yapılan görüşmede tüccarların; “*fırar eylediklerin, infaz ve icra mümkün olmadığı*” tespitinin yapılmasından sonra gayrimüslim tüccarların derhal yakalanmasına dair karar alınmıştır.

3.1.6.2. Mal satış sorunları; İnsanların sahip olduğu malları keyfiyet ya da ihtiyaç dâhilinde satması ticaretin doğasında vardır. Ancak yapılan bazı alım-satım işlerinde doğrudan ya da dolaylı olarak birtakım engeller çıkmaktadır. Fatıma hatun, Kuşadası’nda bir

²²⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.132.

²²¹ Devellioğlu (1962), a.g.e. s.1334.

²²² Provizyonizm; genel hatlarıyla mal ve hizmet üretiminde önce kendi ihtiyaçlarını karşılanıp, fazlası diğer ihtiyaç bölgelerine kademe kademe aktarılırdı. Bu anlayış ile ithalat serbestken, ihracat bazı mallarda yasak olmasıyla beraber çoğunlukla çok katı kurallar içinde yapılırdı. Bu tüketiciyi korumaya yönelik harekettir. Bir mal ya da hizmeti en kaliteli ve en hesaplı şekilde alınması esastır. Bu sebeple üretici belli koşullarda üretim yaparken kâra dönük rekabet politikası güdemezdi. Daha detaylı bilgi için bkz; Mehmet GENÇ (2014), *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, 11. Baskı, İstanbul, s.41-44.

²²³ Bal dışında buğday, pamuk ve pamuk ipliği, deri, yün, üzüm, zeytin ve zeytinyağı, balmumu, sabun, bakır, kurşun, demir, altın, gümüş, barut, at, koyun gibi mallar Osmanlı’da ihracatı yasak olan ürünlerdir. Daha detaylı bilgi için bkz; Zeki ARIKAN (1991), “Osmanlı İmparatorluğu’nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta)” *Prof. Dr. Bekir KÜTÜKOĞLU’na Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.279-302.

²²⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.10.

dükkân üzerinde olan dörtte bir hissesini kendi rızasıyla El-Hac Mehmed'e ücreti mukabilinde satıp devretmiştir. Ancak Fatıma'nın oğlu El-Hac Halil; “*dükkân-ı merkum mukaddema ve validemin olmağla sana zabt etdirmeyüz*” ifadesiyle satışa engel olmuştur.²²⁵ Divân'da alınan; “*rub' hisseye iktiza eden icara müstecir, buna ahz etdirmeyüb, gadr eylediğın bildirüb, men' ve def' olunmak babında*” şeklindeki karar ile satışın gerçekleşmesi gerektiği ve El-Hac Halil'in satışta söz hakkı olamayacağı söyleyebilir. Divân'da karar alınırken satışı Fatıma hatunun kendi rızasıyla kabul ettiği göz önünde bulundurulduğu muhtemeldir.

Devir işleminde yaşanan bir başka sıkıntı da Güzelhisar'da gerçekleşmiştir. El-Hac Ali Ciritlioğlu Murad'dan toprak satın aldığı halde Ciritlioğlu'nun toprak üzerinde hâlâ hak iddia edip kullanmaya devam etmesini şikâyet etmektedir. İki defa Mübaşir yardımıyla sorunu çözmeye çalışan El-Hac Ali son olarak Divân'a başvurmuştur.²²⁶ Şeyhülislam'dan aldığı fetvanın da desteğiyle “*müdahale ve teaddisi men' ve def' olunmak babında*” şeklinde kendi lehine bir karar alınmıştır.

3.1.6.3 Satış engellemeleri: Girit, Bayındır ve çevresinden gelen sabunun İzmir'de Küçük Han üzerinden ticareti yapılmaktadır. Küçük Han üzerinden İstanbul'a gidecek mal satışını engelleyen ashab-ı ağrâzdan kişiler, sabun ticaretini kendileri yapmak istemektedirler. İstanbul'a mal sevkiyatını engelledikleri gibi sabunu dışarı satma gayeleri de bulunmaktadır.²²⁷ Divân'ın bu şikâyete verdiği kararda, sabun satışının başka yere yapılamayacağı ve İstanbul'a gelen sabunların, muhtemelen satış ve nakliyesinin kesinlikle engellenmemesi gerektiği açıkça belirtilmiştir.²²⁸

Satış işlemlerinde çıkan sorunlar genellikle Müslümanlar arasında olduğu kadar gayrimüslimlerle de çıkan anlaşmazlıklar vardır. Nitekim Seferihisar'da gerçekleşen bir satışta, Müslüman mahallesinde bulunan bir ev, Desimi isimindeki bir gayrimüslime

²²⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.31.

²²⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.80; Hükümde satılan “...tarla ve bağ...” ve “bağçe” olarak farklı kavramlar halinde işlendiğinden anlam kargaşasına yol açmamak için satılan ürün “toprak” olarak yazılmıştır.

²²⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.156.

²²⁸ “*ahara bir vukiyye sabun nakil ve feraset olunmamak üzere, Deraliyem'e nakil edecek tüccara feraset verilir. Deraliyem'e mugayir, kadîm ahar mahallere nakil sevdasıyla men'-i külli ve men' ve def olunmak babında*”; Ayrıca İstanbul'un bu belirleyiciliği yerel yönetim ve ticaret açısından gelişmeyi engelleyen bir durumdur. Daha detaylı bilgi için bkz; Robert MANTRAN (1986), *17. yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi*, (Çev. Mehmet Ali KILIÇBAY-Enver ÖZCAN), V Yayınları, Ankara, s.173-223.

satılmıştır.²²⁹ Yapılan bu satıştan Müslüman ahali oldukça rahatsız olup, satışın durdurulmasını Divân'a taşımışlardır.

3.1.6.4. Ödeme sorunları: Bu durum genellikle alınan malın ücretinin ödenmemesi ya da eksik ödenmesi, malın eksik teslimi üzerine oluşur. İzmir'de Fatıma hatun “*yüz kantar zift ve bin iki yüz kantar reçine ve bin altmış kantar katran*” sattığı El-Hac Hüseyin'den ürünlerin parasını alamayınca Divân'a başvurmuştur. Divân'da alınan karar oldukça net bir biçimde paranın tamamen tahsil edilmesine yöneliktir.²³⁰ Dikkat çeken bir nokta da ticaretin 1190 yılında olmasına rağmen şikâyetin 1194 yılında karara bağlanıp kayıt edilmesidir. Bu durum mahkemelerde yaşanan aksaklığı açıklayabilir.

Ödemede çıkan bir başka sorun İzmir'de El-Hac Mehmed ve Ebubekir Efendi arasında kılıç satışından yaşanmıştır. El-Hac Mehmed'in satın aldığı otuz guruşluk kılıç için hükümde “*nısf bahası*” olarak ifade edilen, muhtemelen kaparo olarak verdiği on beş guruşa Ebubekir Efendi itiraz edip; “*senin guruşun dört guruş ider*” demesiyle anlaşmazlık Divân'a taşınmıştır.²³¹ El-Hac Mehmed'in şeyhülislamdan aldığı fetvanın da etkisiyle “*ziyade akçe taleb ile teaddi etdirilmeyüb, men' ve def' olmak babında*” şeklinde hüküm yazılmıştır.

Ödeme sıkıntısı satın alma işlemlerinin dışında kiralama işleminde de görülmektedir. Nitekim Seyyid Mustafa, Şerife Fatıma ve Şerife Aişe'nin ortak oldukları çiftlik, dükkân ve hanı kiraladıkları, kiralari toplamak içinde Hacı İlyas oğlu Hacı Hasan'ı görevlendirmişlerdir.²³² Ancak Hacı Hasan'ın, topladığı gelirleri zimmetine geçirip türlü bahanelerle vermek istememesini ortaklar Divân'a bildirmişlerdir. Verilen hükümde paranın tahsil edilmesi gerektiği Aydın Muhassılı vezire hitaben yazılmıştır. Ayrıca hükümde geçen “*hakkında Dersaadetim'e arz ve ilam olunmak babında*” ifadesiyle konu hakkında bilgilendirilme beklendiği ve konunun takip edileceği söylenebilir.

3.1.6.5. Habersiz satış işlemleri: Aydın Muhassılı Ali veled Mustafa ve Sipahi Alemdar, Seyyid Ahmed'e ait tımarların kendilerinin haberi olmadan, eski Aydın Muhassılı

²²⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.67

²³⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.105.

²³¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.9.

²³² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.96.

Süleyman ve kardeşi İbrahim tarafından başkalarına devredilmesi bu duruma örnek gösterilebilir.²³³

Habersiz satış işlemiyle ilgili diğer örnek Seyyid El-Hac Ahmed'in üç bin yedi yüz elli guruş değerinde tiftiğini İzmir'de Tüccar Kirkor zimmîye peşin parayla satması için teslim etmesidir. Ancak Tüccar Kirkor bu anlaşmaya uymayarak tiftikleri Küçükağzılı oğlu İsmail ve Yako nam Yahudi'ye El-Hac Ahmed'in haberi olmadan satmıştır. Bu davada Divân'ın verdiği kararda ne yapılması gerektiği; “*şer’le görülüb, baki ol mikdar guruş hakkı tamamen alıverilüb, icra-yı şer’ ve ihkak-ı hak olunmak babında*” şeklinde açıkça belirtilmiştir. Bu hüküm ile Kirkor'un suçlu olduğu ve El-Hac Ahmed'in belirlediği fiyatı kendisine ödemesi gerektiği söylenebilir.²³⁴

3.1.6.6. Eksik mal teslimi: Ticaret başlığı altında işlediğimiz bir başka sorundur. Tire'de Karaca taifesinin yaptığı şikâyette, ürettikleri alacakları eksiksiz teslim ettiklerini, ancak içlerinden bazılarının eksik mal teslim ettiklerini beyan etmişlerdir.²³⁵ Böyle bir şikâyetin yapılmasında, eksik yapılan teslimattan dolayı tüm Karaca taifesinin zarar görmesini engellemek istendiği söylenebilir. Hükümde yazan karar ise kadimden beri uygulanan düzenin terk edilmemesine dair bir emr-i şerif yazıldığıdır. Yine İstanbul sakini El-Hac Feyzullah, Hoca Beşir cemaatinden aldığı koyunların parasını ödediği halde teslim edilmediğini şikâyet etmiştir.²³⁶

Başka bir şikâyet konusu İstanbul'da El-Hac İlyas, Trabluslu Tüccar Mehmed Emin Beşe vasıtasıyla aldığı mesh ve pabuçları teslim alamamıştır. Trabluslu Mehmed malları İzmir gümrüğüne bıraktıktan sonra firar ettiği için El-Hac İlyas mallarını almak için Divân'a başvurmuştur.²³⁷ Verilen karar; malların El-Hac İlyas'a ait olduğu ve muhafaza edildiği yerden alabileceği yönündedir. 1190 yılında yaşanan olay, hüküm verme aşamasındaki yaşanması muhtemel aksaklıklar nedeniyle 1196 yılında kaydedilmiştir.

3.1.6.7. Üretim engellemeleri: Ticaretin gerçekleşmesi için bir ürün ya da hizmetin var olması gerekmektedir. Bu ürün ya da hizmetin üretiminin engellenmesi ticareti aksatan bir

²³³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.147.

²³⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.22.

²³⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.5.

²³⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.2.

²³⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.42.

unsurdur. Nitekim İzmir’de müderris El-Hac Osman’ın sakız ekmeği üretimine yapılan engelleme buna örnek gösterilebilir.²³⁸ Müderris El-Hac Osman’ın “*kadîmü’l-eyyâmdan berü*” sahip olduğu iki fırında Habbaz²³⁹ taifesinden Yafos, Apostel ve Şeriki İstefan zımmîler sakız üretimini; “*fırın-ı mezkûrlarda sana sakız etmeği tab’ ettirmezüz bizler harcı tam tab’ ideriz*” ifadeleriyle engellemeye çalışmışlardır. Buradaki iddia zımmîlerin sakız ekmeklerini eksiksiz ürettiği, bu yüzden başkasının sakız ekmeği üretimine müsaade etmeyecekleridir. El-Hac Osman’ın Divân’a bulunduğu şikâyetine, baskıların yersiz olduğu için durdurulması şeklinde bir karar çıkmıştır. Neticesinde üretimin engellenemeyeceği yönünde bir karar alındığı söylenebilir. Bu hüküm ile ilmiye sınıfına mensup bir kişinin kendi mesleğinin yanında esnafılık yaptığı da söylenebilir. Bu durum ilmiye sınıfındaki bozulmanın bir göstergesi sayılabilir. İlmiye sınıfına mensup kişilerin ikinci bir işi ifa etmesi, esas işleri olan eğitimde verimliliği düşüren bir etken olarak karşımıza çıkabilir.

3.1.7. Vergi Sorunlarıyla Alakalı Hükümler

Bu başlık altında topladığımız hükümler daha çok vergilerin toplanmasında çıkan sıkıntılarla alakalıdır. Vergi, devletlerin gelir sağladığı önemli olgudur. Osmanlı coğrafyasında toprak, ticaret ve sosyal yaşamda halktan talep edilen özel vergiler toplanmaktadır. Vergi sorunları reaya devlet ilişkisinde olduğu kadar vakıf kurumunda da görülmektedir.

3.1.7.1. Vergiye itiraz: Bir vakfın varlığını sürdürebilmek için elinde bulundurduğu gelirler, vakfın kurucusu ya da üçüncü bir şahıs tarafından bağışlanırdı. Manisa’da yaptırılmış bir vakfa gelir sağlaması için bağışlanmış, İzmir kazasına bağlı “*öşür-ü bağat*” kayıtlı kariyelerde bulunan halk, resm-i dönüm ödedikleri bahanesiyle, öşür vergisini ödemek istememektedirler. Bu durumu her ne kadar belirtilmemiş olsa da vakfın mütevellileri olarak tahmin ettiğimiz Hüseyin ve Muhammed Seyyid Divân-ı Hümayûn’a taşımıştır. Gerekli defter incelemelerinin ardından; “*öşürlerin vermekde teallül ve muhalefet ve ol vech ile vakf-ı şerif mahsulünün, kesir ve noksan tertibine bâdi oldukların bildirüb, şer’le men’-i vech olan öşürleri alıverilüb*” ifadesiyle köylülerin suçlu bulunduğu ve “*Hüdavendigâr-ı Esbak’ın nefis-*

²³⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.87.

²³⁹ Etmekçi, etmekçi esnafı. Sami (2010), a.g.e. s.572

i Mağnisa'da bina eylediği camii-i şerife vakf olunmak üzere” ifadesiyle de vergilerin vakfa verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir.²⁴⁰

Sipahilerin başlıca gelir kaynağı, tımarları üzerinden aldıkları vergilerdir. Vergi toplama işlemleri sırasında doğrudan halk ile ilişkili olduklarından yaşanan sorunlarda çoğunlukla bu doğrultudadır. Çine’ye bağlı Kargu köyü halkının “*terekemiz öşüründen gayr-i nesne vermezüz*” demeleriyle Sipahileri Selim Divân’a şikâyette bulunmuştur.²⁴¹ Bu duruma Sipahi Selim’in öşürden başka bir gelir talep etmesi neden olmuş olabilir. Divân’da gerekli defter incelemeleri yapıldıktan sonra diğer köylerde olduğu gibi, talep edilen vergilerin ödenmesine yönelik karar verilmiştir. Bu karar alınırken incelenen defter-i icmal ve defter-i mufassalda, köylülerin hangi vergileri ödemesi gerektiği tek tek tespit edilip hükme yazılmıştır.²⁴²

3.1.7.2. Vergi ödemeye zorlama ve fazla vergi talebi: Vergi sorunuyla ilgili halk-kurum anlaşmazlığı olduğu kadar halkın kendi içinde anlaşmazlığa düştüğü durumlar yaşanabilmektedir. Seyyid El-Hac Hasan, Ayasluğ’da yaşayan ulemadan, Sadât-ı kirâma bağlı biridir. Üzerine düşen âvârız ve hazeriye vergilerini ödemesine rağmen ehl-i örfе bağlı kişilerin baskılarıyla fazla vergi ödemeye zorlanmıştır.²⁴³ Sadât-ı kirâmdan sayılan kişiler “*Nakibü’l-eşraf*”²⁴⁴ cemaatine bağlı olduğundan hem toplum hem de devlet nazarında ayrıcalığı bulunan kişilerdir. Bu hüküm ile ehl-i örfün toplum içinde ayrı bir zümre oluşturarak baskı unsuru olması, Nakibü’l-eşraflara olan saygının azaldığını gösterebilir. Şikâyete verilen “*ziyade talebi ve ehl-i örf taifesi taraflarından dahi ma’en bila emr-i şerif, tekâlif-i şerife mütalebesiyle teaddi etdirilmemek babında*” şeklindeki kararlar Sadât-ı kirâmın devlet tarafından hâlâ korunduğu söylenebilir. Yine benzer bir vaka Birgi’de yaşanmıştır. Sadât-ı kirâmdan olan kişiler Divân’a yaptıkları şikâyette Nakibü’l-eşrafa bağlı olduklarını

²⁴⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.37.

²⁴¹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.130.

²⁴² Bahsi geçen vergiler; “...*resm-i çift ve bennak ve hinta ve öşr-ü çeltik ve öşr-ü bağ ve deşt- ibani ve bad-ı heva ve cürm-ü cinayet ve resm-i arusiye...*” olarak işlenmiştir.

²⁴³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.105.

²⁴⁴ Nakibü’l-Eşraf; Hz. Muhammed’in soyu, torunları Hasan ve Hüseyin’den devam ederek günümüze kadar ulaşmıştır. Hz. Hüseyin soyundan gelenlere seyyid, Hz. Hasan soyundan gelenlere de şerif denilmiştir. 1400 yılında Yıldırım Bayezid tarafından kurulan Nakibü’l-eşraflık kurumu devletin sonuna kadar varlığını sürdürmüştür. İlmiye sınıf altında bulunan Nakibü’l-eşraflık sadâttan birine verilirdi. En önemli görevleri şerif ve seyyidlere ait kayıtları tutmaktır. Ayrıca sahte seyyid ve şerifleri tespit ederek onların seyyid ve şeriflere tanınan vergilerden ve ağır cezalardan muaf olmalarını kullanarak imtiyaz elde edilmesini engellemekti. Yeşil sarık kullanıcılar ve protokolde şeyhülislam ile ön sıralarda bulunurlardı. Ümit KILIÇ (2012), “İlmiye Teşkilatı” *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı* (ed. Tufan GÜNDÜZ), Grafiker Yayınları, Ankara, s.380-309.

belgeleriyle ispat ettikleri halde üzerlerinde bulunan koyunlardan, vergi toplama memurlarının adet-i ağnam vergisi istediklerini belirtmişlerdir.²⁴⁵ Verilen kararda “*hilâf-ı kanun ol vech ile zahir olan teaddileri men’ ve def’ olunmak babında*” ibaresiyle vergilerin memurlar tarafından haksız yere istendiği ve bu durumun düzeltilmesi gerektiği anlamı çıkarılabilir.

Çine’de Aydos nahiyesine bağlı köylerin halkı sipahilerini şikâyet etmişlerdir. “*sipahileri ve taraflarından mültezimler-i mezburlar kanaat etmeyüb*” ifadesiyle Sipahi, tasarrufunda olan toprağı mültezime vermiş ve vergileri toplarken, defterde kayıt olandan fazlasını talep ettikleri görülmektedir.²⁴⁶ Bu şikâyette Divân’ın halkı koruduğu söylenebilir. “*ziyade mütalebesi ile teaddileri men’ olunmak babında*” şeklinde verilen kararlar halktan fazla vergi talep edemeyecekleri açıkça yazılmıştır.

Birgi’de görülen bir başka vergi davası da bölge voyvodasıyla ilgilidir. Turlu yaylasında bulunan su kaynağını kullanan köylülere “*akçe mütalebesiyle şurb ve saky ve intifa’ından*” ifadesiyle her türlü kullanımdan vergi istediğini şikâyet etmişlerdir.²⁴⁷ Bu dava konusunda karar verirken Divân-ı Hümâyûn’da şüpheyle yaklaşıldığı söylenebilir. Çünkü gerekli defter incelemeleri yapıldıktan sonra bahsi geçen yerlerin hass-ı hümâyûna ait olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple; “*Bozdağ’dan ceryan eden, Turlu yaylası isimli nehir kaydı defterhane-i amiremde bulunmamıştır*” ve “*nehr-i Turlu yaylası hâvâs-ı hümâyûnuma vağfere, hâsıl-ı kayd ve tahrir-i mahal olunmadığı ve zikr-i Turlu yaylası nehrinden, gerek hass-ı hümâyûnum ve gerek ahar taraflarından birine alınmak iktiza*” şeklinde ifadelerin bulunması duruma şüpheyle yaklaşıma nedenini açıklayabilir. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında şikâyetin gerçek olma ihtimali göz önünde bulundurularak “*hass-ı mezbur voyvodalarının ol vech ile teaddileri vaki ise men’ ve def’ olunmak için*” şeklinde karar verilmiştir.

Vergi anlaşmazlıkları çoğunlukla yerli halk ve kurumlar arasında görülse de gayrimüslimlerin de karıştığı vakalar görülebilmektedir. İzmir’de Midillili tüccarlar Valuyorgi, Panoyat ve Sivaen, vergi ödemelerini gerektirecek bir durumları olmamasına rağmen Nikola, Kara Yasud ve Dimitri zimmîler; ticaret için İzmir’e gelen olduğunda kendileri gibi hazariye ve âvâriz vergisi vermeleri yönünde bir zorlama yapmışlardır.²⁴⁸ Bu

²⁴⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.111.

²⁴⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.63.

²⁴⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.130.

²⁴⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.138.

şikâyette karar alınırken İzmir'e yerleşen tüccarların âvârız ve hazeriye vergilerini ödediği göz önüne alınırsa, tüccarlar Osmanlı vatandaşı olarak değerlendirileceğinden Midilli'den gelen tüccarların, kendilerinden talep edilen vergileri, onların da ödemelerini istemeleri haksız görülmüştür.

3.1.7.4. Vergi toplayamama: Cezayir eyaletinde defter kâtibi olan El-Hac Mahmud'un, İzmir'de sahip olduğu tımara bağlı köylerden gelirlerini tahsil edemediği yönünde bir şikâyeti olmuştur.²⁴⁹ “*tarafından ahz ve kabz olunmayub, reaya zimmetlerinde kaldığın bildirüb*” olarak verdiği ifade bu açıktır. Şikâyet kaydı olarak karşımıza çıkan bu durumdan, Divân sorunun çözümünde İzmir voyvodasını görevlendirmiştir.

Tire'de İsmail Bey'in sahip olduğu tımarı mutasarrıfı Civanoğlu ile yaşadığı şikâyet konusu önceki örneklere göre biraz farklıdır. Şikâyet, Yuvalı köyünde kadimden beri tarım yapılan toprağı, Civanoğlu'nun kiraz bahçesine çevirmesi ve üzerine düşen öşürü sipahi yerine Habbeoğlu(?) Camisi vakfına vermesiyle ilgilidir.²⁵⁰ Mültezimin kendi iradesiyle vergisini ödediği yeri değiştirmesi sipahinin toprağında olan etkinliğinin azaldığını gösterebilir. Ancak Divân'da bu soruna yönelik verilen hüküm oldukça açıktır; “*şer'le müteveccih olan onda bir öşür aliverilmek müvafik kanundur*” mültezimin sipahiye sorumlu olduğu ve vergisini ondan başka bir yere veremeyeceği bu ifadeyle net bir biçimde belirtilmiştir.

3.1.8. Diğer Sorunlarla İlgili Hükümler

Bu başlık altında topladığımız hükümler; evlilikte yaşanan sorunlar, yargı sorunları, mesken tadilatı üzerine çıkan sorunlar, sağlık sorunları, adam kayırma ve görev suistimalleri ve iskân faaliyetlerince çıkan problemler incelenmiştir.

3.1.8.1 Aile sorunları: Evlilik kurumunda yaşanan sorunlar her ne kadar kadı mahkemelerinde çözülmüş olsa da Divân mahkemelerinde de karşılaşılabilen bir sorundur. Bu tür davalarda daha çok boşanma sonrası çıkan ihtilaflar görülebileceği gibi evlilik akdinin devamı sürecinde de sıkıntılar yaşanabilmektedir. Simkeşlik yapan Mustafa, dokuz senelik

²⁴⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.84

²⁵⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.32.

eşi Zeliha'ya para bırakmadığı gibi evdeki para ve eşyaları alarak, karısını nafakasız bırakıp, İstanbul'a kaçmasıyla karısı muhtaç kalmış, bunun üzerine Divân, Aydın Muhassılı Vezir Abdullah Paşa vasıtasıyla eş Mustafa'nın yakalanması kararı verilmiştir.²⁵¹

3.1.8.2. Mesken sorunları: Bu tür davalar genellikle kişi anlaşmazlığına dayanır. Pencere bir mekânın hem aydınlatması hem de havalandırması için kullanılan bir mimari yapıyken, pencerelerin konumlandırıldığı yerler, çevredeki yapılara göre uygunsuz bir nitelikteyse kişiler arası ihtilaf çıkabilmektedir. İzmir'de Kurd Mehmed isimdeki kişi, sahip olduğu menzilde yaptırdığı kubbe tarzındaki pencereler, Hacı Mustafa ile arasında anlaşmazlık konusu olmuştur. Hacı Mustafa yaptırılan pencerelerden kendisinin mağdur olduğunu şeyhülislamdan aldığı fetva ile doğrulamışken, Mehmed'in bu konuda ısrarının devam etmesiyle konu Divân mahkemesinde sonuçlandırılmıştır.²⁵²

Uygunsuz yapılan inşaat işleriyle ilgili bir başka olay Kuşadası'nda yaşanmıştır. Bu şikâyetle taraflar gayrimüslimdir. Hükümde çok fazla detay verilmesi de olay şu şekildedir: Kosta zımmî ve eşi Marla zımmîye tarafından, evlerinin karşısına, Eyusenid ve Kosradilu veledi Beru'nun evlerini yeniden inşa edip, uygunsuz yere pencere açmaları şikâyet edilmiştir. Şeyhülislamdan aldığı fetva ile haklılığını belli eden Kosta lehine karar çıkmıştır.²⁵³

Benzer bir dava konusu da ahır inşaatı sebebiyle yaşanmıştır. Ancak burada taraflar bölge halkı ve şahıs üzerinden görülmüştür. Tire'de Mehmed'in develerini barındırmak için yaptırdığı ahır, yolun bir kısmını işgal edince bölge halkının itirazları baş göstermiştir. Hükümde geçen "*bir dürlü mukavemete iktidarları olmadığı bildirüb*" kavramı Mehmed ile bir anlaşma sağlanamadığını göstermektedir. Bu sebeple yaşanan sıkıntının "*mahallinde*" giderilmesine yönelik bir karar verilmiştir.²⁵⁴

3.1.8.4. Sağlık sorunları: İnsanoğlunun hayatını idame edebilmesi için hem ruhsal hem de fiziksel sağlığı oldukça önemlidir. Günlük hayatta karşılaşılan birçok rahatsızlık için tıp biliminde gerekli tedavi yöntemleri geliştirilmiş olsa da akıl ve ruh sağlığına yönelik çalışmalar, her zaman fiziki rahatsızlıklarda olduğu kadar başarılı tedavi sonuçları

²⁵¹.BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00062, s.31.

²⁵² BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.101.

²⁵³ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.119.

²⁵⁴ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.122.

vermemektedir. İstanbul'da kesecilik yapan Cerbeli Ahmed, akıl sağlığını yitirince varisi olan Amcası Mehmed Seyyid; *“bimarhaneye vaki olunmasına hali dahi perişan”* şeklindeki ifadeyle, yeğenin tedavisinin faydalı olmayacağı kanaatiyle, Tunus'ta bulunan ailesinin yanına göndermek istemektedir. Bu vakayı Divân'a taşıyan mesele ise Ahmed'in Tunus'a nakli sırasında, bölge idarecileri ya da gümrük eminliğince çıkabilecek sorunların önceden engellenmesi üzerinedir. Bu talebe Divân-ı Hümâyûn'da gerekli hassasiyet gösterilerek hastanın nakledileceği güzergâh boyunca hiçbir sıkıntı çıkartılmaması için gerekli makamlara hitaben hüküm yazılmıştır.²⁵⁵

3.1.8.5. Görevi kötüye kullanma: Bir işi hakkı ile yapmak her dönemde önemli bir husus olsa da otorite boşluğunu fırsat bilip görevini kötüye kullananlarda bulunmaktadır. Hasan Çavuşzade, Sığla Mütesellimi İlyaszade'ye bir konuyu şikâyet için gittiğinde kendisiyle ilgilenmediğini, bunun üzerine Aydın valisi Mustafa Paşa'ya bir talepte bulunmuşsa da Mustafa Paşa'nın konuyla ilgilenmediği gibi mütesellim İlyaszade'yi kayırdığı yönünde Divân mahkemesine bir şikâyette bulunmuştur. Hükümde geçen *“davası şer'an raiyyet ve bade's-sübutü'ş-şer, hakikat-i keyfiyyet-i âli, vechü's-sıhhatce, suret-i sicillatıyla Dersaadetim'e arz ve ilama mübaderet ve hatır ve gönle riayetten”* şeklindeki ifadeyle adam kayırma ve işi aksatmamalarını bir uyarı mahiyetinde gerekli makamlara bildirmiştir.²⁵⁶ Bu ifade ayrıca halkın sorunlarıyla ilgilenmeme ve adam kayırmaya karşı bir şikâyette devletin kesin bir ifadeyle bu duruma müsaade etmeyeceğini göstermektedir.

Yargı makamında görevini kötüye kullanan bir diğer şikâyet kadı ile ilgilidir. Sultanhisar Ece kariyesi sakinleri, şehrin fethinden itibaren mahkeme binasının sabit olduğunu, mevcut kadı ve naibin mahkeme binasının yerini değiştirerek bölge sakinlerinden ihtiyaçlarını hiçbir ücret ödmeden karşıladıklarını anlatmışlardır.²⁵⁷ Şikâyet Ece kariyesinden çıkmış olsa da hüküm; *“Sultanhisarı kazası civarında vaki mevlana (-) kadısı zide fazlihuya hüküm ki;”* şeklinde yazılmıştır. Böyle bir ifadenin yazılmış olması, benzer bir şikâyet konusunun civar kariyelerde de görülmesini engellemek için, o bölgedeki kadılara uyarı niteliği taşımaktadır.

²⁵⁵ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.135.

²⁵⁶ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00072, s.31.

²⁵⁷ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00089, s.95.

Âyânlar, buldukları bölgede idari olduğu kadar mali konularda da söz sahibi idi. Yaşadıkları çevreden elde ettiği gelirlerle yaşamı sürdüren âyânlar, otorite boşluğunu fırsat bilerek bölgede bulunan diğer gelir kaynaklarına sahip olma gayesiyle hareket ederlerdi. Zeamet ve tımar sahiplerinin sahip olduğu toprak gelirlerine el koymakla beraber sipahinin seferdeyken gelirlerini getirmesi için gönderdiği “sefer harçlıkçıları” denilen kişilerin görevlerini yapmalarını engellediği gibi gelirlere kendisi için el koyabilirdi. Aydın Sancağında bulunan âyânlar Eyselizade Mustafa ve Müftüzade Seyyid Ali ve oğlu Halil, Kestel ve Güzelhisar bölgesinde tımar ve zeamet sahiplerinin toprak gelirlerine el koyduğu gibi sefer harçlıkçılarının da gelirleri toplamasına engel oldukları şikâyet edilmektedir.²⁵⁸ “kimesneye zabt ettirilmeyüb, fuzuli zabt ettirilir ise bu makulelerin diyar-ı ahara nefy ve ahvallerin Deraliyye’ye arz ve ilâm olunmak üzere” ifadesiyle âyânlar yaptıkları bu haksızlığı gidermezlerse sürgün edileceklerini ve durumlarının İstanbul’a bildirilmeleri gerektiği açıkça belirtilmiştir.

3.1.8.6. Yargı’ya müdahale: Merkezi otorite ve sosyal düzenin bozulmasıyla yaşanan aksaklıklar devletin her kurumunda kendini belli ederken, yargı kurumuna yapılan müdahaleler devletin edindiği adalet prensibine olan güveni azaltmaktadır. Devlet içerisinde yaşanan gruplaşmalar ile farklı çevreler içinde yargı kararlarına müdahaleler oluşmaktaydı. İzmir’de bulunan Sancakburnu kalesi neferi, dizdar tarafından yargılanıp hapisle cezalandırılmış iken, bölgede belli bir ağırlığı bulunan ehl-i örf kesimi verilen bu cezanın kaldırılması yönünde uyguladığı baskılar şikâyeti merciine taşınmıştır.²⁵⁹

16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti içerisinde ağırlıkları giderek artan âyânların, devlet içerisinde yönetime katıldıkları gibi yargı işlerine de karıştıkları görülmektedir. Merkezi yönetimin zayıflamasını kendi lehlerine çeviren âyânların, kendi menfaatlerine göre hareket etmeleri siyasi ve sosyal olduğu kadar adli sıkıntılara da yol açmaktadır. Nitekim Aydın Sancağında, züemâ ve erbab-ı tımarın, kadîmden beri süregelen yargılama geleneklerine âyânların karıştıklarını ve ehl-i örften kimselerinde desteğini alarak haksız yargılamaların yapıldığını ve bu durumdan mağdur olduklarını şikâyet etmişlerdir.²⁶⁰

²⁵⁸ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00080, s.73.

²⁵⁹ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.105.

²⁶⁰ BOA, A{.DVNS.AHKA.d.00071, s.42.

3.1.8.7. Sosyal sorunlar: Güzelhisar kayıtlı bir diğer şikâyet konusu imamlıkla alakalıdır. İmam Hacı Ahmed, Kozdibi mahallesinde bulunan camide nikâh ve gasil işlerini yürütürken, bir başka bir caminin imamını, nikâh ve gasil işlerini yapmaya çalıştığını bu yüzden kendi işini yapamadığını anlatmıştır. “*bi vech-i şer fuzuli müdahale edildiğın bildirüb, şer’le görüleb, mezburun bi vech-i müdahalesi üzerine emr-i şerifim rica eylediği ecilden*” şeklinde karar çıkmasıyla İmam Ahmed haklı bulunup durumun düzeltilmesi gerektiğine dair hüküm yazılmıştır.²⁶¹

Divân mahkemelerine aks etmiş başka bir konu mezarlıkla ilgilidir. İzmir’de bulunan Yahudi maşatlığına, ehl-i örften bazı kişilerin bu mezarlara karıştıkları, “*ihtiyar ve cemaat başları*” olarak hükme işlenmiş, Yahudi halkın önde gelenleri ve liderleri tarafından şikâyet edilmiştir. Burada Yahudi mezarlarını dağıtma şeklide bir müdahalenin varlığından söz edilebilir. Hükümün son kısmında geçen “*Yahudi taifesinin kadîm maşatları iken, mugayir kanun bila senet müdahale olunduğu vaki ise*” ifadesiyle karar verirken şüphede kalındığı söylenebilir. Yine de durumun ciddiyeti göz önüne alınırsa İzmir naibi Ebubekir Efendizade Ahmed Raşid’e bu olayı yerinde çözmesine yönelik bir karar çıkmıştır.²⁶²

3.1.8.8. İskân sorunlar: İskân; taşıma, oturtma, ev sahibi etme, yerleştirme anlamına gelmektedir.²⁶³ Osmanlı Devleti kuruluşunun ilk yıllarından itibaren, o bölgede kalıcılığı sağlamak ya da bölge halkında çıkan bir sıkıntıdan ötürü, onları göç ettirmek için iskân politikası uygulamıştır. Devlet düzeninin bozulmasıyla beraber, halk geçim sıkıntısını gidermek için kendi rızasıyla başka bölgelere göç edebilirdi. Böyle bir durum söz konusu olduğunda birtakım adli kayıt oluşturabilecek vakalar görülebilmektedir. Çalışmasını yaptığımız defterlerde bu konuyla alakalı üç hükme rastlanmıştır.

Kuyucak kazasının Harzem mukataası²⁶⁴ halkı başka yerlere göç edince, müşterik tımara sahip sipahiler bu konuyu Divân’a taşımışlardır. Divân-ı Hümayûn’dan defterde kayıtlı

²⁶¹ BOA, A. {DVNS.AHKA.d.00089, s.115.

²⁶² BOA, A. {DVNS.AHKA.d.00089, s.61.

²⁶³ Devellioğlu (1962), a.g.e. s.539.

²⁶⁴ Mukataa, sözlükte bir arazinin kesilerek, kira karşılığında birine verilmesi ve bağ, bahçe gibi ekim yapılan toprağa verilen vergi olarak tanımlanmıştır. Devellioğlu (1962), a.g.e. s.811; Mukataa sistemi Osmanlı gelir sisteminde önemli bir yere sahiptir. Mukataalar çoğunlukla köyde olan ziraat ve şehirdeki üretimi, ticaret ve yönetimle ilgili olarak iki kısım denilebilir. Mukataa sisteminde belirli bir gelir kaynağı hazineye gelir sağlaması için özel bir şahsa tahvil adıyla, üç yıllık bir süreyle tahsis edilirdi. Belirlenen süre içerisinde vergi toplama ve işletme hakkını elinde bulunduran kişilere mültezim denilirdi. Mukataalar bazı zamanlarda iltizam edilmeyip ücreti mukabilinde emin adı verilen memurlarca yönetilirdi. Bu kişiler çoğunlukla has sahibinin tanıdığı ve güvendiği kişiler olurdu. Eğer uygunsa mültezimler, mukataayı birden fazla tahville iltizam alabilirlerdi. Yine

halkın, voyvoda vasıtasıyla eski köylerine göç ettirilmelerine karar verilmiştir.²⁶⁵ Böyle bir kararın çıkması devlet kontrolü dışında yaşanan göçlere müsaade edilmediğini göstermektedir.

Tire bölgesinde yaşanan benzer reaya göçünde, göç etmiş kişiler eski yerlerine dönmek istemediklerinden “*hilâf-ı kanun ve defter bir ferdi teallül ve muhalefet ve nizam ettirilmemek babında*” şeklinde bir karar verilerek göç etmek istemeyenlerin zorla eski yerlerine nakledilecekleri görülmektedir.²⁶⁶

Birgi’de görülen bir diğer iskân kaydında ise köylerinden habersiz göç eden halkın önceki örneklere benzer bir biçimde eski yerlerine göç ettirilmesi üzerinedir. Ancak, hükümde geçen “*oturdıkları yerlerde âvârizhâne kayd olunub ve sakin olanlar hanesine geçmiş ise, ol makule reaya kaldırılmak olmaz*” ifadesiyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Âvâriz kaydı yapılmış kişilerin yeni göçtükleri yerlerde kalmalarına müsaade edilmişken, kaydı bulunmayan halkın eski yerlerine nakledilmesi yönünde bir karar verilmiştir.²⁶⁷ Böyle bir karar verilmesinde bölgenin üretim ilişkilerinde yaşanabilecek yeni aksaklıkların oluşmasını engellemek ve yeni göçmüş kişilerin, kadim halk üzerinde fazladan bir yük oluşmasını önlemek olabilir.²⁶⁸

mukataanın önemine göre ortak mültezim ilişkileri de kurulabilirdi. Mültezimler çoğunlukla zengin kişiler olduğundan mukataa bölgelerine gitmeyip, yerlerine kendi belirledikleri adamlarını gönderirlerdi. Ya da uygun görmeleri halinde mukataayı bir yıllığına başkasına mültezime verilir. Bu duruma “*pâre*” mültezimi denilmekteydi. Hülya TAŞ (2006), *Ankara’nın Bütüncül Tarihine Katkı: XVII. Yüzyılda Ankara*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.46-49.

²⁶⁵ BOA, A.{DVNS.AHKA.d.00062, s.7.

²⁶⁶ BOA, A.{DVNS.AHKA.d.00072, s.17

²⁶⁷ BOA, A.{DVNS.AHKA.d.00080, s.31.

²⁶⁸ Nitekim hükümde geçen; “*...mukataa-i mezbur mahsulünün, külli kesr-ü noksan tertibine bais olmalarıyla...*” ibaresiyle bu durum açıklanabilir.

SONUÇ

Osmanlı devletinde padişahattan sonra gelen en önemli karar ve yürütme organı olan, Divân-ı Hümâyûn'da, kaydı tutulan Ahkâm defterleri içerisinde, Aydın Sancağına bağlı idari birimlerin tespitiyle gerçekleştirdiğimiz bu çalışma ile Aydın Sancağında 1190-1199 yılları arasında yaşanmış adli olaylar tespit edilmiştir.

Ahkâm defterlerinde tutulan kayıtlar ile şikâyetçi kim olursa olsun, hiçbir baskı altında olmadan şikâyet merciini, tamamen özgür iradesiyle kullanabildiğini, hükümlerde sıkça rastladığımız ulemâ, sâdât-ı kirâm, züemâ, müderris, gayrimüslim ve nam kimesne gibi sınıfları bulunan, hem halk hem de devlet nazarında önemi kişilerle karşılaşılmasıyla açıkça görülmektedir. Yapılan şikâyetlere adil ve olabildiğince hızlı cevap verilmesi, gerektiğinde başvuru defter ve berat kayıtları ile devlet nazarında şikâyet konusunun ne denli önemli olduğu ve şikâyetler karşısında devleti temsilen Divân kurumunun takındığı tutumu ortaya koymaktadır.

Osmanlı devleti, üç kıtada oluşturduğu hâkimiyette, hem Türk geleneğindeki adalet bağlılığı hem de İslamiyet'in öğütlediği adil olma ilkesi ile sadece kendi sınırları içinde yaşayan halkı korumakla kalmamış, bünyesinde bulunan başka milliyet ve dindeki insanları, hatta başta ticaret olmak üzere diğer maksatlarla Osmanlı topraklarına geçici süreyle giriş yapmış insanları da gözeterek, haksızlığa uğramalarına müsaade edilmemiştir. Bu durum çalışmamızda gayrimüslimlerin müdahil olduğu hükümlerde açıkça görülmektedir. Bu da devlet içerisinde sadece Türk ve Müslüman halkın değil, diğer milliyetteki insanların da şikâyet haklarının olduğu ve şikâyet hakkını kullanırken hiçbir kısıtlamaya maruz kalmadığını gösterir. Hatta gayrimüslimler İslami bir kurum olan şeyhülislamıktan fetva alarak, her ne kadar insanın olduğu yerde yaşanan sorunlar benzer olsa da, karşılaştıkları olayın İslamiyet'te dahi yanlış karşılandığını belgelendirerek, uğradıkları haksızlığın giderilmesini talep ettikleri açıkça görülmektedir.

Gayrimüslim temelli şikâyetler incelendiğinde, kendileri çoğunlukla ticaretle ilgilendikleri için Kuşadası ve İzmir gibi limanı bulunan şehirlerden şikâyetlerini gerçekleştirmişlerdir. Müslümanlar arasında gerçekleşen birçok şikâyet konusu gayrimüslimlerde de görmek mümkündür. Kendi aralarında ticaretlerini engelledikleri gibi üretimlerini tekelleştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Yerleşik gayrimüslimlerin, ödemekle

mükellef olduğu vergileri, ticaret için ülkeye gelen tüccarların da ödemesi için baskı oluşturmuşlardır. Yer yer asayiş sorunlarına karıştıkları da görülen gayrimüslimlerin, sonu cinayete varan olaylarda yer almışlardır. Ancak kendilerinin de hırsızlık ve diğer asayiş sorunlarıyla karşılaşmış, kendi aralarında olduğu kadar Müslümanlarla da borç ilişkilerinden mağduriyet yaşadıkları da açıkça görülmektedir. Yine gayrimüslimlerin yaşadığı ve çoğunlukla kendi aralarında gerçekleşen miras sorunlarını Ahkâm defterlerinde görmek mümkündür.

Toprak temelli şikâyet kayıtlarının oluşmasında, bölgede tarım faaliyetlerinin yaygın olması etkilidir. İstanbul'a sağlanan tarım ürünleri iâşesinde Ege havzası önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle Aydın Sancağı ve çevresinde gerçekleştirilen tarımsal faaliyetler önemli bir yer tutar. Çalışmamızda Aydın Sancağına yönelik tespit ettiğimiz tarımsal sorunlarının büyük çoğunluğu da tımar toprakları üzerinden gerçekleşmiştir.

Tımar topraklarının dağıtımında müşterik yani ortaklık kavramına hükümlerde sıkça rastlamış bulunmaktayız. Bu durum tımar toprakları üzerindeki önemin azaldığını ancak kullanımının hâlâ yaygın olduğunu göstermektedir. Tımar topraklarının müşterik olarak verilmesinin altında, devletin bölgede askeri, siyasi ve ekonomik olarak tek bir gücün oluşmasını önlemek ve çoğunlukla farklı sancaklarda bulunan müşterik tımarlar ile sipahiye, her ne kadar tımarların bulunduğu bölgeler arasında gelir farklılıkları olsa da, sürekli bir gelir sağlama ihtiyacı yatmaktadır.

Müşterik tımar dağıtımları beraberinde birtakım sorunlar getirmiştir. İlki müşterikler arasındaki gelir anlaşmazlığı ve tımarlara bağlı bölgelerde hak iddiaları üzerinedir ki şikâyet kayıtlarının çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu tür sorunlar genellikle tarafların hâkimiyet sahalarını genişleterek daha çok kazanç elde etmek istemelerine yöneliktir. Ayrıca toprak tasarrufunda bulunan kişilerin ölmesiyle, varisler arasında müşterik tımar üzerinde hâkimiyet yarışları yaşanmaktadır. Bunu fırsata çevirerek gelir ve hâkimiyet sahasını genişletmek isteyen diğer müşterikler de olaya dâhil olarak hâkimiyet mücadelesine girmektedirler. Bu tip konularda kadı mahkemeleri yetersiz kaldığından sorunun çözümü için Divân-ı Hümâyûn'a başvurular yapılmaktadır. Müşterik tımarlara sahip olan kişiler, genellikle tımarlarının bulunduğu sancak dışında ikamet etmeleri nedeniyle, üçüncü şahısların türlü bahanelerle toprağa sahip olmaya çalışmasına yol açmaktadır.

Müşterik tımarlarla ilgili diğer sorun ise sipahilerin asker yetiştirmek zorunda olması ve değişen silah teknolojileri sebebiyle, artan masrafları için sürekli ve kesintisiz gelir kaynağına ihtiyaç duymasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple toprağı işletenler haksız kazanç yoluna giderek, halktan gereğinden daha fazla vergi toplamaya başlamış, tekâlif-i örfiye denilen ve zor zamanlarda toplanan vergilerin, sürekli artan oranda toplanmasının gelenekleştirilmesiyle, halk üzerindeki baskıyı artırarak, gücü yetmeyen ya da var olandan fazla vergi vermek istemeyen veya toplanılan vergilerden birine itiraz ederek, ödemeyi reddeden halktan, zamanla zorla vergi toplanmasına hatta kimi kez halka zulmedilmesine yol açmıştır.

Halka yapılan baskı ve fazla gelir talebi beraberinde göç sorununu getirmiştir. Çift bozma olarak adlandırılan bu tür durumlarda sipahi de zor duruma düşmektedir. Sipahilerin, göç eden reayayı toprağına geri getirme yetkisi bulunsa da bazen bu tür girişimler sonuçsuz kalmaktadır. Çalışmamızda örneğı de bulunan bu durum da göç eden reyanın, göç ettiği yerde yeni defter kaydı yaptırmak suretiyle, eski toprağına göç ettirilmesinin önu kapatılmış ve iskânına yeni gittiğı yerde devam ettirilmiştir. Devletin bu tür uygulamaya gitmesinde kayıt dışılığın önüne geçmek istemesi önemli bir faktördür. Ancak bu durumdan sipahinin zarar gördüğü açıktır. Yeni göç vakalarının oluşmasına örnek oluşturacak bu durum ile sipahinin üretim ve gelir dengesi bozularak, yetiştirdiğı asker sayısında azalmalara, sefere katılmamasına hatta sipahinin toprağına terk etmesine yola açmaktadır. Bu durum beraberinde iltizam sisteminin yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Devletin ihtiyaç duyduğu nakdin peşinen karşılandığı iltizam sistemi sipahilerin önemi azaltmakla beraber iltizam temelli sorunların oluşmasına da yol açmıştır. Bu tür sorunlarda çoğunlukla tapu temessükü ile toprağına sahip olan kişiler, mültezimlerden, iltizam gelirlerini alamadıklarını şikâyet etmişlerdir. Bu durum iltizam sistemine sadece devletin başvurmadığını, toprağın işletme hakkı bulunan kişilerinde iltizam sistemini uyguladığını göstermektedir. Ayrıca mültezimler de bölge halkından gelirlerini toplayamadığını birçok kez şikâyet etmiştir. Bu duruma ödedikleri vergilerin fazlalığı ve bazı durumlarda gerçekleşen, içeriden ya da dışarıdan kişilerin kışkırtmalarıyla, reyanın vergilerini ödemek istememelerine neden olmaktadır.

Her ne kadar kendilerine ileriye dönük bir zararı bulunsa da sipahilerinde, gelirlerini iltizama verdikleri görülmektedir. Sipahi üzerinden iltizam sahibi olan mültezimlerin, onlara

karşı sorumlu oldukları ortadadır. Böylece sipahi kontrolündeki iltizamlarda, halka karşı oluşabilecek her türlü olumsuzlukların, her ne kadar örnekleri bulunsa da genelden bakıldığında, yaşanma ihtimali düşüktür. Bu sebeple mültezimlerin bireysel hareketleri başlarda sipahiye zarar vermekteyken, zamanla halka karşı zararlar verildiği Ahkâm defterlerine yansımıştır.

Mültezimler, yaptıkları etkinlikler ile sipahiye doğrudan iltizam gelirini ödemeyerek veya işlettiği topraktaki tarımsal faaliyetinde, ürün değişikliğine giderek, üretim ilişkilerine zarar vermektedir. Ayrıca tarımsal üretimdeki değişiklikler, bölgede ekonomik dengeye de zarar vermektedir.

Mültezimler dolaylı olarak iltizam bedelini başka faaliyet alanlarında kullanarak da sipahiye zarar vermektedir. Mültezimler, iltizam gelirini ticaret yaparak değerlendirdikleri gibi vakfettikleri de görülmektedir. Bu sayede ticaret yaparak zenginleşebilecekleri gibi, gelirini vakfederek kendisi ve ailesine karşı, geleceğe dönük bir yatırım yapabilirlerdi.

Devlet tarafından iltizam alan kişilerin, zamanla bölge topraklarında hakimiyetini genişletip sahip olması beraberinde toprak ağalığı diyebileceğimiz âyânlık sisteminin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Aydın sancağında varlık gösteren âyânlığın yaygınlaşmasıyla, bölgede âyân temelli ekonomik ve yönetsel sorunlar Ahkâm defterlerine doğrudan yansımıştır.

Âyânlık yapan kişilerin, bölgede toprak tasarrufunda bulunan diğer kişilerin gelirlerine müdahalede bulunarak, hatta el koyarak, bölgedeki tek ekonomik güç olma gayesinde olduklarını söyleyebiliriz. Yine gelirlerini artırmak için halktan sürekli fazla vergiler talep ederek, onları sürekli baskı altında tutup, onlara zulmettiği açıkça görülmektedir. Ayrıca Ahkâm defterlerinde yer alan hükümlerle, Cihazadeler, İlyaszadeler, Hamza Bâlizadeler ve Yeğenoğulları gibi bölgede faaliyet gösteren önemli âyân ailelerine bağlı kişilerin yaşadıkları sorunlar ve yürüttükleri faaliyetler hakkında bilgiler tespit edilmektedir.

Toprağa bağlı sorunlar arasında mütegalibe olarak kaydı geçen ve bölgede yaygın faaliyetleri bulunan zorba kesimin, Aydın Sancağında toprak tasarrufunda bulunan kişilere sıkça müdahalede bulunduğu görülmektedir. Bazı zamanlarda âyânlar için de mütegalibe kavramı kullanıldığı göz önüne alındığında, âyânların, tımar sahipleri ve halk üzerinde

zorbalıkla baskı kurduğunu söyleyebiliriz. Yine bölgede toprak tasarrufunda bulunan züemalarda diğer toprak işletmelerine yönelerek haksız gelir elde etme girişiminde bulunmaktadır. Bu da diğer zümrelerde olduğu gibi daha fazla gelir elde etme hırsıyla halktan zorla para toplamalarına ve zulmetmelerine neden olmuştur.

İşletilecek toprağın mülkiyeti ve el değiştirmesi de sıkça karşılaşılan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Müşterik tımarlarda olduğu gibi toprağı tasarruf eden kişinin vefatıyla, sefer veya hapsedilme gibi toprağını zorunlu olarak terk etme durumlarında ortaya çıkmaktadır. Bu tür durumlarda bölge halkının da işin içine girmektedir. Muhtemelen bölge ileri gelenleri, kendi takrirlerince toprağın kimin tarafından tasarruf altına alması gerektiğini belirlediği görülmektedir. Toprağı zorunlu terk eden kişilerin yerine, bölge halkının belirlediği kişi, toprağı idare ederken toprağın esas sahibi döndüğünde bu tür sorunlarla karşılaşmıştır. Ancak varisler arasında mülkiyet anlaşmazlığı ya da üçüncü şahıslar tarafından toprağına sahip olmaya çalışması durumunda, işletme hakkının ya varislere ya da varislerin kendi aralarında yaptıkları anlaşmayla belirledikleri kişiye geçmesi gerekirken, bölge halkı tarafından, yapılan bir müdahale ile varislerden birine taraf olarak ya da toprakla hiç alakası olmayan birine tasarruf hakkının verilmesini sağladıkları görülmektedir. Her iki durum göz önünde bulundurulursa, hak sahipleri açıkça usulsüzlüğe uğramaktadır.

Toprak sorunuyla alakalı tespit edilmiş bir nokta da kul kökenli görevlilerle alakalıdır. Kulların ulufelerini hazineye bırakarak, tımar ve zeamet peşinde koştukları bilinmektedir. Bu durumun, Aydın Sancağında yansıması olan bir örnek bulunmaktadır. Karacaşehir’de bulunan Ebu Eyyüb Ensari Camii vakfına gelir olarak bağışlanan bağcılık mukataasında, yeniçerilerin üretim yaptıkları görülürken, “*biz yeniçerileriz, öşür vermeziz*” ifadeleriyle vergi memurlarına karşı geldikleri görülmektedir. Bu olayda, kulların üretimi yalnızca kendileri için yaptıklarını söyleyebiliriz. Ayrıca ödemeyi reddettikleri vergiyle beraber, vakfa giden akar dengesi bozulup, vakfın kendine içinde sıkıntıya düşmesine yol açmaktadır. Bu da beraberinde ve ilerleyen süreçte, vakıf mütevellilerinin usulsüzlüklerine sebebiyet vermektedir. Bu sebeple, yeniçeriler kendi çıkarları için hareket ettiklerinden, bölgedeki ekonomik dengeyi bozmakla kalmayıp, asker oldukları için kendilerine karşı duranlara yönelik, tehditkâr hatta saldırgan bir tutum takınabilirlerdi.

Halk ve devlet ilişkisinde önemli bir nokta olan vergiler, çeşitli isimlerle beraber çoğunlukla toprak üzerinden alınan devletin en önemli gelir kaynaklarındandır. Devlet

üzerinde ve toprak sisteminde yaşanan değişmeler doğrudan vergi sistemini de etkilemektedir. Yaşanan usulsüzlükler devlet dışında vakıf gibi bu gelirleri kullanarak faaliyetlerini sürdüren diğer kurumlar da etkilenmektedir.

Halk, üzerindeki vergi yükü ve yöneticilerden talep gören, fazla vergi miktarına karşı zamanla bir tepki oluşturarak, istenilen vergiyi ödemeyi protesto etmektedir. Reaya bazen vergilerin tümüne itirazda bulunulduğu gibi bazen de temelde öşür dışında alınan vergi kalemlerinden birkaçını ödemeye itirazda bulunmuşlardır. Nitekim resm-i dönüm ödeyen halkın, kendilerinden talep edilen resm-i bağat vergisine itiraz etmeleri, çalışmamızda yer alan ve bu konuya verilebilecek bir örnektir.

Reaya dışında vergi itirazında bulunan, halk içerisinde saygınlığı bulunan ve devlet tarafında koruma altına alınıp, vergi ödemekten muaf tutulan, sadât-ı kirâma bağlı kişilerden de vergi talebinde bulunulduğu sıkça karşılaşılan bir durumdur. Sadât-ı kirâm gibi özel bir zümrenin, muaf olmalarına rağmen, vergi itirazında bulunmasına, daha çok kazanma hırsı bulunan toprak yöneticileri sebep olmuştur. Sadât-ı kirâmın hâlâ devlet nazarında korunup, halk içinde saygınlığı devam etse de toprak tasarrufunda bulunan kişilerce, bir öneminin olmadığı ve gelir kapısı olarak görüldüğü açıktır.

Çalışmasını yapmış olduğumuz dönemde gerek yönetici gerekse halk taraflarında ciddi bir asayiş sorunu görülmektedir. Halkın maddi ve manevi olarak zarar gördüğü ve kısmen gayri ahlaki sorunların yaşandığını gördüğümüz Aydın Sancağında, yaşanan cinayetler ve birçok hırsızlık faaliyeti sonrasında, Divân'a ulaşan kayıtların yoğunluğundan, bölgede ciddi güvenlik probleminin olduğu görülmektedir.

Devlet, bünyesinde yaşayan halkın refah ve güvenini sağlamak için her türlü tedbiri sağlamasına rağmen, devlet ve toplumsal düzendeki değişmeler göz önüne alındığında, güvenlik sorunlarını önlemesi için devlet tarafından atanan görevlilerin, bizzat kendileri sorun yaratmaktadırlar. Halkı baskı altına alarak, onları bir nevi kendine çalışan köleler haline getirip, emek ve haklarını sömürmektedirler. Hatta bu sebeplerle görevden uzaklaştırılmış yöneticiler, eşkıya ve zorba gruplarıyla hareket ederek, ya da bireysel hırsızlık faaliyetleri yürüterek, halk üzerindeki baskılarını sürdürüp, sonu cinayetlere varan olaylara karıştıkları görülmektedir.

Halk içerisinde de sonu darp hatta cinayetle biten vakalar vardır. Bu tür olaylar çoğunlukla gasp ve hırsızlık faaliyetlerinin sonucu olarak karşımıza çıkar. Ancak her hırsızlık olayında yaralama ya da cinayet girişiminden söz etmemiz doğru olmaz. Genel olarak bir kişiye yönelik saldırılarda zanlının tutuklanıp yargılanması, hatta cinayet gibi bazı özel durumlarda yakalandıktan sonra İstanbul'a getirilip yargılanması istenmektedir.

Cinayet ve darp vakaları halkın kendi içerisinde olduğu kadar, belli bir görev maksadıyla bölgeye gitmiş kişileri de etkilemektedir. Vergisini ödemek istemeyen halkın vergi memurlarına yaptığı saldırılar bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu tür olaylar incelenirken halkın tutumunu anlamak için, vergi memurunun tavrı, eğer hükümlerde işlenmişse söylemleri ve bağlı olduğu birim mutlaka tespit edilerek hareket edilmelidir. Çünkü halkın hiçbir gerekçe olmadan bir memura saldırması olağan dışı bir durumdur.

Gasp ve hırsızlık olayları oldukça yaygındır. Öyle ki ehl-i örften olan kişilerin bu tür faaliyetlere karıştığı görülmektedir. Ancak karşılaştığımız hükümlerden yola çıkarak, doğrudan gasp ve hırsızlık olaylarının içinde olduğunu söylemek yanlış olur. Bu sebeple gasp ve hırsızlık işleri yürüten kişilere, ehl-i örfe bağlı kişilerin destek verdiğini söylemek daha doğru olur. Gasp ve hırsızlık vakaları çevresel olduğu kadar bizzat aile ve yakın akrabalar tarafından da gerçekleştirilmiştir. Hasta yatağında akrabaları tarafından soyulan ya da oğlu tarafından dolandırılan bir babanın şikâyeti çalışmada rastladığımız dikkat çeken olaylardır.

Hırsızlık vakaları karada olduğu kadar denize de yansımıştır. Nakliyecilik yapan kişilerin, kendilerine taşınması için verilen mallara el koydukları görülmektedir. Ayrıca başka bir nakliyeciyile aralarında olan husumet nedeniyle tüccarların malları gasp edilmektedir. Yine gemi personeli tüccar gemisini ya da nakliye işiyle uğraşan kişilerin gemilerini kaçırdıkları görülmektedir. Gemi kaçırma işlemlerinde, tayfanın içerisinde yük olan gemileri tercih ettiklerini söyleyebiliriz. Güvenlik problemleri karşısında devletin verdiği cezalar, asayişsizliğe karşı olan tutumunu ortaya koymaktadır.

Miras şikâyetleri incelendiğinde, olayı yaşayan aile hakkında ekonomik fikirler vermektedir. Bu sebeple sosyal tarih veya miras hukuku açısından Ahkâm defterlerindeki miras hükümleri oldukça önemlidir.

Miras vakalarının tümüne bakıldığında aile içi veya dışı kişilerce yaşanan usulsüzlükler bizzat görülmektedir. Aile ya da akraba eşrafından kişilerin, varislerden birini ya da tamamını saf dışı bırakarak hakkından fazla pay alma gayreti veya mirasta hakkı dahi olmayan üçüncü kişilerin, mirasın tamamına sahip olma sevdasında oldukları görülmektedir. Mirasa sahip olmaya çalışanlar, bu hedeflerine ulaşmak için işi zor kullanmaya kadar götürmektedirler. Bazı durumlarda varisin yaşının küçük olmasını fırsat bilenler, mirası varisler yetişkin duruma gelinceye kadar vekâleten işletiyor görünerek, varislerin birer yetişkin olduğunda, vekil ve akrabaları mirasa kendileri sahip olmak istemektedirler. Bu nedenlerle Divân'a başvuran şikâyetçiler çoğunlukla haklı bulunarak, onların lehine kararlar alınmıştır.

Her ne kadar Ahkâm defterlerinde çoğunlukla miras anlaşmazlığına yol açan meta kaydedilse de Ahkâm defterlerindeki miras sorunlarını anlayıp kesin bir yargıya varmak için kadı sicillerine bakmak gerekmektedir. Çünkü şikâyetçi Divân'a gelmeden önce kadı mahkemelerinde hakkını aramıştır. Miras olayı bölgesel ve daha mikro yapıda olduğu için kadı sicillerinde bu tür davalarda, gerek kassam defterleri gerekse nikah defterlerinde yer alan eşya kayıtları gibi incelemeler olacağından, kadı sicillerinde daha detaylı bilgiler bulunabileceğini söyleyebiliriz.

Vakıflara ait arazi ya da taşınmazlar üzerinde gördüğümüz miras bırakma olaylarında, şikâyet konusu sürekli miras kalan meta üzerinden olmuştur. Şahıs tarafından vakfedilen toprak, dükkân ya da geliri bulunan başka bir metada, vakfedenin varislerince hak talep etmektedirler. Ancak vakfedilen eşyada gönül rızası gerektiği ve vakfedilme işlemi gerçekleştikten sonra, malın sahibi vakfettiği için varislerin yaptıkları şikâyetler karşılık bulmamaktadır.

Osmanlı sosyal yaşamda önemli bir yeri bulunan vakıflar, gündelik yaşam dinamiklerinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Aydın Sancağı vakıf konusunda zengin bir yapıda olduğu görülmektedir. Ahkâm defterleriyle beraber sancak dâhilinde bulunan Lala Sinan Paşa, Yahşi Bey, Sultan Yıldırım Bayezid Han ve İbn Melek gibi önemli ve eski vakıfların hâlâ faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir ve yaşadığı sorunlar tespit edilmektedir. Bu sebeple Ahkâm defterleri kurumsal yapıların tarihlerine de ışık tutmaktadır.

Bir vakfın faaliyetlerine devam edebilmesi için gelir kaynaklarının kesintiye uğramaması gerekmektedir. Bu sebeple vakıflarla ilgili hükümler incelendiğinde, şikâyetlerin

büyük çoğunluğunun vakıf gelirleri üzerinden yapıldığı görülmektedir. Bazen müderris, bazen vakıf çalışanı, bazen de halktan kişilerin vakıf gelirlerini elde etmeye çalışmasıyla, vakıf gelirlerine daha fazla kazanma hırslı bulunan kişilerin meylettiği ortadadır. Ayrıca geliri vakfedilmiş toprak veya dükkân gibi taşınmazları işleten kişiler, bu görevlerini yerine getirmeyerek vakfa verilmesi gereken gelirden hak sahibi olmaktadır.

İnsanların zor zamanlarında nakit ihtiyaçlarını karşılayan para vakıfları da verdiği borçların geri dönmemesi nedeniyle sıkıntılara düşmektedir. Vakıflara doğrudan yapılan müdahalelerin yanında, onları dolaylı olarak zarara uğratabilecek girişimlerde bulunmaktadır. Vakfa bağlı topraklara su ulaşmasını önlemek, para vakfına ait nakdi işleterek parayı kendi menfaatine kullanan ya da vakıf toprağını başkalarına devretmeye çalışan kişiler bulunmaktadır. Bu duruma çalışmada tespitinde bulunduğumuz bazı hükümler örnek verilebilir.

Vakıf mağduriyetlerinin yanında bir de vakıflar üzerinden yaşanan mağduriyetler vardır. Bu sıkıntılar daha çok vakıf çalışanlarının maaşlarını alamamaları üzerine oluşmaktadır. Ayrıca mütevellilerin girişimleriyle, başka vakıf veya şahısların gelirlerine doğrudan müdahaleler bulunmaktadır. Vakıfların sosyal yönü kadar, dini-manevi boyutu da olduğundan şikâyetlere verilen cevaplarda vakıfların mağdur olmaması konusunda, titiz ve hakkaniyetli bir karar üzerine çalışılmıştır.

İnsan ve devletlerarası ilişkilerde önemli bir konumu bulunan ticaret, Osmanlı devletinde belirli kural ve sistematikte yürütülürken, yaşanan bir takım sıkıntılarla doğrudan devletin birçok kademesi etkilenmektedir. Çalışmamızda, Aydın Sancağıyla ilgili ticari şikâyetler çok yoğun olmasa bile bölgede yaşanan temel sorunların tespiti açısından fikir sahibi yapmaktadır. Yaklaşık on yıllık süreçte sancak dâhilinde, üretimi kısıtlı olan ve memnu adını alan ürünlerin, gayrimüslim tüccarlar tarafından ülke dışına götürülmeye çalışıldığı göze çarpmaktadır.

Ticari mal satışlarında kimi zaman bir akraba kimi zamanda üçüncü şahısların ticarete engel olduğu görülmektedir. Hatta ticari meta üzerinde akrabalık bağı olsun ya da olmasın, malın esas sahibinden habersiz satış işlemleri yapılmaktadır. Ayrıca gruplaşmaya giden kişilerin, ticari faaliyetleri kendi tekellerine alarak, diğer tüccarların mal alım ve satışları

engellenmeye çalıştıkları gibi üreticiler üzerinde baskı kurarak, yine kendi belirledikleri ürünleri, kendi tekellerinde üretmeye çalışmaktadırlar.

Müdderis ve diğer devlet kurumlarıyla bağı bulunan kişilerin ticaretle ilgilendikleri, bu sebeple esas işlerinden uzaklaşarak ticari faaliyetlerini ön planda tuttıklarını görülmektedir.

Ticari şikâyet kayıtlarında, sıkça ödemeler üzerine anlaşmazlıklar yaşandığı görülmektedir. Bu şikâyetlerde daha çok mal satıldıktan veya gayrimenkul kiraladıktan sonra hiç ödeme yapılmaması ya da ödemenin bir kısmını yaptıktan sonra kalan kısmının ödenmemesi üzerinedir. Divân ticari borçların takipçisi olarak, bahsi geçen ticari borçların tahsil edilmesine yönelik kararlarla, tüccarların mağdur olmasını engellemektedir.

Ticari borçların yanında bir de şahıs borçları bulunmaktadır. Gerek Müslümanlar gerekse gayrimüslimler arasında sıkça karşılaşılan bu durum, borcun ödenmemesi ya da bir kısmını ödeyip kalanını ödememe gayreti üzerinedir.

Borç ilişkileri halkı olduğu kadar âyânları da karşı karşıya getiren bir etmen olarak karşımıza çıkar. Âyânların kendi aralarındaki borç anlaşmazlıkları, buldukları konum gereği çatışmalarına hatta savaşmalarına neden olabilir. Bir kişi öldükten sonra, geride bıraktığı borçta varisleri sıkıntıya düşüren bir konu olarak karşımıza çıkar. Bu konularda varislerin çoğunlukla borcu reddettikleri görülmektedir. Mükellefin borcunu ödemediği durumlar ya da borcu reddetmesi üzerine, eğer varsa borç tahsili için başvuru kefiller de borca karşı çıkarak anlaşmazlığı büyütmeyle beraber, nihayetinde alacak için son çare Divân mahkemesine başvurulmasına yol açmaktadır.

Çalıştığımız defterlerde hüküm sayıları gözetildiğinde, borçlarla ilgili hükümlerin çok yoğun olmadığı görülmektedir. Bu durum şikâyetin Divân'a gelmeden önce, borçlu ve alacaklının kadı mahkemelerine gittiğini, eğer burada bir anlaşma sağlanamaz ve şikâyet konusu büyürse Divân'a başvurulduğunu göstermektedir. Şikâyet konusu her ne olursa olsun, ortada bir haksızlık ve borçtan kaçma durumu varsa, Divân alacaklıları korumak için borcun tahsiline yönelik kararlar vermiştir.

Aile müessesesinin temel dayanağı olan kadın, İslam dininde de önemli bir konumdur. Osmanlı devletinde kadın haklarının daima korunduğunu çalıştığımız defterlerde

görmek mümkündür. Kadınların toprak tasarrufu, ticaret ve vakıf mütevelliliği yaptıkları açıkça görülmektedir. Bu da gerek Müslüman gerekse gayrimüslim olsun, kadının Osmanlı gündelik yaşamında aktif rol aldığını göstermektedir. Bu sebeple, kadınların hayattan dışlanmadığını ve hayatın içinde olduklarını söyleyebiliriz. Divân mahkemelerine taşınmış olaylarda, taraflardan biri kadın ya da şikâyeti yapan bizzat kadınsa, çok belirgin suçlar haricinde, kadınlara yönelik mağduriyet oluşmasına müsaade edilmemiştir. Kadınlar devlet tarafından güvence altına alındığından şikâyetler hep kadınlar lehine sonuçlandırılmıştır.

Belirlediği politikalar ve yaptığı uygulamalar ile halkın refah ve huzur içinde yaşaması adına, Osmanlı devletinin yaptığı girişimleri Ahkâm defterlerinde görmek mümkündür. Evlilik müessesesi içinde oluşabilecek sorunlar özenle görüşülerek, mağduriyet yaşanmasına müsaade edilmezdi. Görevinde liyakatsizlik yapan, adam kayıran ya da keyfi hareket eden devlet görevlileriyle ilgili yapılan şikâyetler, ciddiyetle ele alınarak, tehditkâr bir tavırla, görevli ya uyarılır ya da görevinden uzaklaştırılırdı. Ayrıca şikâyet konusu daha geniş çaplı bir düşünceyle, hem şikâyet edilen bölge hem de civar yerleşim yerlerinde, benzer olayların yaşanma ihtimaline karşılık tedbirler alarak, yakından takip edilirdi. Komşuluk ilişkilerinde gözlem yaparak taraflar arasında denge oluştururdu. Sağlık sorunları bulunan kişilere gereken desteği sağlayarak hiçbir mağduriyete mahal verilmezdi. Bu sebeple devletin gündelik yaşamda oluşabilecek sıkıntılarla yakından ilgilendiği, Ahkâm defterlerine yansıyan hükümlerde görülerek, sosyal devlet anlayışıyla hareket edildiğini söylemek mümkündür.

Şikâyetlerde alınan kararlar, Divân üyelerinin, şikâyet bölgesini ve halkını yakından tanımadıkları için daha objektiftir. Bu sebeple kadı mahkemelerinde kaydedilen hükümlere nazaran daha güvenlidirler. Ayrıca incelediğimiz hükümler üzerinden, Divan'a yapılan her başvuru incelenmekle beraber neredeyse tamamına cevap verilmiştir. Karşılık bulmayan hüküm kayıtları daha çok şikâyet kaydı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Divan'a yapılan başvuruların büyük çoğunluğunda şikâyet eden kişi lehine kararlar alınırken, bazılarında sorunun çözümü için yerel yöneticiler görevlendirilmiştir. Divân'ın bu doğrultuda bir karar almasında, konu hakkında doğru hükmü vermekte şüphede kaldığı söylenebilir. Ahkâm kayıtlarında birçok kez rastladığımız bu durumda; şikâyet edilen, şikâyet konusu hatta şikâyet eden kişiyi yakından gözlemleyebilecek yerel yönetici ya da yargı organına bırakmıştır. Böylece "*mahallinde şer'le görülmek için*" gerekli incelemelerin yapılarak, herhangi bir haksızlığa yer vermemek için böyle bir uygulama yapılmıştır.

Ahkâm defterlerinin Osmanlı tarihi açısında önemi büyüktür. Bu sebeple araştırmacıların büyük çoğunluğu hâlâ çalışılmak için bekleyen Ahkâm defterlerine yönelmekte ve Ahkâm defterleri üzerindeki çalışmalar son yıllarda artmaktadır. Biz de bu gaye ile hazırladığımız bu çalışmanın hem Osmanlı tarihi hem de mikro tarihçilik anlayışına bir katkı sağlayacağını umuyoruz.

EKLER

EK 1: ÇALIŞMASINI YAPTIĞIMIZ DEFTERLERİN TRANSKRİPTLERİ

62 NUMARALI DEFTER

38) Ortakçı nam-ı diğer Kuyucak kadısına ve zikr-i ati reayanın buldukları mahallerin kuzat ve nevvabına hüküm ki; El-Hac Süleyman ve Ömer zide kadrihu gelüb; muma ileyhlerin ba berat-ı âlişan iştiraken malikâne uhdelerinde olan, Aydın Sancağında vaki Harzem mukataası kariyelerinden, Kuyucak kazasına tâbi (-) ve (-) nam kariyelerin, defterde mukayyed, raiyyet ve raiyyeti oğullarından bazıları kadîmi kariyelerinden kalkub, varub taht-ı hükümet ve kazalarınızdan bazı kasaba ve kurra ve sair mahallerde mukataa olmalarıyla, kadîmi kariyelerine nakl-i murad eylediklerinde bazı kimesne istinaden muhalefet üzere oldukların bildirüb, olmakule defterlü reyalaları voyvodaları marifetiyle buldukları mahallerden kaldırılıb, kadîmi yerlerine iskân etdirilüb, reaya-yı merkûmeyi nakil etdirilmek babında hüküm-ü hümâyûnum rica eyledikleri ecilden kanun üzere amel olunmak için emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1190.

77) İzmir kadısına hüküm ki; Ümmügülsüm ve Nefise ve Aişe ve Hatice nam hatunlar gelüb; mezbûre Ümmügülsüm'ün babası ve mezbûran Nefise ve Aişe'nin büyük babaları ve merkûm Hadice'nin zevc-i mihrî Büyük El-Hac Mehmed Ağa demekle arif kimesne, medine-i mezbûrede mülkiyet üzere mutasarrıf olduğu yirmi üç aded dükkânlarının nısfını; mezbûrîn Ümmügülsüm ve Nefise ve Aişe'ye ve nısf-ı aharını dahi mezbûre Hadice'ye, ba hüccet-i şer'iyye bey'iyyeti kat'a ile bey' ve mezbûrun dahi iştirâ ve kabul ve taraf-ı şer'den yedlerine verilen hüccet-i şer'iyye mucebince dekakîn-i mezbûrları iştiraken zabt ve murad eylediklerinde, ahardan teaddi olunmak icab etmez iken medine-i mezbûr ahalisinden malumü'l-esami kimesneler, zuhur ve hilâf-ı şer'-i şerif ve bila sened zabtlarına fuzuli müdahale ve teaddiden hali olmadıkların bildirüb, ecanibde olan mezkûrların bi vech-i şer'i, bila sened vaki olan teaddileri men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eyledikleri ecilden mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1190.

84) Aydın Muhassılı vezire ve Yenişehir Aydın kadısına hüküm ki; kaza-i mezbûra tâbi Karacasu kasabası sükkanından Hacı Osman nam kimesne gelüb; bu ehl-i örf zümresinden kendü halinde ırzıyla mukayyed olub, kimesneye hilâf-ı şer'-i şerif vaz' ve teaddisi ve üzerine

dahi şer'an bir nesne sabit olmayub, ahardan fuzuli müdahale olunmak icab eder hali yoğiken, kaza-i mezbûrda voyvoda olan Ali nam kimesne zuhur ve havasına tâbi kimesneler ile yekdil hilâf-ı inha mücerred, tecrim, tesaddi ile *sen benim voyvodalığıma aid rüsumun tahsiline mani olursun, seni Deraliyeye ve vali-yi tarafa arz ve ilam ederim* deyu. Bunun üzerine ve teaddiden hali olmayub gadr-i külli iradesinde olduğun bildirüb, şer'le görölüb, voyvoda-i mezkûrun ve havadarlarının hilâf-ı şer'-i şerif zâhir olan tasallut ve teaddileri üzerinden men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1190.

110) Aydın Muhassılı vezire ve Ortakçı ve Güzelhisar Aydın kazaları naiblerine hüküm ki; sen ki Güzelhisar Aydın kazası naibi mevlana-yı muma ileyh El-Hac Mehmed Sadık zide ilmehusun. Südde-i saadetime mektub gönderüb; Ortakçı kazasında vaki Kuyucak kasabası sakinlerinden Cafer Efendi demekle maruf kimesne, Güzelhisar'da meclis-i şer'e varub, kasaba-i mezbûrda vaki Yeni camiinin meşayihliğine ba berat-ı âlişan mutasarrıf olub, yine kasaba-i mezbûrede vaki malumü'l-hudud iki aded bakkal dükkânı, meşayihliğinin mezbûr meşrutu olduğu vakfin, vakfiye-i mamul bahasında mukayyed ve bu uhdesine lazım gelen hizmeti eda edüb, on seneden mütecaviz bila niza' ol dükkânları zabt eder iken, yine kasaba-i mezbûr sükkanından Ali Efendi demekle meşhur kimesne zuhur ve ol dükkânlar *tetris-i meşrut-u derun ders-i hoca ben zabt ederüm* deyu. Altı seneden berü hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir vakfiye-i mamul baha fuzuli ve tegallüben zabt ve icârelerin ahz ve kabz ve kasaba-i mezbûrda defaatle mürafaa oldukların, vakfiye-i mamul baha ve senedat-ı saire nâtik olduğu üzere dükkân-ı mezkûrla tetris-i meşrut olmayub, camii-i mezbûrun meşayihliğine şart ve tayin kılındığı sabit ve zâhir ve dükkânlardan kifayet ve fuzuli zabt eylediği senelerde tegallüben aldığı icâreleri dahi vermek için tebeyyün ve tahsil murad olundukda, bir takrib firar ve yine kasaba-i mezbûra varub kaü'l-evvel dükkânları zabt ve gadr ve mezbûrun kaza-i mezbûra tegallüb olduğundan şer'-i şerife âdem-i itaat, ihkâk-ı hak mümkün olmamağla, mezbûr Ali Güzelhisar emirine ihzar ve terafii-i şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında; sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin. *Sana hitaben emr-i âli yazıyla arz edilür* deyu. El-Hac ve Es-Seyyid Cafer'in takrir-i meşruhatı mübeyyin vakf-ı name olan bazı kimesneler, âli tarikü'ş-şehadet haber vermeleriyle, ol babda hüküm-ü hümâyûnum verilmek ricasına bi'l-iltimas arz eylediği ecilden, siz ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar ve Güzelhisar Aydın naibi mevlana-yı muma ileyhsiz. Vech-i meşruh ve yed'inde olan feteva-yı şerife mucebince terafii-i şer' olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Şevval 1190.

111) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kazası naibine hüküm ki; sen ki mevlana-yı muma ileyh El-Hac Mehmed Sadık zide ilmehusun, mektub gönderüb; Güzelhisar kazasında sakın ulemâ ve sülehâ ve eimme ve hütebâ ve sadât-ı kirâm bil-cümle meclis-i şer'e varub; bundan akdem seferler vuku'ıyla belдемizde biraz fâş-ı avdet-i zuhur ve ef'al-i kabihe şenaatle mel'ün olub, zabtın dahi tam'a haklarından nâşî haliyle, üçer beşer vukıyye kahve ahz eyledikleri ecilden taife-i mezbûreye müsaade ve şer'an te'dîbleri iktiza edenleri te'dîb olunmayub, ol vech ile zinâ, aşikâr ve leyl'en ve nehahren eşkıya makuleleri alenen mürur ve übur eylediklerinden, ma'ada taife-i mezbûre nice ehl-i ırz kimesnenin iyâl ve evladın birer takrib istishab ile ifsad ve müfritleri zâhir ve nümâyân ve yevmen fi yevmen (...) ve mekslerine binaen, vücuhla cümlemizin (...) (...) rahatımız bozulub, emr-i bil-maruf ve nehy-i anü'l-münkar üzere bu makule *haşereleri zinaya kasd edüb, musırr olunmaları marifet-i şer'le , her biri birer adaya te'dîb ile şer' iktiza eden te'dîbleri icra olunmak için istirhamlarımızı Dersaadet'e arz ve ilam ediyor* deyu. İhrac etmeleriyle husus-ı merkûm hakikat halde kast ve beyan olunduğu üzere ef'al-i kabihe olunan ve nice ehl-i ırz ümmet-i Muhammed'in iyal ve evladlarına ifşa-i müfsidi zâhir ve nümâyân olmağla, ümmet-i Muhammed istirahat için taife-i mezbûre belde-i mezbûreden men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim sūduru ricasına, vaki hali bila-iltimas ümmet-i Muhammed'in arz ve ilam eylediği ecilden vech-i meşruh üzere, bu makule mürekkebi nehiyyât olan (...) te'dîb ve terhiniyle tathîr ve tanzif, bila matlub olmağla sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, fil-hakika bu gûne muhşî-i sabit müstehak olanlar, mübaşir marifetiyle liva-i mezbûrdan ihrac ve tebid olunmaları ferman olmağın. İmdi sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, marifet ve marifet-i şer'le mübaşir tayin olunan (-) marifetiyle ber minval-i muharrer, mürekkebi nehiyyât olub, muhşî-i sabit ve mühstehak olanları ihrac ve teberrüd ile te'dîb ve terhisiyle tathir ve tanzif olunub, teaddi ve rencide, bu bahane ile ahardan alakası olmayan ehl-i ırz ve bi-günah olanlara vechen mine'l-vücuh olunmak hususu ihtimam olunmak babında ferman-ı âlişan yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1190.

139) İzmir kadısına ve İzmir hassı voyvodası (-) zide mecdihuya hüküm ki; Anton nam zımmî gelüb; İzmir müzafatından Karaburun nahiyesi ahailerinden olub, medine-i İzmirde hâlâ müsafere ten sakın, İbrahim Ağa demekle arif kimesne zimmetinde, bin yüz seksen (-) senesinden berü mesfûr Anton'un, yalnız iki kıt'a temessükatı mucebin ce alacağı olan, on dokuz bin sekiz yüz üç guruş alacağından fakat on dört bin yedi yüz elli guruşunu mesfûr teslim edüb, zimmetinde beş bin yüz guruş hakkı bakî kalmağla, meblağ-ı bakîyi birkaç defa talep eylediğın, hilâf-ı şer'-i şerif vermekte teallül ve edâda muhalefet ile ibtal-i hak

sevdasında olduğun bildirüb, şer'le görülüb, ibadullah-ı mezbûr İbrahim'in mümanatına meblağ-ı mezbûr olduğu tamamen alıverilüb, tarafına kabz-ı memur edâsına icrası eda-yı hak olunmak babında, hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. *Siz ki mevlana-yı, voyvoda-i muma ileyhsiz, mahallinde şer'le görüle* deyu. Emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Ramazan 1190.

141) İzmir mollasına ve İzmir hassı voyvodasına hüküm ki; Belmini nam zımmî gelüb; bunun İzmir mütemekkinlerinden Artin nam zımmî zimmetinde, bin yüz seksen (-) senesinden berü yüz seksen guruş alacak hakkı olub, defaatle taleb eyledikde, İzmir'de muayyen kirasına istinaden bi vech-i şer' sevdasında olduğun bildirüb, şer'le görülüb, alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Ramazan 1190.

196) Aydın Muhassılı vezire, Köşk kadısına hüküm ki; Cihanzade Seyyid Hüseyin zide kadrihu gelüb; muma ileyhın Köşk kazasına tâbi Kıran nam kariye ahalilerinden, malumü'l-esami zımmîlerin bin yüz seksen (-) senesinden berü ba temessük bin guruş alacak hakkı olub, meblağ-ı mezbûru marifet-i şer'le tahsil-i murad olundukda, kariye-i mezbûre [sakinlerinden] Hamza Balîzade İbrahim Bey demekle maruf kimesnenin çiftliği olmak takribi ile ve merkûm İbrahim'in, bunun babası Cihanzade müteveffa Mustafa Ağa'nın bey'lerinde merf'u bulan mecrayı ve gazez ve sevdasın ahara kasdıyla meblağ-ı mezbûrun bi vech-i şer' tahsiline muhalefet ve gadr iradesinde oldukların bildirüb, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, şer'le görülüb ber mucceb-i temessük mezbûrların zimmetlerinde olan ol mikdar guruş hakkı alıverilüb, hilâf-ı şer' tegallüb ve muhalefet etdirilmemek babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Şevval 1190.

202) Aydın Muhassılına ve Tire kazası naibine hüküm ki; Mehmed nam kimesne gelüb; Harameyn-i Şerefeyn evkafı mukataalarından, bunun uhde-i iltizamında olan darü'l-kurra arazisinden, Tire kasabası toprağında ibraz ve tasdik edenlerden name-i hümâyûn kaydı, bu sene-i mübarekede fevt olub, oğlu kalmayub, kaza-i mezbûre toprağında, etrafında olan malumü'l-hudud yerleri bunun zevcine kanun üzere tapuya müstehak olmağla, bu dahi zevcinde müstehak-ı tapu olan müteveffa-i mezbûrenin yerlerini talibine resm-i tapu ile verüb, ziraat etdirmek murad eyledikde, müteveffa-i mezbûrenin zevci kasaba-i mezbûre sükkanından Sursa(?) nam kimesne zuhur ve havasına tâbi mütegalibeye istinaden *bunun yerleri zevcem in idi, meccanen yine zabt ederim* deyu. Hilâf-ı kanun resm-i tapu ile talibine

verilmesine muhalefet ve gadr iradesinde olduğun bildirüb, bu canib-i kanun üzere hüküm-ü hümayûnum rica etmeyin. Sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin mahallinde şer'le amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Şevval 1190.

210) İzmir mollasına hüküm ki; darü's-saadetim ağası nazaratında, Surre(?) evkafından, medine-i İzmir mahallatından Kasab Hızır mahallesinde vaki, Serbölük El-Hac Mehmed Efendi vakfının evladiyet ve meşrutiyet üzere yevm-i yirmi akçe vazife ile hâlâ berat-ı şerifimle mütevellisi olan, evlad-ı vakfdan Yusuf zide kadrihu gelüb; yed'inde olan vakfiye mamul bahası mucebince şart-ı vakıf icra ve uhdesine lazım gelen hizmeti eda eder iken, evlad enasından Hacı Ömer bin Hasan nam [kimesne] zuhur ve havasına tâbi bazı kimesnelerle mesfid ile yekdil ve birbirlerini iğfal ve tahrik ile üzerine musallat ve *tevliyyete ben dahi şerik olurum* deyu. Hilâf-ı şer' ve mugayir vakfiye rüsumuna bila sened ve bilâ izin, müteveli umuruna müdahaleden hali olduğun bildirüb, evlad-ı enasından olan mezkûr muvacehe ve bilâ senedat ve bilâ izin ve mugayir vakfiye mamul baha ol vech ile muhalefet ve teaddi etdirilmeyüb, men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Şevval 1190.

211) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar Aydın kazası naibine hüküm ki; Danişmendlü sakinlerinden Eyyüb nam kimesne gelüb; bu kendü halinde tarîkde devesini çeküb gider iken, Güzelhisar Aydın kazasına tâbi Germencik nam kariye sakinlerinden Ellez Ağa oğlu ve Cinli Osman nam kimesneler, kendü hallerinde olmadıklarından nâşî, bin yüz seksen (-) senesinde, esna-yı rahtda bunun önüne inüb, hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir hak âlet-i harble sol kolunu darb ve mecruh ve amel-i mânde olan kolunun şer' icab eden diyetini taleb eyledikde, vermekde teallül ve mumenat ve gadr-i külli sevdasında olduğun bildirüb ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, feteva-yı şerife mucebince şer'le görölüb amel-i mânde olan kolunun şer' icab eden diyetini alıverilüb ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Şevval 1190.

239) İzmir kadısına hüküm ki; Mağnisa sakinlerinden Halil nam kimesne gelüb; Şimşir oğlu Hüsam ve İzmirli Harun nam Yahudide yüz seksen (-) senesinde, üç yüz otuz altı guruşluk ipini bey' edüb ve meblağ-ı mezbûrun edâsına İzmir kasabası mütemekkinlerinden Şeritci Behor Yahudi kefil olub, bu da mersûman Hüsam ve Harun, bilâ iflas ve intifâ' etmeleriyle, ol mikdar guruş kefiller-i mesfûrdan taleb eyledikde, bi vech-i şer' vermekde teallül ve gadr

eylediğini bildirüb, şer'le görölüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1190.

245) Aydın Muhassılı vezire ve Alaşehir kadısına hüküm ki; kıdvetü'l-hâvâs ve mükrim, saray-ı hümâyûnum ağası olan Numan zide ulûvuhû südde-i saadetime arz-ı hal edüb; muma ileyhın Alaşehir kazasında vaki, Yıldırım Bayezid han tabe's-serahın evkaf-ı mütevellisi olan, yine kaza-i mezbûrda sakin İbrahim nam kimesne zimmetinde bin yüz seksen (-) senesinden berü, cihet-i karz-ı şer'den bin ve bir res' Habeşî gulam bahasından olmak üzere iki yüz, cem'an iki kıt'a deyn temessükleri mucebince bin iki yüz guruş alacak hakkı olub, bundan akdem mezbûr İbrahim Asitane-i âliyeme geldükde, meblağ-ı mezbûrdan dört yüz guruşunu edâ ve temessük-ü zâhir ede olunub baki kalan sekiz yüz guruş taleb eyledikde, *bugün yarın getiririm* deyu. Avk ve tehirlle ibtal-i hak sevdasında olduğun ve tarafından Hafız Mehmed Sadık ibn Ömer nam kimesneyi vekil eylediğini bildirüb, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhısın. Marifetinle mahallinde şer'le görölüb, vech-i meşruh üzere ber muceb-i temessukat mezbûrun zimmetinde bakî kalan ol mikdar guruş hakkı vekil-i merkûma aliverilüb, mezbûr hilâf-ı şer'-i şerif tealül ve muhalefet etdirilmeyüb ahkak [-ı hak] olunmak babında emr-i şerifim südürünü istid'a etmeyin. Sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhısın, marifetinle mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1190.

255) İzmir kadısına hüküm ki; eyalet-i Cezayir'in zaim müteferrikalarından Halil bin (-) zide kadrihu gelüb; Sığla Sancağında İzmir nahiyesinde Boynuzseki nam kariye ve gayriden, on iki bin altı yüz akçe tımar ile eyalet-i Cezayir'in müteferrikası zaim-i mutasarrıf El-Hac Abdullah'ın fevtinden, müteferrika Ahmed ile ma'en seksen yedi senesi Rebiülahir 'inin üçüncü gününde bil-fiil kapudan-ı derya vezirim Gazi Hasan Paşa ilâm olduğu ecilden, tarafından kendüye tevcih olunub verilen tezkire mucebince, seksen sekiz senesi Ramazan-ı şerifinin on dokuzuncu gününde dahi Asitane-i âliyemden berat ve hâlâ üzerinde olduğu defter-i hakanîde mukayyed ve tımar-ı mezbûr kariyelerini defter-i hakanî ve yed'inde olan berat-ı şerifim mucebince, tarafından mültezimi Mustafa nam kimesne zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu ahz ve murad eyledikde, taraf-ı ahardan bir vech ile dâhil [olunmak] icab etmez iken, mütegalibeden olan kimesne, hilâf-ı defter-i hakanî ve berat-ı şerifimle mugayir zabtına mahsul ve rüsumu muhalefet ve gadr sevdasında oldukların bildirüb, tımar-ı mezbûr kariyeleri defter-i hakanî ve beratı mucebince zabt ve mahsul ve rüsumat tarafından mültezim-i mezbûra ahz ve kabz etdirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir berat ahardan bir dürlü

dâhil ve taarruz etdirilmemek babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûnuma müracaat olundukda, tımar-ı mezbûr vech-i meşruh üzere tarih-i mezbûrda (...) Halil bin Salih Hocaya ve hâlâ berat-ı şerifimle üzerinde olduğu mestûr ve mukayyed olunmağın, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1190.

275) Hâlâ Aydın Muhassılı vezir Abdullah Paşa'ya hüküm ki; İstanbul'da şehir emini kurbunda vaki, Denizabdal mahallesi sakinlerinden müteveffa Simkeş Seki Ali Ağa demekle maruf kimesnenin kerimesi, Zeliha nam hatun südde-i saadetime arz-ı hal edüb; yine İstanbul sakinlerinden Simkeş Mustafa nam kimesne, dokuz seneden mukaddem mezbûre kendüsüne akd-i nikâh edüb, bir sene mürurundan sonra bilâ nafaka ve kisve-i baha bırağub Asitane'den firar ve sekiz seneden berü na bedid ve bir para harçlık irsal etmeyüb, bil-cümle cihaz ve sair emval ve eşyasını fûruht edüb, duyûnû kesireye giriftâr ve kuvvet-i yevmiyeye muhtac ve sefil kalub, ahvali değergûn ve mezbûr Simkeş Mustafa, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, hâlâ delil başın bulunan kimesnenin maiyetinde, delil neferatında olduğun ve tarafından (-) zide kadrihu vekil eylediğın bildirüb, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin. Marifetinle zevc-i mezbûr Simkeş Mustafa liecli'l-mürافی-i Asitane-i saadetime ihzar olunmak babında, emr-i şerifim südürünü istid'a-yı inayet ve divan-ı hümâyûnum kaleminden [kanun] sual olundukda, mezbûre Zeliha merkûm Mustafa'nın taht-ı nikâhında iken, sene-i merkûmeden berü hilâf-ı şer', mezbûreyi bila nafaka ve kisve-i baha terk eylemesi gadr-i muceb olmağla istid'ası üzere liecli'l-mürافی Derâliyyem'e ihzarı menût rey'-i âli olduğun derkenar olmağla, derkenar mucebince amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1190.

282) Aydın Muhassılı vezir (-) Paşa'ya ve Tire naibine hüküm ki; erbab-ı tıardan El-Hac Mahmud nam sipahi gelüb; Sığla Sancağında Çine nahiyesinde Ancılı hassa Feleküddin nam kariye ve gayriden, ba berat-ı âlişan mutasarrıf olduğun tımarı kariyelerini yüz seksen dokuz ve doksan senelerine mahsuben, yedi yüz guruş Tire sakinlerinden Abdulkerim Bey oğlu Mustafa Bey demekle maruf kimesneye iltizam ve ol dahi iltizam ve kabul ve tımar-ı mezbûr kariyelerini, senîn-i mezbûr zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu ahz ve kabz ve Mustafa Bey iltizamına baliğ olmuşiken, seksen dokuz senesi iltizamından mezkûrun zimmetinde elli guruş ve doksan senesi iltizamından üç yüz elli min ceşü'l-mecmu olunan zimmetinde dört yüz guruş baki olmağla, bid-defaat taleb eyledikde bi vech-i şer' vermekte teallül ve muhalefet ve gadr-i külli sevdasında olduğun bildirüb, şer'le görölüb yed'inde olan temessükü mucebince mezkûrun zimmetinde bakî kalan meblağ-ı merkûm tamamen tahsil ve aliverilmek babında

sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, sana hitaben emr-i şerifim sūdûrunu istid'a eylediği ecilden, vech-i meşruh üzere şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1190.

285) Aydın Muhassılı vezire ve Yenişehir Aydın kadısına hüküm ki; kaza-i mezbûra tâbi Yenice nam kariye sakinlerinden Molla Ahmed nam kimesne gelüb; bu kendü halinde ırzıyla mukayyed ve hilâf-ı şer'-i şerif kimesneye vaz' ve teaddisi olmayub ve üzerine dahi şer'an bir nesne sabit ve zâhir olmuş değil iken, kaza-i mezbûr sakinlerinden Tireli Ahmed ve Hafız Ali demekle maruf kimesneler ile Hacı Mustafa nam kimesne kendü halinde olmayub, muharrer ırz-ı sevda ile davalarına tâbi ehl-i örf taifesiyle dört yüz gurusunu gasb ve garet ve ziyade gadr ve teaddi eylediklerin ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerife mucebince şer'le görölüb, mezkûrların gasb ve garet eyledikleri ol mikdar gurusu tamamen tahsil ve bi kusûr alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1190.

286) Aydın Muhassılı vezire ve Yenişehir Aydın kadısına hüküm ki; Yenişehir Aydın kazasına tâbi Yenice nam kariye sakinlerinden İsmail nam kimesne gelüb; bunun validesi Aişe nam hatun, babası Hacı İsmail nam kimesne bin yüz seksen (-) senesinde fevt oldukda, terekesi irsen bunun validesi mezbûre ile bunun er karındaşı Mehmed nam kimesneye bade'l-intikali, kable't-taksim validesi mezbûre dahi müteveffıye olub, tereke-i mezkûrdan hissesine bunun intikali etmiş iken, terekesini mezkûr Mehmed'in, zabt-ı mezkûr Mehmed dahi fevt olub tereke-i mezkûrun cümlesini yine kariye-i merkûm sakinlerinden oğulları İsmail ve Ahmed nam kimesneler ile metrukesi Raziye hatun zabt edüb, şimdi validesi mezkûreden müntakil hisse-i irsiyesini talep eyledikde, vermekde teallül ve yine kariye-i merkûm sakinlerinden Ömer (-) nam kimesne dahi fevt olmayub, terekesi bunun şahsında olmuşiken yine kariye-i merkûm sakinlerinden, ecanibden, Halil oğlu Mustafa nam [kimesne] dahi zabt edüb gadr-i külli eylediklerin ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerife mucebince şer'le görölüb, hakk-ı irsiyesi alıverilüb, ber muceb-i feteva-yı şerif ihkâk-ı hak olunmak babında, hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1190.

303) Tire kazası naibine hüküm ki; Mehmed zide kadrihu gelüb; Hameyn-i Şerefeyn evkafi mukataalarından hâlâ bunun uhde-i etrafında olan, darü'l-kurra mukataası mülhakatından Tire kazası toprağında, malumü'l-esami kimesneler tasarrufunda olan malumü'l-hudud

yerlerinden, defter-i hakanîde mukataa yazılmakla mezkûrların ol yerlerde ziraa eyledikleri hisselerin hâsıl olan hisselerinden, öşür-ü hâsılları mukataalarıyla taleb eyledikde hilâf-ı kanun ve defter edâda teallül ve muhalefet ve mukataa-i mezbûrun mahsulü kesr-i noksana bais oldukların bildirüb, öşür-ü mahsulün mukataaları alıverilüb hilâf-ı kanun ve defter üzere muhalefet etdirilmemek babında, emr-i şerifim rica etmeyin. Kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Zilkade 1190.

321) İzmir mollasına ve Çeşme kazası naibine hüküm ki; Hüseyin ve Muhammed Seyyid zide kadrihu gelüb; babü's-saadetim ağası nazarında olan evkafdan ber vech-i malikâne, ba berat-ı âlişanım iştiraken uhdelerinde olan selâtîn-i âzâmdan, Hüdavendigâr-ı Esbak'ın Mağnisa'da bina eylediği camii-i şerif vakfından, Sığla Sancağında İzmir nahiyesine tâbi Değirmenburnu ve Çeşme nahiyesine tâbi Köse Deresi ve Kırk Kilise nam-ı diğer Germiyancık kariyelerinin hâsılları tahtlarında, öşür-ü bağat yazılmağla ber muceb-i defter-i hakanî kurra-i mezbûr topraklarında vaki bağların hâsıl olan ormanlarından, şer'le men-i vech olan onda bir öşürlerin muma ileyhûmânın taraflarından voyvodaları ahz ve kabz murad eylediği bağat ashabı *biz öşür vermezüz, resm-i dönüm verirüz* deyu. Hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun öşürlerin vermekde teallül ve muhalefet ve ol vech ile vakf-ı şerif mahsulünün, kesir ve noksan tertibine bâdî oldukların bildirüb, şer'le men'-i vech olan öşürleri alıverilüb, bağat ashabını hilâf-ı defter-i hakanî *resm-i dönüm verirüz* deyu. Teallül ve muhalefet etdirilmemek babında emr-i şerifim rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruz[namçe-i hümâyûn] ve defter-i icmal ve mufassala müracaat olundukda; İzmir nahiyesine tâbi yüz otuz dokuz nefer reaya ile kariye-i Değirmenburnu ve mahsulü resm-i çift ve hinta ve öşür-ü hasl-ı bağatan kenevir(?) ve mürur ve arus-ı engûr ve badem ve zerdalü ve ceviz ve (...) ve öşür-ü bostan yekün ma gayrihu on yedi bin altı yüz elli akçe ve Çeşme nahiyesine tâbi üç yüz yetmiş dört nefer reaya ile kariye-i Köse Deresi ve mahsulü [resm-i] çift ve hinta ve şair hasl-ı bağatan kenevir(?) ve (...) ve (...) ve badem yekün ma gayrihu yirmi beş bin akçe ve yine Çeşme nahiyesine tâbi seksen dokuz nefer reaya ile kariye-i Kızıl Kilise nam-ı diğer Germiyancık ve mahsul-ü resm-i çift ve hinta ve öşür-ü bağat ve bil-cümle meyve ve ma gayrihu on bir bin yedi yüz elli akçe yazu ile defter-i mufassalda muharrer kalemiyle başka başka tahrir ve defter-i icmalde hâvâs-ı hümâyûnum mülhakatında iken zikr olunan kariyeler Hüdavendigâr-ı Esbak'ın nefsi-i Mağnisa'da bina eylediği camii-i şerife vakf olunmak üzere, dokuz yüz seksen dört tarihiyle ba hatt-ı hümâyûn sebt-i defter olduğu mestûr ve mukayyed olmağın ve defter-i hakanî mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1190.

333) Birgi ve Durgutlu kazaları naiblerine ve Ödemiş ve Durgutlu ve Ahmedlü voyvodaları zide kadrihumaya hüküm ki; Ödemiş mukataası kariyelerinden Birgi kazasına tâbi Bademiye kariyesi sakinlerinden Mehmed ve Halil nam kimesneler ile verese-i saire gelüb; bunların babaları kariye-i mezbûre de sakin Arap Başızade El-Hac İsmail demekle arif kimesne, kendü halinde ırzıyla mukayyed ve hilâf-ı şer'-i enverde vaz' ve hareketi yoğiken, kariye-i mezbûrda sakin şekâvet ve katl-i nefis ve gasb-i emval ve hetk-i ağraz ile melûn ve meşhûr tevfikanın, Karaoğlan demekle maruf kimesne öteden berü kendü halinde olmadığından, bunların babaları, merkûm İsmail işbu sene-i mübareke ayn-ı fitrin üçüncü gecesi senet-i edâ için abdest alur iken, şakî-i mezbûr avaneleri basub, tüfenk kurşunuyla darb ve hilâf-ı şer' ve bi-gayri hak katl-i berle firar ve ol vech ile gadr ve teaddi ve şakî-i merkûm el-yevm ve siz ki Durgudlu Ahmedlü ve voyvodalar-ı muma ileyhûmâsız, yanlarınızda keşt-i gûzar olanlar icra-yı hak mümkün olmayub, mukarrer oldukların bildirüb, siz ki mevlana ve voyvoda-i muma ileyhsiz, marifetiniz ile merkûm ile olduğu mahalinde hasımlarıyla terafii ve ber mukteza-yı şer' üzere icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında sana hitaben emr-i şerifim sūdûrunu istid'a eyledikleri ecilden, siz ki mevlana ve voyvodagan-ı muma ileyhsiz, marifetiniz ile merkûm mahallinde terafii-i şer'le ve ihkak olunmak [içün] emr yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1190.

335) Güzelhisar kazası naibine hüküm ki; Mîr İbrahim zide kadrihu gelüb; bu Güzelhisar'da Cedid Süleyman Bey vakfının berat-ı şerifimle mütevellisi olub, vakf-ı merkûmun hâsılatından Güzelhisar'da sakin karındaşı Mehmed Bey demekle maruf kimesne zimmetinde, bin yüz seksen (-) senesinden berü dokuz bin guruş mal-ı vakıf alacağı olmağla, vakıf için bit-tevcih taleb eylediğin merkûm Mehmed ekel ve baliğ etmek için dürlü illet ve bahane ile bi vech-i şer' vermeğin tegallüb ve vakf-ı merkûmun hâsıl-ı zayi bais olduğun bildirüb, şer'le görölüb mezbûrun zimmetinde olan ol mikdar guruş mal-ı vakfa bit-tevliyye vakfiçün alıverilmek babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1190.

63 NUMARALI DEFTER

22) Yenişehir Aydın kadısına hüküm ki; hazret-i Ebu Eyyüb Ensarî ale'l rahmetü'l-ebani evkafından, Yenişehir Aydın kazasına tâbi Karacasu ve tevvâbî karyelerinin reayaları gelüb; evkaf-ı merkûm kariyeleri reayaları aşar ve sair üzerlerine edâsı lazım gelen hukuk ve rüsumları kanun ve defter mucebince vakf-ı mezbûr zabıtine ve imdad-ı hazeriye ve seferiye

ve sair emr-i şerifimle vaki olan tekâliflerin dahi cem'an memur olanlara edâda kusurları olmayub, bila ferman-ı şerif tekâlif-i şakka talebiyle teaddi ve rencide olunmaları icab etmez iken, ehl-i örf taifesi taraflarından bila emr-i şerif tekâlif-i şakka ve sair bahane ile teaddi ve rencide olundukların bildirüb, men' ve def' olunmak babında emr-i şerif rica eyledikleri ecilden kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Zilkade 1190.

35) İzmir kadısına hüküm ki; medine-i İzmir mahallatından, Kefeli mahallesi sakinlerinden İbrahim Reis ibn Ahmed nam kimesne gelüb; bundan akdem mutasarrıf olduğu bir kıt'a kayığı ile ruy-ı deryada kendü halinde gider iken, Mikenoz ceziresi reayalarından Anton veled Marko nam zimmî süvvar olduğu sefinesiyle tekne üzerine hücum ve bunun süvvar olduğu kayığı ile derununda mevcut İzmir tüccarının emaneti olan sanduka derununda üç yüz elli aded sürre on beş bin guruş ile bunun yedi yüz elli aded nükud ve sair hamulesiyle kayık-ı mezbûru hilâf-ı şer'-i şerif fuzuli zabt ve gadr ve mesfûr-ı zimmî, kayık-ı mezbûr ile İzmir iskelesine gelmekden nâşi, medine-i İzmir'de mürafii-i şer'-i şerif olduklarından, husus-ı mezbûr minvâl-i muharrer üzere olduğu şer'an sabit ve kanun-ı mezbûrun buna hüküm-ü berle cânib-i şer',den verilen hüccet-i şer'iyye mucebince kanun-ı mezbûr, mesfûrdan alub yine zimmî-i mesfûr ziyade istirdâd olmağla, *kayık-ı mezbûr benim idi* deyu. Mücerret tecrim ve takrim kasdıyla iştigane teaddi ve mugayir hüccet-i şer'iyye gadr iradesinde olduğun bildirüb, hüccet-i şer'iyye mucebince amel olunub, mesfûrun hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir hüccet-i şer'iyye vaki olan teaddisi men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Zilkade 1190.

48) Tire kazası naibine hüküm ki; Ahmed zide kadrihu gelüb; darü's-saadetü'ş-şerifim ağası nazarından olan evkafdan, muma ileyhin hâlâ uhdesinde olan darü'l-kurra vakfi kariyelerinden kaza-i mezbûra tâbi Hisarcık kariyesi toprağında vaki, bağ ve bağçe ahabından Sağır Hacı Hasan oğlu İbrahim nam kimesnenin tasarrufunda olan bağlarının, hâsıl olan üzümlerinden ve bağçelerinin hâsılı olub bey' ve intifâ eyledikleri mahsulatdan şer'le mütevech olan onda bir öşürlerini talep eyledikleri birkaç seneden berü vermeyüb, zimmetlerinde kaldığın bildirüb, kanun üzere onda bir öşürleri alıverilmek babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Zilhicce 1190.

69) Sultanhisarı kazası naibine hüküm ki; Kum kal'a sakinlerinden Mehmed nam kimesne südde-i saadetime arz-ı hal edüb; arazi tasarruf edenlerden babası Hasan nam kimesne, bin

yüz seksen iki senesinde fevt oldukda, vakf-ı kariyelerinden kaza-i mezbûra tâbi (-) nam kariye toprağında vaki malumü'l-hudud yerleri, bi hasbel kanun meccânen buna intikal edüb, dâhil olunmak icab etmez iken, vakf-ı mezbûr mütevellisi Mehmed nam kimesne resm-i tapu namıyla hilâf-ı kanun yarım kise akçesini ahz ve fevt olmağla terekesi kabz eden kaza-i mezbûr sakinlerinden karındaşları Bekir ve Süleyman ve sair vereselerinden meblağ-ı mezbûru taleb ve almak murad eyledikde, mezbûrlar mahdud ibtal-i hak ve gadr sevdasıyla *mevrusumuz müteveffa-yı mezbûr hayatında tapu namıyla almış idi* deyu. Hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir kanun vermekde teallül ve muhalefet oldukların ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerifeleri mucebince şer'le görülüb, müteveffa-yı mezbûrun hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir kanun tapu akçesi namıyla aldığı ol mikdar gurus hakkı, terekesi kabz eden mevruslar-ı mezbûrlardan, müteveffa-yı mezbûr malından kendüye alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eyldiği ecilden mahallinde şer' ve kanun üzere amel olunmak için emri şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilhicce 1190

90) Aydın Muhassılı vezire ve Tire kazası naibine hüküm ki; züemâdan Ahmed veled Mehmed Çavuş ve Mîr Murtaza hane-i hassa ve Eski Abdülrahman Girarî ve Süleyman zide kadrihuma ile erbab-ı tımardan Ahmed veled Ali nam sipahi gelüb; Aydın Sancağında Birgi nahiyesinde Bölücek nam kariye ve gayriden, yirmi beş bin altı yüz seksen dokuz akçe zeamete mutasarrıf muma ileyh Ahmed veled Mehmed Çavuş ve Aydın ve Aksaray ve Teke ve Karesi sancağında Tire ve gayi nahiyelerde Doğanlu nam kariye ve gayriden, altmış üç bin beş yüz altmış akçe zeamete Mîr Murtaza hane-i hassa kariye-i Doğanlu kariyesi ve gayriden, yirmi dokuz bin üç yüz yetmiş altı akçe zeamete muma ileyh Eski Abdülrahman Girarî ve Kestel nahiyesinde Karaağaç-ı kebir nam kariye ve gayriden, yetmiş bin yüz otuz dokuz akçe zeamete muma ileyh ve kariye-i Doğanlu el-mezbûr gayriden, on sekiz bin yedi yüz kırk bir akçe tımar-ı mezbûr Ahmed veled Ali başka başka berat-ı şerifimle mutasarrıf olub, muma ileyhın Mîr Murtaza hane-i hassa Eski Abdülrahman Girarî ve Süleyman ile sipahi-i mezkûr Ahmed veled Ali'nin zeamet ve tımarları kariyelerinden, muma ileyh Ahmed veled Mehmed Çavuş'un ba temessük uhde-i iltizamında olan Doğanlu kariyesini, ber muceb-i defter-i hakanî müşterikleriyle zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumundan berat-ı yazusuna göre hissesine isabet edeni kanun ve defter mucebince ahz ve kabz murad eyledikde, müşterikleri olan Aydın ve Sart sancaklarında Tire ve gayri nahiyelerde Halife Kadı nam kariye ve gayriden on altı bin sekiz yüz elli bir, ber vech-i tekmil yirmi bin akçe zeamete mutasarrıf dergâh-ı muallam müteferrikalarından Ali Çukadar, enderun-ı dergâh-ı âli ve Aydın ve

Hüdavendigâr sancaklarında Tire ve gayri nahiyelerde kariye-i Halife Kadı ve (-) el-mezbûr ve gayriden on ikişer bin dokuz yüz ikişer akçe tımarlara mutasarrıf Mehmed veled (-) ve Mehmed Esad veled Kâtib Ahmed veled Kâtib Mahmud veled Müteferrika Ahmed veled Müteferrika Ali veled Kubbeli Vezir Mustafa Paşa ve Ahmed Hamid veled Kâtib Mahmud veled Müteferrika Ahmed veled Müteferrika Ali ve Kubbeli Vezir Mustafa Paşa ve Ruha ve (...) sancaklarında Yalak ve gayri nahiyelerde Sehe(?) nam kariye ve gayriden, otuz iki bin yüz altmış bir akçe zeamete mutasarrıf dergâh-ı muallam çavuşlarından Mustafa veled Mustafa mirahor-ı dergâh-ı âli ve kariye-i Doğanlı el-mezbûr ve gayriden, on sekiz bin yedi yüz kırk bir akçe tımara mutasarrıf Mehmed'in tarafından subaşı ve mültezimleri olan Bayındır voyvodası olan Abdullah Bey demekle maruf kimesne berat-ı yazularına göre hissesine isabet edeni ahz ve kabzına kanaat etmeyüb, muma ileyh Ahmed veled Mehmed Çavuş; *senin hissenle iltizam-ı uhdende olan, müşterikleri mezkûrların hisselerini yed' ve ahardan yine zabt edüb, bade hisse ile müşterikleri mutasarrıfların hisselerini mirîden alasin* deyu. Hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli müdahale ve yed' ve ahar zabt etmek üzere emr-i şerif verilmiş değil iken, emr-i şerif tegallüben zabt ve mahsul ve rüsüm ahz ve kabz ve gadr-i külli eylediğin bildirüb, kariye-i Doğanlı el-mezbûr ber muceb-i defter-i hakanî müşterikleri kendülere zabt ve vaki olan mahsul ve rüsümünden herkese yed'lerinde olan berat-ı yazularına göre hisselerine isabet edeni kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etdirilüb, Bayındır voyvodası olan mezbûr Abdullah hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir saire, ziyadeye tecavüz ile merkûm Ahmed veled Mehmed Çavuş; *hissen ile müşterikleri mezkûrların hisselerini yine zabt edüb, hissenizi bizden alamazsız* deyu. Berat-ı yazularına göre hisselerine isabet eden mahsulü mezbûr defter ve tasarruf etdirilmeyüb, men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz olan ruznamçe-i hümâyûn ve defter-i icmale müracaat olundukda; Tire nahiyesine tâbi yirmi bin yedi akçe yazar Doğanlı kariyesinin yedi bin akçesi ifraz ve ber icmal ve altı bin akçesi dahi ifraz ve ma gayrihu bir görölüb, on iki bin akçe ol dahi başka bir icmal ve altı bin sekiz yüz elli sekiz akçesi dahi ifraz ve yine Tire nahiyesinde Halife ve Kadı nam kariye ve ma gayrihu bir görölüb, yirmi bin dört yüz doksan altı akçe zeamet bir icmal ve iki bin yüz elli dokuz akçesi ifraz ve ma gayrihu altı bin beş yüz akçe ol dahi başka icmal ve iki bin akçe yazar icmal-i el-mezbûr tamamen muma ileyh Mîr Murtaza hane-i hassa ve on iki bin akçe yazar icmal (...) üç bin akçesi kayd-ı meşruh muma ileyh Ahmed veled Mehmed Çavuş'un ve sekiz bin beş yüz akçesi dahi muma [ileyh] Eski Abdülrahman bakîsi müşterikleri kaydlarına ve yirmi bin dört yüz doksan iki akçe yazar icmal temessük üç bin sekiz yüz yirmi dokuz akçesi mutasarrıf muma ileyh Ali mevcut sadr-ı âli ve beş bin yüz seksen sekiz akçesi dahi Divan-ı hümâyûn kalemi kâtibleri gediklülerinden

Mehmed veled (-) ve ikişer bin beş yüz altmış dörder akçeleri, merkûm Mehmed Esad ve Ahmed Hamid ve altı bin yüz on yedi akçesi dergâh-ı muallam çavuşlarından müteferrika-i sadr-ı âli Mustafa veled Mustafa mutasarrıf ve beş bin beş yüz akçe yazar icmal (...) iki bin beş yüz akçesi merkûm Ahmed veled Ali ve elli bin beş yüz akçesi mezbûr Mehmed ve beş yüz akçesi dahi mezbûr Süleyman zaim kuyudat olduğun ve mukayyed olmağın defter-i hakanî mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Zilhicce 1190.

97) İzmir mollasına ve İzmir hassı voyvodasına hüküm ki; mültezim taifesinden El-Hac İsmail Bostanî zide kadrihu gelüb; iş bu sene-i mübarekede bunun uhde-i iltizamında olan kaza-i mezbûr müzafatından Ayasefid nahiyesine tâbi, hâvâs-ı hümâyûnum kariyelerinden Girizman mukataası kariyelerinden, nefis-i Girizman ve Yelki nam kariyelerin ahaliyelerinden malumü'l-esami keminele, zimmetlerinden mal-ı mukataa olunmak üzere üç bin iki yüz guruş alacağı olmağla, toprağında iştirak-i mezbûrlar birbirleriyle yekdil ve bi vech-i şer' vermekde teallül ve gunagûn alet-i bi vech ile ibtal-i hak ve gadr-i külli sevdasında oldukların bildirüb, şer'le görölüb mezbûrların zimmetlerinde olan ol mikdar guruş mal-ı mukataa olduğu tamamen tahsil ve na-mevcud kendüye aliverilüb, tegallüb ve muhalefet etdirilmeyüb, ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Zilhicce 1190.

103) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; Güzelhisar sakinlerinden Seyyid Abdullah nam kimesne sütte-i saadetime arz-ı hal edüb; yine Güzelhisar sakinlerinden Şerbetçi Veli Bey demekle meşhur Mehmed nam kimesne zimmetinde, ba temessük bunun bin yüz seksen (-) senesinden berü doksan sekiz guruş bir rub' alacağı olub, taleb eyledikde edâda teallül ve muhalefet eyledikten nâşî, havasına tâbi naib ile yekdil ve bir takrir bundan temessük olanı şikk edüb ve bade üç seneden berü *beher hafta sana şu kadar şıkkı teslim eyledim* deyu. İddia ve arıza-i mebnî müşahid-i zer ikametiyle, iki yüz üç guruş hüküm ve yüz beş guruşunu dahi cebren ahz ve ol vech ile gadr-i külli eylediğin ve bu babda davasına muvafık müteaddid fetevalar-ı şerife verildiğin bildirüb, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, yed'inde olan feteva-yı şerife mucebince, mahallinde şer'le görölüb, ihkâk-ı hak olunmak babında sana hitaben emr-i şerifim rica eylediği ecilden, sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin, şer'le görölmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evahir-i Zilhicce 1190.

71 NUMARALI DEFTER

1) Aydın Muhassılı vezire ve Alaşehir kadısına hüküm ki; Alaşehir'de vaki merhum ve mağfurleh Sultan Yıldırım Bayezid Han vakfının başka başka berat-ı şerifimle sülus tevliyyet-i mutasarrıf İsmail ve tülus hissesine mutasarrıf İbrahim zide kadrihu gelüb; defter-i hakanîde vakf-ı mezbûra hâsıl-ı kayd olunan Alaşehir'de cereyan eden marû'z-zeyl kalan beratı, ahali-i kaza bağat ve bağçe ve bostan ve mahsulat-ı sairelerini sakî edüb, bir mikdar kadîm taraf-ı vakıfdan tayin olunan mîr'ab marifetiyle vakf-ı şerif için icab eden rüsumu ahz ve kabz olunagelüb, ahârın müdahalesi yoğiken âyân ve mütegalibeden Hacı Mehmed nam kimesne icra-yı gazez ve noksanına binaen hile ve desise ile bir takrib ilâm ahzıyla emr-i şerif ısdar ve taraf-ı vakıfdan kanun üzere ahz olunan rüsumatı gerü ve istirdâd sevdasıyla vakfı tatbik ve takdir ibraz eyledikten başka. mâ-i mezbûru öteden berü kadîmisi üzere cereyan eden mahalleden ihrac ve kendü menzili ve çiftliklerine icra-yı berle, vakf-ı gadr eylediğin inha ve mezbûrun hilâf-ı defter-i hakanî ve mukayyed kanuna ısdar etdirdiğini, ahârın kayd-ı mahallatından ref' ve terkin ve ilâm hali müşar-ı emr-i şerif sūdûrunu istid'a ve Alaşehir haricinde Küçük Şeyhlü nam-ı diğer Ilıca Nehri demekle maruf nehrin mirîden olmayub, mezmuatları sakî esnasında ahali beyn'lerinde niza-i kesire vaki olub, mîr'ab lazım olmağla (...) Es-Seyyid Abdulrahman'a ve kadısı Şeyh Ahmed arzıyla bin yüz seksen altı senesi Cemaziyyelevvel'inde tevcih ve beratla üzerinde olduğu ruznamçe-i askerîde mukayyed ve hazine-i amiremde mahfuz maliye ahkâmı defterlerine nazar olundukda; yed'ine Alaşehir'de vaki bağat ve bağçe esma'ında, cümle kesir kimesneler meclis-i şer' de mezkûre kırbında Küçük Şeyhlü demekle maruf cereyan eden nehrin suyu, Alaşehir'de vaki bağat ve bağçelere ale's-seviye taksim olunageldikten nâşî, ber muceb-i defter-i hakanî yevmi bir akçe mîr'ablı bağat ve bağçe mutasarrıfları edâda kusurları yoğiken, mîr'ab olan mezkûr kanaat etmeyüb, yeniden mütecaviz *bağ ve bağçe esma'ından onar, on beşer gurus taleb ve cebren ve karhan ahz ve muhalefet eylediklerin bağ ve bağçelerin sakî etdirmeyüb, gadr eder* deyu. Alaşehir kadısı ahz ve şer'le görölüb mîr'ab-ı merkûm hilâf-ı defter-i hakanî ziyade aldığı hak, fazla tahsil ve fimabad ol vechle teaddi etdirilmemek babında emr-i şerif rica eyledikde, kuyudat-ı defter-i hakanîden bade'l-ihrac defter-i hakanî mucebince kadîmden ne vechle verilegelmiş ise ol vechle verilüb, ziyade talebiyle teaddiden muhalefet ve ziyade olduğu vaki ise şer'le ihkâk-ı hak olunmak babında doksan üç senesi Şevval'inin selh-i emr-i şerif verildiği mestûr ve defterhane-i amiremde mahfuz defter-i evkafa müracaat olundukda; Alaşehir nahiyesine tâbi mahallat ve neferat ile nefsi Alaşehir vakf-ı padişah ve seyyid ve şehid-i merhum ve mağfurleh Hüdavendigâr Yıldırım Bayezid Han tabe's-sera an (...) medine-i Bursa ve medrese

ve camiiü'l-avdet, nefis-i Alaşehir el-mahsul an şehir-i Alaşehir ve tahtında mukataa-i mestûr hamam-ı Alaşehir ve resm-i zemîn ve harac ve bağçe, der nefis-i mezbûrun mande(?) mezid demekle marufdur. An taife-i müselleman ve zebran, ma mahsulat-ı saire ve mutasarrıf ve tahtında tebaa medresesi ve talebe, ma cihan-ı saire ve nefis-i şehrin sulu bağat ve bağçeleri ale's-seviye taksim olunan mîr'aba muhtaç olduğu cihetde, mîr'ab defter-i atîkde mukayyed olub, *yevm-i bir akçe tasarruf edermiş amma ol bir akçe hilâfdan alınub ve hakk-ı canibinden alınmaz* deyu. Defter-i evkafda muharrer kalemiyle tahrir olunub bu takrirce ber muceb-i defter-i hakanî, nefis-i Alaşehir arazisinde olmağla mîr'aba rûyet-i canib-i vakıfda tevcih eyledikde, bil-fiil defter emini olan Hasan dame mecdehu ilâmı arz etdiği bu suretde, mîr'aba taleb hususu ber muceb-i defter-i hakanî vakf-ı şer'le tevcih iken askeri beratıyla ahârın teaddisi defter-i hakanîye mukayyed olduğu muma ileyhin arzından, mütegaliben ve istid'aları üzere mugayir defter-i hakanî verilen berat-ı askeri beratının terkinî hususuna, irade-i âliyyem üzere bil-fiil reisü'l-küttabım olan Halil Hamid dame mecdehu ilâm etmeğîn. İlâmı mucebince mestûr emr-i şerif yazılmıştır. Fi evahir-i safer 1193.

56) İzmir mollasına ve İzmir hassı voyvodasına hüküm ki; hane-i hassa ve hazine-i hümâyûn ağalarından Mustafa Behzad ve Abdullah ve Süleyman zide mecdehüma, bir vech iştirak malikâne uhdelinde olan resm-i mirîyi asel-i İzmir ve tevvâbi mukataasının bila kıst-ı nizam zimmında, mukaddema istid'alarına bâlâsı hatt-ı hümâyûn, şevket makrunumla meftun-ı yed'lerine ita olunan emr-i âlişanımda, medine-i İzmir'de, ser-i tahtında şem'-i asel tarafından mensub voyvodaları marifetiyle, imal ve rayic ve hakkı üzere fûruht ve eğer mugayir hareket eder olur ise yed'lerinde olan şem'-i asel mirîsi için gift-ü gûzar ve kendüleri diyar-ı ahara nefy ve iclâ olunmak şürûtu mûnderic iken, medine-i mezbûre mütemekkinlerinden ve taife-i tüccardan ustabaşı Mihal ve Ortavkil Tudori ve Yani ve Anton nam beş nefer zimmîler bir takrib ısrar etdikleri emr-i şerifimi sened-i iltimaslarıyla, müceddeden kârthane açılan ve şem'-i asel imal ve fûruhtuyla nizam-ı mukataanın ihtilaline bais olduklarına binaen, abdetü'l-gayr mersûmların muskatü'l-varisleri olan Estendil ceziresine nefy ve icraları babında işbu sene-i mübareke evasıt-ı Cemaziyyevvel'inde sâdır olan emr-i âli mahalline lade'l-vûrud mesfûrlar firar eylediklerin, infaz ve icra mümkün olmadığı, bu defa muma ileyh ba arz-ı halin inhâ ve zimmî-i mesfûrların yed'lerinde olan emrin kaydı terkin ve mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince mesfûrlar buldukları mahalde ahz ve cezire-i mezbûre nefy ve iclâları babında emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve hazine-i amiremde mahfuz baş muhasebe defterine nazar ve divan-ı hümâyûnumda kuyudat tahkik olundukda; ber vech-i muharrer malikâne mutasarrıflar-ı muma ileyhin istid'alarına binaen bâlâsı hatt-ı hümâyûn şevket

makrunumla mukaddema başka ve reaya tarafına dahi başka mersûmların cezire-i mezbûreye nefy ve iclâlâr için başka, ol emr-i şerifim verildiği mestûr ve mukayyed olunub, bu suretde dahi mesfûrların yed'lerinde olan emrin kaydı terkin ve mukaddema sâdır olan emr-i âlişanım, divan-ı hümâyûnum tarafından tekrar emr-i şerifim tahrir ve baş muhasebeye ilm-i haber kaimesi itâsı iktiza eylediğin, bil-fiil başdefterdarım olan Es-Seyyid El-Hac Mustafa dame ilmehü ilâm etmeğin. İlâmı mucebince karibü'l- uhdede verilen ferman kaydını terkin ve ashab-ı malikâne tarafından bâlâsı hatt-ı hümâyûn inayet makrunumla murassa verilen emr-i şerif mucebince, amel ve hareket ve hilâfına rıza ve muvazenede meccaniyet olunmak fermanım olmağın. İmdi bu misillü emval-i mirîyenin ihtilaline muceb (...) ihtilalden zabt, mertub eylediği ve mesfûrların karibü'l-uhdede bir takrib ısrar etdirdikleri emr-i şerifin kaydı mahallinden ref' ve terkin olunub ve mesfûrlar dahi buldukları mahalde ahz ve cezire-i mezbûra nefy ve iclâ olunması babında emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1193.

120) Bolyanbolu kadısına ve Aydın Muhassılı vekiline hüküm ki; kaza-i mezbûra tâbi Kut nam kariye sakinlerinden Ahmed ve Süleyman nam kimesneler ile sair karındaşları gelüb; zeleme gürûhûndan mukaddema, kaza-i mezbûrda âyân olub, fukaraya zulüm ve teaddisine binaen, umur-ı vilayete müdahaleden marifet-i şer'le men' olunan Hacı Mehmed nam kimesne oğlu Hüseyin nam kimesneyi, sefer-i hümâyûna maiyetiyle kaza-i mezkûre âyân nasib ve mezkûr dahi kaza-i merkûmdan Mîzanoğlu Mustafa ve Hatıboğlu İbrahim nam şekavet bendeler ile yekdil fukaraya gûna gûn zulüm ve teaddi ve bir nefer hatun ve bir nefer reayayı bilâ cürm, katl ve emval ve eşyaların ahz eylediklerinden, ma'ada iş bu sene-i mübarekede mezkûran Mustafa ve İbrahim kariye-i merkûmeye tesyir ve babaları Paşaoğlu İbrahim demekle maruf kimesneyi hilâf-ı şer'-i şerif ve bi gayr-i hak olunan katl ve bunları dahi katl kasdında olduklarından, bir nefer yed'lerinden helas ve firar eylediklerin bildirüb, çavuş mübaşeretiyile mahallinde şer'le görülüb ihkâk-ı hak eğer mümkün olmaz ise Dersaadetime ihzar olunmaları babında emr-i şerif rica eyledikleri ecilden, sen ki Aydın Muhassılı muma ileyhsin. Marifetin ve çavuş mübaşeretiyile mahallinde mezbûrlar meclis-i şer'e ihzar ve bade's-sübûd, icra-yı hukuk izrar ve keyfiyet Derâliyyem'e ilâm ve işâr olunub, şöyle ki mahallinde müdafaa ve icra-yı hukuk imkânı olunmaz ise Derâliyyem'e ihzar olunmaları babında emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1193.

123) İzmir mollasına hüküm ki; Emine nam hatun gelüb; müteveffiyeye Halime Hatun vakfının mütevelliyeti evladiyet ve meşrutiyet üzere berat-ı şerifimle bunun üzerinde olmağla, vakf-ı mezbûrun İzmir kazasında vaki müzafatından taraf-ı vakfa aid olan îcâret ashabı yed'inde

tevcih olunmakla, bu dahi *müstecirleri yed'inden vakıf için ahz eyleye* deyu. Tarafından vakf-ı mezbûr canibi Seyyid Halil nam kimesneyi bundan akdemce irsal eyledikde, mezbûr Seyyid Halil varub, îcâret-i merkûmu ashabı ve müstecirleri yed'lerinden tahsil olunmuş iken ber vech-i seneden berü zimmetinde olan îcârâtı taraf-ı vakfa göndermeyüb, ekell ve baliğ sevdasında olduğun ve bu defa tarafından kaza-i mezbûrda sakin Tatarzade El-Hac Mehmed Ağa demekle meşhur kimesneyi vekil eylediğin bildirüb, vekil-i mezbûr ile mahallinde şer'le görülüb, mezbûr Seyyid Halil'in makbuzu olan îcârei vakıf için vekil-i mezbûra alıverilüb, bi vech-i şer'le teallül ve muhalefet etdirilmeyüb, icrayı ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görülüb, zimmetinde şer'an iktiza eden her ne ise vakıf için vekiline alıverilmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1193.

149) Tire kadısına Hüküm ki; Tire mahallatından ve mahallesi sakinlerinden El-Hac Hadice nam hatun gelüb; kaza-i mezbûre mahallatından Ekicizade mahallesi sükkanından babası El-Hac Ahmed Ağa demekle maruf kimesne, bundan akdem fevt oldukda mahalle-i mezbûrda vaki ba hüccet-i şer'iyye mutasarrıf olduğu bir bab mülk menzili ile bir bab mülk helvacı dükkânı ve bir bab mülk derzi dükkânı irs-ı şer'le bununla yine mahalle-i mezbûrda sakine, kız karındaşı Emine nam hatuna bade'l-müntakil hisseleri marifet-i şer'le tevzii ve taksim olunduktan sonra babası müteveffa-yı mezbûrdan müntakil emlak-ı mezbûrede bunun hisse-i irsiyesine bir dürlü dahil olunmak icab etmez iken, kız karındaşı mezbûr hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir hüccet-i şer'iyye müdahale ve teaddiden hali olmadığını bildirüb, mahallinde şer'le görülüb, mezbûrenin hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir hüccet zâhir olan müdahale ve teaddisi men' ve def' olunmak babında emr-i şerif rica etmeğin. Mahallinde şer'le görülmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Zilkade 1193.

155) Tire kazası naibine hüküm ki; Tire kazası sakinlerinden Serdengeçti Süleyman demekle maruf kimesne gelüb; kaza-i mezbûrda vaki Doğancı zaviyesi demekle arif zaviye toprağında mutasarrıf olan malumü'l-hudud yerlerden, defter-i hakanîde öşür yazılmağla bu dahi ziraatle hâsıl eylediği zikr-i sened-i şer'le, müteveccih olan onda bir öşürün zaviye-i mezbûre zaviyedarlığına itâ eyledikten sonra maktû talebiyle teaddisi olunması icab etmez iken, zaviyedar-ı merkûm *öşüre muaddel maktû almadım* deyu. Hilâf-ı kanun ve defter teaddiden hali olmağın bildirüb, men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden, kanun üzere amel olunmak için emir yazılmıştır. Fi evail-i Zilkade 1193.

172) Güzelhisar kadısı zide fazlehuya ve Aydın Sancağı mütesellimine hüküm ki; Gümrük emini El-Hac Ali'nin zevcesi, mihr-i müecceli Hacıye Emine zidet akdehuma gelüb; bunun ba hüccet-i şer'iyye mutasarrıf olduğu Güzelhisar kazası Arablar Kapusu demekle maruf çiftliğini, yüz seksen beş senesine mahsuben kaza-i mezbûr sakinlerinden Hamza Bâli oğlu İbrahim demekle maruf kimesneye, sene-i sabık üzere beş yüz guruşa ve seksen altı senesi dahi ol mikdar guruş, kaza-i merkûmda sakin Cihanzade Mustafa Ağa demekle arif kimesneye iltizam ve mezbûrlar dahi iltizamı ve senîn-i mezbûruyla mahsuben çiftlik-i mezbûrun zabt ve mahsulatın ahz ve makbuzatları bedel-i iltizamlarıyla tecavüz ve karîben edâsı taahhüd etmişler iken, meblağ-ı mezbûru edâdan imtina ve avk ve tehir ve dürlü illet ve bahane ile edâ eylemediklerinden başka çiftlik-i merkûm reayasını tahrik ve kendüleri ekell kasdıyla, seksen yedi ve seksen dokuz seneleri mahsulatları dahi tarafından ahz ve kabzına muhalefet etmeleriyle, bu dahi dava ve ilhak üzere iken merkûm Mustafa fevt olub meblağ-ı merkum, merkûmatın zimmetlerine kalub, mağdur olduğun ve tarafından hâlâ çiftlik-i merkûmun mültezimi olan beş yüz ağası Mustafa Ağa demekle arif kimesneyi vekil eylediği, mukaddema ba arz-ı hal inhâ ve husus-ı merkûm mahallinde şer'le görülüb, çiftlik-i merkûm reayalarından Ağustos ve Şevval-i mezbûratın bedel-i iltizamından olan ol mikdar guruş hakkı mezbûr İbrahim'den ve müteveffa-yı mezkûr terekesine kabz eden, kaza-i mezbûrdan selam-ı vereselerinden ve malı müteveffadan tamamen tahsil ve vekil-i merkûma alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu mukaddema istid'a ve mahallinde şer'le görülmek için bin yüz doksan senesi evasıt-ı Cemaziyelahir'inde sâdır olan emr-i şerifim mahalline irsâl-i berle teftiş icrası mümkün olmayub, mağdur olduğun bildirüb, mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince, müceddeden emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve divan-ı hümâyûnumda mahfuz kuyud-ı ahkâma müracaat [olundukta], vech-i meşruh üzere tarih-i mezbûrda emr-i şerifim verildiği mestûr ve mukayyed olunmağın. Mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1193.

182) Sığla Sancağı mütesellimi İlyaszade Ahmed ve Sığla Sancağında hâlâ sakin olduğu kuzatın kadısına ve Aydın Sancağı mütesellimine hüküm ki; Dergâh-ı muallam gediklülerinden Ahmed zide mecdehu gelüb; Haremeyn-i Şerefeyn evkafı mukaatında vaki, darü'l-kurra mukataası aklamından Sığla Sancağının İzmir kazasında olan Çobançenge kariyelerini dahi mutasarrıfdan bin elli guruş iltizam ve mahallerine adam gönderüb, zabt ve ta'sîr murad eylediğın, Sığla Sancağı mütesellimi merkûm İlyaszade Ahmed tegallübden nâşî, tarafından bölükbaşılarn kurra-i mezkûrlara gönderüb, her ne teaddi sebebi ile cebren ve kahren bila temessük kurra-i salefü'l-beyan, sene-i mezbûrede fuzuli zabt ve ta'sîr ve üç bin

altı yüz guruslukdan müteceviz mahsulatı ahz muma ileyh ber vech-i vakf-ı merkûmdan taleb eyledikde vermeyüb, muma ileyh gadr-i külli ve zulm ve cerh edüb ve gediklü muma ileyh, Derâliyye kurra emekdarları ve kâr-ı güzârlarından olub, cümle mefrud olunduğun inha ve öZRÜN istid'a etmeğın. Sen ki Aydın mütesellimi muma ileyhsin, tayin olunan mübaşir marifetiyle fuzuli zabt eylediği mahsulat marifet-i şer'le istirdâd olunmağa fermanım olmağın. İmdi sen ki Aydın mütesellimi muma ileyhsin, tayin olunan mübaşir-i muma ileyh ve marifet-i şer'le hakça gadr üzere rûyet ve lade's-sübutü'ş-şer'iyye merkûmun fuzuli zabt eylediği mahsulat, bit-tamam tahsil ve mezbûr muma ileyhe istirdâd eyleyüb, hilâfindan hazır eylemeniz babında ferman-ı âlişan sâdır yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1193.

183) Kuşadası naibine hüküm ki; Kuşadası sakinlerinden El-Hac Mehmed bin El-Hac Ahmed nam kimesne gelüb; Kuşadası sükkanda vaki bir bab malumü'l-hudud mülk tüccar dükkânının mutasarrıfına, Hacı Fatıma nam hatun otuz altı sene mukaddem rub' hissesini kendü hakk-ı rıza ve ihtiyaresiyle, merkûm Hacı Mehmed'e bin yüz guruşa bey' bab-ı meşru'yla ve ol dahi işтира ve teslim ve semenini bit-tamam mezbûreye edâ eyleyüb, hisse-i merkûmeyle bir dürlü müdahale ve taarruz iktiza etmez iken, yine Kuşadası sakinlerinden mezbûre hatunun oğlu El-Hac Halil nam kimesne zuhur ve senîn-i sâlik olub *dükkân-ı merkûm mukaddema ve validemin olmağla sana zabt etdirmeyüz* deyu. Fuzuli ve mugayir hak zabt ve daisiyle müdahale ve taarruz-ı berle, rub' hisseye iktiza eden îcâra müstecir buna ahz etdirmeyüb, gadr eylediğın bildirüb, men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica etmeğın. Mahallinde şer'le görölmek için emir yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1193.

245) Aydın Muhassılı vezire ve Sultanhisarı kazası naibine hüküm ki; kaza-i mezbûr sakinlerinden malumü'l-esami kimesneler gelüb; bunlar kaza-i merkûme toprağında vaki mutasarrıf oldukları malumü'l-hudud yerlerini, kaza-i mezbûr sakinlerinden bazı kimesnelere bin yüz doksan üç senesi ibtidâsından müddet-i malume zabt ve ziraat etmek üzere, îcâre-i merkûmlar dahi eşcar ve müddet-i malumede salefü'z-zikr (...) tababet ve ziraat etmeleriyle, bunlar dahi ahar rüsumatı taleb eyledikden *mahsulümüz killet üzere oldu* deyu. Bi vech-i şer vermekte teallül ve gadr iradesinde oldukda ve bu babda davasına müvafık Şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, feteva-yı şerifeleri mucebince mahallinde şer'le görölmek, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica ve divan-ı hümâyûnum da [kanun] sual oldukda; husus-ı mezbûr umur-ı şer'iyeden olmağla yed'inde olan feteva-yı şerife mucebince mahallinde şer'le rûyet ve ber muceb-i feteva-yı şerife, icra-yı hak ve ihkâk-ı hak olunmak babında yazılmıştır. Fi evail-i Zilhicce 1193.

256) Aydın Sancağında vaki züemâ ve erbab-ı tımarın sakin oldukları kazaların kuzat ve nevvabına, zide fazlehuya hüküm ki; mahall-i şer'e Aydın Sancağının züemâ ve erbab-ı tımarı gelüb; içlerinden birinin dava-yı şer'iyyeleri vukuunda emir ve ihzâr ve habs ve te'dibleri lazım geldikde, kadîmü'l-eyyamdan berü beyleri marifeti ve marifet-i şer'le rûyet olunagelmış iken, şimdi bazı âyân ve mütegalibe ve sair ehl-i örf taifesi taraflarından, hilâf-ı kanun ve mugayir kadîme müdahale ve gadr eylediklerin ahvalleri değer gün ve mağdur oldukların bildirüb, hilâf-ı kanun ve mugayir kadîm ol vech ile müdahale ve teaddi etdirilmeyüb, men' ve def' olunmaları babında hüküm-ü hümâyûnum rica eyledikleri ecilden amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Zilhicce 1193.

307) İzmir mollasına hüküm ki; Genç Mehmed demekle maruf kimesne gelüb; İslambol sakinlerinden Kayseriliyeli El-Hac Ahmed nam kimesne zimmetinde, bin yüz seksen (-) senesinde hüccet-i şer'den bin guruş alacak hakkı olub, taleb eyledikde vermekde teallül ve bundan akdem Asitane'de Mahmud Paşa mahkemesinde huzur-ı şerifeleri olmağla, ikrarı ile şer'an sabit ve hüküm ve edâya tenbih ve tahsil için ilâm-ı şer' verilmeğın, meblağ-ı merkûmu kable'l-edâ firar ve hâlâ medine-i İzmir'de olduğun bildirüb, çavuş marifetiyle şer'le görölüb yed'inde (...) ilâm-ı şer'-i malumeye olan hakları tahsil ve alıverilüb, ihkâk-ı hak ve edâda muhalefet eder ise bi vechü'l-vaki Asitane-i âliyyeme ihzar olunmak babında emr-i şerifim rica etmeğın. Yed'inde olan ilâm-ı şer' mucebince, çavuş marifetiyle mahallinde meblağ-ı mezbûr edâda muhalefet eder ise vacibü'l-vaki Asitane-i saadetime ihzar olunmak babında. Fi evail-i Muharrem 1194.

321) Tire kazası naibine ve Tire hassı voyvodasına hüküm ki; Tire kazası sakinlerinden İbrahim ve Ali ve sair verese gelüb; bunların babaları Alaybeyizade Mehmed demekle arif [kimesne], iş bu sene-i mübarekede fevt olub, terekesi marifet-i şer'le tahrir ve ber muceb-i defter-i kassam, herkesin hisse-i irsiyeleri taksim olunduktan sonra önü ve arkaları yine Tire kasabası sakinlerinden Aişe nam hatun zuhur ve *sizin babanız müteveffa-yı mezbûrun zimmetinde yedi sekiz kese akçe alacağım vardır* deyu. Karındaş Seyyid Sadullah ve kabızı demekle maruf kimesneye istinaden hakk-ı irsiyelerini vermeyüb, gadr üzere sened olduğun bildirüb, ber muceb-i defter-i kassam hakk-ı irsiyeleri alıverilmek babında hüküm-ü hümâyûn rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail. Muharrem 1194.

322) Birgi kazası naibine hüküm ki; mültezim taifesinden Mehmed Emin zide kadrihu gelüb; muma ileyhın ber vech-i malikâne-i uhde ve iltizamında olan Birgi ve tevvâbi mukataası

kariyerleri reayalarının üzerlerine edâsı lazım gelen öşür ve sair hukuk ve rüsumları kılınan ve defter mucebince ahz ve kabz etmek murad eyledikeri zaman, bir vech ile dâhil ve taarruz olunmak icab etmez iken, Birgi kazası sükkanından ecanib ve ashab-ı ağrazdan Kahret(?) Kadioğlu demekle arif El-Hac Mustafa nam kimesne, havasına tâbi refikalarıyla yekdil ve reayayı tahrik ve ihtilal ile üzerlerine edâda lazım öşür-i şer'iyye ve sair hukuk ve rüsumları kılınan defter mucebince, ahz ve kabzına bila sened fuzuli müdahale-i berle mal maktuunun kesir ve noksan terkinine bais ve bâdî olduğun bildirüb men' ve def' olunmak babında hükm-ü hümâyûnum rica ve divan-ı hümâyûnum kaleminden kanun sual olundukda; merkûm Mehmed Emin'in uhde ve iltizamında olan has kariyerleri reayalarının, mezbûrlar tahrik ve ihtilal ile üzerlerine edâda lazım gelen öşür ve sair hukuklar, kanun rüsumları ve defter mucebince ahz ve kabzına bila sened fuzuli müdahale ve teaddi eylediklerin vaki ise (...) kendü hallerinde olub, reayayı tahrik ve ihtilal ile öşür ve rüsumları kılınan defter mucebince ahz ve kabz bila sened fuzuli muhalefet etmeleri men' ve te'kîd-i hâvî kanun üzere emr-i şerifim yazıla geldiği, tahrir olmağla kanun üzere amel olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Muharrem 1194.

323) İzmir kadısına hüküm ki; İzmir hassı ve voyvodalığı bin yüz doksan üç senesine mahsub dergâh-ı muallam kapucu başlarından olub, Ömer dame mecdehunun iltizam uhdesinde olduğundan, Sığla Sancağı mütesellimi Ahmed'e mutemed kefil ile bedel-i malum mukabelesinde iltizam ve ana edâ etmek şartıyla, kanun yerine memhur ve mamul ve deyn temessükü verüb, bade mezbûr Ahmed İzmir hassı mülhakatından olan Sığla Sancağında vaki hissesine mezbûrede zabt ve varidatını ahz ve makbuzatın bedel-i iltizamına balığ olub, zimmetinde olan kırk iki bin guruşdan mütecaviz akçeyi talep eyledikde, bunu yarılıyarak ağraz (...) iradıyla vermekte teallül ve muhalefet ve gadr sevdasında olduğun, kapucu başı muma ileyh ba arz-ı hal inhâ ve mezkûr İlyaszade Ahmed'in zimmetinde olan alacağı tamamen tahsil olunmak babında, emr-i şerifim südürünü istid'a ve sen ki İzmir kadısı mevlana-yı muma ileyhysin. Tayin olunan mübaşir marifetiyle, mezbûr tahsil olunmak fermanım olmağın. İmdi sen ki mevlana-yı muma ileyhysin, tayin olunan mübaşir marifetiyle marifet-i şer'le İlyaszade Ahmed'in defter mucebince tamamen tahsil ve bi kûsûr alıverilüb, ağraz ve alacağı her ne ise iradıyla sabıkü'l-esami Ahmed'i teallül ve muhalefet etdirmeyüb, mugayir ferman-ı hümâyûn nümâşâ ve meccaniyet eylemek babında, ferman-i âlişanım sâdır olmuştur. Fi evail-i Muharrem 1194.

328) Aydın Muhassılı vezire ve Tire kazası naibine hüküm ki; divan-ı hümâyûn kâtibleri ve emekdarlarından İsmail kahr-i kisedar-ı sabık zide kadrehu gelüb; Aydın ve Hüdavendigâr sancaklarında Tire ve gayri nahiyelerde Karunlu nam kariye ve gayriden dokuz bin altı yüz akçe ba berat-ı âlişan mutasarrıf olduğu tımarının baş kaleminden olan salefü'z-zikr Karunlu kariyesine, defter-i hakanîde yedi bin akçe yazı ile tahrir ve müstakil ber icmal ve icmal-i mezbûrun beş bin akçesi muma ileyhın ve bin dokuz yüz yirmi sekiz akçesi Aydın ve Menteşe sancaklarında Tire ve gayri nahiyelerde Ulu Sakallu nam kariye ve gayriden, doksan dört bin dört yüz elli yedi akçe zeamete mutasarrıf dergâh-ı muallam çavuşlarından Mehmed veled Mehmed mutasarrıf-ı hane-i hissenin ve yetmiş iki akçesi dahi Hüdavendigâr ve Aydın ve Menteşe sancaklarında tevabi-i Bergama ve gayri nahiyelerde Çiftlik nam kariye ve gayriden, otuz üç bin üç yüz doksan iki akçe zeamete mutasarrıf Bahadır Çiftliği kariyelerine dâhil olub ve salefü'z-zikr ve yedi bin akçe yazar Karunlu nahiyesinde ve (...) nahiyesinde Küçük Karunlu isimli defter-i hakanîde başka kariye ve mezraa kaydı yoğiken, müşterik-i merkûm Mehmed çavuş zikr olunan Karunlu kariyesinin vaki olan mahsul ve rüsumundan berat yazusuna göre hissesine düşeni almağa kanaat etmeyüb, kariye-i Karunlu el-mezbûrenin derununda olub, bacası olan bir mikdar araziye ihzâr ve kendinden Küçük Karunlu ismiyle tesmiye ve kavli mücerrediyile, Küçük Karunlu namıyla şöhret olunduğu araziye muma ileyhe gösterüb, ma'ada kariye-i mezbûrenin arazi-i sairesini Büyük Karunlu namıyla hilâf-ı defter-i hakanî bil-cümle zabt edüb, muma ileyh eküllü gadr etmeğle, zikr olunan yedi bin akçe yazar Karunlu kariyesi, kariye ve vacib olmak üzere ber muceb-i defter-i hakanî müşterikleri mezbûrlar ile muma ileyh İsmail Hafız(?) zide kadrihunun tarafından vekili olan mültezimine zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumatdan herkese beratları yazularına göre hisselerine isabet eden kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etdirülüb, fi ma'bad müşteriki Mehmed Çavuş'a ve taraflarından mültezimlerini kariye-i mezbûr için *Küçük Karunlu ve Büyük Karunlu başka başka kariyeler dermiş, Küçük Karunlu'yu zabt eyleyen Büyük Karunlu'ya müstakil zabt ederüm* deyu. Hilâf-ı defter, bir dürlü nîzâ ve muhalefet etdirilmeyüb, ol vech ile zâhir olan müdahale ve nîzâ ve gadr ve teaddisi men' ve def' olunmak babında, bundan akdem muma ileyh istid'a ve defterhane-i amiremde mahfuz olan ruznamçe-i hümâyûn ve defter-i icmal ve mufassala müracaat olundukda; Tire nahiyesine tâbi iki yüz elli dokuz nefer reaya ile kariye-i Karunlu ve el-mahsul tahtında çift ve öşür ve hınta ve şa'ir ve resm-i tapu-yı zemin-i haric ve nisf cürm-i cinayet yekün ma gayrihu, yedi bin akçe yazı ile defter-i mufassalda mahsuben kalemiyle tahrir ve defter-i icmal tamamen bir icmal ve icmal-i mezbûrun beş bin akçe divan-ı hümâyûnum kaleminin ba hatt-ı hümâyûn şevket makrun müretteb kırk nefer mülazımlarından kaydı muma ileyh İsmail Hafız(?) zide kadrihunun ve bin dokuz yüz yirmi

sekiz akçesi dergâh-ı muallam çavuşlarından Mehmed veled mutasarıf Mehmed hane-i hisse ve yetmiş iki akçesi Bahadır Bey kaydlarında olub ve nahiye-i mezbûrede Küçük Karunlu ismiyle başka kariye ve mezraa-i mahall bulunmağına bu takrirce ber muceb-i defter-i hakanî kariye-i Karunlu el-mezbûrda muma ileyh müşterikleri olmağla, ber vech-i muharrer beratları yazularına göre hisselerinde zabt etmeleri ihkak eyledikde, defter emin-i esbak arz ve bu makule kariye ve mezraa ve nîzâmda taht-ı hümâyûnda defter-i hakanî mukayyed olmağla mezraa kayd olan Karunlu kariyesi, defter emini arzı mucebince müşterikleriyle muma ileyh İsmail Hafız(?) zide kadrihunun tarafından zabt ve vaki olan, mahsul ve rüsumundan herkese beratları yazularına göre hisselerine isabet eden mahsul ve rüsum kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etdirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve emin-i muma ileyhın arzına mukayyed, müşterik-i mezbûr Mehmed Çavuş ve tarafından mültezimlerini bir dürlü nîzâ ve dâhil ve muhalefet etdirilmemek için reisü'l-küttab-ı esbak ilâm ve ilâmı ve defter emini arz mucebince sâdır olan emr-i âlişana mugayir, yine ol vechle nîzâ, teaddi ve mezbûrun baş kalemi olan Ulu Sakallu kariye başka ve Karunlu kariyesi başka iken selefü'l-beyan Karunlu kariyesi için *nim zeametinin baş kalemi olan Ulu Sakallu kariyesi mahallinde, (...) Karunlu ismiyle şöhet bulmuştur* deyu. Mukaddema icra eylediği nîzâ dahi kat' ve merkûm Mehmed Çavuş'un Karunlu kariyesi için *benim baş kalemim olan Ulu Sakallu kariyesidir* deyu. Zuhur eden müdahale ve muarazasını mukaddema savb-ı maksada sâdır olan emr-i şerif mucebince amel ve hareket, müşteriki Mehmed Çavuş'un Karunlu kariyesi için *Ulu Sakallu kariyesidir ve zeameti arazisidir* deyu. Hilâf-ı defter-i hakanî vuku olan nîzâ ve muarazayı men' ve def' ve nahiye-i Karunlu ber muceb-i defter-i hakanî müşterikleriyle muma ileyhın tarafından vekiline zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumatdan herkese beratları yazularına göre hisselerini ahz ve kabz etdirilmek babında, müceddeden emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve divan-ı hümâyûnumda mahfuz kuyud-ı ahkâma müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere emr-i şerifim verildiği mestûr ve mukayyed olunmağın, mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince amel olunmak babında emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Muharrem 1194.

329) İzmir mollasına hüküm ki; medine-i İzmir sakinlerinden Ali gelüb; bunun bin yüz doksan senesinde sahib-i ferraş olduğu halde, zevcesi müteveffıye oldukda, emval ve eşyası bununla oğlu Mehmed'e intikal eyledikde, mezbûr Mehmed ammisi oğlu ve sair akrabalarıyla yekdil olub, bunun hastalı halinde *koynundan sıftahını, sirkat ve sandığını küşad ve malının olduğu derununda nükud ve emval ve eşyasını ve bir takım münferid nişan ve (...) takımını ve altına ve gümüş ve mücevherat-ı sairesiyle, nısf menzil hissesini müteveffa-yı mezbûrenindir* deyu. Taraf-ı şer'iyyesine hilâf-ı vâkî tahrir ve kabz eyleyüb, bade hastalıktan ifâket

buldukda, verese-i mezbûrenin ahz ve kabz eyledikleri külli emval ve eşyasını talep eyledikde, mezbûr hileye süluk-i berle *ol eşya mütevellîye validem mezbûrenin idi* deyu. Vermekte teallül ve muhalefet olduklarından, emval-i mukarrer olduğun ve bu babda davasına müvafık feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, ber muceb-i feteva-yı şerif şer'le görülüb, mezkûrların ahz ve kabz eyledikleri ol mikdar emval ve eşyası kendüye alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeğın. Mahallinde şer'le görülmek için emr-i âlişan yazılmıştır. Fi evail-i Muharrem 1194.

330) Sultanhisarı kazası naibine hüküm ki; erbab-ı tımardan Ali veled Mustafa nam kimesne sipahi gelüb; Aydın Sancağında Güzelhisar nahiyesinde Debbağlı ve Burunca nam kariye ve gayriden, on sekiz bin dört yüz seksen altı akçe berat-ı şerifimle mutasarrıf bulunduğu tımarı mülhakatından, Sultanhisarı nahiyesine tâbi defter-i icmalde Uzbey nam kariyenin beş bin dört yüz elli akçe yazusundan üç bin dört yüz akçesi ifraz ve ber icmal, icmal-i mezbûrun bin akçesi merkûm Ali veled Mustafa'nın bakisi müşteriki kaydlarında ve Kestel nahiyesine tâbi on dokuz bin beş yüz yirmi altı akçe yazar kariye-i Karaağaç olduğun ber icmal ve icmal-i mezbûrunun iki bin dokuz yüz doksan altı akçesi yine kariye-i Karaağaç el mezbûr ve gayriden, yetmiş bin yüz doksan akçe zeamete mutasarrıf Süleyman ve bakisi müşteriki kaydlarında ve Bozdoğan nahiyesine tâbi yirmi bin dokuz yüz doksan sekiz akçe yazar kariye-i Ede olduğun başka zeamet ber icmal ve icmal-i mezbûrun altı bin akçesi yine kariye-i Ede el mezbûre ve gayriden, kırk sekiz bin yüz kırk yedi akçe zeamete mutasarrıf İbrahim ve bakisi müşteriki kaydlarında olduğun defter-i hakanîde mukayyed olmağla, kariye-i Uzbey el mezbûreyi, ber muceb-i defter-i hakanî müşterikiyle, merkûm Ali veled Mustafa zabt ve vaki olan mahsul ve rüsümün kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etmek murad eyledikde, kariye-i Uzbey ahalisinden mezbûran Süleyman ve İbrahim'in hisse ve alakası olmayub, bir vech ile dâhil ve taarruz olunmak icab etmez iken, mezbûrlar kariye-i mezbûre mahsul ve rüsumatdan *biz dahi hisse alırız* deyu. Hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun fuzuli müdahale ve teaddiden hali olmadıkların bildirüb, kariye üzerinden aldığı ber muceb-i defter-i hakanî müşterikiyle merkûm Ali veled Mustafa'ya zabt ve vaki olan mahsul ve rüsümü kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etdirilüb, zaîm-i mezbûran Süleyman ve Ahmed hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun ol vechle hisse mütabelesiyle müdahale ve teaddileri men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûna ve defter-i icmale müracaat olundukta; vech-i meşruh üzere olduğun mestûr ve mukayyed olunmağla, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için emir yazılmıştır. Fi evahir-i Muharrem 1194.

332) Aydın Muhassılı vezire ve Kestel nam Nazilli kadısına hüküm ki; sen ki mevlana-yı muma ileyh Osmanzade Es-Seyyid Ali zide fazlehusun mektub gönderüb Kestel nam Nazilli kazasında sakın ulemâ ve sülehâ ve eimme ve hutebâ ve salât-ı kiram ve sair reaya ve beraya bil-cümle meclis-i şer'iyeye varub kaza-i mezbûra tâbi Pazar Güllü nam kariye sakınlarından El-Hac Osman ve Sülasıl kariyesi sakınlarından Çakır demekle maruf Hacı Mehmed nam kimesneler öteden berü kendü hallerinde olmayub bin yüz doksan senesinden berü beher tekâlif vukuunda emr ve defterden ziyade kendü nefsleri için tekâlif defterine üçer beşer yüz gurus zam ve cebren tahsil eylediklerinden ma'ada nice Emin Mehmed'in vuku bulub muvakkıt-i şer olan davaların bi vech-i def ve nice tecrim-i matlubunu ehl-i örf ve gadr ve takdir ve bunun emsali zulm ve teaddilerinin nihayeti olmayub yevmen fi yevmen şekavetleri ve fukaranın ahvalleri değer gûn ve parekende perişan kaldıklarına bais olmalarıyla hukuk-ı ali istirdad-ı berle ve mazeretleri üzerinden men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim verilmek ricasına vaki hal bila asuman arz eylediğin ecilden mezbûran icra-yı hukuk edenleriyle mahallinde terafi-i şer'le ve üzerlerine sabit olan hukuk ashabına bedel-i istirdad bundan böyle dahi umurun bilad ve ibâda müdahale eder ise mümkün haklarından gelinmek için Deraliyem'e arz ve ilam olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Muharrem 1194.

335) İzmir mollasına hüküm ki; nezaret-i Şeyhülislamda asude, olan evkafdan müteveffa Köprülü Vezir Mehmed Paşa evkafının ba berat-ı âli kaimakam mütevellisi Mîr Abdülmecid zide mecdehu, mahkeme-i teftişe evkaf-ı mezbûre olan medine-i İzmir'de olan aker gallatını tahsil ve hayret masarufunu rûyet ve idareye ber muted-i kadîm Ali Ağa demekle maruf kimesneye, bin yüz doksan dört senesi Muharrem'i ibtidâsından doksan beş senesi hitabına değin, tarafından tevkil edüb, ber minval-i muharrer zabt için yed'ine memhur temessük etmek itâsıyla bundan akdem kaza-i mezbûra irsâl eylemişdim. Lakin mutasarrıf doksan iki ve doksan üç senelerinde, vekil-i mala Mehmed ibn Abdülnazif zabtına terkle vukuuna binaen, âdâd-ı vakfının tahsili, kalbi olmağla merkûm ve mesarufatı istifa edemediği(?) gelüb, şehirde rûyet olunan muhasebe (...) ve değin vakıf olmamakla, yine muharrer-i mezbûrdan istifa için mezkûr Ali'ye iş bu bin yüz doksan dört senesi hitamından azil ve mezbûr Mehmed'in bin yüz doksan beş senesi Muharrem-i gurrasinde, iki sene tamamına değin vekil nasib ve tayin eylediği ecilden, mahallinde mezbûr Mehmed'in vakf-ı mezbûr akarı ve gallatını tahsil ve hayratını edâda ve rûyetine mezbûr Ali Ağa'nın *temkide doksan beş senesi mukayyedir* deyu. Müdahalesi zuhur eder ise mesmû ve mukayyed olmağın, mezbûr Mehmed'in yed'inde olan temessük manzumu üzere, doksan beş senesi ibtidâsından iki sene tamamına değin bil-ve kale zabt ve tasarrufu için yed'ine emr-i âlişanım verilmek ricasında

görüldüğün, evkaf mütevellisi mevlana Es-Seyyid Halil zide ilmehu ilâm etmeğin. İlamı mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Muharrem 1194.

370) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; müteveffa Lala Sinan Paşa vakfının mütevellisi olan El-Hac Ahmed zide kadrihu gelüb; vakf-ı mezburun vakfına mamul bahasında mukayyed akaratından, Tire kazasında Sarahlar kariyesinde vaki Çöplüce hanı demekle maruf han, bila îcâretce mutasarrıf olan Kız(?) Ali demekle meşhur kimesne öldükte, oğlu ve kızı kalmayub han-ı mezkûra intikal arî ile vakf-ı şerife intikal ve ricat edüb iken, müteveffa-yı mezkûr öldüğünde han aharda olduğundan han-ı mezkûr Tire sükkanından Bayezid oğlu Hacı Mustafa fuzuli ve bila sened tegallüben zabt ve bu diyar-ı ahardan Tire'ye varub han-ı mezkûr, canib-i vakf-ı mezkûrdan zabt ve murad eyledikde, mezbûrun fevt-i maliyesi olub, irtişa sebebi ile hâkim beyin vakf-ı şerife gadr-ı külli sevdasında olduğun bildirüb, mezbûr Hacı Mustafa Güzelhisar'da ihzar ve yed'inde olan vakf-ı mamul-ı baha, muvacene-i şer'le rûyet ve han-ı mezkûr vakf-ı şerife mezbûr için aliverilüb, taraf-ı vakıfdan zabt etdirilmek babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin, tayin olunan mübaşir marifetiyle merkûm Güzelhisar'a ihzar ve şer'le teraffi ve ihkâk-ı hak olunmak babından ferman-ı âlişanım sâdır olmuştur. Fi evasıt-ı Muharrem 1194.

379) İzmir mollasına hüküm ki; Mustafa nam kimesne gelüb; İzmir kasabası toprağında vaki malumü'l-hudud tarlada yed'inde olan sahib-i arz temessükü mucebince, müstakilen mutasarrıf ve beher sene zabt ve ziraat ve oşür ve resmini sahib-i arza edâ edüb zikr olunan yerlerden babasının ve ağasının alakası olmayub, bir dürlü dâhil ve taarruz olunmak icab etmez iken, babası fevt olmak hasebiyle yine kaza-i mezbûr sakinlerinden bunun karındaşları zuhur ve *evvela yerler babamızın idi, fevt olamağla zümre-i meccanen intikal eder. Şer' dahi hissemiz vardır, iştiraken zabt ederüz* deyu. Hilâf-ı kanun ve bilâ sened fuzuli müdahale eylediğin ve bu babda davasına müvafık Şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, feteva-yı şerifesi mucebince amel olunub, karındaşlar-ı mezkûrların hilâf-ı kanun ol vechle zâhir olan teaddileri men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden, kanun üzere amel olunmak için emir yazılmıştır. Fi evahir-i Muharrem 1994.

380) İzmir mollasına hüküm ki; zikr-âtî ve fukara-i bil-meşrut mütevellisi olan Sinanzade El-Hac Ahmed'de kasab Hızır mahallesinde vaki sadr-ı esbak Mehmed Paşa ibn İvaz Paşa vakfına, yevmi sekiz akçe îcâreli üç bin yüz ziraî arsa ile İzmir hassı tarafına yevmi dört akçe

mukataalu dokuz yüz ziraî arsa ki cem'an dört bin ziraî arsa üzerine, bizzat mütevellî ve sahib-i arz kendü malıyla nefsi için kargir ve ahşab mehazin ve de kargir ve hücenâ-yı muhtevası iki kapulu bir kıt'a han bina ve aynıye-i memlûke-i mezkûresini vakıf ve habs edüb, hâsıl olan gallatını vakfiyesine tahrir olan, mesarufatına ve fazlası medine-i mezbûre fukarasına şart ve tayin olunub, mehazin ve dekagin ve han-ı mezkûre bir dürlü dâhil [olunmak] icab etmez iken, İzmir ahalisinden, İzmir'de sakin Yeğenoğlu Ali nam kimesne zuhur ve hîn-i vakfda hazır ve sakin olmuş iken, *han-ı merkûmun rayici benim mülkündür* deyu. Davaya kasdı ve bir takrir rub' hissenin mülkiyetini yed'ine hacet olub, bade birkaç defaa, mürafilinde mezbûr Ali'nin alakası olmadığı zâhir olmuş iken ve müdahale eylemesi için mürasele-i şer'iyye verilmiş iken, yine memnu' olmayub, yed'inde olan feteva-yı şerifeye muhalif ve mezbûr ile mukavemet mümkün olmadığı inhâ ve inayeti istid'a ve mezkûr Yeğenoğlu Ali mübaşir marifetiyle Asitane'ye ihzar ve Haremeyn-i Şerefeyn mütevellisi huzurunda müdahale ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum sūdûrunu, Haremeyn-i Şerefeyn mütevellisi olan mevlana Es-Seyyid Ali (...) ilâm ve ilâmı mucebince İstanbul'a Haremeyn-i Şerefeyn mütevellisi huzuruna terafi-i şer' için mübaşir marifetiyle Derâliyyem'e ihzar olmağa fermanım olmağın. İmdi sen ki İzmir kadısı mevlana-yı muma ileyhsin. Marifetinle ve tayin olunan mübaşir-i muma ileyh marifetiyle, mezbûr Ali'yi İstanbul'da Haremeyn-i Şerefeyn mütevellisi huzuruna müdafaa olunmak için Dersaadetime alelayı halin ihzar ve irsal eyleyüb, hilâfetden (...) hazır ve meccaniyet eylemek babında ferman yazılmıştır. Fi evahir-i Muharrem 1194.

384) İzmir kadısı zidet fazlehuya hüküm ki; müteveffa El-Hac Halil'in evlad-ı evlad-ı evladından olan Hadice nam hatun gelüb; cedd-i mezkûr hayatından medine-i İzmirde vaki mutasarrıf olduğu bir bab mülk menziline, tescil-i şer' ve teslim-i âtî, mival-i berle vakıf eyledikde, hâsılatı müceddeden inşa eylediği bir aded kuyunun teminine sarf ve fazlası evlad-ı evladiyetinin ekberine şart ve tayin eylediği vakfiye-i mamul bahasında mukayyed ve bu vakfın evlad-ı evlad-ı evladından ve vakfının hâlâ meşrutiyet üzere mütevelliyesi olub, şart-ı vakfı icra edüb, bir dürlü dâhil olunmak iktiza etmez iken evlad-ı vakıfdan esna-i esfer olan bazıları, hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir *vakfiye-i mamul baha ale's-seviye şart eylemişdir* deyu. Müdahale eylediklerin bildirüb, vakfiye-i mamul baha ve şart ve vakıf mucebince amel olunan hilâf-ı şer' ve mugayir vakfiye ol vechle dâhil ve teaddi etdirilmemek babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Muharrem 1194.

403) Tire kazası naibine hüküm ki; sen ki mevlana-yı muma ileyhsin şerifü'l-hac Abdülbaki zide ilmehusun [mektub] gönderüb; müteveffi Lala Sinan Paşa vakfının nisf tevliyetine mutasarrıf olan El-Hac Ahmed medine-i mezbûrede meclis-i şer'de Bayındırılıoğlu El-Hac Mustafa muhızırında, medine-i mezbûrede Saraçlar Başında kâin Çöplüce han demekle marufü'l-meşrut mütevellisi olduğum Lala Sinan Paşa vakfı dâhilinde iken, mezbûr El-Hac Mustafa hilâf-ı inhâ müdahale ve zabt ve tasarruf eder sual olunub; *kuyud-ı matlubumdur* deyu. İddia ve gibbe's-sual ve'l-istintak, mezbûr El-Hac Mustafa cevabında; *han-ı mezkûrun nisfi vakıf olmayub benim mülk-ü meşru'-ı müstakilim, rub'-ı medine-i mezbûrede vaki Hasan Çelebi vakfından ve ancak rub'-ı aharı Lala sinan Paşa vakfından olmak üzere, altmış seneden müteceviz zamandır ber minval-i meşruh zabt oluna gelüb, vakf-ı mezbûrun rub' hisselerine mutasarrıf on ikişer gurusu îcâra verilegelüb, ahardan müdahale olunduğu yokdur* deyu. Ber minval-i meşruh nisfinin mülkiyete üç kıt'a mahsus ve mahtum hüccet-i şer'iyye ibraz ve husus-ı mezbûr vech-i muharrer üzere olunduğu şikayetden, bi gazez kimesneler dahi lade'ş-şer haber vermeleriyle han-ı mezbûrun rub'u Hasan Çelebi vakfından ve nıfs-ı merkûm El-Hac Mustafa'nın mülkü ve vakf-ı rub'un aharı Lala Sinan Paşa vakfından olmağla, müddei-i mezbûr El-Hac Ahmed'in bi vech-i müdahale ve muarazası men' ve def' olunmak babında, merkûm El-Hac Mustafa yed'ine bir kıt'a emr-i şerifim itâ olunması tahrir ve istid'a, defterhane-i amiremde mahfuz defter-i evkafa müracaat olundukda; Karahisar-ı Sahib sancağında Ulu Süleymanlu nahiyesine tâbi neferat ile Hemadüyük ve tevvâbi kariyeler Sinan Paşa vakfı olduğu mukayyed ve merhum Lala Sinan Paşa vakfının yevmi on akçe vazife ile nisf mütevellisi, evlad-ı akardan ber vech-i meşrut Hacı Ahmed veled Hacı Mustafa ve ol mikdar vazife ile nisf tevlişi dahi, kezalik Osman bin Hafız Osman ve Tire'de vaki Hasan Çelebi mescidi vakfının dahi, vazife-i maîşe ile tevlişi ba işaret Şeyhülislamı El-Hac Ahmed'in başka başka bir verese ile üzerinde olduğu Anadolu muhasebesinden, Tire'de vaki Çöplüce Han demekle maruf han ve Lala Sinan Paşa vakfı olmak üzere ve yine mescid-i Hasan Çelebi vakıflarının mahal bulunduğu defter-i hakanîden ve vakf-ı mezbûrunun ve han-ı merkûmun vakfiyesi kaydı dahi bulunmadığı, Anadolu ve baş muhasebe ve Haremeyn muhasebesince mukataası ve aklâm-ı saireden işaret ve husus-ı mezbûr umur-ı şer'iyyeden olmağla, mahallinde şer'le rûyet-i vakfiye mamul bahaya bade'l-nazar nîzâ olan, han-ı mezkûr Lala Sinan Paşa vakfının müstakilen vakfiye-i mamul bahasından mukayyed ve beher sene tarafına vakıfdan îcâr olunagelen akaratından olmayub, fil-hakika (...) zikr ve beyan olunduğu vechle, nisfi mülk-ü meşruh ve nisfi aharının dahi rub'u Lala Sinan Paşa vakfı ve rub'u ahâr-ı mezkûr Hasan Çelebi vakfı olduğu, lade'l-meşru muvacehe hesabın sabit ve mütehakkık olduğu suretde, merkûm El-Hac Mustafa'nın yed'inde olan müteaddid hüccet-i

şer'iyeye, mugayir mülk mütevellisi olan nısf hissesi müntakil merkûma delal ve taarruz etdirilmemek babında, mahallinde şer'le havale ile emr-i şerifim sūdûrunu bil-fiil reisü'l-küttabım Halil dame mecdehu ilâm etmeğın. İlâmı mucebince amel olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i safer 1194.

406) Aydın Muhassılı vezire ve İne-i Ayasluğ nam-ı diğer İne kadısına hüküm ki; Dergâh-ı muallam gediklülerinden Numan zide mecdehu gelüb; Sığla Sancağında İne livasında vaki, erbain cedid-i mülkiyet üzere mutasarrıf olduğu çiftliğinde ahârın alakası yoğiken, Sığla Sancağı mütesellimi Ahmed Ağa demekle maruf kimesne, bin yüz doksan senesinden berü bilâ sened cebren ve kahren zabt edüb gadr-i külli etmekle, mütesellim-i merkûmun zimmetinde üç senenin çiftlik-i mezkûr hâsılatından dört bin sekiz yüz gurusluk tarafına gadr hususuna ahz için, muma ileyh Numan zide mecdehu tarafından üç defa adam irsal eylediğın verilüb, olmağla ahvali bu kebir köyde olduğun bildirüb, sen ki vezir-i müşar-i ileyhsin marifetinle mahallinde şer'le görölüb, mütesellim-i merkûmun zimmetinde olan üç senelik hakkı tamamen tahsil ve aliverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûn rica etmeyin. Sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin marifetinle mahallinde şer'le sabit olan hakkı tahsil için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i safer 1194.

418) Seferihisar kazası naibine hüküm ki; Seferihisar kazası mahallatından (-) nam mahallesi sakinleri gelüb; bunların sabıkü'z-zikr ahalileri ehl-i islamdan olub, mahalle-i mezbûrede kadîmden berü kefereye mahsus menzil yoğiken, Desimi nam zımmî mahalle-i mezbûrda bir takrib ehl-i islam işтира etmekle *hüküm-ü mesfûre menzili bir müslime bey' eyledi* deyu cebr-i karar olduğuna Şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerife mucebince amel olunub, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden, feteva-yı şerif mucebince şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Safer 1194.

425) İzmir kadısına hüküm ki; Süleyman nam kimesne ile kız karındaşı Hatice nam hatun gelüb; İzmir sakinlerinden babaları Bardakçı Hacı Abdullah nam kimesne mukaddema fevt oldukda, bunlar ol vakitte sağır olduklarından Hacı Halil nam kimesne taraf-ı şer'den ba hüccet-i şer'iyeye bunlara vasî nasib ve babalarından müntakil ber muceb-i defter-i kassam dokuz bin guruşa vasî-i mezbûr olmuş ve bade vasî-i mezkûr Hacı Halil dahi fevt oldukda İzmir sakinlerinden oğlu İsmail ve kızı Havva ve zevcesi Fatıma mezbûr Hacı Halil'in terekesiyle, meblağ-ı mezkûr dokuz bin gurus ahz ve şimdi bunlar ol mikdar gurus mezbûrun

İsmail ve Havva ve Fatıma'dan taleb eylediklerinden bi vech-i şer'iyeye vermekte teallül ve muhalefet ve mezbûrların mahallinde muayyen kesireleri olduğundan mukavemet mümkün olmayub, inayet ve bu babda istid'a eyledikleri ecilden tayin olunan çavuş marifetiyle merkûm İsmail ile merkûmların vekil-i şer'ileri İstanbul'da terafii-i şer' için Derâliyyem'e ihzar olunmaları babında ferman-ı âlişanım sâdir olmuştur. Fi evail-i safer 1194.

436) İzmir mollasına hüküm ki; İzmir sakinlerinden Süleyman nam kimesne ile kız karındaşı Hatice nam hatun gelüb; bunların babaları Hacı Abdullah demekle maruf kimesne, bin yüz doksan (-) senesinde fevt oldukda emval ve eşyası ırs-ı şer'le bunlara intikal edüb, ahardan bir vech ile dâhil ve taarruz olunmak icab ve iktiza etmez iken, yine İzmir sakinlerinden İmam zevcesi Hörü nam hatun ile oğlu Mehmed nam kimesneye, müteveffa-yı mezbûrdan müntakil ba defter bin beş yüz guruşluk emval ve eşyalarını hilâf-ı şer'-i şerif fuzuli zabt ve gadr etmeleriyle taleb eylediklerin, bi vech-i şer vermekte teallül ve muhalefet ve gadr-ı külli sevdasında oldukların bildirüb, çavuşan mübaşeretiyle mahallinde şer'le görölüb, babaları merkûmdan müntakil mezbûre ve oğlunun hilâf-ı şer'-i şerif fuzuli zabt eyledikleri ba defter ol mikdar guruşluk emval ve eşyalarını tamamen tahsil ve bi küsûr kendülere alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden, çavuşan mübaşeretiyle mahallinde şer'le görölmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Safer 1194.

458) Aydın Muhassılı vezire ve Tire ve Sart ve Sultanhisarı kazalarının kuzat ve nevvablarına hüküm ki; Hacegan-ı divan-ı hümâyûnumdan Ali Arif zide mecdehu gelüb; Sivas ve Bozok ve Hüdavendigâr ve Kastamonu ve Aydın Sancaklarında Sivas ve gayri nahiyelerde Budağ nam kariye ve gayriden, yetmiş beş bin üç yüz elli beş akçe berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu zeameti mülhakatından, Aydın Sancağında Tire nahiyesine tâbi Sülebeylü ve Kurluca ve Sart nahiyesine tâbi Akçacık ve Yine Tire nahiyesine tâbi Hacıoğlu ve Akçeşehir ve Sultanhisarı nahiyesine tâbi Kalıkoca ve Yayıcıli kariyelerinin her birinde başka başka, Aydın ve Menteşe sancaklarında Güzelhisar ve gayri nahiyelerde Kadı ve Eski Eymür nam kariye ve gayriden, yirmi beş bin sekiz yüz altmış beş akçe zeamete mutasarrıf Salih veled Mehmed ve Osman ve Bozdoğan nahiyesinde Ata nam kariye ve gayriden, kırk sekiz bin sekiz yüz kırk yedi akçe zeamete mutasarrıf İbrahim ve Aydın ve Bolu sancaklarında Birgi ve gayri nahiyelerde (...) nam kariye ve gayriden, yetmiş üç bin yedi yüz seksen beş akçe zeamete mutasarrıf Mehmed Vecid ve Alaşehir nahiyesinde ihtisab-ı Alaşehir ve gayriden, on bin akçe tımara mutasarrıf İbrahim veled Hasan ve yine Sart nahiyesinde Turasanlar nam kariye ve gayriden, yirmi altı bin yirmi bin akçe zeamete mutasarrıf Seyyid Abdülkerim veled Alemdar Seyyid Süleyman

ve yine Tire nahiyesinde mukataa-i kesb-i bazar-ı kestane ve gayriden, on dokuz bin akçe tımara mutasarrıf Mustafa veled Ali ve Beyşehir ve Hamid ve Saruhan ve Aydın Sancaklarında (...) ve gayri nahiyelerde Taşağıl nam kariye ve gayriden, seksen dört bin yedi yüz seksen iki akçe zeamete mutasarrıf divan-ı hümâyûn katiblerinden Hüseyin Yahya veled Ali Çavuş ve yine Tire nahiyesinde Uladı nam kariye ve gayriden, yirmi dokuz bin beş yüz yirmi üç akçe zeamete ber vech-i iştirak mutasarrıf Mehmed Emin ve Mustafa veled Emin Hüseyin Çavuş ve yine kariye-i Uladı el-mezbûre ve gayriden, on dört bin yedi yüz altmış bir akçe tımara mutasarrıf Es-Seyyid Mehmed Mustafa ve yine Tire nahiyesinde Kovalu nam kariye ve gayriden yedi bin akçe tımara mutasarrıf İsmail veled Çelebi ve yine Güzelhisar nahiyesinde Beylü nam kariye ve gayriden beş bin akçe tımara ber vech-i tekayyüd mutasarrıf Ahmed ve yine Alaşehir nahiyesinde Dilverir nam kariye ve gayriden, on sekiz bin iki yüz elli iki akçe tımara mutasarrıf Mehmed Harami veled Ahmed Arif ve Aydın ve Hüdavendigâr sancaklarında ve Tire ve gayri nahiyelerde (-) nam kariye ve gayriden, on iki bin dokuz yüz ber vech-i tekmil yirmi bin akçe zeamete mutasarrıf, divan-ı hümâyûnum katiblerinden Mehmed Esad veled Katib Ahmed veled Katib Mahmud veled Mütferrika Ahmed veled Mutasarrıf Ali veled Kubbeli Vezir Mustafa Paşa ve yine Aydın ve Hüdavendigâr sancaklarında Tire ve gayri nahiyelerde kariye-i Halife ve ihtisab el-mezbûr ve gayriden, on ikişer bin dokuzar yüzer akçe tımarlara mutasarrıf Ahmed Hamid veled Kâtib Ahmed veled Kâtib Mehmed veled Mütferrika Ahmed veled Mutasarrıf Ali veled Kubbeli Vezir Mustafa Paşa ve Mehmed Faik ve Ruha ve Aydın Sancaklarında Yalak ve gayri nahiyelere tâbi Kamerya nam kariye ve gayriden, otuz iki bin yüz yetmiş bir akçe zeamete mutasarrıf Dergâh-ı muallam çavuşlarından Mustafa veled Mustafa mirahor-ı sâdıran-ı âli ve kariye-i Dilverdi el-mezbûre ve gayriden, on beş bin sekiz yüz on akçe tımara mutasarrıf Es-Seyyid Süleyman Nedim ve Kestel nahiyesine tâbi Göksele nam kariye ve gayriden, on sekiz bin iki yüz elli akçe tımara mutasarrıf Süleyman veled Mustafa Çavuş ve kariye-i (...) el-mezbûr ve gayriden, on altı bin yüz altı akçe tımara mutasarrıf Mustafa veled Mehmed ve yine kariye-i (-) el-mezbûre ve gayriden, on altı bin yüz altı akçe tımara mutasarrıf Mehmed veled Mehmed ve yine kariye-i (...) el-mezbûre ve gayriden, on altı bin yüz yedi akçe tımara mutasarrıf Hüseyin veled Mehmed ve Aydın ve Saruhan sancaklarında, Tire ve gayri nahiyelerde kariye-i Sülebeylü el-mezbûr ve gayriden, otuz bin yüz otuz bir akçe zeamete mutasarrıf Mehmed Enes ve mukataa-i kesb-i bazar-ı kestane el-mezbûre ve gayriden, altmış sekiz bin beş yüz elli bir akçe zeamete mutasarrıf Ahmed ve yine Sultanhisarı nahiyesinde Hasırcılı nam kariye ve gayriden on bin akçe tımara mutasarrıf Ali ve kariye-i Akçameşhat el-mezbûre ve gayriden, dört bin üç yüz elli dört akçe tımara mutasarrıf El-Hac İbrahim ve yine Güzelhisar

nahiyesinde Debbağlu nam kariye ve gayriden, on sekiz bin dört yüz seksen altı akçe tımara mutasarrıf Ali veled Mustafa ve yine Debbağlu el-mezbûre ve gayriden on bir bin dokuz yüz yedi akçe tımara mutasarrıf Ahmed ve yine Alaşehir nahiyesinde nefsi-i Alagöl ve gayriden, kırk sekiz bin iki yüz yirmi üç akçe zeamete mutasarrıf dergâh-ı muallam müteferrikalarından Mustafa veled Mehmed telhisi sadr-ı âli ve kariye-i Akçacık el-mezbûre ve gayriden, dört bin dokuz yüz doksan dokuz akçe tımara mutasarrıf İsmail ve Hüdavendigâr ve Aydın Sancaklarında, Kepsud ve gayri nahiyelerde Gündeklü nam kariye ve gayriden seksen bin dört yüz elli dokuz akçe zeamete dergâh-ı muallam çavuşlarından Ali Çavuş Haseki Ağası sabık ve yine Aydın ve Hüdavendigâr sancaklarında, Tire ve gayri nahiyelerde kariye-i Halife el-mezbûre ve gayriden, iki bin dokuz yüz bir ber vech-i tekmiil yirmi bin akçe zeamete mutasarrıf divan-ı hümâyûn kâtibleri şakirdâtından Mehmed Emin Namık ve Aydın ve Hüdavendigâr sancaklarında, Birgi ve gayri nahiyelerde nefsi-i Bolyanbolu ve gayriden seksen yedi bin dört yüz altmış yedi akçe zeamete mutasarrıf dergâh-ı muallam müteferrikalarından Hamamcızade El-Hac Mehmed silahşör-ü hassa ve yine Aydın ve Haleb sancaklarında, Tire ve gayri nahiyelerde kariye-i Halife vacibü'l-mezbûre ve gayriden, on altı bin sekiz yüz elli bir ber vech-i tekmiil yirmi bin akçe zeamete mutasarrıf dergâh-ı muallam müteferrikalarından Ali Çukadar enderun-u sadr-ı âli ve Kestel nahiyesinde Güdük nam kariye ve gayriden, on sekiz bin iki yüz altı akçe tımara mutasarrıf Ahmed bi'z-zaban Fırtına nam zaîm ve sipahiler ve taraflarından subaşı ve mültezimleri herbiri kayd ve beratlarına dahil karyelerin vaki olan mahsul ve rüsumundan, beratları yazularına göre hisselerine isabet edeni kanun ve defter mucebince ahz ve kabzına kanaat etmeyüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve beratları yazularına mugayir ziyade tecavüz ile muma ileyhlerin beratı yazusuna göre hissesine isabet eden mahsul ve rüsumata fuzuli müdahale ve tarafından subaşısının ahz ve kabzına mümanaat ve gadr sevdasında oldukların bildirüb, kurra-i sabıkü'l-beyan ber muceb-i defter-i hakanî müşterikleriyle, muma ileyhlerin taraflarından subaşısına zabt ve vaki olan mahsulat ve rüsumatından ber muceb-i taksim herkese yed'lerinde olan beratları yazularına göre hisselerine isabet eden kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etdirilüb, müşterikleri hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir taksimi ziyadeye tecavüz ile ber muceb-i taksim muma ileyhlerin berat yazusuna göre hissesine isabet eden mahsulat ve rüsumata bir dürlü dahil ve taarruz etdirilmeyüb, men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için, bil-makule defter emini Hüseyin dame mecdehu arz etmeyin. Arzı mucebince amel olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı safer 1194.

459) Tire kazası naibine hüküm ki; Tire sakinlerinden İbrahim ve Ali nam karındaşlar gelüb; Tire kazasına tâbi Mandıralık Çiftliği demekle maruf çiftliğin malumü'l-hudud arazisinden sülûsan hissesine, bunların babaları Alaybeyizade Mehmed demekle arif kimesne ve sülûs hissesine dahi Urfalızade İbrahim demekle meşhur kimesne ile iştiraken mutasarrıflar olub, beher sene zabt ve ziraat ve öşür ve resmin sahib-i arza eda eder iken, babaları merkûm Mehmed yüz doksan üç senesinde fevt oldukda sabıkü'z-zikr hissesi bi hesabü'l-kanun meccanen bunlar intikal edüb, dâhil [olunmak] icab etmez iken, müşterik-i mezbûr İbrahim ol yerlerin kendü hissesine zabtına kanaat etmeyüb, bunların babalarından müntakil sülûsan hisse yerlerine dahi hilâf-ı kanun ve fuzuli müdahale ve zabtlarına mümanaat etdiğin bildirüb, babaları müteveffa-yı mezbûrdan müntakil yerleri kendülere zabt ve ziraat etdirilüb, müşterik-i mezbûr hilâf-ı kanun dâhil ve taarruz etdirilmemek babında hüküm-ü hümâyûn rica etmeleriyle, kanun üzere amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Safer 1194.

478) Aydın Muhassılı vezire ve Ayasluğ ve Birgi kadılarıyla, Aydın Sancağında vaki Çirkince nahiyesinin kuzat ve nevvabuna hüküm ki; babü's-saadetü'ş-şerifem ağası nezaretinde olan evkafdan, Aydın Sancağında Ayasluğ ve Birgi kazalarında, müteveffa Aydın oğlu İsa Bey'in camii-i şerifi vakfının ba hatt-ı hümâyûn şevket makrun berat-ı şerifimle mütevellisi olan Hafız Mehmed zide kadrihu gelüb; vakf-ı mezbûr kariyelerinden Ayasluğ nahiyesine tâbi Kuyumcu nahiyesini İsa Bey bin Aydın validesi Azize Hatun'un imaretine vakf eylediği, defter-i hakanîde mukayyed iki aded çiftlikden ma'ada saire arazisiyle, yine *nahiye-i mezbûra tâbi kariye-i Yayla ve cemaat ve nefsi-i der kariye-i mezkûre Çirkince nahiyesine tâbi kariye-i İne ve kariye-i Kızılca ve kariye-i Ovacık ve kariye-i Turgud ve zaviyesi vakfından Ayasluğ nahiyesine tâbi mezra-yı Serinceöz der kurb-ı kariye-i Basan ve Birgi nahiyesine tâbi kariye-i Kilüs* deyu. Defter-i hakanîde mukayyed olmağla mezkûr Kuyumcu kariyesinden hîn-i tahrirde, imaret-i mezkûre vakfına tayin ve tahsis kılınub, kadîmden öşür ve rüsumu imaret-i mezkûr vakfi tarafından alınagelen, iki çiftlik yerleri ma'ada kadîm-i öşür ve rüsumu zaviye-i mezkûr vakfi tarafından alınagelen, arazi-i sairesiyle marü'z-zikr kurra ve mezraa ve cemaati ber muceb-i defter-i hakanî, canib-i vakıfdan zabt ve vaki olan kanun ve rüsumun kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etmek murad eylediğin, dâhil olunmak icab etmez iken, ecanib ve ashab-ı ağrazdan bazı kimezneler fuzuli müdahaleden hali oldukların inhâ ve men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz defter-i evkafa müracaat olundukda; Ayasluğ nahiyesine tâbi neferat ile kariye-i Kuyumcu vakfi, merhum Aydın oğlu İsa Bey an camii-i Aver, der nefsi-i Ayasluğ ve Birgi ve Kilüs ve hâsıl-ı tahtında resm-i çift ve bennak ve hinta ve şa'ır yekûn ma gayrihu yedi bin dört yüz kırk sekiz akçe ve

yine nahiye-i mezbûra tâbi evkaf-ı imaret-i Azize Hatun *İsa Bey bin Aydın Bey der nefsi-i Ayasluğ* deyu. Yazdığı mahalde ve iki çiftlik yer, der kurb-ı kariye-i Kuyumcu'ya tâbi Ayasluğ hâsılı iki yüz akçe yekûn ma gayrihu, beş bin sekiz yüz akçe ve yine nahiye-i mezbûra tâbi neferat ile kariye-i Yayla, der nahiye-i Çirkince tâbi Ayasluğ vakf-ı Aydın oğlu İsa Bey an cevamii-i ol nefsi-i Ayasluğ ve Birgi ve Kilüs ve kariye-i Aver der Birgi ve yine neferat ile cemaat nefsi-i der kariye-i mezbûra vakf-ı mezbûr ve yine nefarat ile kariye-i İne der kariye-i Çirkince vakf-ı mezbûr ve kariye-i mezbûre (-) ve kariye-i Turgud vakf-ı mezbûr ve hâsılları tahtında bennak ve öşür ve hınta ve şa'ır yekûn ma gayrihu, on bin akçe ve yine nahiye-i mezbûra tâbi vakf-ı İsa Bey bin Mehmed Bey bin Aydın, an zaviye-i musavvere ve taleb-i zaman(?) sultan ve tahtında bayram ordusu demekle marufdur. Menazi-i on beş zeametiyle Ayasluğ kazasında ve mezraa-i saire ve der kurb-ı kariye-i Basan manevad-ı saire ve yine Birgi kazasına tâbi neferat ile kariye-i Kilüs vakf-ı merhum Aydın Oğlu İsa Bey an cevamir-i o ki der nefsi-i Ayasluğ ve Birgi ve Kilüs(?) ve yine o der nefsi-i Birgi ve hâsıl-ı tahtında bennak ve hınta ve şa'ır yekûn ma gayrihu, yetmiş iki bin dört yüz otuz yedi akçe ve Ayasluğ ve çiftliklerinde vaki Çirkince vakıf mahsulatına dahi on bin akçe alub, Kuyumcu nam kariye dahi vakf olub, yedi bin dört yüz kırk sekiz akçe hâsılıyla mevziinde *zıkr olunan sar-ı an vakıf Aydın oğlu İsa Bey kariye-i Kilüs ve Çirkince ve Kuyumcu ve tahtında cihet olunan öşür ve mahsul ma cihet-i saire* deyu. Defter-i evkafda muharrer kalemiyle başka başka tahrir-i defter olunduğun defter emin-i sabık arz etmekde, arzı mucebince amel olunmak babında, bin yüz doksan üç senesi evahir-i Safer'de safir olan emr-i âli bir takrir(?) olunduğun bildirüb, mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince muharrer zıkr-i hüküm-ü hümâyûnum rica ve divan-ı hümâyûnumda mahfuz kuyud-u ahkâma müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere tarih-i muvakkitle, emr-i şerifim verildiği mestûr ve mukayyed olunmağın, mükran-ı sâdır olan emr-i şerifim mucebince amel olunmağla emrim yazılmıştır. Fi evahir-i Safer 1194.

509) Aydın Muhassılı vezirim El-Hac Abdülrezzak Paşa'ya ve Aydın Sancağında vaki kuzat ve nevvab zide fazlehuya hüküm ki; hacegan-ı divan-ı mualla erkanından hâlâ tezkire-i evvel Miratullah zide mecdehunun berat-ı âlişan mutasarrıf olduğu, zeameti mülhakatından Aydın Sancağında vaki Eymür ve tevâbi kariyeleri, doksan iki senesine mahsuben zabt ve tâşir için tarafından gönderdiği âdemisi Ali'nin gayr-i ez ta'şir, kurra-i merkûm ahalilerinden bazı kimesne zimmetlerinde ber muceb-i defter-i müfredat, yine sene-i merkûme mahsulatından bin dört yüz seksen guruşluk öşür ve mahsul el-yevm baki kalub, bu ana dek âdem-i tahsil ile ziraat-i mahsulünün kesrine bâdî oldukların, mîr-i muma ileyh ba arz-ı hal inhâ ve ber muceb-

i defter, kurra-i merkûm ahali ve reayası zimmetlerinde bakaya kalan, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin. Marifetinle ve marifet-i şer'le tamamen tahsil ve tarafından kabzına memura edâ ve teslim etdirilmek babında hükm-ü hümâyûnum rica etmeğın. Sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, marifetinle şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1194.

548) Aydın valisine ve Karaburun kadısına hüküm ki; Züemadan El-Hac Mehmed Şemseddin ve Mehmed Emin ve Ebubekir zide kadrihu gelüb; Sığla Sancağında, Akçaşehir nahiyesinde, Manyas nam kariye ve gayriden ber vech-i iştirak, berat-ı şerifimle mutasarrıf oldukları zeametleri kurrası öteden berü ikişer bin guruş iltizam oluna gelmiş iken, hâlâ Sığla Mütesellimi Karaburun kazasında sakın İlyaszade demekle arif kimesne yüz doksan iki ve doksan üç senelerinde zeamet-i mezbûr kurrasını tegallüben bila temessük zabt ve mahsulat ve rüsumatın ahz ve kabz ve senîn-i mezbûrın bedel-i iltizamını taraflarına iltizam eder iken, gayri iki seneden berü dahi zeamet-i kurrasını tegallübden nâşî, ahara iltizam adil-i imkan ve murad-ı ta'şirleri için, zeamet-i mezbûr hâsılatına melût olub vech ile mağdur oldukları bundan akdem inhâ ve Aydın mütesellimi marifetiyle, mütesellim-i merkûm İlyaszade'nin zabt eylediği hâsıl-ı zeameti istirdâd ve taraflarından zabtına memura bedel-i noksan edâ ve teslim etdirilüb, teallül ve muhalefet etdirilmesini istid'a eylediklerinde, zeamet-i mezbûr mütesellim-i merkûm tarafından zabt olunduğu marifet-i şer'le bade't-tahkik hâsılat ve aidat, senîn-i sabık-ı ileyhin tarafından tayin olunan adamlarına ed ve noksan teklifi ahar bahasına teaddiden bidâd olunmak babında, sene-i mazîye evail-i Zilkade'sinde sâdır olan emr-i şerifim mucebince, ancak doksan iki senesinin mahsulat ve rüsumatı tahsil ve taraflarına teslim olunub doksan üç senesi mahsulat ve rüsumatı envaî alet ile edâda inad ve muhalefet ve imtina üzere oldukların bildirüb, [sen ki Aydın Muhassılı] vezir-i müşar-ı ileyhsin. Mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince sana hitaben emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve divan-ı hümâyûnumda mahfuz kuyud-ı ahkam kuyudatına müracaat olundukda; ber vech-i meşruh, tarih-i merkûmda emr-i şerifim verildiği mestûr ve mukayyed olunmağın. Sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince amel olunmak babında. Fi evail-i Rebiülevvel 1194.

581) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; hâlâ Aydın Alaybeyisi sūdde-i saadetime gelüb; Aydın Sancağında Güzelhisar kazasına tâbi Debbağlu nam kariye ve gayriden, berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu tımar-ı kariyelerinden doksan bir ve doksan iki senelerinde dört kile ve der anbar öşür-ü mahsulatdan senevi iki yüz ellışer guruşdan beş yüz guruşluk öşür ve mahsulünü, Güzelhisar sakınlarından alaybey-i sabık Süleyman ve karındaşı

İbrahim nam kimesneler, hilâf-ı şer'-i şerif ve bi gayr-i hak fuzuli ahz ve kabz ve gadr eylediklerin bildirüb, şer'le görülüb, mezbûratın fuzuli ahz eyledikleri ol mikdar guruşluk öşür ve mahsulü tamamen tahsil ve alıverilüb, bi vech-i şer' teallül ve muhalefet ettirilmemek babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahallinde şer'le görülmek [içün] emrim olmuştur. Fi evasıt-ı Rebiülevvel 1194.

582) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; hâlâ Aydın Alaybeyisi Ali zide kadrihu gelüb; Güzelhisar sakinlerinden, sabıkan liva-i mezbûr Alaybeyi olan Süleyman ve karındaşı İbrahim nam kimesneler zimmetlerinde, yüz seksen (-) senesinden berü dört yüz guruş alacağı olmağla, taleb eyledikte *meblağ-ı mezbûr sancak masarufu olub bizim zimmetimiz değildir* deyu. Vermekte teallül eylediklerin bildirüb, şer'le görülüb icra-yı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek babında emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülevvel 1194.

601) Aydın valisi ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; Memiş nam kimesne ile (-) nam hatun südde-i saadetime gelüb; mezbûr Memiş'in yeğeni mezbûrenin oğlu Süleyman nam kimesne, Çakıllu voyvodasının hizmetinde iken, Güzelhisar kazasına tâbi Davud kariyesi ahalileri zimmetlerinde olan voyvoda-i mezbûrun alacağı için, mezbûr Süleyman'ı bin yüz doksan senesinde kariye-i mezbûreye gönderdikde, kariye-i mezbûre ahalileri bilâ noksan kimi Yatağan bıçağı ile kimi tüfenk ile darb ve helak ve gadr-i külli eylediklerin bildirüb, şer'le görülüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eyledikleri ecilden, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Rebiülevvel 1194.

618) Bergama naibine ve Bergama hassı voyvodasına hüküm ki; Şatırzade El-Hac İsmail zide kadrihu gelüb; bunun kaza-i mezbûra tâbi Kadıncıköy kariyesi sakinlerinden, Alaybeyizade Seyyid Ahmed nam kimesne zimmetinde, bin yüz doksan üç senesi Receb-i şerifin yirmi beşinci gününde, bin dört yüz guruş alacağı olub, meblağ-ı mezbûrun bin yüz elli guruşunu teslim ve temessükü zuhurunda olub, iki yüz elli guruş zimmetinde baki kalub, bit-defaat taleb eyledikte dürlü illet ve bahane ile hilâf-ı şer'-i şerif teallül ve muhalefet ve ibtal-i hak sevdasında olduğun bildirüb, zabitan marifetiyle şer'le görülüb, gayr-i ez teslimat-ı mezkûrun zimmetinde bakî kalan iki yüz elli guruşluk hakkı tahsil ve bi küsûr alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında, hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek [içün yazılmıştır]. Fi evasıt-ı Rebiülevvel 1194.

620) Aydın Sancağında vaki kuzat ve nevvaba hüküm ki; liva-i mezbûrun züemâ ve erbab-ı tımarı gelüb; bunların içlerinden birinin, dava-yı şer'iyeye vukuunda şer'-i şerife ihzar-ı vecibeleri lazım gelmeğın, kanun-ı kadîm üzere zabtları üzere, liva-i mezbûrda alaybeyleri marifetiyle rûyet olmayub, aharın müdahalesi icab etmez iken, ehl-i örf taifesi taraflarından hilâf-ı kanun kadîmi ahz ve habs ve tahrik hali oldukların bildirüb, men' ve def' ve kanun-ı kadîm üzere zabitan marifetiyle rûyet olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülevvel 1194.

628) Tire kazası naibine ve Tire hassı voyvodasına hüküm ki; Tire kazası sakinlerinden Alemdar Mehmed demekle maruf kimesne gelüb; bu ücret ile fûruht eder makulesinden olub, yine kaza-i mezbûr sakinlerinden Hafize Hatun vakfı mütevelliyesi Fatıma Hatuna, yüz seksen (-) senesinden berü hizmet edüb, ücretlerini talep eyledikde hilâf-ı şer'-i şerif vermekde teallül ve muhalefet ve gadr-i külli eylediği ve bu babda davasına müvafık Şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, ber muceb-i feteva-yı şerif şer'le görölmek, ücret-i (...) hizmet eylediği üzere şer'an icab eden ücretler her ne ise kendüye alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerif rica etmeğın. Mahallinde şer'le görölmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Rebiülevvel 1194.

633) İzmir kadısına hüküm ki; İzmir kazası sakinlerinden Memiş nam kimesne gelüb; bunun kaza-i mezbûrede vaki mutasarrıf olduğu bir bab vakıf dükkânın, bazı mahalleri tamir ve termim ve bazı mahalleri münhedim olmağla, marifet-i şer'le tamir ve müceddeden bina murad eyledikde, kimesneye zarar-ı şer'iyyesi olmayub, şer'an dâhil olunmak icab etmez iken, kaza-i mezbûr sakinlerinden ashab-ı ağrazdan bazı kimesneler, hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir kadîm bilâ sened müdahale ve muhalefet ve teaddi eylediklerin bildirüb, mahallinde şer'le görölmek, dükkân-ı ebniyesini tamir ve termimine hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir kadîm ve bilâ divan-ı hümâyûnumda zâhir olan müdahale ve teaddileri men' ve def' olunmak babında, hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1194.

653) Aydın Muhassılı vezire ve Kestel nam-ı diğeri Nazilli kadısına hüküm ki; müteveffa Pirî Paşa'nın Salveri'de vaki imaret-i vakfının evladiyet ve meşruyyiyet üzere mütevellisi olan Seyyid Saadettin zide şerifehu gelüb; Kestel nahiyesine tâbi Hamam der bazar İne ve dekakîn der civar-ı Hamam bab yirmi üç ve dekakîn der bazar Korağaç kariyeleri Ortakçı ve bâc ve ihtisab, vakf-ı mezbûra hâsıl olmağla, mevâd-ı selefü'l-beyanın vakf-ı mezbûr canibiyle aid

olan varidatını kadîmisi üzere, vakıf için ahara vermeği murad eyledikde, kaza-i mezbûre sükkanından Veysi oğlu Seyyid Mehmed ve saireleri, erkân-ı mezkûreleri tegallüben zabt ve varidatlarını ahz ve kabz ve zimmetlerinde münhedim olub, vakf-ı şerife gadr eylediklerin bildirüb, mevad-ı selefü'l-beyanın aidatı kadîmisi üzere, canib-i vakf-ı mezbûrdan vekiline ahz ve kabz etdirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kadîm muhalefet etdirilmemek babında hüküm-ü hümayûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz defter-i evkafa mürcaat olundukda; Kestel nahiyesine tâbi evkaf-ı Pirî Paşa Ortakçu mahalde Hamam der bazar İne'ye tâbi Kestel el-mahsul yedi bin akçe dekakîn der yazar Kôrağaç, kariye-i Ortakçı el-mahsul an îcârat-ı sene beş bin akçe cem'an on üç bin dört yüz akçe zikr olunan dekakîn vaki olduğu bazargah, bazar ki küçük demekle marufdur. Berâ-yı dükkânları ve bâcı ve ihtisabı bil-cümle mahsulat-ı şer'iyye ve rüsum-u örfiyesiyle, min cem'ü'l-vücuha serbest tarikiyle Pirî Paşa'ya tevlik olunub, mecmu'l-kalem ve merkûmü'l-mukaddem, *muma ileyhın mülk-ü mahsulü olduğu selatîn-i âzâm mülk ammesiyle muhakkık ve mukarrer oldukdan sonra zikr olunan cihet-i hamam ve civarında olan dükkânları nefis-i Selveri'de vaki olan imaret ve hayratına vakıf eylemiştir* deyu. Defter-i evkafda muharrer kalemiyle tahrir-i defter olunub, bu takrirce ber mucib-i defter-i hakanî mevad-ı mezkûrlar, ber vech-i muharrer vakf-ı mezbûr tarafından mülk aklamı eylediklerin bil-fiil defter emini olan Hasan zide mecdehu arz etmeğın. Arzı mucibinde amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Rebiülevvel 1194.

670) İzmir kadısına hüküm ki; İzmir kazası sakinlerinden Hacı Mustafa nam kimesne gelüb; kaza-i mezbûre toprağında vaki mutasarrıf olduğu malumü'l-hudud mülk menzili ittisalına mutasarrıf olan Kurt Ahmed Efendi demekle arif kimesnenin ihdas eylediği pencereleri, bunun mukarnesden olan mevazin nezareti olmağla, bu dahi men' ve def' için davet-i şer' eyledikde, âdem-i itaatinden nâşî şer'-i şerif eyleyüb, ol vechle mağdur olduğun ve bu babda davasına müvafık Şeyhülislamdan feteva-yı şerife ve canib-i şer'den hüccet-i şer'iyye verildiğın bildirüb, şer'le görölüb, mezkûrun zarar-ı şer'iyyesi marifet-i şer'le men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümayûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölme için yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1194.

686) İzmir mollasına hüküm ki; Aişe nam hatun gelüb; bunun medine-i İzmir'de mutasarrıf olduğu menzilinın kirasını müstecirden almak için, bin yüz doksan (-) senesinde on yedi yaşında oğlu Mustafa nam kimesne medine-i İzmir'de irsal eyledikde, oğlu mezbûr medine-i İzmir'e vardıkda İzmir sakinlerinden Pazvantbaşı Mehmed ve Kethüda Mustafa ile yekdil ve yekcihet olub, oğlu mezbûr Mustafa'yı bi gayr-i hak alet-i câriha ile katl eylediklerinde, sen

ki İzmir kadısı muma ileyhsin. Mezbûr Pazvantbaşı ahz ve kal'ade habs etmiş iken, kerimesi gelüb; hatt verüb, ihkâk-ı hak olunmadığın bildirüb, mahallinde şer'le görölüb ber mukteza-yı şer'-i enver icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölüb ihkâk-ı hak olunmak için yazılmıştır. (-)

703) Ayasluğ nam-ı diğer İne kadısına hüküm ki; İne kazası sakinlerinden Seyyid El-Hac Hasan nam kimesne gelüb; bu sahih olmayub, sâdât-ı kirâmdan olub, üzerine edası lazım gelen âvâriz ve hazeriye ve sair evamir-i şerife ile kasaba-yı mezbûreye varid olan tekalifden hali tahammülüne göre, hissesine isabet edeni kasaba ile ma'en cemiyet-i mezkûra edâ edüb, kusuru yoğiken ahalsi tahammülünden ziyade taleb ve ehl-i örf taifesi taraflarından dahi bilâ emr-i şerif, tekalif-i şerif mukabelesiyle teaddi ve rencide eylediklerin ve bu babda davasına müvafık Şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, feteva-yı şerife hali tahammülüne göre hissesine edâ eyledikten sonra ziyade talebi ve ehl-i örf taifesi taraflarından dahi ma'en bila emr-i şerif tekalif-i şerife mütalebesiyle teaddi etdirilmemek babında, emr-i şerifim rica eylediği ecilden kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülahir 1194.

706) Derya kapudanı Vezir Gazi Hasan Paşa'ya ve İzmir mollasına hüküm ki; medine-i İzmir sakinlerinden Fatıma nam hatun gelüb; medine-i İzmir sükkanından El-Hac Hüseyin nam kimesneye bin yüz doksan senesinde, beher kuyyesi dörder paraya almak üzere yüz kantar zift ve bin iki yüz kantar reçine ve bin altmış kantar katran bey' ve teslim etmekle bâde mezbûrdan kıymetleri üzere, akçesini defaatiyle taleb eyledikde, mezbûr bi vech-i şer' edâda muhalefet ve ber vech ile mukavemete ihzarı olmadığını bildirüb, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin. Mahallinde şer'le görölüb mezbûrun zimmetinde olan hakkı her ne ise tamamen tahsil ve ihsan-ı sâdır olunması babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülahir 1194.

709) İzmir mollasına hüküm ki; kaza-i mezbûra tâbi Sancakburnu kal'ası neferatı gelüb; bunların içlerinden birinin ahz ve habsi ve dava-yı şer'iyeleri vaki oldukda zabitleri olan kal'a-i mezbûre dizdarı marifetiyle görüle gelmiş iken, ehl-i örf taifesi tarafından hilâf-ı kanun ve mugayir kadîm ahz ve habs tekâlifi ile teaddi kılınmalarıyla, hilâf-ı kanun ve mugayir kadîm teaddileri men' olunmak için mukaddema istid'a eylediklerinde, kanun üzere amel olunmak babında Hüdvendigar-ı sabık karındaşı merhum Sultan Mustafa Han aliyü'l-rahman ve'l-güfran zamanında, Şubat'ında, emr-i şerif verildiğin bildirüb, teaddisi rica etmeleriyle

hilâf-ı emri yoğise, vech-i meşruh üzere amel olunmak için emir yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülahir 1194.

739) İzmir mollasına hüküm ki; İzmir sakinlerinden züemâdan Mir İsmail veled Şakir ve Veliyüddin zide kadrihu gelüb; bunun ba berat-ı âlişan mutasarrıf olduğu zeameti mülhakatından, Gömenos nahiyesinde malumü'l-hudud tarla ve çiftlik ve araziye mutasarrıf olan sabık mirahor-ı evvel Abdüllatif Bey fevt olub, oğlu kalmayub, mutasarrıf olduğu tarla ve arazi ve sairesi tapuya müstehak oldukda, kızı Raşide Hanım hîn-i tapuya bi karz Müslümanlar, takdir eyledikleri resm-i tapu ile teklif oldukda almayub, ferağ olmakdan nâşî resm-i tapu ile ahara verilüb, bir dürlü müdahale iktiza etmez iken mezbûre Raşide Hanım, zuhur ve *müteveffa pederim yetmiş üç tarihinde çiftlik ve emlakını bana hibe ve araziyi dahi sahib-i arz olan Hasan Efendi demekle arif kimesneden elden almış idim* deyu. Hilâf-ı inha iştirak-i berle, tevarihe muhtelifeden üç kıt'a ısdar etdiği emr-i âli tayin olunan mübaşir marifetiyle, İzmir mahkemesinde vekil-i şer'iyyesi olan Arif nam kimesne ile terafii-i şer' oldukda def'-i mazeret zımmında maslahat için (...) beş yüz guruş Salih ve muarazadan men' olunan terafii-i şer'den yed'ine hüccet-i şer'iyye itâ olunmuş iken, mezbûr yine kanî kalmayub, tekrar mübaşir marifetiyle Asitane'ye ihzar ve gûna gün dava-yı mezbûre ile tekrar gadr eylediğın inhâ ve ol babda inayet istid'a ve sâdır olan ferman-ı âliye imtisalen, mahmiye-i İstanbul'da, Süleymaniye mahallesinde sakine Raşide Hanım yine mirahor-ı evvel esbak Abdüllatif Bey mahmiye-i mezbûrda meclis-i şer'-i huzurda, medine-i İzmir sakinlerinden mezkûr zikr-i âti arazisinin sipahisi olub, bu esnada ba ferman-ı âli Asitane-i âliyeme ihzar etdirdiği Alaybeyzade zaîm İsmail Bey ibn-i Şakir ve Veliyüddin Bey muhızırında zaîm-i mezbûr İsmail Bey'in, ba berat-ı mutasarrıf olduğu zeameti mülhakatından ve vilayet-i Anadolu'da, Sığla Sancağında, Akçeşehir nahiyesine tâbi Gömenos nam kariye hududu dâhilinde kâin, müteveffa-yı mezbûr *Abdüllatif Bey hayatında tahrir ve tavsif olan müstağni Gömenos Çiftliği demekle maruf mülk çiftliğini, yetmiş üç senesi Şevval'inde bana salihen hibe ve temlik ve teslim ve çiftlik-i mezkûre nebatıyla yazda ve güzde ziraat ve hirasat olunan malumü'l-mikdar, bil-cümle tarla ve arazisini dahi ya marifet-i sahib-i arz ba tefviz etmekle, ben dahi inhâ ve temlik ve teslim ve tefviz ve kabul edüb, arazi-yi mezkûreye tarih-i mezkûrdan seksen sekiz tarihine gelinceyin zabt ve tarafımdan ziraat olunub, beher sene oşür ve resmin sahib-i arza edâ edüb, zaîm-i merkûmun müşteriki Hasan Efendi'nin aldığı tapu temessükü zayi olmağla, mezkûreyi seksen sekiz senesinden berü zaîm-i mezbûr tegallüben zabt ve fuzuli ahara tefviz etmişdir* deyu. Arazi-yi mezkûreyi ber mucceb-i kanun zaîm-i mezbûrdan davayı ve zaîm-i merkûm tapu hâsılatı olub, arazi-yi mezkûreyi ber vech-i kanuna mezbûre Raşide

Hanım'a tefviz ve yed'lerine verilen hüccet-i şer'iyye nâtik olunduğu üzere, aharı ahz-i ibrâ ile beyn'lerinde tanzim ve ıslah olmağla çiftlik-i mezbûr ve arazi-yi merkûme hususiçün, mukaddema üç kıt'a ve zaîm İsmail Bey'in bu defa Asitane-i âliyyede ihzarı babında bir kıt'a cem'an ısdar olunan, dört kıt'a emr-i âlişanım kaydları ref' ve terkin ve mezbûr İsmail Bey'in medine-i İzmir'e avdet ve insıraf ve leffen havî yed'inde bir kıt'a tuğra-yı emr-i âlişanı itâ buyrulmak istid'asında olduğun, hâlâ Rumili Kadıaskeri olan Es-Seyyid İbrahim ademallahü teala faziletihu ilâm etmeyin. ilâmı mucebince husus-ı merkûma dair mukaddema ve müfredat sâdır olan dört kıt'a emirlerin kaydları terkin ve ilâm haliçün emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülahir 1194.

749) Aydın Muhassılı vezire ve Birgi kadısına hüküm ki; Birgi mahallatından Dernek mahallesi sakinlerinden El-Hac Mustafa nam kimesne gelüb; kaza-i mezbûrda kaîn mülkiyet üzere ba hüccet-i şer'iyye mutasarrıf olduğu bağçesine dâhil [olunmak] icab etmez iken, yine kaza-i mezbûre sükkanından Sarı Bey mahallesi sakinlerinden Cabbarzade Mehmed Beşe ibn El-Hac Abdullah nam kimesne, zuhur ve *bağçe-i mezbûru mukaddema ben satın almışdım* deyu. İddia ve ahdü'l-mürafaa mezbûrun alakası olmadığı emr-i şer', zâhir ve bi vech-i muarazadan men'-i berle canib-i şer'den hüccet-i şer'iyye verilmeğın, mezbûr Mehmed kendü halinde olmadığından, sahih ve men'-i def' olmayub, arz ve (...) icra kasdıyla üzerinde halet ve her gelen hükkama aciz ve tercim eylediklerinden, ma'ada doksan senesinde hilâf-ı şer'e bi gayr-i hak dört yüz guruşdan mütecaviz gasb ve ol vechle gadr ve teaddi eylediklerin ve bu babda Şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, mezbûrun hilâf-ı şer' ve mugayir hüccet, bağçe-yi mezbûreye vaki olan müdahale ve teaddisini men' ve def' ve gasb eylediği ol mikdar guruş hakkı ber muceb-i feteva-yı şerif kendüye alıverilüb, ahkak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülahir 1194.

789) Tire kazası naibine hüküm ki; kaza-i mezbûr sakinelerinde Fatıma nam hatun gelüb; bunun kaza-i mezbûre toprağında vaki Çeltik yeri demekle maruf mahalde, sahib-i arz temessükü ile mutasarrıf olduğu malumü'l-hudud yerlerini beher sene zabt ve ziraat ve öşür ve resmin sahib-i arza edâ edüb, aharın kat'a alakası yoğiken, Sipahi Ahmed nam kimesne iki sene mukaddem Derdbaşlı nam kariye sükkanından oğlu İbrahim demekle arif kimesne hafiyeten fûruht ve bundan akdem damadı Mehmed Ağa demekle arif kimesne müvekkilen mürafaa-i şer' olundukların, bi vech ile alakası olmadığı şer'an sabit ve zâhir muarazadan men' ve kasr-ı yed'ine tenbih olmuş iken, mezkûr muceb olduğun ve bu babda davasına

müvafık feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, hilâf-ı kanun ve mugayir temessük fuzuli zabt eylediği yerleri yed'inde olan sahib-i arz temessükü mucebince kendüye zabt ve ziraat ve mezkûrun hilâf-ı kanun müdahale ve teaddisi men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve divan-ı hümâyûnumda kanun sual olundukda; *mezbûr sahib-i arz temessüküyle mutasarrıf iken ziraat etmeyüb, kanun üzere tapuya müstehak oldukda dâhil eden mezkûr, sahib-i arzdan resm-i tapu ile almağla zabt eder olmayub, fil-hakika mezbûr ol yerleri beher sense zabt ve ziraat ve öşür ve resmin sahib-i arza edâ eder iken, mezkûr hilâf-ı kanun fuzuli zabt ve ziraat kasr-ı yed'ine tenbih olunmuş iken, zabtına mümanaat (...)* eylediği vaki ise men' ve def' ve vech-i meşruh üzere edâda, *bera-yı münasib olan temessükü mucebince bir karar-ı sabık zabt ve ziraat eder iken, muvafık kalınız* deyu. Tahrir olunmağla kanun üzere amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Rebiülahir 1194.

821) Birgi kazası naibine hüküm ki; medine-i Tire'de, Çanakçızade camii-i şerifinde tedris-i Birgi kazası müzafatından Keles nahiyesine tâbi Havaş(?) kariyesinde vaki Hacı Baba zaviyesinin hâlâ berat-ı şerifimle zaviye ve vakfının mütevellisi olan müderrisinden, kıdvetü'l-ulemai'l-muhakkikîn Mevlana Asım Mehmed Bey gelüb; zaviye-i mezbûr vakfının defter-i hakanîde mukayyed kariyelerinden mezkûr Havaş(?) kariyesinin mümtaz ve muayyen hududu dâhilinde erbain, ced-i yüz seksen senesinden berü, elli altmış dönüm mikdar-ı malumü'l-hudud yerleriyle, otuz beş sak zeytin işcarlarının öşür ve resminde ahârın alakası olmayub, kadîme mugayir müdahale ve teaddi olunmak icab etmez iken, civarında vaki Umur Paşa vakfı kariyelerinden Kızıldere zaviyesinin varlığı iddiasında olan Kızıldere'de Çolak İmam nam kimesne, zuhur ve ol yerlerin mutasarrıf olduğu *Umur Paşa vakfı kariyelerinden zaviye-i Kızıldere kariyesinin arazisidir öşür ve resmini ben alırum* deyu. Fuzuli müdahale ve kadîme mugayir teaddi ve bundan akdem lade'l-mürâfaa müdahalesi hilâf-ı kanun ve mugayir kadîm olduğu şer'an sabit ve zâhir ve muarazadan men'-i berle, taraf-ı şer'den ilâm-ı şer'iyye verilmiş iken, mezkûr eşirradan olmağla muarazasında ısdar ve teaddi eylediğin ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, hilâf ve mugayir kadîm teaddisi men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve divan-ı hümâyûn kaleminden kanun sual olundukda; *öşür ve resmin nîzâ olunan yerler Umur Paşa vakfının defterde mugayir kariyelerinden Kızıldere kariyesinin mümtaz ve muayyen hududu dâhilinde, kadîmden öşür ve resmin zaviye-i mezbûre vakfı tarafından altına gelen yerlerden olmayub, fil-hakika Hacı Baba zaviyesi vakfının defterde mukayyed kariyelerinden Havaş(?) kariyesinin mümtaz ve muayyen hududu dâhilinde kadîmden öşür ve resmi Hacı Baba zaviyesi vakfı tarafından ahz ve kabz edilegelen yerler iken, Umur Paşa zaviyesi vakfı mütevellisi ol*

yerler için zaviye-i mezbûr vakfî kariyesi arazisindedir deyu. Hilâf-ı kanun ve kadîm mugayir fuzuli müdahale eylediği vaki ise men' ve def' ve ol yerlerin oşür ve resmi, kadîmisi üzere Hacı Baba zaviyesi tarafından ahz ve kabz edilmek muvafik kanundur deyu. Tahrir olunmağla, kanun üzere amel olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyyevvel 1194.

824) Seferihisar ve Çeşme kadısına hüküm ki; Seferihisar Çeşme kazasına tâbi İsilî nam kariyede vaki camii-i şerifin tamiri ve kariye-i merkûmenin avarızını meşruta ashab-ı hayratının vakıf eylediği malumü'l-mikdar nükûd-u mevkufenin, hâlâ berat ve ba hüccet-i şer'iyeye mütevellisi olan Hafız Ahmed ibn Süleyman zide kadrihu sütte-i saadetime arz-ı hal edüb; *nükûd-ı mevkufatı ben işletirim* [deyu] ve hâsıl olan îcâr-ı cem' ve âvârız ve camii-i şerifi muarazadan ve kariye-i merkûmenin âvârızını verüb, uhdesinde lazım kalan hizmetini sadakat ve istikamet üzere rûyet eder, ber vech ile dâhil olunmak icab etmez iken, kariye-i merkûmeden ashab-ı ağrazdan bazıları *sen umur-ı tevliyâtini sadakat üzere etmezsin* deyu. Hilâf-ı şer'-i şerif ve bi gayr-i hak fuzuli ve bilâ sened müdahale ve teaddi eylediğın bildirüb, yed'inde olan hüccet-i şer'iyyesi mucebince amel olunub, mezkûrlar hilâf-ı şer'-i şerif ve bilâ sened ol vech ile dâhil ve teaddi etdirilmemek babında, emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyyevvel 1194.

829) Tire kazası naibine hüküm ki; Tire kazası mahallatından Gazi mahallesi ahalileri gelüb; mahalle-i mezbûre sakinlerinden Mehmed nam kimesne, mahalle-i mezbûrede vaki bunların ve sair ibadullah kadîmden mürûr ve übûr edegeldikleri tarik-i âmm ittisalına mutasarrıf olduğu menzilinî, deve ahuru ihdas için hedm ve kendü yerine âdem-i kanaat-i berle, tarik-i âmm mezkûrdan bir zira bir ahz ve menzil-i mezbûr yerine zam' ve ithal ve üzerine bir bab deve ahuru bina ve ihdas ve ol vech ile bunlara ve sair ibadullaha zarar-ı mübeyyin olunmağla, bunlar dahi merkûmun şer'an icab eden mazarratı men' ve def' murad eylediklerinde, mezbûr kemâl-i tegallübünden nâşî, şütûm-ı galiye ile şetm ve kesr-i arz edüb, bir dürlü mukavemete iktidarları olmadığın bildirüb, şer'le göröleb, ihdas-ı mezkûrun zâhir olan zarar-ı şer'le men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyyevvel 1194.

857) İzmir mollasına ve İzmir hassı voyvodasına hüküm ki; Âlime nam hatum gelüb; Mağnisa sükkanından babası Hamza nam kimesne bin yüz seksen (-) senesinde fevt oldukda, veresesini irsiyesinin intikal edüb, dâhil olunmak icab etmez iken, gardaşı Gülmez Ali demekle maruf

kimesne, babasından müntakil ve emval ve eşyasını bir (...) ahz ve kabz edüb, eyyam-ı vağfereden berü, ticaret tarikiyle kast-i gûzar olduğundan ihkâk-ı hak mümkün olmamağla, lade't-tahsis mezbûr ticaret tarikiyle han-ı İzmir'de sakin olub, mukavemete iktidarı olmadığını bildirüb, ol taraf emr-i şerifimle ahar-ı hususa memur mübaşir marifetiyle mahallinde şer'le görülüb, babasından müntakil mezbûrun ahz eylediği emval ve eşyası her ne ise tamamen tahsil ve alıverilüb, ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Ahar-ı hususa memur mübaşir marifetiyle, mahallinde şer'le ahkak-ı olunmak için yazılmıştır. Evail-i Cemaziyyevvel 1194.

882) Çine kazası naibine hüküm ki; erbab-ı tıardan Selim gelüb; Sığla Sancağında Çine nahiyesinde Kargu nam kariye ve gayriden, beş bin akçe bunun berat-ı şerif-i âlişan mutasarrıf olduğu tımarının baş kalemi olub, müşterikleriyle kaydına dâhil sabıkü'z-zikr karyesinin hasl-ı kaydında, resm-i çift ve bennak ve deştibâni ve bâd-ı heva ve cürm-ü cinayet ve resmi arûsiye hasl-ı kayd olmağla, kariye-i mezbûr toprağında kadîmi reayaların tasarruf edenlerden, kanun üzere icab eden çift resimlerine ve davaları zebanlıkta tutulub, zebatlığı sabit olan reyanın resm-i deştibâni toprağında, üzerinde cürmü sabit olan reyanın cerimleri, diğer kurrallar üzere verenlerin dahi resm-i arûsaneleri ve sair hukuk ve rüsumların müşterikleriyle hissesine isabet edeni, kanun ve defter mucebince ahz ve kabz murad eyledikde, kariye-i mezbûr reayaları hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun *terekemiz öşüründen gayr-i nesne vermezüz* deyu. Teallül ve muhalefet ve ol vechle tımar mahsulünün kesir ve noksanına bais ve bâdî oldukların bildirüb, defter-i hakanî mucebince kanun üzere amel olunub, hilâf ve kanun ve mugayir defter tegallüb ve muhalefet etdirilmemek babında emr-i şerifim südürünü rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümahun ve defter-i icmale ve mufassala müracaat olundukda; Çine nahiyesine tâbi altmış bir nefer reaya ile kariye-i Kargu ve hasl-ı resm-i çift ve bennak ve hinta ve öşür-ü çeltik ve öşür-ü bağ ve deştibâni ve bâd-ı heva ve cürm-ü cinayet ve resm-i arusiye yekün ma gayrihu, yirmi sekiz bin beş yüz akçe yazı ile defter-i mufassalda muharrer kalemiyle tahrir ve defter-i icmalde yazı-yı mezbûresinden firûnhade olunan, üç bin beş yüz akçesinden üç bin verilmeğe dahi iki bin akçeleri ifraz ve iki aded icmal ve icmal-i mezbûrun tamamen sipahi-i mezbûr Selim'in ve bakîsi müşterikleri kaydında olduğu mestûr ve mukayyet, divan-ı hümâyûnumda kanun sual olundukda; *sipahi-i mezbûr Selim'in tımarının baş kalemi olan Kargu kariyesinin hasl-ı kaydında resm-i çift ve bennak ve deştibâni ve bâd-ı heva ve cürm-ü cinayet ve resm-i arûsane müşterikleriyle, kaydına dâhil olmağla kariye-i mezbûr toprağında kadîmi reaya yerlerin tasarruf edenlerin kanun üzere icab eden çift resimlerinin ve davaları zebanlığından olmayub,*

zebanlığı sabit olan reayaların resm-i deştibânileri ve toprağında, üzerinde, cürm-ü sabit olan reayanın cerimeleri, diğer kurraların ediverilen dahi resm-i arûsaneleri ve sair hukuk ve rüsumları kanun ve defter mucebince ahz ve kab etdirilmek müvafik kanundur deyu. Tahrir olunmağla, defter-i hakanî mucebince kanun üzere amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel 1194.

883) Birgi kazası naibine hüküm ki; Aydın Sancağında, Birgi nahiyesinde hâvâs-ı hümâyûnum mülhakatından nefis-i Birgi ahalileri gelüb; defter-i hakanîde, Birgi nahiyesinde Burnukızıl ve Oğur nehirlerinden ma'ada Bozdağ nam mahalde, nefis-i Birgi'ye ceryan eden Turlu Yaylası suyu demekle maruf sudan, şurb ve intifa' ve tarla ve bağ ve bağçe ve sair mezraların saky edegelüb, hâss-ı hümâyûnum tarafından müdahale olduğu yoğiken, birkaç seneden berü hass-ı mezbûr voyvodaları olanlar akçe mütalebesiyle şurb ve saky ve intifa'ından men' ve gadr eylediklerin bildirüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun hass-ı mezbûr mutasarrıflarından ol vech ile zâhir olan müdahale ve teaddileri men' ve def' olunmak babında hüküm-ü şerifim rica ve defterhane-i amiremde mahfuz defter-i icmal ve mufassala müracaat olundukda; Birgi nahiyesine tâbi mahallat ve neferat ile Birgi ve mahsul tahtında öşür ve hinta ve öşür-ü bağat ve bağçeha-i meyve ma bağçe-i zerdalü der tasarruf Abdülvahib'e ve melhus bağçesinden ve bağ-ı öşürden ve hususdan ve su hâsılından ve Yahya oğlu bağçesinden ve Es-Seyyid Musa bağçesinden ve bağından ve değirmen resminden ve cürm-ü cinayet ve bâd-ı heva ve yıva ve kaçgun ve malı-ı gayb ve (...) ve resm-i dûhan ve resm-i kışlak-ı yörügan, kışlakçıyan ve mütevechen saire yekün ma gayrihu, on beş bin otuz akçe yazar ile defter-i mufassalda muharrer kalemiyle tahrir ve defter-i icmalde hassa-i şehzade-i civanmert mülhakatından olmak üzere, tahrir ve yine Birgi nahiyesine tâbi nehr-i Burnukızıl hâsıl fi sene-i kırk beş bin riyaset nehr-i mezbûr üç bin akçe ve nehr-i Oğur hâsıl fi sene sekiz bin akçe riyaset-i mezbûr fi sene bin akçe yazular ile anlar dahi defter-i mufassalda başka başka tahrir ve defter-i icmalde bir görölüb, hâvâs-ı hümâyûnum mülhakatından olmak üzere tahrir ve defter olunub, Boz Dağ'dan ceryan eden Turlu yaylası isimli nehir kaydı defterhane-i amiremde bulunmamıştır. Bu takdirce ber muceb-i defter-i hakanî ancak selefü'z-zikr Burnu kızıl Oğur nehirleri ve riyasetleri hass-ı hümâyûn ve hâsıl-ı kayd olunub, nehr-i Turlu yaylası hass-ı hümâyûnuma ve ahara hâsıl-ı kaydı tahrir mahalli ol vech ile tarafından bir sene için iktiza eylemeyin. Bil-fiil defter emini Hasan dame mecdehu arz ve ber vech-i muharrer nehr-i Turlu yaylası hâvâs-ı hümâyûnuma vağfere, hâsıl-ı kayd ve tahrir-i mahal olunmadığı ve zikr-i Turlu yaylası nehrinden gerek hass-ı hümâyûnum ve gerek ahar taraflarından birine alınmak iktiza eylediğin, emin-i muma ileyh

arz eylediği hilâf-ı defter-i hakanî hâsıl-ı mezbûr voyvodaları taraflarından ol vech ile akçe mütalebesiyle bağ ve bağçe ve mezraat ashabı teaddi eyledikleri vaki olduğu suretde men' ve def' emin-i muma ileyhın arzı mucebince emr-i şerifim sūdûrunu bil-fil reisü'l-küttabım olan Halil dame mecdehu ilâm etmeyin. İlâmı mucebince hass-ı mezbûr voyvodalarının ol vech ile teaddileri vaki ise men' ve def' olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyyevvel 1194.

922) İzmir kadısına ve Asitane-i saadetinden İzmir'e ve andan Tunus'a varınca vaki sair kuzat ve nevvab-ı zide fazlehuma ve İzmir hassı voyvodası (-) zide mecdehuya ve gümrük eminleri ve serdaran ve sair zabitan zide kadrihuma hüküm ki; diyar-ı Mağrib'de Cerbe kasabası ahali ve hâlâ İstanbul'da keseci esnafından Keseci Ahmed nam kimesne, cünundârî olmağla, emvali hıfzen ve umurunu rûyet-i ba ilam vasî nasib olunan mecnun-ı mezbûrun ammisi Mehmed Seyyid meclis-i şer' de; *vasîsi olduğum mecnun-ı mezbûr Ahmed hâlâ muhızır ağa meclisinde olub ve bimarhaneye vaki olunmasına hali dahi perişan olur* [deyu]. Havfindan mecnun-ı mezbûrun diyar-ı Tunus'da Cerbe kasabasında zevcesi ve babası ve anası hâlâ hayatta olmağla, tarafımdan vekili olan Mehmed nam kimesne ile mecnun-ı mezbûru memleketine irsal olunmasını, kendü hakkında hayr-ı muhass olduğu esnafdan Kethüda El-Hac Kasım ve Yiğitbaşı Molla Hasan ve El-Hac Salih Ağa ve Selman Arabî ve El-Hac Mehmed'ü's-sima ve Süleyman Zülfe ve El-Hac Ramazan ve El-Hac Süleyman ve El-Hac Kasım ve El-Hac Mehdi nam on nefer kimesne hayırlarıyla, mecnun-ı mezbûr Ahmed'in diyar-ı Tunus'da Cerbe kasabasında vasî-i mezbûrun vekili mezbûr Mehmed ile mürûrunda esna-yı rahta, gümrük ümerâsı ve serdaran ve sair zabitan muhalefet etmemek üzere bir kıt'a emr-i şerifim itâ ve ihsan olunmasını vasî-i merkûm ve vekil-i mezbûr istid'a ve istirham eylediklerin, hâlâ askeri kassam Mevlana Mehmed zide ilmehü ilâm etmekle İzmir ve vüsulüne dek kapu kethüdası mübaşir tayin ve ilâm mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyyevvel 1194.

946) Tire naibine ve Tire hassı voyvodasına hüküm ki; medine-i Tire sükkanından Mehmed Saadettin ve Mustafa Nasrullah nam kimesneler gelüb; bunların babaları El-Hac Velîyüddin Efendi demekle maruf kimesne yüz seksen (-) senesinde fevt oldukda, medine-i mezbûre mahallatından Yeni camii mahallesinde mutasarrıf olduğu bir bab mülk menzili irsen bunlara intikal edüb, lakin bunlar ol vakitte sağır bulduklarına, yine Tire sükkanından Bacaksız El-Hac Halil nam kimesne hilâf-ı şer'-i şerifde fuzuli kanun zabt etmekle bunlar hâlâ yedişüb, baliğ oldukda kadîr olmalarıyla menzil-i mezkûru alub, zabt-ı murad eylediğinde bi vech-i şer

edâda muhalefet ve gadr-i külli sevdasında oldukların ve bu babda davalarına mütabık Şeyhülislamdan feteva-yı şerifeleri alındığın bildirüb, şer'le görülüb, alıverilüb, zabt etdirilmek babında hüküm-ü hümayûnum rica eylediği ecilden, sen ki voyvoda-i muma ileyhsin, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyyevvel 1194.

954) İzmir mollasına hüküm ki; tüccar taifesinden Midilli mütemekkinlerinden Valuyorgi ve Panoyat ve Sivaen Safet malumü'l-esami zımmîler gelüb; medine-i İzmir mahallatından (-) nam mahal toprağında bil-fiil tasarruflarından, hane-i âvârız kabulü tekalif olunmağa icab eder emlak ve beratları olmayub, bir dürlü tekalif talebiyle teaddi ve rencide olunmayub iktiza etmez iken, yine mahalle-i mezbûre ahalisinden Ahi Nikola ve Kara Yasud ve Müftebli Dimitri nam zımmîler zuhur ve mücerred tacir ve ızzar kasdıyla, ahalisine tâbi mütegalibeye istiladen *şer'-i ticaret ile İzmir'e gelür ise âvârız ve kazarîye ve sair evamir-i şerife ile mahalle-i mezbûr varid olan tekalifden siz dahi bizimle man'en hisse verirsiniz* deyu. Hilâf-ı kanun tekalifi mütalebesiyle taciz etmeleriyle, bundan akdem mesfûran hilâf ve kanun ve yed'lerinde olan feteva-yı şerife mugayir teaddileri men' ve def' ve selefler-i berle kanun üzere emr-i şerif verilüb, yine kânî olmayub, âdem-i itaatlerinden ol vechle tacizden hali olmamalarıyla, yed'lerinde olan feteva-yı şerif mucebince amel olunub, mesfûrlardan hilâf-ı kanun ol vech ile tekalifden hisse mütalebesiyle zâhir olan müdahale ve teaddileri men' ve def' olunmak için Hüdavendigâr-ı esbak ammizadeleri merhum ve mağfurleh Sultan Mahmud Han ve Sultan Osman Han tabe's-serâh haklarında verilen emr-i şerif muceblerince, kanun üzere amel olunmak için yüz yetmiş bir senesi evahir-i Ramazan tarihiyle, Hüdavendigâr-ı sabık biraderim merhum ve mağfur Sultan Mustafa han tabe's-serâh zamanında dahi verilen emr-i şerifim mucebince amel olunmak için bin yüz seksen sekiz senesi evail-i Rebiülahir'inde verilen emr-i şerif tahrir olunmuş iken, mukayyed ve ahara (...) bildirüb mukaddema sâdır olan emr-i şerif muceblerince amel olunmak babında, emr-i şerifim rica ve divan-ı hümayûnumda kanun sual olundukda; *mahalle-i mezbûr toprağında bil-fiil zabt ve tasarruflarında hane-i âvârıza kabulü teklif etmek icab eder emlak ve yerler yoğiken, mahalle-i mezbûre ahalisi taraflarından emr-i şerif ile varid olan tekalifden siz dahi bizimle hisse veriniz* deyu. Tahrir olunmağa mukaddema sadr olan emr-i şerif mucebince kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Cemaziyyevvel 1194.

979) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kazası naibine hüküm ki; Muğla sakinlerinden Hacı Ahmed nam kimesne gelüb; bu sabıkan-ı Menteşe sancağı mütesellimi firari Hasan Çavuş oğlunun şatır hizmetinde olub, mezbûrun firarı esnasında bu Asitane'de mahbus iken

Karpuzlu voyvodası Güzelhisar'da sakin Hacı Ömer nam kimesne, yüz doksan üç senesinde menziline varub derununda mevcut, iki yüz yirmi guruş kıymetlü bir aded sim (...) (...) ve yüz kırk guruş nükud ve seksen bir guruş kıymetlü beş aded kumaş yorgan ve otuz altı guruş kıymetlü beş aded cedid çarşafı ve yüz guruş kıymetlü on iki aded kilim ve kırk guruş kıymetlü on iki aded sim zarf ma fincan ve gafurî ve beş aded cedid doksan guruş kıymetlü kumaş yüzlü döşek ve yüz on guruş kıymetlü on iki aded kadife yasdık ve on iki guruş kıymetlü bir tob Şam alacası ve kırk guruş kıymetlü bir tob (...) ve iki yüz guruş kıymetlü bir aded cedid destarımın ceysü'l-mecmu' bin guruşluk eşyasını garet ve yerine muhassıl vekili olub, hâlâ Güzelhisar'da sakin Hasan nam kimesne dahi ikişer yüz altışar guruş kıymetlü iki res' esb ve bin guruş kıymetlü altı res' devesini cebren ahz ve ol vech ile gadr ve teaddi olunduğu bildirüb, sen ki vezir-i muma ileyhsin. Marifetinle şer'le görölüb ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica ve divan-ı hümâyûnumda mahfuz kuyud-ı ahkâma müracaat olundukda; kısıret-i zulm eden hakkında emr-i âli sūdûruna binaen, firar eden Hasan Çavuş oğlunun emval-i zabtına memur dergâh-ı muallam kapucıbaşlarından Osman dame mecdehu tarafından gelen tahrirat, firar-ı merkûmun emval ve eşya ve senedat-ı müteallik bir nesnesi bulunmadığından, hîn-i firara ma'en gönderdiğin hayer verdikleri bi şatır olunduğuna binaen, firari-i mezbûrun ol tarafda emval-i menkulüne ve senedata dair olanı tesadüf olan mahalleri tefviz-i berle, pay-ı malı zâhire ihrac ve tahkik emrine mübaşir-i muma ileyh muavenet eylemesi için Tavas Ayanı Ömer'e hitaben doksan üç senesi evail-i Zilhicce'sinde emr-i şerifim verildiği mestûr ve mukayyed olunmağın, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Evail-i cemaziyyelahir 1194.

985) İzmir mollasına ve İzmir hassı voyvodası (-) zide kadrihuya hüküm ki; Medine-i İzmir sükkanından Sinanzade El-Hac Ahmed, mahmiye-i İstanbul'da Harameyn-i Şerefeyn müfettişi müderrisîn-i kirâmdan Mevlana Musullu Es-Seyyid Ali Behçed zide ilmehu ile bil-muayyen ile Rumili Kadıaskeri ilm-i ulemai'l-mütebahhirîn Mevlana Es-Seyyid İbrahim ademallah-ü teâla fazlehunun hanesinde mahud, meclis-i şer'-i münîrede ba ferman İstanbul'a ihzar olunan Yeğenoğlu Ali ibn Ali ile taraflarında rûyet olan senedat-ı şer'iyye muceblerince, bundan akdem mülk ve hakkım iken muhabatullahi teali vakıf habs ve tecil-i şer' etdirdiği vakf-ı şer'iyye mucebince galesini ve cebabire ve tevliyetini hayatta oldukça kendüye ve fazlasını medine-i münevvere fukarası şart ve tayin eylediğin, medine-i mezbûrede Kasab Hızır mahallesinde efrenc sukkunda, han-ı kebirimde rub'ına mezbûr Ali bi vech-i şer' müdahale ve taarruz ile benim sanatıma mümanaat etmekle sual olunub fil (...) vali olmak matlubundur deyu. Bade't-dava ve'l-sual-i merkûm Ali cevabında; *fil-hakika han-ı mezkûr*

arsası mukataa-i merkûm El-Hac Ahmed'in zabt ve tasarrufunda iken, bundan akdem maliye binasına mübaşeret eyledikde, tekmili kendüye müesser olmamağla bina etmek için bana emr edüb, ben dahi bi şart-ı rücu emrine binaen malımla bade't-tekmil bin yüz seksen yedi senesi gurre-i Receb'inde kendü ile masaruf-ı muhasebesi rüyet olundukda, altı bin yirmi beş gurus masarufu olduğu zâhir olmağın meblağ-ı merkûm mukabelesinde han-ı mezkûrun rub'ını bana temlik eyledikten sonra merkûm El-Hac Ahmed bin yüz seksen sekiz senesi Şevval inin yirmi birinci günü medine-i mezbûr kadısı olan Osman efendizade Seyyid Mehmed Emin zide fazlihu huzurunda han-ı mezkûrun memnu'ını mülk olmak üzere, bir minval-i muharrer vakıf ve habs ve ben dahi doksan senesi Safer'inin yedinci gününde yed'imde olan bir kıt'a hüccet mantufunca ol tarihde medine-i mezbûr kadısı bulunan Mehmed Refî huzurunda zıkr olunan seksen yedi senesi recebinde lade'l-muhasebe masarufum olduğu zâhir olan meblağ-ı mezkûr altı bin yirmi beş gurus mukabelesinde han-ı mezbûrun rub'ını vech-i mezkur üzere bana temlik eylediğini merkûm El-Hac Ahmed'den dava ve şuhud ve udûl ile meramı isabet etmemekle muma ileyh Mehmed Refî han-ı mezbûrun rub'ını benim için hüküm ve zabtına hüccet-i mezkûreyi itâ etmekle, ben dahi han-ı mezkûrun rub'ını ve cebabir için vakıf ve habs ve tevliyetini kendüme şart ve tayin etmemle, han-ı merkûmun rub'ı ol vech ile benim vakıf olmak üzere merkûm El-Hac Ahmed'in zabtına mümanaat ederim deyu. Lade'l-def' ve'l-isitintak, müdde-i merkûm El-Hac Ahmed cevabında; ben han-ı mezkûru zıkr olunan seksen sekiz senesinde vech-i meşruh üzere vakıf ve habs eyleyüb, vakfiyem mucebince vakf-ı mezbûr evkaf-ı harameyn olmağla, yed'imde olan emr-i âliye der kenarları mentufları üzere Harameyn-i Muhteremeyn evkafı müsekkatından iktiza eden davayı, İstanbul'da oldukça Harameyn müfettişi ve taşra oldukda taraflarından vekilleri istimaen eyleyüb, sair kuzat ve nevvab ve hükkam-ı istinta'ından memurlar iken, muma ileyh Mehmed Refî'ğin bade'l-vakf-ı mülkiyet davası istima meşru olmayub ve verdiği hüccet-i mütabere olmadığı, yed'inde olan feteva-yı şerifeleri dahi mekruhdur deyu. Takririne mütabık feteva-yı şerife ve vakfiye ve emr-i âliyem ve müraselât-ı şer'iyye der kenarları bade'l-ibraz fil-hakika kadı-yı muma ileyhin dava-yı mezkûre hilâf-ı hatt-ı hümayûn ve ferman istima'ı, ber muceb-i feteva-yı şerfide meşru olmayub ve hüccet-i mütabene olmamağla, bi tarikü'l-istintak dava-yı mezkûr müceddeden istima'ı ve merkûm El-Hac Ahmed tekrar istizân olundukda, han-ı mezkûr malımla bina ve tekmil eyledikten sonra mezbûr Ali'nin yüz seksen sekiz senesi Receb-i şerifinde ve han-ı mezkûrun mecmu'ını senevi iki bin sekiz yüz gurus benden istîcâr eyleyüb, ben dahi îcâr ve teslim eyledikten ma'ada, ben diyar-ı aharda iken merkûm Ali han-ı merkûmu bil-ve kale îcâr etmişimdir deyu. Müstecir yed'ine mührüyle memhur, tahviller dahi itâ ol vech ile han-ı mezkûru benden ber vech-i muharrer bade'l-istîcâr mülkiyet davası şer-

i mesmû' ve mütabene olmamak üzere dahi ikna olmuşdur deyu. Ayrı eylediği vakfını ve ibraz eylediği iki kıt'a bil-vekale icab ve isticâr tahvilleri, merkûm Ali bi't-tavî (...) ikrar ve itiraf etmek mucebince han-ı mezkûrun mecmu'ı, merkûm El-Hac Ahmed'in müstakilen kendü vakıf olmak üzere, hüküm ve yed'inde ibka olub, han-ı mezkûrun rub'ı davasıyla merkûm Ali bi vech-i şer' muarazadan men' olduğu bundan akdem Derâliyyem'e ilâm ve bâde, merkûm Ali'nin han-ı mezkûr binasına masarufi olmak üzere iddia eylediği meblağ-ı mezbûr, altı bin yirmi beş guruş davasını merkûm El-Hac Ahmed münkır olmağla, beyana havale ve merkûm El-Hac Ahmed dahi han-ı merkûm kirasından iddia eylediği beş bin altı yüz guruş ve ba hüccet-i karzdan matlubu olan bin dokuz yüz yirmi dört buçuk müddeaları, merkûm Ali münkır olmağla müşahede-i havale olunub, tarafeyn-i şahid ikameti esnasında iken merkûm Ali intifa ve gaybında ve ecanibü'l-terafii tekrar meclis-i şer'-i huzurdan imtina ve merkûm Yeğenoğlu El-Hac Ali fil-asl merkûm Sinanzade El-Hac Ahmed'in hizmetkarı olduğunu ve cüzvi vekili medar-ı maişe merkûm Sinanzade inayetiyle olub, ber vech-i meşruh altı bin yirmi beş guruş davası merkûm Yeğenoğlu hakkında müstecirü'l-iade kabilinden ve vücuh ile davasından şayibe, tezvîr-i müteahhim olduğunu sabıkan İzmir kadıları ihkakıyla ihbar etmeleriyle, merkûm Yeğenoğlu dava-yı merkûmeye medine-i İzmir'de ve sair mahalde kâsd eder ise meblağ-ı merkûm davası zımmında bil-mebni han-ı merkûmu dahi iddia ile canib-i vakf-ı harameyn ızzarı numayan olub, han-ı merkûm davası istima'ından, hükkam-ı saire ba hatt-ı hümâyûn memnu',lar olmağın merkûm davasına illet-i mübaşeret olan meblağ-ı mezkûru davaları dahi medine-i İzmirde ve sair mahalde istima'ı olmayub, merkûm Ali sen ki İzmir voyvodası muma ileyhsin. Marifetinde bulunduğun mahalde ahz ve [kabz] ve ilâm için Asitane-i âliyemde Harameyn müfettişi marifetiyle, Rumili kadıaskeri huzurunda terafii-i şer' ve ihkak olub, hâsıl ve hısım olmak babında, tuğra-yı ferman-ı âlişan sūdûrunu istirham ve merkûm El-Hac Ahmed'in meramına müsaide, emr-i sevab etdirdiğin mevlana-yı muma ileyhin ilâm ve ilâmı mucebince amel olunmak ferman olmağın. İmdi dava-yı mezkûrları İzmir'de ve sair mahalde istima'ı olunmayub, sen ki voyvoda-i merkumsun. Marifetinle mezbûr Ali'yi olduğu mahalde ahz ve Asitane-i saadetime ihzar ve irsal eyleyüb, hilâfından meccaniyet eylemek babında. Fi evail-i Cemaziyyelahir 1194.

988) İzmir mollasına hüküm ki; Genç Mehmed nam kimesne sūdde-i saadetime gelüb; İslambol sakinlerinden, Kayseriyeli Hacı Ahmed nam kimesne zimmetinde, bin yüz doksan (-) senedinden berü ikrarıyla şer'an sabit ve mahkumeye bin guruş ba ilâm-ı şer' alacak hakkı kalub, edâda mezkûr Hacı Ahmed medine-i İzmir'de firar etmekle, doksan dört senesine mah-ı Rebiülahir'inin tarihiyle, çavuş mübaşeretiyle, Asitane-i âliyeme ihzar için sâdır olan emr-

i şerif ile çavuş-ı merkûm medine-i İzmir'e vardıkda, *mezkûr kendünü Ahfa ve Frenk gümrük kâtibi muayyen olmağla, emr-i mezkûr medine-i İzmir vûrudunda mukaddem firar eyledi* deyu. Ba ilâm-ı avdet edüb, lakin mezkûr hâlâ Medine-i İzmir'de Firenk kâtibi himayesinde olduğun bildirüb, mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince çavuş mübaşeretiyle, bulunduğu mahalde ahz ve Asitane-i saadetime ihzar olunmak babında, müceddeden emr-i şerifim rica etmeyin. Çavuş mübaşeretiyle bulunduğu mahalde ahz ve ihzar olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyyelahir 1194.

993) İzmir mollasına hüküm ki; Sandıklılı El-Hac Musa, Bursalı Molla Ahmed ve Molla Mustafa demekle maruf kimesneler gelüb; bin yüz doksan üç senesinde İzmir sakinlerinden Göçebe taifesinden Mürsinoğlu El-Hac Ali Bey ve Numan Bey ve El-Hac Ahmed Bey demekle maruf kimesneler ile ve (-) nam kimesnelerin iki yüz aded develeri Altuntaş kazasına tâbi Kurd kariyesinden imtina ve eşyaların medine-i İzmir'e götürmek üzere, on ikişer guruş îcâra sahih ile îcâr ve mezkûrlar dahi develerine imtina ve eşyayı tahmil ve Mağnisa kazasına geldiklerinde, cebabireden Kara Osmanoğlu Katil(?) El-Hac Mehmed nam kimesne bunların imtina ve eşyaları İzmir'e gitmeye komayub ve mezkûrlar dahi bunların imtina ve eşyaların Mağnisa kasabasında bir aded deve beher ikişer guruş îcâret vermeğe razı iken, ziyade beş yüz ve Hameyn bahasından dahi dört yüz seksen mecmu' dokuz yüz seksen guruşların alub, mezkûrlar hâlâ İzmir'de oldukların ve mezkûr Ahmed ve Mustafa taraflarından Musa vekil eylediklerin bildirüb, şer'le görölüb, ziyade aldıkları beş yüz guruş ve Hameyn bahasından dört yüz seksen guruşları alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerif rica eyledikleri ecilden, mahallinde şer'le görölmek için [yazılmıştır]. [Fi evail-i Cemaziyyelahir 1194]

998) Bozdoğan kadısına hüküm ki; Aydın Sancağında Bozdoğan müzafatından Yenipazar nahiyesi ahalileriyle, nahiye-i mezbûra tâbi Derzikaya ve Donduran nam kariye ahalileri gelüb; Yenipazar nahiyesinde sakin Çolak Hacı Mehmed ve Derzikaya kariyesinde sakin Mehmed ve Donduran kariyesinde sakin Hacı Gani Hasan nam kimesneler kendü hallerinde olmayub, sarir bey' namaz olub ve daimen kadı ve naib ve mütesellim ve vali ve voyvoda ve serdar ve sair ehl-i örf taifesi yanlarına varub, fuzuli hilâf-ı vaki murad ısdarıyla ehl-i örf gadr ve teaddi ve akçeleri olmağla bais ve kendüleri dahi alub ve alaka ve müdahale olmadıkların (...) mesallihine ve bila emr-i şerif tekalifleri umuruna karışub, bunun emsali zulüm ve teaddilerinin tamamı olmayub, perakende ve perişan olmalarına bais ve bâdî oldukların ve bu babda davasına müvafık Şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb,

feteva-yı şerifeleri mucebince amel olunub, hilâf-ı kanun ol vech ile zulm ve teaddileri üzerinden men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden, kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyelahir 1194.

1017) Aydın Muhassılı vezire ve Birgi kazası naibine hüküm ki; hacedan-ı divân-ı müddeanevvabından El-Hac Sadullah Efendi teşrifatı zide mecdehu gelüb; Aydın Sancağında Birgi nahiyesinde Bölücek nam kariye ve gayriden, altmışaltı bin iki yüz seksen sekiz akçe mutasarrıf olduğu zeameti kariyelerinden müşterikleriyle kayd ve beratına dâhil ve *Birgi nahiyesine tâbi beş bin dokuz yüz akçe yazusu olan Karaborca Kırkderesi nam mevziye göçüb, anda sakin olmuştur* deyu. Karye-i ez kadîm müşterikleriyle zeameti tarafından subaşısı zabt ve vaki olan mahsulat ve rüsumat kanun ve defter mucebince ahz ve kabz edegelüb, taarruz ve teaddi icab etmez iken yine Birgi nahiyesine tâbi Astenos(?) kariyesinden Gazi Umur Paşa ve babası Mehmed'in Seydi nam Arab'da üç dört çiftlik yer vakıf etmeleriyle, ol yerleri kadîmden üzere Seydi Arab vakfı tarafından zabt, âdem-i kanaat-i berle kaza-i mezbûra tâbi Gurgalı kariyesinden Çalık İmam Mehmed demekle maruf kimesne zuhur ve muma ileyhın müşterikleriyle kendüye dâhil kariye borç olunmak için, *taraf-ı vakf-ı mezbûrdan olmağla ben zabt ederim* deyu. Hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli müdahale ve zabtına mümanaat-ı berle mültezimi üzerine mübaşir görüb, gadra tasarrud eylediğin bildirtüb, defter-i hakanî mucebince amel olunub, mezkûrun mugayir defter-i hakanî vaki olan taaruz ve teaddisi men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûn ve defter-i icmal ve mufassal ve defter-i evkafa müracaat olundukda; Birgi nahiyesine tâbi neferat ile karye-i Karaborca kırk dört seneli mevzii görölüb, ana sakin olmuştur ve hâsıl-ı tahtında resm-i çift ve hinta ve şa'ir yekün ma gayrihu beş bin dokuz yüz akçe ile defter-i mufassala muharrer kalemiyle tahrir ve defter-i icmalde beş bin akçesi ifraz ve Sart nahiyesine tâbi Uladı nam kariye ve gayri ile bir görölüb, on altı bin yirmi iki akçe bir icmal ve tamamen hacedân-ı divân-ı hümâyûnumda olmağla mahsul görülelmek edinceye dek, zeametine zarar gelmemek üzere kayd-ı meşruh muma ileyh El-Hac Sadullah Efendi kaydına ve yine nahiyeye-i mezbûra tâbi kariye-i Abbas Gazi Umur Paşa ve babası Mehmed Bey kariye-i mezbûrede (-) demekle maruf İlyas nam gazinin üç dört yer çiftlik vakıf edüb, zikr olunan tahrirde gazinin evladı kariye-i mezbûrede mütemekkin olub, âyende ve râvende hareket ederler imiş, kendüye karar-ı sabık selatin-i âzâmdan ahkâm-ı şerifeleri olub, ba emr-i şerifi evlad-ı müstemine mutasarrıf olanlar ve'l-hâsıl ve mahsul ma oşür-ü çiftin ve resm-i zemin ve (...) ve gayrihu dört yüz akçe yazı ile ihrac ve defter-i evkafda muharrer kalemiyle tahrir ve defter olunub, bu takrirce ber muceb-i

defter-i hakanî zaîm tarafının icmal ve müfassala başka ve vakf-ı tarafa dair başka olunub, birbirlerine alakaları olmamak üzere eylediği bil-fiil defter emini olan Hasan dame mecdehu arz etmeyin. Ârzı mucebince amel olunmak için evamir yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyyelahir 1194.

1019) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar ve Bozdoğan kazaları naiblerine zikr-i âti tımarları kariyelerinin nevahisi olduğu, kaza ve nevahinin kuzat ve nevvabına hüküm ki; hâlâ Aydın Alaybeysi olan Ali veled Mustafa zide kadrihu ile Alemdar Seyyid Ahmed nam sipahi gelüb; Aydın Sancağında Güzelhisar nahiyesinde Debbağlu nam kariye ve gayriden, on sekiz bin dört yüz altmış sekiz akçe tımar Ali veled Mustafa ve yine liva-i mezbûrda Bozdoğan nahiyesinde Beyözü nam kariye ve gayriden, on dokuz bin doksan akçe tımar dahi Alemdar Seyyid Ahmed'in başka başka berevat-ı şerifemle üzerlerine olduğu defter-i hakanîde mukayyed olmağla, tımarları kariyelerini ahara ihrac etmek üzere sabıkan Aydın Alaybeysi Süleyman ve karındaşı İbrahim taraflarından vekil eylemiş, vekiller-i mezbûr emr-i ferman Süleyman ve karındaşı İbrahim'in ve sair erbab-ı tımarın, tımar-ı kariyelerini gıyablarında ahara ihrac adet-i müstemireleri olmakdan nâşî, onların dahi sabıkü'z-zikr tımarları kariyelerini gıyablarında bilâ sened ahara ihrac ve gadr eylediklerin bildirüb, tımar-ı mezbûr kariyeleri ber muceb-i defter-i hakanî kendü taraflarından zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumları ahz ve kabz etdirilüb, mezbûr Süleyman ve İbrahim'in hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun müdahaleleri men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûna müracaat olundukda; tımar-ı mezbûrlar vech-i meşruh üzere mezbûranın başka başka berevat-ı şerifeleriyle üzerlerinde olduğu mestûr ve mukayyed, divân-ı hümâyûnumada kanun sual olundukda; *tımar-ı mezbûr başka başka berevat ile üzerlerinde olmağla, tımarı kariyelerini ahara ihrac etmek üzere sabıkan Aydın Alaybeysi mezbûran Süleyman ve karındaşı İbrahim, şuhud-ı mahzurunda vekil eylemiş, vekilleri ise ber muceb-i defter-i hakanî sipahi-i mezbûrlara zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etdirilmek mukteza-yı defter-i hakanî ve müfassalda kanundur* deyu. Tahrir olunmağla, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı cemaziyyelahir 1194.

1021) Tire kazası naibine hüküm ki; Mustafa nam kimesne gelüb; Tire kazasına tâbi Hacıgöl nam kariye toprağında malum'ül-hudud bir kıt'a tarlaya sahib-i arz temessüküyle mutasarrıf olub, beher sene [zabt] ve ziraat ve öşür ve resmin sahib-i arza edâ edüb, bir dürlü dâhil [olunmak] icab etmez iken, bundan akdem bazı kimesneler hilâf-ı kanun ve bilâ sened fuzuli

müdahale etmeleriyle, sahib-i arz tarafından yed'ine bir kıt'a temssük dahi itâ olunmuş iken, yine kaza-i mezbûr sakinlerinden Hacı Hüseyin ve ahardan bazıları hilâf-ı kanun ve yed'inde olan sahib-i arz temessükü mugayir fuzuli müdahale ve zabtına mümanaat ve gadr iradesinde oldukların bildirüb, sabikü'z-zikr tarla yed'inde olan sahib-i arz temessükü mucebince kendüye zabt ve ziraat etdirilüb, mezkûrların hilâf-ı kanun ve mugayir temessük zâhir olan müdahale ve mümanatları men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Kanun üzere amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyyelahir 1194.

1035) Aydın Muhassılı vezire ve Bozdoğan kadısına hüküm ki; erbab-ı tımardan Alemdar Seyyid Ahmed nam sipahi gelüb; Aydın Sancağında Bozdoğan nahiyesinde Türkbörü nam mezraa ve gayriden, on dokuz bin doksan akçe tımar, doksan bir Cemaziyyevvel'inin yirmi birinci gününde mutasarrıfı tekaüd Osman'ın fevtinden, mezkûr Alemdar Seyyid Ahmed Diyarbakir seraskeri tarafından tevcih ve tezkire ve mucebince doksan tarihi ve beratıyla üzerinde iken, iş bu sene-i mübareke Cemaziyyevvel'inin on sekizinci gününde derdesti üzerine, müceddeden tevcih ve berat-ı şerifimle hâlâ üzerinde olduğu defter-i hakanîde mukayyed olmağla, tımar-ı mezbûr kariyelerini tarafından zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz murad eylediğin, ahardan hilâf-ı defter-i hakanî müdahale ve teaddi olmak icab etmez iken, ecanib-i ashab-ı ağrazdan bazıları fuzuli müdahale ve üç seneden berü mahsul ve rüsumat ahz-i mezbûrun zabtına mümanaat ve gadr eylediklerin bildirüb, tımar-ı mezbûr kariyeleri ber muceb-i defter-i hakanî kendüye zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etdir[ilmek] babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûna müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere tımar-ı mezbûr tarlayı, tarih-i mezkûrda merhum Alemdar Seyyid Ahmed'e ve hâlâ üzerinde olduğu mestûr ve mukayyed olmağın, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı cemaziyyelahir 1194.

72 NUMARALI DEFTER

17) Tire kazası naibine [hüküm] ki; Tire kazasında sakin Karaca taifesi gelüb; bunlar teslim eylemedikleri Tire alacası arzının mikdarı, tamamı beher zira olmak üzere cümle marifeti ve marifet-i şer'le beyn'lerine cari ve nizâm-ı kâdîm olduğuna binaen, mikdar-ı muayene üzere ber-mucib-i nizâm-ı kâdîm teslim ve ibadullah bey' ve intifa' idgelmişler iken, içlerinden bazıları bu esnada nizâm-ı kâdîmlerine mugayir teslim eyledikleri, Tire alacası mikdar-ı muayenede noksan imal ile ibadullah fûruhta ve nizâm-ı kâdîmlerinin ihtilaline bais,

duhûlünü maaşlarına bâdî olduklarını bildürüb, taife-i mezbûra teslim eyledikleri, Tire alacasını mikdar-ı muayene de noksan imal ile ibadullaha (...)(...) men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica ve divan-ı hümâyûn kaleminden sual olundukda; bir kasabada Karaca taifesine teslim eyledikleri Tire alacasının, tulî ve arzının mikdarı malum olmak için, cümle marifeti ve marifet-i şer'le merrî ve mukayyed olan nizâm-ı kavvaniye rabt ve nizâm-ı kâdîmleri üzere teslim ve ibadullaha bey' ve intifa idegelmişler iken, içlerinden bazıları nizâm-ı kâdîmlerine mugayir mikdar-ı muayene, noksan teslim ile ibadullaha fûruht idüb, gadr ve nizâm-ı kâdîmlerinin ihtilaline bais ve bâdî oldukları vaki ise men' ve def' olunmak için emr-i şerif yazılıgeldiği, tahrir olunmağla kanun üzerine amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyelevvel 1193.

35) İzmir mollasına ve İzmir hassı voyvodasına [hüküm] ki; Abbas Efendi demekle maruf kimesne gelüb; bu yüz doksan senesinde İzmir sükkanından çiftlik sefinesi reisi, Ali nam reis ile Asitane de kol kola ve İzmir'e götürmek şartıyla, sefinesine süvvar ve (...) ve sair emval ve eşyasını sefineneye vaz' idüb, teaddi olunmak icab etmeziken, mezbûr Ali derununda, mezkûrun üzerine (...) icra kasdıyla esna-yı raht (...) Midillü adasına bırakub, dört yüz seksen guruşluk akçesiyle, memhur heybesine, derununa mevcut bin guruşlukdan mütecaviz kitab, emval ve eşyasını İzmir'e götürüp ahz ve bu dahi İzmir'e vûrud ve akçe ve heybe ve sair emval ve eşyasını talep eyledikde, mezbûr Ali sefine harici merkûm çiftlik ile imtina ve ekell ve bey' sevdasıyla edâdan imtina ve mezbûrların adet-i müstemireleri ve öşürlerinin edâsında oldukların, mukavemet olmadığın ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi olduğunu bildirüb, [feteva-yı şerife] mucebince marifet-i şer'le görülüb aliverilüb, ahkak-ı olunmak babında hüküm-i hümâyûna rica etmeyin. Mahallinde şer'le görülmek babında yazılmıştır. Fi Evasıt-ı Cemaziyelevvel 193

39) Aydın Muhassılı vekili zide mecdihuya, husus-ı âtiye mübaşeret ile ol tarafda olan çukadar sadrâzâmından Hüseyin zide kadrihuya hüküm ki; dergâh-ı muallam kabucıbaşlarından Karaosmanzade El-Hac Ahmed tarafından, dame mecdehu tarafından Menemen voyvodalığına nakil eylediği karındaşı Polat Ağa demekle arîf kimesne, *Menemen sakinlerinden El-Hac Ali nam kimesneye tam'a mebni katleyledi* deyu. İbna ol hakkından nâşî, mübaşir marifetiyle sâdâ-yı mezbûrenin idamı babında, sen ki mütesellim-i muma ileyhsin sana hitaben emr-i şerifim sâdır olmuş idi. Bu defa tarafından Derâliyyem'e vûrud eden tahriratda, husus-ı mezbûr ber muceb-i emr-i âli nefis olundukda, katl olunanlar Çakır oğlu Bekir ve Somalı Gazanfer oğlu İbrahim nam kimesneler olub ve mezbûrun dahi hüccet ve

muraselesi mucibince, cümle ahali marifetiyle katl olmuş olduklarını ve emlaklarının dahi ebnalarına taksim olunduğunu, iki kıt'a kassam defteri ve hüccet-i şer'iyye ve murasele ile hilâf-ı ırsen olduğunu ve voyvoda-i mezbûr Polat'ın bu hususa hakkı olduğu ve mübaşir-i muma ileyh dahi husus-ı mezbûrdan vuku bulacak irade-i şerife, hâlâ Menemen kasabasında ikamet üzere olduğu tastir olunduğuna binaen tahriratının malumunu mahalline kayd ve mübaşir-i muma ileyhın Dersaadetime avdet-i fermanım olmağın. İmdi sen ki mütesellim-i muma ileyhsin, vûrud eden tahriratın müktezasını mukaddema (...) verilen emr-i âlinin kaydı bâlasına sebt olunub, bâd-ı izin mübaşir-i muma ileyhın o taraftan meksini mucib-i (...)(...) muma ileyhi Derâliyyem'e iade ve irha' mübaderet eylemesine ve sen ki mübaşir-i muma ileyhsin, ber mucib-i muharrer tahrirat vûruda, (...) sana nazaratıma maidesinin ol tarafında ikametinin ifraz etmekle, emr-i munîfin vusulüne ol taraftan hareket ve doğru Derâliyyem'e avdet ve ricat eylemek babında ferman-ı âlişanım yazılmışdır. Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel 1193

41) İzmir kadısına hüküm ki; kaza-i mezbûr mütemekkinlerinden Rum ve Ermeni ve Yahudi reayaları gelüb; medine-i İzmir mütemekkinlerinden Yahudi Hayri Mehmed ve Osman ve Ahmed ve (...) nam kimesneler kendü hallerinde olmayub, şerir ve âmaz olub, daima kadı ve naib ve mütesellim ve voyvoda ve subaşı ve sair ehl-i örf taifesi yanlarına varub, fukara-yı hilâfa vaki mevad etmeleriyle (...) ve bi-gayr-i hak akçeleri olmağa bais ve kendüleri dahi alub ve alaka ve müdahaleleri olmadığı, (...)(...) emr-i şerifim tekalifleri umuruna karışub ve bunun emsali zulüm ve teaddilerinin nihayeti olmayub, hayli değer gûn ve (...) olduğuna ve bu babda davalarına müvafık şehülislamdan feteva-yı şerifeleri olduğu bildirüb, feteva-i şeriflerin mucibince amel olunub, mezbûrların hilâf-ı şer'-i şerif ol vech ile zâhir olan teaddileri men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahallinde şer' ve kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel 1193.

51) İzmir Mollasına hüküm ki; İzmir sakinlerinden El-Hac Mehmed gelüb; bu ücret ile dellallık eder makulesinden olub, İzmir sükkanından Ebubekir Efendi demekle maruf kimesne, otuz guruş kıymetlü bir kılıç bey' etmek için buna emaneten verüb, bu dahi bey' etme esnasında mezkûrun kılıcından nıfs-ı bahanesi olan on beş guruş vermeğe razı olmuşiken, mezkûr hileye sülûk idüb, *senin guruşun dört guruş ider* deyu. Gadr sevdasında olduğun ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerif verildiğın bildirüb, feteva-yı şerifesi mucibince amel olunub, ziyade akçe talep ile teaddi etdirilmeyüb, men' ve

def' olmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel 1193

94) İzmir Kadısına hüküm ki; Cüllâh esnafından İzmir mütemekkinlerinden Kethüda oğlu Serkiz(?) oğlu İstefan nam zımmîler gelüb; bunlar cüllahlık hakkında varub, hizmet edüb, kethüda ve yiğitbaşı ve ustalar marifetiyle başka hususta teknil-i sanat idüb, medine-i mezbûreden vakî Muhtesib hanı demekle meşhur handa vaki, cüllah kârhanesinde on beş seneden mütecaviz cüllah ile beylerin yekün bezlerini dokuyub, aled ve edevadlarıyla kesir ile noksan edegelüb hamdest değil iken, yine medine-i mezbûr sükkanından ashab-ı ağrazdan Katrancı El-Hac Mehmed (...) tabî refikalarına *tekmil veresiz kârhane-i mezkûrede cüllahlık ettirmezum* deyu. Hilâf-ı şer'-i şerif teaddi ve rencideden hali olmadığını bildirüb, ashab-ı ağrazdan mezkûrlar, hilâf-ı şer'-i şerif ol vech ile zâhir olan teaddileri men' ve def' olmak babında hüküm-i hümâyûnum rica eyledikleri ecilden mahallinde şer'le görülmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel 1193.

119) Tire ve Ayasluğ naibine [hüküm] ki; dergâh-ı muallam çavuşları gediklülerinden Ahmed zide kadrihuyla, erbab-ı tımardan Hüseyin ve Mehmed ve Ömer ve Ali nam sipahile gelüb; bunların başka başka berevat-ı şerifemle mutasarrıf oldukları zeamet ve tımarları kariyelerinde, Ayasluğ kazasına tâbii nefis-i Ayasluğ ve Çulad(?) ve Kuyumculu nam kasaba ve kariyelerin defterde mülkiyyet, raiyyet ve raiyyeti oğullarından bazıları, bundan akdem kalub, varup, hâlâ Tire kazasına vaki kasabat ve kurrada sakin ve mütemekkin olmalarıyla, taraflarından subaşları dahi olmağla defterlü reayalar oldukları mahalden kaldırılıb, kâdîm-i kurralarına nakl ve iskân ettirilmek murad eyledikde, hilâf-ı kanun ve defter teaddi ve muhalefet üzere oldukların bildirüb, defterlü reayaları buldukları mahallerinden kaldırub kâdîm-i kariyelerine nakil ve iskân ettirilüb, hilâf-ı kanun ve defter bir ferdi teallül ve muhalefet ve nizm ettirilmemek babında emr-i şerifim rica olmağla kanun üzere amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyyelahir 1193.

173) İzmir kadısına hüküm ki; Abram Rengisre(?) veled Murzani(?) nam zımmî sudde-i saadetime arz-ı hal idüb; bunun medine-i İzmir'e tâbi Burunabad nam kariye toprağında senedat-ı şer'iyeye ile ber vech-i mülkiye mutasarrıfı olduğu, bir bab menziline ahardan dâhil ve taarruz ve teaddi olunmak iktiza etmez iken, kariye-i mezbûre sakinlerinden malumü'l-esami kimesneler, bin yüz seksen senesinde menzil-i mezbûru hilâf-ı şer'-i şerif, fuzuli zabt ve mürur [ve] ubur idenleri îcâr ile kandırub, menzil-i merkûmu harab eylediklerinden

ma'ada, yüz elli guruş taleb ve cebren ahz olduğu suretde teaddi ve rencide ve remideden hali olmadıklarından, ahvali değer gün olduğun bildirüb, şer'le görülüb, menzil-i merkûm kendüye alıverilüb, zabt ve hilâf-ı şer'le vaki olan teaddilerin men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahalleinde şer'le görülmek için emir yazılmıştır. Fi Evail-i Cemaziyelahir 1193

218) Mentеше naibine hüküm ki; Aydın Sancağına vaki Yenibazar sakinesinden olub, bundan akdemce mugayir rıza-yı berekete kasr-ı yed'ine binaen, ba emr-i âli kaza-i mezbûreden tard ve ibâd olunan Hasan Çavuşzade'nin hakkında ahd-i beled ile ve mahzur vûruduna rahmanü'l fukara kaza-i Çine ve mahalli saireye (...) dırazlık etmeyüb, mukim olduğu Mentеше'den gayri bir mahalle karışmamak üzere mukaddimce (...) sūdûr olan ol emr-i âliyyem ol tarafa lade'l-vüsul sicillat-i mahkemeye seb'at ve kayd olunduğu ve bu defa hâlâ Aydın valisi vezirim tevki'i Mustafa ademallahü te'ala iclalehu tarafından, *merkûm Hüseyin Çavuşzade'nin vûrud olunan kaimesine emvali garet olunduğu* deyu. Mağduriyetinden bahs ile Sığla Mütessellimi İlyaszade ile terakki-i şer' olunması için, suret-i sicillat olarak mübaşir-i niyaz ve istid'a etmekle, müşar-ı ileyh kapucı kethüdası Emin Bey zide kadrihu mübaşeretiyle Manisa'da tarafeyn, gadr himayeden arî vechiyle terakki ve raviyyet-i dava ile hakkında hâlâ âli vech (...) Derâliyyem'e arz ve ilâm olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu vezir müşar-ı ileyh ba-takrir-i iltimas eylediği ecilden, vech-i meşruh üzere Manisa'da terakki-i şer' ve keyfiyyet arz ve ilâm olunmak fermanım olmağın. İmdi sen ki mevlana-i muma ileyhsin, tarafeyn hazurunda bit-terakki tahkik ve keyfiyyet ile merkûmun istikameti matlub idtiği malum oldukta, tarafına mübaşir-i muma ileyh marifetiyle huzuruna ihzar ve ahd-i canibi üzere gadr ve hümâyâdan arî vech ile hakk-ı adil olunmamak, terakki-i şer' ve merkûmun ber-vech muharrer mütessaddi olduğu davası şer'an raviyyet ve bade's-sübut-üş-şer, hakikat-i keyfiyyet-i âli, vechü's-sihhatce suret-i sicillatıyla Dersaadetime arz ve ilâma mübaderet ve hatır ve gönle riayetten, vakfın hilâfını tahrirden hazır ve meccaniyet eylemek babında, Asitane'ye ihzar için kuzat ilamına emir yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyelahir 1193.

223) Güzelhisar kazası naibine ve Aydın Muhassılı vekili zide mecdehuya hüküm ki; İbrahim nam kimesne gelüb; bunun kaza-i mezbûreye tâbi Hasırcılar nam kariye sakinlerinden, Mehmed oğlu Ahmed ve Tülbend oğlu diğer Ahmed ve Adem oğlu Mustafa nam kimesneler, defterlerinde birbirlerinin kefaletleriyle ba-temessük yüz seksen senesinden berü iki yüz seksen iki buçuk guruş alacak hakkı olub, vefatıyla taleb ve alacak murad eylediğinde edâda muhalefet ve ibtal-i hak ve gadr sevdasında oldukların bildirüb, sen ki Aydın Muhassılı vekili

muma ileysin. Marifetinle mallinde şer'le görülüb ba-muceb-i temessük zimmetlerinde olan meblağ-ı mezbûr alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-i hümayûnum rica etmeyin. Sen ki Aydın Muhassılı vekili ve mevlana-yı muma ileyhsin, mahallinde şer'le görülmek için yazılmışdır. Fi evahir-i Cemaziyyelahir 1193

239) Seferihisar kadısına hüküm ki; Saime nam hatun gelüb; kaza-i mezbûreye tâbi Hurni(?) nam kariyede vaki Pederi Mustafa nam kimesneden müntakil mutasarrıfı olduğu, eşcar-ı müsemmere ve gayr-i müsemmere, câri müştemile malumü'l hudud bağcesine ahârın ulufesi olmayub, dâhil olunmak icab etmez iken (...) aharda iken yine kariye-i mezbûr sakinlerinden, ecanibden Dane(?) oğlu Halil nam kimesne bağce-i mezbûru bin yüz doksan senesinde hilâf-ı şer'-i şerif ve bi gayr-i fuzuli zabt, ahara fûruht-ı berle gadr-i külli, kat'-i câre etdikde ve bu babda davasına mütâbık feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, ber mücib-i feteva-yı şerife şer'le görülüb, mezbûrun hilâf-ı şer'-i şerifi ve bi-gayr-i fuzuli zabt eylediği bağcesi alıverilmek babında hüküm-i hümayûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görülmek emrim için yazılmışdır. Fi evahir-i Cemaziyyelahir 1193.

287) Sığla kazası müzefatından Bolat nahiyesi naibine ve Sığla Sancağı mütesellimine [hüküm] ki; erbab-ı tımar Zal Abdülkadir Mustafa nam sipahi gelüb; Sığla Sancağında, Bolat nahiyesinde Salur ve Görgülü nam kariye ve gayriden, on iki bin akçe tımara tersane-i amirem tezkiresiyle mutasarrıf olan Kurd Mehmed bin Halil, huzur-ı şer'-i şerife varub, ol vech ile mahlül olmağla Mahmud bin naib mevlana Ahmed zide ilmehu ilâmıyla seksen sekiz Ramazan-ı şerifinde üçüncü günü tarihli hâlâ kapudan-ı derya Vezirim Gazi Hasan [paşa] iclalallahu tarafından merkûm Abdülkadir Mustafa'ya tevcih ve hâlâ berat-ı şerifimle üzerine olmağla, tımar-ı mezkûr kariyelerini ber-mucib-i defter-i hakanî zabt ve vaki olan mahsulat ve rûsumatı kanun ve defter mucibince ahz ve kabz eylemek murad eylediğin, ahardan bir vech ile dâhil ve taarruz olunmak icab etmez iken, ecanibden bazı kimesneler hilâf-ı defter-i hakanî, fuzuli müdahale ve teaddiden halî oldukların ve tarafından Osman Ağa demekle maruf kimesneyi vekil eylediğin bildirüb, tımar-ı mezbûr kariyelerini ber-muceb-i defter-i hakanî vekil-i mezbûr zabt ve vaki olan mahsulat ve rûsumatı kanun ve defter mucibince ahz ve kabz ettirilüb, ecanibden olanları hilâf-ı defter-i hakanî bir dürlü dâhil ve taarruz ettirilmemek babında hüküm-i hümayûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümayûnuma muracaat olundukta; tımar-ı mezbûra vech-i meşruh üzere tarih-i merkumda, mezbûr Abdülkadir Mustafa tevcih ve hâlâ berat-ı şerifimle üzerinde olduğu mestûr ve

mukayet olmağla, defter-i hakanî mucibince kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Receb 1193.

290) İzmir kadısına, İzmir hassı voyvodasına ve sair zabıtana zide kadrihuya hüküm ki; Küçük Mustafa ve Yalnız Hasan ve Arif ve Selim nam şekavet-i pîşeler ve boğaziçinde vaki İncir kariyesi sakinlerinden olup, kendü hallerinde olmadıklarından nâşî, budan akdem uncu fukarasından Kara Hasan nam kimesneye, Hastiyeburnu demekle maruf mahalde bi-gayr-i hakkın cebren katl ve firar etmeleriyle, firari-i mezbûrların hayyaten ve meyyiten ahzleri babında hassa Bostancıbaşısı olan Ali dame mecdihuya hitaben sâdır olan ferman-ı âliyye ve mütesalen gereği gibi tecessüs ve tefahhüs olunub, eskiye(?) -yi mezbûre İzmir ve havalisine firar eyledikleri sahih-i ihbar olunmakla, eşkıya-i merkûmun İzmir ve havalisinde buldukları mahalde haseki mübaşeretiyle ahz ve Asitane-i âliyeme ihzar olmaları ba takrir-i inhâ olduğuna binaen, sen ki mevlana ve voyvoda-yı sair muma ileyhsiz. Tayin olunan hasekim mübaşeretiyle eşkıya-i mezbûra İzmir ve havalisine sırren ve alenen tefahhus olunarak bâ-yı kin-i hayır olunub, ahz ve muhafaza-i berle Derâliyyem'e ihzar olunmaları temanım olmağın. İmdi siz ki mevlana ve voyvoda vesair muma ileyhumasız. Tayin olunan hasekim merkûm mübaşeretiyle eşkıya-i mezbûre İzmir ve havalisine sırren tehaffuz ve istihbar olunarak bâ-yı hin ele getirilüb, ahz ve muhafaza-i berle Derâliyyem'e ihzar ve irsaline mübaderet eylemenizdir. Fi evail-i Receb 1193.

291) İzmir mollasına hüküm ki; Ahmed zide celilehu(?) gelüb; medine-i İzmir'de beylik nam mahalde, müteveffa El-Hac Selim nam sahibü'l hayrın bina eylediği camii-i şerifde, bil-fiil berat-ı şerifimle vazife-i muayene ile hatib olup, edâ-yı hizmet idüb, hidmeti mukabelesinde berat-ı mucibince müstehak olduğu vazifesi medine-i İzmir sakini, cami-i şerif evkafi mütevellisi (-) nam kimesneden taleb eyledikde bin yüz doksan senesinden berü vermeyüb, gadr-i murad eylediğin bildirüb, hizmeti mukabelesinde, berat-ı mucebince müstehak olduğu vazifesi, müteveli-i mezbûrdan alıverilmek babında hüküm-i hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz Anadolu muhasebesi defterlerine nazar olundukda; vech-i meşruh üzere hitabet-i mezkûr (...) olunduğu mestûr ve mukayyed olmağın, beratı mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Receb 1193

292) Birgi kazası ve zikr-i âti zeamet kariyelerinin kaza ve nevvahinin naiblerine hüküm ki; nişan-ı hümâyûnum verilen dergâh-ı muallam müteferrikalarından Ahmed Bosnevî serpeşkir-i kiler-i hassa zide mecdihu gelüb; Aydın ve Aksaray ve Karesi sancakların Birgi ve gayri

nahiyelerde ve Dağlanlu nam kariye ve sairden altmış üç bin sekiz yüz altmış akçe zeamete Mutasarrıf Mîr Mustafa Bey (...) bin yüz doksan iki senesi Recebi'nin on yedinci gününden, muma ileyh mutasarrıf Ahmed Bosnevî serpeşkir-i kiler-i hassaya tevcih ve hak, berat-ı şerifimle üzerinde olduğu defter-i hakanîde mukayyed ve zeamet-i mezbûr kariyelerinin doksan iki senesinde vakî olan masul ve rûsumu muma ileyhin berat-ı mucibince tahvil tarihinden düşüb ve bu makule tımar mahsulü nizâ'ına hâsıl mukayyed olmayub, bi hesabü'l-kanun ağyar, tahvil tarihine değin mukteza-i mezbûrun mültezimi ve veresei olanlardan bazı kimesneler, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun hâsıl-ı ağyârıyla muma ileyhin beratı mucibince, tahvil tarihinden düşen mahsulü fuzuli müdahale etmeleriyle, sene-i mezbûre mahsulü muma ileyhin tarafından ahz ve kabz âlâ hesab kaldığın bildirüb, zeamet-i mezbûr kariyeler sene-i mezbûrede vakî olub, *berat-ı mucibince tahvili tarihine düşen mahsul ve rûsumu zeamet zimmetinde midir yoksa gayride midir?* [deyu] Her kimde tevcih eder ise tamamen tahsil ve muma ileyhin tarafına vekil olan (-) nam kimesneye ahz ve kabz ettirilüb, müteveffa-yı mezbûrun mültezimi verasesi olanları ve ahardan olan kimesneleri hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun hâsıl-ı ağyârıyla dâhil ve taarruz etdirilmeyüb, men' ve def' olunmak babında hüküm-i hümâyûnum rica, defterhane-i amirede mahfuz ruznamce-i hümâyûnuma müracat olundukda; zeamet-i mezbûr vech-i meşruh üzere, tarih-i mezkûrda muma ileyh müteveffa Ahmed Bosnevî serpeşkir-i kiler-i hassaya tevcihi berat-ı şerifimle kanun sual olundukta; bu makule zeamet mahsulü zeamete hâsıl ayar olunmayub, tahvili, tahvil tarihi mukayyed olunmakla, zeamet-i mezbûr mütevellisi Mîr-i merkûm (...) doksan iki senesi Receb'inin on yedinci gününden muma ileyh Ahmed Bosnevî serpeşkir-i kiler-i hassaya tevcih olunub, tahvil tarihinden itibaren mahsule fuzuli müdahale ettirilmemek babında emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evail-i Receb 1193.

298) Birgi kadısına ve Aydın Muhassılı vekili zide mecdihuya hüküm ki; erbab-ı tıardan Şaban nam sipahi gelüb; Aydın Sancağında Birgi nahiyesine ve Emirdoğan nam kariye ve gayri nam on bir bin akçe tımar, sekineden El-Hac Abdullah Adem zeametinden yüz seksen sekiz senesi Şaban'ın üçüncü günü buna tevcih ve hâlâ berat-ı şerifimle üzerinde olduğu defter-i hakanîde mukayyed olunmağla, tımar-ı mezbûr kariyelerini ber-muceb-i defter-i hakanî tarafından zabt ve vaki olan mahsul ve rûsumu kanun ve defter mucibince ahz ve kabz murad eyledikde, isabet ve ashab-ı ağrazdan bazıları hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli muhalefet ve gadr iradesinde oldukların bildirüb, tımar-ı mezbûr ber-muceb-i defter-i hakanî tarafından subaşı (-) nam kimesneye zabt ve vaki olan mahsul ve rûsum ahz ve kabz etdirilüb, isabet ve ashab-ı arazdan olan kimesneleri hilâf-ı defter-i hakanî muhalefet ettirilmek babında

hüküm-i hümayûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamce-i hümayûnuma müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere tımar-ı mezbûr, tarih-i merkûmdan, merkûm Şaban'a tevcihi ve hâlâ üzerinde olduğu mestûr ve mukayyed olmağın, defter-i hakanî mucibince amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Receb 1193

360) İzmir mollasına ki; İzmir sükkanından El-Hac Mehmed Emin Ağa ibn El-Hac Mehmed Efendi demekle maruf kimesne gelüb; bunun medine-i İzmir'de vaki mutasarrıf olduğu arsası Ahinzade Ahmed Ağa vakfı ve binası mülkü olan, muhallefata el-hudud bir bab dükkânına ahardan alakası olmayub, şer'an dâhil olmak icab etmez iken, tarafından müsteciri olub derununda sakin Ali bin Mehmed nam kimesne fevt oldukda, vereselerinden zevcesi Rukiyye ve sübliye kızı Fatıma ve Elvin(?) er-karındaş İbrahim ve kebire kız karındaş Aîşe nam kimesne zuhur ve *zıkr olunan dükkânın binası mevrız imiş. Mezbûrun mülkü imiş. Mirasa ithal edüb beyn'imizde inkısam ettiriz* deyu. Fuzuli müdahale ve mezbûran taraflarından vekaleten ve kendü tarafından asaleten mezbûr İbrahim ile mürafaen, şer'-i şerif olduklarında, müteveffa-yı mezbûr Ali ber-vech-i muharrer, bunun tarafından müstecir olduğu ve dükkân-ı mezkûr merkûm El-Hac Mehmed'in ber-muceb-i temessük müteveli arsası ve vakfı, izn-i müteveli-i berle binası mülk olduğu, müteveli-i kaimmakam asıl ve vekil-i mezbûr İbrahim'in muvacehelerinde şuhud-i udûl ile şer'an sabit ve mezkûrun bi vech-i şer' zâhir olan teaddileri men'-i berle bunun yed'ine cenab-ı şer'den iki kıt'a hüccet-i şer'iyye itâ olunmuş iken, bir dürlü meccal olmayub, mugayir hüccet-i şer'iyye teaddiden hâli oldukların bildirüb, yed'inde olan müteveli-i vakıf temessük ve hüccet-i şer'iyye muciblerince, dükkân-ı mezbûr kendüye zabt ettirilüb, verese-i mezkûrları hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir hüccet-i şer'iyye ve müteveli-i vakıf temessüküne mugayir bir dürlü dâhil ve taarruz ettirilmek babında hüküm-i hümayûnum rica etmeyin. Mahaline şer'le götürülmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evahir-i Receb 1193

473) Güzelhisar kadısına ve Aydın Sancağı mütesellimine [hüküm] ki; Güzelhisar kazası sakinlerinden İbrahim nam kimesne gelüb; bundan kaza-i mezbûr mahallatından Debbağlı mahallesinde vaki, mutasarrıf olduğu bir bab mülk kahve dükkânına kendü halinde ırzıyla mukayyed kâr kisbiyle meşgul olub, hilâf-ı şer'-i şerif kimesneye dâhil ve taarruz olmayub, ahardan dâhil olunmak icab etmez iken, yine kaza-i mezbûr sakinlerinden ashab-ı arazdan bazı kimesneler bunun (...) darb olduğundan (...) kasdıyla hilâf-ı şer'-i şerif *dükkân-ı mezbûrdan kâr-ı kisbi ettirmeüz* deyu. Hilâf-ı şer'-i şerif [fuzuli] müdahale ve gadr sevdasında olduğun bildirüb, şer'le görölüb, mezbûrların zâhir olan müdahale ve teaddileri

men' ve def' olunmak babında hüküm-i hümâyûnum rica etmeyin. Mahaline şer'le gönderilmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şaban 1193.

528) İzmir kadısına hüküm ki; Limni ceziresi mütemekkinlerinden Botunus veledi Açıer Dimitri nam zımmî gelüb; bunun kimesneye deyn ve kefaleti olmayub dâhil [olunmak] icab etmez iken medine-i İzmir mütemekkinlerinden, kömürcü taifesinden, Nikola ve Zuhuriye ve Duri Ramir nam zımmîler zuhur ve şirrete sülûk ve *sen bizi ehl-i örf taifesine gammad idüb, bizim sefinemizin gaspen alınmasına sebep oldun* deyu. Bu makule sebeb-i davası muhalefat mahrusemde (...) (...) şed ve hilâf-ı şer'-i şerif müdahale ve bundan akdem müdafaa-i şer'-i şerif olduklarında şer'an bir nesne lazım gelmeyüb, muarazadan men'-i berle, taraf-ı şer'den hüccet-i şer'iyeye verilmişken, mesfûrun birbirleriyle yekdil ve havalarına tâbi ehl-i örf istinaden, bin yüz doksan (-) senesinde bundan bin gurusluk akçesi gasben ahz ve ziyade gadr ve teaddi eylediklerin ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerif mucibince şer'le görölüb, mesfûrların hilâf-ı şer'-i şerif ve bi-gayr hak gasben ahz eyledikleri ol mikdar gurus tamamen aliverilüb, ihkak-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahalline şer'le görölme için yazılmıştır. Fi evahir-i Şaban 1193.

545) Aydın Sancağında vaki zıkr-i âti kurralarının bulunduğı kazaların, kuzat ve nevvabına ve Aydın Muhassılı vekili (-) zide mecdihuya hüküm ki; Markar(?) veledi Hecador(?) nam zımmî südde-i saadetime arz-ı hal idüb; tüccar taifesinden Kayserili Kasır veled Ernece nam zımmî zimmetinde, cihet-i şer'in ber mucib-i temessük yüz kırk gurus alacak hakkı olub, diyar-ı aharda bulunmağla bir müddet taleb ve dava idemeyüb ve mesfûr dahi ticaretleriyle taht-ı hükümet kazanıda mürûr ve ubûr üzere olduğın ve tarafından (-) nam kimesneye vekil eylediğın bildirüb, bulunduğı mahalde şer'le görölüb, temessük-i mucibince yüz kırk gurus hakkı, tarafından vekili merkûma aliverilüb, ihkak-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediğı ecilden, mahalline şer'le görölme için emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evahir-i Şaban 1193.

564) İzmir kadısına ve İzmir hassı voyvodasına hüküm ki; kaza-i mezbûre sakinlerinden Fatıma nam hatun gelüb; bunun babası Es-Seyyid Mustafa nam kimesne bin yüz seksen senesinde fevt olundukda, bil-cümle emval ve eşyası altı kıt'a makune ve altı kıt'a sakk ve mahzen derununda mevcud kazgan ve reçine ve zift ve üstüpü ve kızak ve (...) ve halat ve alet-i sairesi, ırs-i şer'le ancak buna münhasıra olub, ahardan dâhil [olunmak] icab etmez iken,

yine kaza-i mezbûr sakinlerinden Kalafat oğlu Hacı Mehmed ve Refik Halil Çelebi oğlu (-) demekle maruf kimesneler, ilgâlarıyla cümlesine hilâf-ı şer'-i şerif fuzuli zabt ve ziyade gadr ve teaddi ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğin ve tarafından Çömez Efendi demekle maruf kimesneyi vekil eylediğin bildirüb, feteva-yı şerifesi mucibince şer'le görülüb, mezkûrların hilâf-ı şer'-i şerif fuzuli zabt eyledikleri emval ve eşya ve altını bi'l-verese vekil-i merkûma alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında hüküm-i hümayûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek için emr-i şer'-i şerifim yazılmıştır. Fi evahir-i Şaban 1193.

566) Güzelhisar kadısına naibine [hüküm] ki; İbrahim nam kimesne gelüb; eyalet-i Cezayir defter katiblerinden Hacı Mehmed Bey veledi Kapudan Vezir Mustafa Paşa'nın mutasarrıf olduğu zeamet mülhakatından, Güzelhisar nahiyesine tâbi Kocaemir çiftliği arazisinden Aziz efendi oğlu tarlası demekle maruf malumü'l hudud tahminen kırk dönüm tarlayı, sahib-i arz temessükü ile mutasarrıf ve ol yerleri beher sene zabt ve ziraat ve öşür ve resmin sahibi üzere edâ edüb, tapulu ve temessüklü tarlalarından aharın alakası olmayub, bir vech ile dâhil olunmak icab etmez iken, ecanibden Güzelhisar sakinlerinden Es-Seyyid Abdullah Efendi demekle maruf kimesne eşirra ve mütegalibeden olduğundan gadr eylediğin bildirüb, mezkûrun hilâf-ı kanun üzere bin yüz doksan (-) senesinde cebren zabt edüb, gadr eylediğin bildirüb, mezkûrun hilâf-ı kanun fuzuli zabt eylediği yerleri kendüye alıverilüb, zabt ettirilmemek babında hüküm-i hümayûnum rica eylediği ecilden kanun üzere amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Ramazan 1193.

570) İzmir mollasına hüküm; medine-i İzmir sakinlerinden müderris-i kirâmdan El-Hac Osman zide ilmihu gelüb; bunun mülkiyet üzere mutasarrıf olduğu medine-i İzmir'de Asmalı Mescid nam mahalde vaki, ba mürasele kâdimü'l-eyyamdan berü hassü'l-has sakız etmekle tab' oluna gelen yerlerime muttasıl iki aded firunun sakız etmekle tab' idüb, haricden dâhil [olunmak] icab etmez iken, İzmir mütemekkinlerinden Habbaz taifesinden Yafos ve Apostel ve Şeriki İstefan nam zimmîler, bendeleriyle yekdil ve *firun-ı mezkûrlarda sana sakız etmeği tab' ettirmezüz bizler harcı tam tab' ideriz* deyu. hilâf-ı şer'-i şerif ve kâdim-i mugayir teaddiden hali olmadıkların ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, feteva-yı şerif ve mürasale-i şer'iyeye muciblerince amel olunub hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir fetva-yı miyetîn, ol vech ile üzerinden teaddileri men' ve def' olunmak babında hüküm-i hümayûnum rica etmeyin. Mahalinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Ramazan 1193.

573) Güzelhisar ve Kestel kazaları naiblerine ve Aydın Muhassılı vekiline [hüküm] ki; Eyalet-i Cezayir defter kâtiblerinden Mehmed Bey veledi Vezir Kapudan Mustafa Paşa zide kadrihu gelüb; Biga ve Karahisar-ı Sahib ve Aydın Sancaklarında (...) ve Bergos (...) nahiyelerinde Asteanlı nam kariye ve gayriden, yirmi üç bin yedi yüz seksen yedi akçe berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu zeameti mülhakatından müstakilen kayd, yine dâhil-i Güzelhisar nahiyesinde çiftlik-i Aydınoglu Musa, der kariye-i Hacı Sevir Yusuf oğlu İbrahim ve Abdi ve Yusuf'dan der Rahmanlu İbrahim oğlu Hızır, der kariye-i Gökbey ve çiftlikleri der kariye-i Kara İsmail, der-Mahmudlu çiftliği Ilgaz tâbi Kestel, (...) dere ki Gökçe yeri Mahmud ve Mustafa der Sultanhisarı ve Behşayış sürekli çiftlik-i şeyh sabit der kariye-i Kurucaeymür, der kariye-i İdrisbeylü nam-ı diğer Pınar çiftliği Mahmud ve Davud, der kariye-i Bozkır'a tâbi mezbûr çiftlik-i Hasan, hisse-i Hasan der Eşmir ve Kayacık tımarı nam-ı diğer Karabağ ve çiftlik-i Musa gûlam der kariye-i (...) *hisseleri üç bin beş yüz akçe ber mucceb-i kayd* deyu. Defter-i hakanîde mukayyed olmağla, ber mucceb-i defter-i hakanî tarafından subaşısına müntakil zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter muccebince ahz ve kabz murad eyledikde, ahardan dâhil [olunmak] icab etmeziken, mütegalibeden Hasan Çavuş ve Nazillili Seyyid Abdi nam kimesneler, hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli müdahale ve zabt ve mahsul ve rüsumu ahz ve kabz edüb, gadr-i külli eylediklerin bildirüb, mezbûr ber mucceb-i defter-i hakanî müntakilen subaşısına zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun üzere ahz ve kabz etdirilüb, mezbûrlar hilâf-ı defter-i hakanî mugayir kanun üzere fuzuli müdahale men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica etmeyin. Kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Ramazan 1193.

601) Sığla Sancağında vaki Çine nahiyesi naibine ve Sığla Sancağı Alaybeyisi (-) zide kadrihuya hüküm [ki]; Selim nam kimesne gelüb; Sığla Sancağında Çine nahiyesinde Kurudere nam kariye ve gayriden, altı bin sekiz yüz akçe tımar beratıyla üzerinde ve memur olduğu mahalde bayrağı altında mevcut iken, Hüseyin nam kimesne alub (...) tarihinden berü beratını dahi ketm ve ilga eyledikde ve bu ana dek, merkûm Selim tımar-ı mezbûr kariyelerini zabt eylediği mestûr (...) naibi ile arz eylediğin bildirüb, sen ki mirliva-yı muma ileyhsin. Husus-ı mezbûr senden ve sancaklusundan bade's-sual arz ve muhzır olunmak babında hüküm-i hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamce-i hümâyûnuma müracaat olundukda; tımar-ı mezbûr beratla merkûm Selimin üzerinde iken, memur olduğu sefer-i hümâyûnda bayrağı altında na mevcudundan ba arz-ı hal seksen beş senesi Safer'inin beşinci gününde, Kapudan Paşa tarafından Mehmed Emin'e, eğerçi kasr-i yed'den seksen altı senesi Cemaziyelahir'inin dokuzuncu gününde yine Kapudan Paşa tarafından Hüseyin'e

tevcih ve verilen tezkire mucibince, Asitane-i âliyemden dahi tevcih ve beratı hâlâ mezbûr Hüseyin'in üzerinde olduğu mestûr ve divân-ı hümâyûnum kaleminden memuriyetleri sual olundukda; Sığla Sancağının züemâ ve erbab-ı tımarı, alaybeyleri ile Seddü'l-Bahr kal'ası muhafızı sadr-ı sabık müteveffa Ali Paşa'nın maiyetine verüb, iktiza eden hizmetde kıyam eylemek üzere seksen dört senesi Rebiülahir'inde memuriyet için emr-i şerifim verildiği mukayyed ve mezkûr Selim mahall-i memurasında bayrağı altında mevcut iken, hilâf-ı inhâ tımarının ahara tevcihî olduğu hasımı muvahecesinde, sancaklusuyusa şehadetleriyle sebt ve muhakkak olunduktan sonra arz ve ilâm ve muhzır olunmak için, emr-i celilü'l-kârînin südürü babında bi'l-fiil reisü'l-küttabım olan El-Hac Abdülrezzak Bahir dame mecdîhu ilâm etmeğin. İlâmı mucibince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Ramazan 1193.

80 NUMARALI DEFTER

5) Aydın Muhassılı vezire ve İnegöl, Aydın Kadısına [hüküm] ki; İstanbul sakinlerinden El-Hac Feyzullah nam kimesne südde-i saadetime arzı-ı hal idüb; Türkmen taifesinden, Hoca Beşir cemaatinden, kaza-i (...) tâbi köy ve Germiyancık ve Erkavlı ve Hızırbeyli ve El-Hac İbrahim nam kurra ahalisinden malulü'l-esami haneleri ve mezkûr cemaat ve Yeniköy kariyesinden Köseb Bey nam kimesnenin kefaletiyle kıskar koça tayin olunur. Beher res' yedişer buçuk guruş olmak üzere, bundan bin yüz seksen üç senesinde, ba vakit yetmiş beş res' kurbanlık koç üstüne idüb akçeler aldum, zimmetimde olmağla taleb ve ihkak murad eylediği (...) an firuht olan kanun-ı berle, hilâf-ı şer'-i şerif el'ân teallül ve muhalefet ve bir dürlü ahzi ol imkân olmayub, gadr-i külli eylediklerin ve bu babda davasınna müvafık fetevayı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerif muciblerine şer' görülüb, alıverilüb, el'ân-ı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahalline şer'le gönderilmek için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyelevvel 1196

41) Aydın Muhassılı vezire ve Balat naibine [hüküm] ki; erbab-ı tımandan İbrahim nam sipahi gelüb; Sığla Sancağında Balat nahiyesinde Ayamurd nam kariye ve gayriden, dokuz bin sekiz yüz akçe berat-ı şerif ile mutasarrıf olduğu tımarının resm-i kalemi olan, mezkûr Ayamurd kariyesi müşterikiyle kayd ve beratına dâhil olmakla, mezkûr Ayamurd karyesi mümtaz ve muayyen hududu dâhilinde olan berata, ber mucib-i defter-i hakanî müşterikiyle zabt ve vaki olan mahsul ve rüsümü kanun ve defter mucibince ahz ve kabz murad eylediği, Sığla Sancağı Balat nahiyesinde vaki Bergos nam kariye ve gayriden, on bir bin yedi yüz akçe tımara, (...) tezkiresiyle mutasarrıf ve matuf müstakilen kayd ve beratına dâhil, Balat

nahiyesine tâbi kariye-i Karaağaçlı nam-ı diğer Kaşlı kariyesine ve yine Sığla Sancağına Çine nahiyesine Teyme(?) nam kariye ve gayriden yedi bin yüz otuz iki akçe tımara mutasarrıf Mehmed tımarı mahsulünden, yine Balat nahiyesine tâbi müşterikiyle kayd beratına dâhil bin akçe (...) Karaağaçlı kariyesine müşterikiyle zabta feragat edüb, mezkûr Ayamurd kariyesine mümtaz ve muayyen hilâf-ı defter üzere, beratına hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun fuzuli müdahale ve öşür ve resmin ahz ve gadr ettiklerini bildirüb, (...) üzere Ayamurd kariyesi mümtaz ve muayyen hilâf dâhilinde olan beratıyla müşterikiyle girift, zabt ve vaki olan mahsul ve rüsum kanun-ı defter mucabince ahz ve kabz ettirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî mugayir kanun dâhilinde fuzuli müdahale ettirilmeyüb, men' ve def' olunub, ede olunan mahsul ve rüsum gerü kendüsine edâ ettirmek babında hüküm-i hümâyûna rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûn ve defter-i icmal ve mufassala müracat olundukta; Balat nahiyesine tâbi mülk, nefer reaya ve haricden ekilür çiftlik yeriyle kariye-i Ayamurd ve hâsıl-ı tahtında resm-i çift ve bennak ve hinta ve şa'îr ve resm-i haric zimmet ve dalyan alınan yekün ma gayri on bir bin akçe yazı ile defter-i mufassala müceddeden kalemiyle tahrir ve defter-i icmale mufassalen ber icmal ve'l icmal (...) sekiz bin beş yüz akçesi İbrahim ve bakîsi müşteriki kaydına ve yine nahiye-i mezbûra tâbi on sekiz nefer reaya ile kariye-i Karaağaçlı nam-ı diğer Karacasulu ve on yedi çiftlik yer haricden ekilür öşür ve salari verilen ve hâsıl-ı tahtına resmi-i çift ve bennak ve hinta ve şa'îr ve resm-i haric zimmete yekün ma gayri altı bin iki yüz akçe yazulu iken defter-i mufassalen mücerred kalem-i müceddeden ve defter-i icmale müstakilen ber icmal ve sairen yetmiş bir tarihi beratla hisse-i Bergos nam kariye ve gayriden on bir bin yedi yüz akçe tımara mutasarrıf bulunmuş kaydı iken, merhum bu sefer bilâ (...) na mevcudundan seksen altı senesi tersane-i amirem tarafından Hacı Mehmed'e poliçe teskine ve merkûm Hacı Mehmed'in mübadelesinden, (...) tersane-i amirem tezkiresiyle Mustafa üzerinde medine-i Balat nahiyesine tâbi, kariye-i Karaağaçlı ve hass-ı tahtına hinta ve şa'îr ve resm-i haric yekün ma gayri bin akçe yazı ile defter-i mufassala müceddeden kalemiye tahrir ve defter-i icmale (...) ki hisse-i mülk (...) dahi Dırar nam kariye ve gayriden ile bir görülüb, on bin akçe yeküne zabt olunub, üç bin üç yüz otuz üç akçeye tenzil ve icmal ve icmal-i mevcud, bin yüz on bir akçesi Mehmed ve bakîsi müşteriki karzına olub (...) defter-i hakanî itâm olub, başka başka olub, yed'lerine ilâmlar olunmak iktiza eylediğinde, bil-fiil defter emini olan El-Hac Mustafa dame mecdihu arz ve sen ki Aydın Muhassılı vezir müşar-ı ileyhsin. Arz-ı mucebim amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Cemaziyelahir 1196.

58) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar ve Alaşehir kadılarına hüküm ki; Tüccar taifesinden Abdullah Seyyid Osman ve Hacı İbrahim nam kimesne gelüb; Akşehir kasabası sakinlerinden Hacı Mehmed nam kimesne zimmetinde, yüz doksan senesinden berü ağnam semeninden iki bin dokuz yüz seksen dört guruş alacak hakları olup, kable'l-ahz merkûm Mehmet fevt olundukda, terekesine vaziyet olan Alaşehir sükkanından oğlu (-) nam kimesneden mal-ı müteveffadan talep alacak murad eylediklerinde, bi vech-i şer' edâda teallül, muhalefet ve şahidleri Güzelhisar'da bulunduğundan (...) bir dürlü mukavemetten ve icra-yı hak mümkün olmayub, mağdur oldukların inhâ ve sen ki vezir-i müşarül ileyhsin. Marifetinle taht-ı terafi-i şer' ve müteveffa-yı merkûmun zimmetinde mütehakkık olan meblağ-ı merkûm terekesini ahz ve kabz edüb, oğlu merkûmdan mal-ı müteveffadan tahminen tahsil ve istirdâd ihkâk-ı hak ve eğer mîhanda icra-yı hak mümkün olur ise, Güzelhisar'a ihzar olunmak babında sen ki hitâyâ emr-i şerifim sūdûrunu istid'a etmeleriyle, sen ki vezir-i müşarü'l-ileyhsin. Mahallinde şer'le görülüb, ihkâk-ı hak mümkün olunmaz ise Güzelhisar'a ihzar olunmak babında. Fi evail-i Cemaziyelevvel 1196.

65) Bozdoğan kadısına [hüküm] ki; Hacı Mehmed nam kimesne gelüb; Bozdoğan kasabasında sakin iken, bundan akdem vefat eden babası Osman nam kimesnenin terekesi, bununla kaza-i mezbûrda sakin karındaşı Hacı Ahmed nam kimesneye, lade'l-inhisar âla min karz olunan hisselerine isabet eden tereke-i mevruseyi beyn'lerine inkisam iktiza eder iken, cümlesini karındaşı mezkûr fuzuli ve tagallüben ahz ve kabz ve gadra cesaret ve tagallübü hasebiyle âdem-i kudret ve şimdi kahr-ı tagallüb rey' olunduğuna binaen, babası müteveffa-i mezkûrdan müntakil hisse-i şer'iyyesini mezkûrun talep eyledikde, hilâf-ı şer'-i şerif mücerred zaman mürûr [ve ubûr] eyledi, vermekden muhalefat ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, feteva-yı şerif mücabince şer'le görülüb, babası müteveffa-yı merkûmdan müntakil hisse-i mevrusu karındaşı mezkûrdan alıverilüb, bi vech-i teallül ve muhalefet ettirilmek babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyelahir 1196.

66) Bozdoğan kadısına [hüküm] ki; Hacı Mehmed nam kimesne gelüb; Bozdoğan kasabasına tâbi Kurualası demekle maruf mevzide vaki, malumü'l hudud iki kıt'a tarlalara sahibü'l arz temessükü mücibince mutasarrıfı olan, olup, karındaşı Mustafa nam kimesne yüz doksan senesinde fevt oldukda oğlu ve kızı kalmayub, arazi-i mezkûre taht-ı hanesine bazı müslümanları takrir eyledikleri resm-i tapu ile buna intikal ve bu dahi bazı müslümanların takrir eyledikleri resm-i tapu ile on yedi yıl sahib-i arzına alub, yed'inde olan tapu temessükü

zabt ve öşür ve resmin sahib-i arza edâ edüb, hilâf-ı kanun mucibince dâhil olunmak icab etmez iken, şimdi (...) karındaşı Hacı Ahmed nam kimesne zuhur ve ol yerleri *senîn-i mezkûrdan mukarrem, müteveffa-yı mezbûr rızasıyla bana fûruht etmişdi* deyu. Hilâf-ı kanun ve bilâ senet fuzuli müdahale ve zabtına ruhsat ve gadr ve daîsine olduğun bildirüb, ol yerler sahib-i arz temessük mucibince buna zabt ettirilmegün. Mezkûrun hilâf-ı kanun, ol vech ile vaki olan müdahale olan teaddisi men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica etmeyin ve kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyelahir 1196.

164) Aydın Muhassılı vezire ve Alaşehir naibine [hüküm] ki; bu arz sahibi İzmir sakinlerinden olub, hâlâ Alaşehir kazası sükkanından Kırgöz Hacı Mehmed demekle maruf kimesne gelüb; yine Alaşehir sükkanından Hacı Mehmed nam kimesneden müdarebe tarikiyle aldığı akçe teaddi ve taksiratsız zayi olduktan sonra, mezkûr Hacı Mehmed fevt olmağla hilâf-ı şer'-i şerif meblağ-ı mezbûrun tanzimini bundan iktiza hazır iken, müteveffa-yı mezbûrun Alaşehir sakinlerinden vereseleri, mezkûr Kırgöz Hacı Mehmed'den mütaala ve cebren malumü'l mikdar akçesi yüz doksan senesinde ahz ve gadr eylediklerin bildirüb, şer'le görülüb, verese-i mezbûrların fuzuli aldıkları meblağ yed'inden olan feteva-yı şerif mucibince ol verilüb, fi mabat hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir feteva-yı şerife teaddi ettirilmek babında hüküm-i hümayûnum rica ve divan-ı hümayûnumda mahfuz kuyud-ı ahkâma müracaat olundukta; sabık Alaşehir Ayanı Hacı Mehmed nam kimesne İzmir Kırgöz Hacı imam demekle arif kimesne için ol verildiği ganem bahasından, gayr-ı ez teslim üç bin yüz yirmi guruş haklarını kable'l-ede, mezbûr Hacı Mehmed kableten fevt olunmağla terekesine vaziyet olan Alaşehir kazası sakinlerinden oğlu (-) nam kimesne ile isimleri malum verese-i sairelerinden ve müteveffa-yı mezbûr malından talep olundukda, edâda teallül ettiklerin (...) Konya tüccarından, Haleb taifesinden, Hacı Fazlızade Seyyid Hacı Halil ve Hacı Minnetzade Seyyid Ali nam kimesneler bundan akdemce ba arz-ı hal inhâ eylediklerine binaen ve mahallinde şer'le görülüb, ihkâk-ı hak olunmak babında, Aydın Muhassılına ve Alaşehir kadısına hitaben iş bu sene-i mübarek evahir-i Cemaziyyevvel'inde emr-i şerifim verildiği mestûr ve mukayyed olunmalarıyla, sen ki vezir-i müşarü'l-ileyhsin. Mahallinde şer'le görülmek için emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyyelahir 1196.

223) Aydın Muhassılı vezire ve Birgi kadısına, naibine, Ödemiş, Bayındır ve Tire ve Sığla Sancağında vaki zikr-i âti hassı olub, kariyeleri reayalarının buldukları kazaların kuzat ve nevvabına hüküm ki; sen ki Birgi kazası naibi mevlana-yı muma ileyhsin Kilizmanizade Mehmed Halife zide ilmehusun, sen südde-i saadetime mektub gönderüb; Birgi kazasında

vaki hass-ı hümâyûnumdan, Birgi ve tevvabi kariyelerinin voyvodası (-) nam kimesne meclis-i şer'e varub, nefsi-i Birgi kasabasının defterde mukayyed, raiyyet ve raiyyeti oğullarından bazıları kalkub, varub, taht-ı kazanızda vaki bazı kuzat ve kariyede sakin olmalarıyla, bu dahi ol makule defterlü reayaların buldukları mahallerden kaldırılıb, kadîmi kariyesine nakil ve iskan murad eyledikde, bazıları hilâf-ı kanun ve defter nakli ve mukataa-i mezbûr mahsulünün külli kesr-i noksan tertibine bais olmalarıyla, kanun üzerine iskan ettirilmek babında hüküm-i hümâyûnum verilmek ricasına; sen ki Birgi naibi mevlana-yı muma ileysin. Bilâ iltimas arz ve havale olunmakdan (...) sual olundukda; *ol göçüb giden reaya hâvâs-ı hümâyûndan nefsi-i Birgi'nin defterde mukayyed, raiyyet ve raiyyeti oğullarından iken kalkub, varub, hâlâ oturdukları yerlerde âvâriz hane kayd olunub ve sakin kurrada hanesine geçmiş değil ise kaldırılıb kadîmi kariyelerine nakil ve iskan ettirilüb, ama sakin olan hanesine gelmiş ise kaldırılmayub kadîmi kariyelerine nakil ve iskan ettirilmeyüb, amma oturdukları yerlerde âvârizhane kayd olunub ve sakin olanlar hanesine geçmiş ise, ol makule reaya kaldırılmak olmaz. Oturdukları yerlerde oturmalarına edâyı (...) resm-i raiyyetleri kanun ve defter mucebince ol verilmek için kanun üzere emr-i şerif yazılmıştır* deyu. Tahrir olunmakla sen ki vezir-i müşarü'l-ileyhsin kanun üzerine amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Cemaziyyelahir 1196

236) Sultanhisarı kadısına ve Aydın Sancağı alaybeysi (-) zide kadrihuya hüküm ki; Süleyman nam kimesne gelüb; Aydın Sancağında Sultanhisar nahiyesinde Savanlu nam kariye ve gayriden, dört bin akçe tımar mutasarrıfı Mehmed'in mübalede, Seyyid Süleyman'a tevcih ve berat olunub, buna merkûm Mehmed'in mübalesesi gayra vaki olmağla, tımar-ı mezbûr Seyyid Süleyman'ın refakatinden merkûm Mehmed'e ahz ve serasker tarafından tezkire ile üzerinde anî fevt olub, tımar-ı mezbûr mahûl ve âli müteveffa-yı mezbûrun sahih sülbi oğlu olduğunu, sancaklısı şehadet eylediklerine binaen, müteveffa babası tımarı oğlu merkûma verilmesini miralay-ı âli arz ve tımar-ı mezkûr Seyyid Süleyman'ın mübalesesinden ahaz tımarıyla bir görülüb, yetmiş bin yüz otuz dokuz akçelik üzere, diğer Süleyman'ın üzerinde olduğu mukayyed olmağın, tımar-ı mezbûr babası fevtinden mübalede ile berat olunan Süleyman'ın ref'inden zikr olunan Savanlu nam kariyeden dört bin akçe merkûm Ali veled Mehmed'e doksan dört senesi Cemaziyyevvel'inde, sende tevcih ve berat olunmağı, mezbûr Süleyman'ın tımar-ı mezbûr Mehmed mübalesesinden üzerine iken, yine evail-i mezbûrede Birgi nahiyesinde, Eğreklü nam kariye ve gayriden nevbet tımara, (...) diğer Mehmed'in tımar kurrallarından ahaza ahz ve tevcih olunduktan sonra hile ve tez virane sülûk ve selef-i ahazın Savanlu nam kariyeden dört bin akçeye sahib, ol Mehmed olarak ref'inden serasker tarafından

ibkâ bade fevtinden oğlu Ali üzerine tevcih vaad olduğun inhâ ve husus-ı mezbûrun sahih hakikati sancaklusundan marifet-i şer' sual ve kurra-yı mezbûrun alaybeysi ahz ve mahzur-ı berle ilâm olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve divan-ı hümâyûnumdan şürûhu sual olundukda; *mahallinde hasmıyla terafii-i şer' ve sancaklusuna şehadetlerine muvacehelerinde tevcihıyla sabit olur ise, ilâm ve arz ve mahsur olunmak olunması için emr-i şerifim tahrir-i nizâm-ı cedit (...) şürûtuna mütebâkîdir* deyu. Tahrir olunmağla şürût-ı mucibim amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Cemaziyyelahir 1196.

249) Bozdoğan kadısına hüküm ki; Ahmed veled Mehmed nam kimesne gelüb; Aydın Sancağında Bozdoğan nahiyesinde, Kalubeylü nam kariye ve gayriden on bin akçe, doksan beş tarihi ve beratıyla merkûm Ahmed veled Mehmed'in elinde iken, meşrût beratına âdem-i itaat eylediğinde, muma ileyh Ali arzıyla Mustafa ba sene-i Şevval'inin on birinci gününde tevcih ve berat olunduğu defter-i hakanîde mukayyed ve merkûm Ahmed veled Mehmed sancağında sakin olub, tımarına bir dürlü müdahale ve tevcih olunmak icab etmez iken, Miralayı merkûm Ali tam'a-i hasmane (...) ile *tımar-ı mezbûr sancağında sakin değildir* deyu. *Şürût-ı beratına anbar etmedi* deyu. Mezbûr Mustafa'ya arz ve tevcih ettirüb, nan-ı paresinden dev ve gadr eylediğin bildirüb, sen ki mevlana-yı muma ileyhysin. Mahallinde hasmıyla terafii ve liva-i mezbûreden ret ve erbab-ı tımarıdan sual (-) ve sancağında sakin olduğu muvacehesinde taleb ve mütehakkık olur ise, seninle alaybeysi arz ve zaî ve erbab-ı tımar ve çeribaşları muhızır eylemek için, emr-i şerifim sūdûr, *nizâm-ı cedit (...) şürûtuna mütealîkdir* deyu. Tahrir olunmak şürût-ı mucibi amel olunmak babında. Fi evail-i Receb 1196.

279) Güzelhisar kadısına ve İzmir naibine hüküm ki; Es-Seyyid Ahmed zide ilmehu sūdde-i saadetime mektub gönderüb; fil-asl-ı kariye mahallatından Karakoçan mahallesi ahalisinden olub, medine-i İzmir'de ber vech-i müsaferet sakin Abdülrahman bin El-Hac Mehmed nam tacir, meclis-i şer'de Aydın Güzelhisar sükkanından İbrahim bin İbrahim nam kimesne mahzurunda, kaza-i mezbûrede kasab Kıt Hacı Hüseyin nam kimesne zimmetinde bey' eylediği koyun bahasından üç bin beş yüz yirmi iki guruş alacak hakkı olub, meblağ-ı mezbûrun edâsına *bilâ emir ve 'l-kabul kefil bi 'l-mal olmuş idik* deyu. Bundan akdem meclis-i şer'de mezbûr İbrahim'den, mezbûr, meblağ-ı mezbûru cihet-i kefaletinden taleb ve dava (...) olundukda, ol dahi külliyen inkar edüb, ben dahi müddeâmı isbat ve tahsil esnasında (...) müslihînin dava-yı mezkûremden tarihi olunmak üzere, dört yüz altı guruşu üzerine yine arz ve beyn'imizi ıslah ve intişâ, akd-i sulh eylediğinde bu dahi ber vech-i muharrer, sulh-ı mezkûru

bade'l-kabul-i berle sulh olan meblağ-ı mezbûr dört yüz otuz altı guruş meclis-i şer'de, mezbûr İbrahim yed'inde bi't-tamam ve ikmal, ahz ve kabz ve istifa-yı hak idüb, husus-ı mezbûre müeallik ve'l-hâsıl meblağ-ı mezbûr ve kefalet-i merkûm davasına müteallike aid davayı, kâffe-i mütalebat ve muhasematdan, mezbûr İbrahim zimmetini ibrâ-i âmm kat' ıztıra ve ref'ü'l-hükkam ile ibrâ ve iskât eyleyüb, ol dahi bana müdde-i olan meblağ-ı mezbûr dört yüz otuz altı guruş davasına müteallik, amme-i davadan tahvilden bunun zimmetini ibrâ ve iskat eyleyüb, her birileri ber vech-i muharrer ahârın ibâasını kabul ve minbet-i mezbûr İbrahim ile birbirlerine beratda (...) alacak hakkından ve dava ve nizamdan baki kalmayub, husus-ı mezkûru bir defa dahi dava-yı südürunda islam-ı lade'l-hükkam ve'l kiram mesmû ve malebûl olunsun dedikde, gıbbe't-tasdikü'ş-şer' vech-i meşruh üzere idüb, mezbûr-ı nâtık, mezbûr İbrahim yed'ine kabul-i şer'den mufassal ve meşruh hüccet-i şeriyye itâ oldukda, sen ki mezbûr İbrahim meclis-i şer'de vade-i kelim edüb, tarih-i mezbûr Abdülrahman hassına tâbi ve arıza-i tesniyesi gayet kimesne olub, husus-ı mezbûr için tekrar-ı ihtiram iddiasında olmağın, yed'inde olan hüccet-i şer'iyye mücebince amel ve tâcîr-i mezbûr Abdülrahman'ın teslik ve izrarı men' ve def' olunmak babında, vaki hâl-i hümâyûnum verilmek ricasına bilâ arz eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Receb 1196.

299) Çine ve Balat naiblerine; Sen ki Çine naibi mevlana-yı muma ileyh Osman zide ilmehusun. Südde-i saadetime mektub gönderüb; Sığla Sancağında Dalama nahiyesinde, nefsi kariye-i Dalama ve tevvabihu aslından İbrahim Beşe bin Hayreddin Beşe'nin mülkü olub, bade veresesine tenkil olunmuş. *Şimdi kemâgân hisse-i Mahmud Çelebi bin İbrahim Beşe vakfidir. (...) ki imaretine hisse-i İbrahim bin Halil Beşe Çelebi der* deyu. Defter-i atıkde mestûr olan bu minval üzere kemâgân mukarrerdir. Tahtında dört nefer reaya, Çine nahiyesine tâbi tahtlarında neferat-ı reaya ile kariye-i Eleklü ve kariye-i Kudretlü ve kariye-i Tertuh(?) ve kariye-i Eşmeli ve kariye-i Alacaotlu ve kariye-i Mesudlu ve kariye-i Şahnalı ve kariye-i Kavacık ve Hamid kesmezin ve kariye-i Kurudere otuz yedi buçuk çiftlik yeri haricden ekerler öşür ve salari verirler. Hâsıl-ı resm-i çift ve bennak ve hinta ve şa'îr ve öşür-ü bağ ve mahsul-i bazar Dalama maktu fi sene bin beş yüz akçe ber muceb-i defter-i atık ve Menderes suyuna iki gemisi yürür ve bâd-ı hevâ ve cürm-i cinayet ve resm-i arûsiye ve deşt-i bâni yekün ma gayrihu kırk bin akçe ve Balat nahiyesine tâbi kariye-i Kızıloluk kariye-i mezbûreyi İlyas bin İbrahim Beşe'ye temlik edüb oğlu *Halil Beşe bin Mahmud Çelebi* 'ye müntakil olmuş iken, menşih olmuş imiş. *Şimdi ki halde hattatkâr mukarrer tutmuş fi ha hisse-i İbrahim Beşe ibn Halil Beşe mülkü, hisse-i Mahmud Çelebi ibn İbrahim vakf-ı (...) ki imaretine* deyu. Defter-i atıkde mukayyed olmağın, hâlâ kemâgân mukarrer olmak üzere defter-i cedide kayd olundu.

Tahtında yüz seksen nefer reaya yirmi dokuz buçuk çiftlik yeri haricden ekerler, öşür ve salari verirler. Hâsıl-ı resm-i çift ve bennak ve hinta ve şa'îr ve öşür-ü bostan ve resm-i kuzu ve resm-i kışlak ve resm-i zemin haric ve bâd-ı hevâ ve cürm-i cinayet ve resm-i arûsiye yekûn ma gayrihu otuz dört bin üç yüz akçe yazular ile defter-i efkafta muharrer kalemiyle başka başka tahrir ve Balat nahiyesine tâbi Karacaayid tahtında, yüz otuz altı nefer reaya iki buçuk çiftlik yer haricden ekilür. Hasl-ı resm-i çift ve bennak ve hinta ve şa'îr ve öşür-ü bostan ve resm-i zemin hariç, resm-i kuzu ve bâd-ı hevâ ve cürm-i cinayet ve resm-i arûs yekûn ma gayrihu yirmi bin beş yüz akçe yazı ile defter-i mufassala muharrer kalemiyle tahrir ve defter-i icmale on bin akçesi ifraz, bi-icmal ve icmal-i mezkûr ki beş bin akçesi Mehmed veled Mehmed'in tımarı olduğu defter-i hakanîde mukayyed olmağla, zikr olunan kurra-yı imaret-i mezbûre vakfının evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olan dergâh-ı muallam kapucu başlarından Mîr Ali dame mecdihu, İbrahim Beşe bin Halil Beşe mülkü mutasarrıflarına zabt ve imaret-i mezbûre vakfı tarafına aid olan, mahsul ve rüsumu vakfin ve defter mucebine ahz ve kabz murad eyledikde, ashab-ı arazdan bazı kimesneler fuzuli müdahale ve doksan beş senesinden vaki olan mahsul ve rüsumu naklen ahz eylediklerine, kapucu başı muma ileyhe mukaddimen lade'l-inha, kurra-yı mezbûre, nim kadarı defter-i hakanîden bade'l-ihrac, kurra-i mezkûrdan Mahmud Çelebi bin İbrahim Beşe hissesi ez (...) vaki imaret-i vakfi tarafından İbrahim Beşe bin Halil Beşe hissesi dahi mülkiyet üzere mutasarrıfı tarafından zabt ettirilmek ve defter-i hakanî ve kanun muvafık olduğuna, divan-ı hümâyûn kaleminden cevab-ı tahrir ve defter-i hakanî mucebince kanun üzere amel olunmak için, Çine ve Balat naiblerine hitaben iş bu bin yüz doksan altı senesi evahir-i Rebiülahir'inde emr-i şerifim sâdır ve imtisalen (...) olan üzere şer'-i feteva aldığı tâbir olunur. Mahallin üzerine varılıb mahall-i mezbûrda akd-i meclis-i şer'-i nebevi olub, meclis-i makule mezkûrda kapucu başı muma ileyh tarafında mürtehim-i şer' Seyyid Mehmed bin El-Hac Hamza fil-asl-ı mahmiye-i İstanbul'da Hacı Kadın Mahallesi sakinlerinden sipahi merkûm Mehmed veledi Mehmed ve karındaşı müşteriki sagir Hasan'ın vesaye-i mensubiyesi, validesi Fatıma binti Mustafa nam hatun muhızrlarında bi'l-vekalet takrir-i dava edüb, Uzbaşî tâbir olunan mahall-i mezkûr Karaoluk kariyesinin mümtaz ve muayyen hududu dâhilinde olub, kâdîmü'l-eyyamdan berü vakf-ı mezbûr tarafından zabt olunur iken, mezbûrların Mehmed ve Fatıma doksan beş senesinde Kızıliyük kariyesinin haydudu dâhilinde olan, Uzbaşî tâbir olunur arazi için Karacaayid kariyesi ahalisinden dördü beşte süluk-ı berle tegallüben zabt ve aşar ve rüsumat ahz edenler sual olunub; mezkûrlardan Mehmed ve Fatıma'nın kasr-ı yed'lerine tebeyyün ve fuzuli ahz eyledikleri mahsul ve rüsum hâsıl-ı vakfa istirdâd olunması bi'l-vekalet metlûbdur dedikde, gıbbe's-sual mezkûrlarca Mehmed ve Fatıma *mal-ı vakfi kabz eylediklerini ikrar-ı*

lâkim mezbûre tımarı dâhilindedir deyu. İddia ve vakf olduğun bilmeyüz ve defter-i hakanîyi inkar ettiklerinde yed'lerinde olan senedat-ı defter-i hakanîye hazır oludukla mezkûr Kızıliyûk kariyesinde sipahi-i merkûm Mehmed veled Mehmed'in ve müşterikinin alaka, alakaları olmayub ve tımar-ı mezbûr tarafından zabt olunduğunu numayen ve müdde-i merkûme ve Seyyid Mehmed'den yine taleb olundukda, Hüseyin ibn Mehmed'e, İbrahim ibn Mustafa ve Hacı Mehmed ibn Ahmed ve Mustafa ibn Ahmed ve diğer Hüseyin ibn Abdullah ve Hatiboğlu Mehmed ve gayr Abdülcabbar ibn Abdullah ve (...) Mehmed ibn Mustafa ve Ali ibn Veli ve Ahmed ibn İbrahim ve diğer Hüseyin ibn Ahmed ve Mehmed ibn Mustafa ve Söke kariyesinden Halil kethüda kariye-i sedden Seyyid İbrahim ibn Hasan ve sair cem-i akid ve cem-i kesir ve hibbaü'ş-şerde meclis-i şer' hazır olub, gıbbe'ş-şehadet âti hakka mezkûr Kızıliyûk kariyesi imareti mezkûra vakfı ve mümtaz ve muayyen hududu dâhilinde Uzbaş tâbir olunur mahal dahi kariye-i mezbûre arazisinde olduğunı sabit ve şehadet-i şer' edüb, bade't-tevrün ve'l-tezkiye şehadetleri hîn-i babûlde vaki olundukdan sonra, taraf-ı vakfa bade'l-hüküm mezbûrlardan Mehmed ve Fatıma'nın kariye-i mezkûreden, kasr-ı yed'lerine tebyîn-i şer' olundukdan sonra sene-i mezkûr kariye-i mezkûreden fuzuli ahz ve kabz eyledikleri mahsulat ve rüsumat vakf-ı mezbûr mütevellisine edâ ve teslimleri için, hüküm ve tebyîn-i şer' olduğun arz ve (...) verilen emrim kayıd bilâ senet şerh verilüb, ilâm-ı şer' mucebince harekat-ı berle, fuzuli müdahale hisse-i men' olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Receb 1196.

300) Güzelhisar, Aydın ve Çine kadılarına [hüküm] ki; Hasan zide kadrihu ile Aişe Hanım zide anhüma südde-i saadetime arz-ı hal edüb; Güzelhisar kasabası toprağında vaki Anya ovası ve Çine kasabası toprağı Çine ovasında Geneviz Çiftliği ve (...) dört kıta tarlaya mutasarrıflar Ali ve Mustafa veled İsmail tarlasından naklen tegallüben nefsleri için tohum ziraî ettikten sonra, ekin orak ve noksan araziye mezbûr hamisi olub, ekini almak istediklerinde mezbûr *mücerret bizim tarlamızda ziraa olmağla bizim olmuş olur* deyu dedikde, taallül ve muhalefet ve gadr-i murad eylediklerine ve bu babda davamıza müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğini bildirüb, fetevayı şerifleri muvahecesine şer'le görülüb, bildirüb, bi vech-i şer teallül ve muhalefet ettirilmeyüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i hümâyûnum rica eyledikleri husustan, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Receb 1196.

303) Aydın Muhassılı vezirim ve Yenişehir Aydın naibine [hüküm] ki; Erbab-ı tımardan Mustafa veled El-Hac Yusuf nam Sipahi gelüb; Aydın Sancağında Yenişehir nahiyesinde

Üçkilise kariye ve gayriden, dokuz bin akçe tımara mutasarrıf Ali veled Hasan'ın şürût-ı beratına âdem-i itaatinden iş bu bin yüz doksan altı senesi Receb'inin üçüncü gününde, Miralay Süleyman arziyla kendüye tevcih ve hâlâ berat-ı şerifimle üzerinde olduğunu bildirüb, tımar-ı mezbûr kariyeleri defter-i hakanî ve yed'inde olan berat-ı mucebim kendüye zabt ve ol tarihine düşen mahsulüne ve rüsum-ı hususu ve defter mucebim ahz ve kabz ettirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun-ı ecanibe, bir ferdi fuzuli müdahale ettirilmeyüb men' ve def' olunmak babında hüküm-i hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûnuma müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere olduğu mestûr ve mukayyed bulunmağın defter-i hakanî mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Receb 1196.

307) İzmir kadısı zide kadrihu ve Çeşme kazası naibine hüküm ki; Harameyn-i Şerefeyn'e tâbi, babü's-saadeü'ş-şerifem ağası nezaretinde olan evkafdan, Hüdavendigâr-ı esbakın Mağnisa'da bina eylediği camii-i şerif vakfi kariyelerinden, *Sığla Sancağında İzmir nahiyesine tâbi on yedi bin altı yüz elli akçe yazar kariye-i Denizliburnu ve Çeşme nahiyesine tâbi yirmi beş bin akçe yazar kariye-i Kösederesi ve on bir bin yedi yüz elli akçe yazar kariye-i Kızılkilise nam-ı diğer Germiyancık* deyu. Mukayyed kariyeleri ber muceb-i defter-i hakanî ber vech-i mülûkane iştiraken Hüseyin tarafından voyvodaları olan zide kadrihu, merkûm müşarü'l-ileyhin vakfi tarafından zabt ve vaki olan mahsulat ve rüsumat kanun ve defter mucebince ahz ve kabza murad eyledikde ahardan dâhil ve taarruz olunmak icab etmez iken, merhum ve mağfur ileyh valide-i sultan Süleyman Han tabe's-serah bina eylediği imaret ve camii-i şerif ve medresesi evkafi kariyelerinden İzmir nahiyesine tâbi nefis-i bazar-ı Urla'da ber muceb-i defter-i hakanî cibâyât-ı vakf-ı mezbûrda zabta kanaat eylemeyüb, *kurra-yı sabıka isabet Hüdavendigâr vakfının alakası yoktur ben zabt ederim* deyu Hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli müdahalece muma ileyhumanın taraflarından voyvodası merkûmun zabtına muhalefet ve ol vech ile gadr-i külli idaresinde buldukları mukaddema ba arz-ı hal inhâ ve kariye-i Denizliburnu ve kariye-i Kösederesi ve Kariye-i Kızılkilise nam-ı diğer Germiyancık (...) ber muceb-i defter-i hakanî Hüdavendigâr vakfi tarafından voyvoda marifetiyle zabt ve vaki olan mahsulat ve rusumatı kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, valide-i Sultan Süleyman Han vakfi tarafından mültezim olanları ve ahardan bir ferdi hilâf ve defter-i hakanî bir dürlü dâhil ve taarruz ve nîza ve muma ileyhümanın taraflarında voyvodaları merkûmun zabtına muhalefet ettirilmeyüb, men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim südürünü mukaddema istid'a ve defterhane-i amiremde mahfuz defter-i mufassal ve evkafa müracaat olundukda; İzmir nahiyesine tâbi Kariye-i Denizliburnu ve hâsıl-ı taht; resm-i çift

ve öşür ve hinta ve şa'îr ve resm-i tapu-yı zemin ve cürm-i cinayet ve bâd-ı hevâ yekûn ma gayrihu on yedi bin altı yüz elli akçe ve Çeşme nahiyesine tâbi Kızlık neferat-ı reaya ile kariye-i Kızılkilise nam-ı diğêr Germiyancık ve hâsıl-ı tahtında; resm-i çift ve hinta ve şa'îr ve resm-i tapu-yı zemin ve cürm-i cinayet ve bâd-ı hevâ yekûn ma gayrihu on bir bin yedi yüz elli akçe yazar ile defter-i mufassalda muharrer kalemi ile başka başka tahrir ve defter-i icmalde hâvâs-ı hümâyûnum muhallefatında iken, zikr olunan kariyeler Hüdavendigâr-ı esbakın Mağnisa'da bina eylediği cami-i şerife vakıf olunmak üzere dokuz yüz seksen dört senesi (...) kalemi ile teshih olunmuşdur ve yine evkaf-ı imareti amme valide sultan merhum cennet mekan Sultan Süleyman Han aliyye'l-rahmatûn ve'l güfrân, der mahruse-i Mağnisa bina eylediği mahalden ile nefis-i Urla ve hâsıl-ı tahtında; resm-i çift ve hinta ve şa'îr ve bâd-ı hevâ ve cürm-i cinayet ma gayrihu kurra-i saire ile bulunduğu defter-i evkafda muharrer kalemi ile tahrir ve defter olunub, bu takrirce ber muceb-i defter-i hakanî tarafından başka başka olub, kurra-yı merkûmundan merhum valide sultan vakfı alakası olmamak icab eyledikde, defter emini Hüseyin arz eylediğin, arz-ı mucebince amel olunmak için bin yüz doksan üç evasıt-ı Safer'inde sâdır olan emr-i şerifim mahalline lade'l-vüsul, voyvoda-i merkûm mütegalibeden olmak takririyle, bu takrir ve icrası mahkeme olundukda tekrar inhâ ve mukaddeman sâdır olan emr-i şerifim mucebince, müceddeden emr-i âli sūdûrunu istid'a ve divan-ı hümâyûnumda mahfuz kayd-ı ahkama müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere tarih-i mezbûrda emr-i şerifim ve (...) mestûr ve hazine-i amiremde mahfuz Harameyn muhasebesi defterlerine nazar olundukda; *zikr olunan Kösederesi ve tevâbi mukataası gayri ez kalemiye senevi iki bin yüz guruş ve Germiyancık mukataası iki yüz elli guruş malı muma ileyh Mehmed Said ile Hüseyin'in mare'z-zikr Urla ve tevâbi mukataası* dedi. Kızlık gayri ez senevi on üç bin beş yüz guruş malı ile hâlâ Eğriboz muhafızı vezirim Silahdar Mehmed Emin Paşa dame mecdihunun malikane uhdelerinde iken, mezbûr Hüseyin fevt olundukda hissesi mahlûlden hâlâ divân-ı muallam rikâbında çavuşbaşı olan Ahmed Nazif dame mecdihu uhdesine kayd olunub, iş bu sene-i mübareke mah-ı Receb-i şerifin gurresinde, berat ve tesriki mukayyed ve husus-ı mezbûr zimmında mukaddema divân-ı hümâyûnum tarafından verilen emr-i şerifim mucebince, müceddeden emr-i şerifim tahriri babında, bil-fiil baş defterdar olan Hasan dame mecdihu ululuğu ilâm etmeğin. İlâm-ı mucebince divân-ı hümâyûnumda emr-i şerifim yazıldı. Fi evasıt-ı Receb 1196.

311) İzmir mollasına hüküm ki; İstanbul sakinlerinden El-Hac İlyas nam kimesne gelüb; bu tüccar taifesinden Trablusî Mehmed Emin Beşe demekle maruf kimesneye Asitane-i amiremde Trablus vekili ve sair tüccar marifetiyle, iki bin beş yüz guruş âlâ vechü'l-ticaret

teslim edüb, mezbûr Mehmed dahi iki yüz çift mesh ve pabuç ve mecmu' iki bin beş yüz guruşluk mikdar-ı eşya alub, bir sefineye vaz' ve bin yüz doksan senesinde İzmir'e irsal ve kendüsü firar ve eşya-yı mezbûreyi hâlâ İzmir gümrükçüsü ahz ve hıfz olunduğın bildirüb, şer'le görölüb, eşya-yı mezbûre vekili olan Uzun Mehmed dimekle maruf kimesneye aldırılıb, bade şer'an teallül ve muhalefet ettirilmeyüb, edâ-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hükm-ü hümâyûnum rica ve divan-ı hümâyûnumda [kanun] sual olundukda; husus-ı mezbûr mahallinde şer'le rûyet olunub ve mezkûrun inhâsı ve bundan kırkın olunan eşya kendünün malı olduğu lade'ş-şer sabit olduğu suret-i ber muceb-i şer' mestur, ihkâk-ı hak olunmak üzere emr-i şerifim sūduru iktiza etmekle, vech-i meşruh üzere amel olunmak babında ferman-ı ali yazılmıştır. Fi evasıt-ı Receb 1196.

317) Tire kadısına ve Tire voyvodasına Hüküm ki; erbab-ı tıardan Mustafa nam sipahi gelüb; ba berat-ı âlişan mutasarrıf olduğu tımarı kariyelerinden berâ ve tevâbi kazasından yüz doksan iki senesinden hâsıl ve (...) der anbar olunmuş öşür mahsulünden, malumü'l-kile öşür mahsulünü, Tire sakinlerinden İbrahim nam kimesne hilâf-ı şer'-i şerife ahz ve gadr eylediğın bildirüb, şer'le görölüb, mezbûrun hakkında olan öşür mahsulü, tımar mahsulü ve (...) mezbûr alıverilüb, bi vech-i şer' (...) ve muhalefet ettirilmeyüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında ferman-ı hümâyûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Receb 1196.

355) Birgi kazası naibi ile diğेरinin tâbi buldukları kazaların kuzat ve nevvabına hüküm ki; hâlâ defter-i hakanî kaleminin hesabdarı olan İbrahim Şakir zide mecdihu gelüb; Aydın Sancağında Birgi nahiyesinde ve Birgi nam kariye ve gayriden, on iki bin beş yüz akçe tımara mutasarrıf Mehmed'in hizmetinden, seksen yedi senesinin Zilkade'sinin on dokuzuncu gününde muma ileyhe tevcih ve bade (...) sahibi ol mezkûr Mehmed'e seksen sekiz senesi Receb'inin on sekizinci gününde ilgâ olunmağla, muma ileyhe tımar-ı mezbûru seksen sekiz senesine mahsuben Kolanzade Ahmed'e semen-i malum mukabelesinde, deruhta iktan ve (...) iltizam ve sene-i mezbûrede tımar kariyelerini zabt ve taksir makbuzunu bedel-i iktizatına baliğ bulunmağın, mezkûr Ahmed tımar-ı mezbûru sene-i merkûmede zabt ve taksir ve termim, bedel-i iltizam olunmak üzere verdiği akçeyi *senden alırum* deyu. Hilâf-ı vaki iddiaa tesirinin teaddi ve rencideden hali olduğun [bildirüb] inhâ ve mezkûr Ahmed'in sene-i mezbûra mahsuben makbuzatının istiklamı babında emr-i şerifim sūduru istid'a ve divan-ı hümâyûnumda [kanun] sual olundukda; tımar-ı mezbûr kariyeleri seksen sekiz senesine mahsuben mezkûr Ahmed'e semen-i malum mukabele deruhta ve iltizam ve mezkûr dahi

iltizam ve sene-i mezbûrede tımar-ı mezkûr kariyelerini zabt ve taksir ve makbuzatı bedel-i iktizatına baliğ olunmuş iken, mezkûr Ahmed tımar-ı mezkûru, sene-i mezbûrede zabt ve taksir ettirdim deyu. Akçe mukabelesiyle teaddiye tesaddi eylediği vakide tımar-ı mezkûru, mezkûr Ahmed sene-i mezbûrda zabt eylemiştir. Makbuzatı ne mikdara baliğ olmuştur? Malları acizlerinden ve sair vükufa bais olan bazı kimesnelerden gereği gibi tahkik sual ve makbuzatı mumza ve kariyeleri sağlam ilâm olunmak, ihkak-ı hak (...) hâvî emr-i şerifim yazıla gelmiştir deyu. Tahrir olunmağla divân-ı hakanî mucebince istiklam olunmak için emr-i şerif yazıldı. Fi evasıt-ı Receb 1196.

357) Aydın Muhassılı vezire ve Kestel nam-ı diğer Nazilli kadısına [hüküm] ki; erbab-ı tımandan Süleyman veled Mustafa nam sipahi gelüb; Aydın Sancağında Kestel nahiyesinde Gökseki nam kariye ve gayriden, on sekiz bin iki yüz dokuz akçe berat-ı şerif-i âlişanımla mutasarrıf olduğu tımar-ı kariyelerini, iş bu sene-i mübarekeye mahsuben tarafından âdemisi Mehmed nam kimesne, ber muceb-i defter-i hakanî zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etmek murad eylediğin, dâhil olunmak icab etmez iken, ecanib ve ashab-ı ağrazdan bazı kimesneler, hilâf-ı defter-i hakanî fuzulî müdahale ve vaki olan mahsul ve rüsumun ahz ve kabzına muhalefet ve gadr-ı külli sevdasında oldukların bildirüb, tımar-ı mezbûr kariyeleri ber muceb-i defter-i hakanî tarafından âdemisi merkûma zabt ve vaki olan mahsul ve rüsum kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, ecanibi ve ashab-ı ağrazdan olanları hilâf-ı defter-i hakanî bir dürlü dâhil ve taarruz ettirilmemek babında hüküm-i hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûnuma müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere olduğu mestûr ve mukayyed olunmağın, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için emr-i şerif yazılmışdır. Fi evasıt-ı Receb 1196.

377) İzmir mollasına [hüküm] ki; İzmir kazası mahallatında Kasab Hızır mahallesi mütemekkinlerinden Yani ve karındaşı Avlaki zımmîler gelüb; bunların babalarından müntakil mahalle-i mezbûr toprağında vaki, diğer karındaşı kaza-i mezbûrda mütemekkin Tedori zımmîyle iştiraken mutasarrıfları malumü'l hudud müceddeden mülk arsası, karındaşı mesfûrların hissesini zabt (...)(...) müstakilen (...) yüz doksan senesine bunların hisselerine fuzulî zabt ve teaddi (...) kârhane ihdas ve zamanında sâdr-ı şer'isi beyn' olunmağla, bunların dahi (...)(...) ettirüb (...) vaki olan binanın hadd-ı şer'isi men' ve arsadan hisselerine zabt eylemek murad eylediğin (...)(...) mezbûreyi malumla bina olmağın benim olmuş olur deyu. Hilâf-ı şer' mahallinde abd-i tasarruf olunmuş ve bu babda davasına mütabık şeyhülislamdan

feteva-yı şerif olduğun bildirüb, şer'le görölüb, ber muceb-i davaları (...)(...) şerh ve ihkak-ı hak olunmak babında hüküm-i hümâyûnum rica etmeleri için, mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi Evail-i Receb 1196.

383) Aydın Muhassılı vezire ve Birgi naibine hüküm ki; sen ki mevlana-yı muma ileyh Kilizmanî Alaca Mehmed Sadık zide ilmehusun, südde-i saadetime mektub gönderüb; Aydın Sancağı Birgi nahiyesinde vakıf şeyhi Müslihiddin, kız evladlu icra-yı kanun zâisi için olan koz ağaçlarına Şeyh Müslihiddin evladına vakıf olub, vakfiyet üzere tasarruf ettirilmiş ve mucebim Gazi Umur Bey'in ve İsa Bey'in ve Sultan Yıldırım Bayezid ve Murad Han'dan ahkâm olub, şeyh-i mezbûr evladından Arif ve Mustafa dahi mutasarrıf olub, ellerine selatin-i âzâm nişanları verilmiş ve evra-yı hatun ve kız evlad kılındığı bağçeye dahi sabık müşterik üzere edüb, Arif Çelebi oğulları Adem, Yusuf mutasarrıf oldukları defter-i atıkde mestûrdur ve haza vaki hâlâ defter-i cedide kayd olunduğu ba mahsul, sekiz yüz akçe yazu ile defter-i evkafda muharrer kalemiyle tahrir olduğu, defter-i hakanîde mukayyed ve vakf-ı muma ileyhin evladından Şeyh İsmail ol yerler ile koz ağaçları vakfiyet üzere fûruht olub, sabikü'l-beyan yerler ile koz ağaçlarını ber muceb-i defter-i hakanî zabt ve mahsul ve rûsumun ahz ve kabz murad eyledikde, bir dürlü dâhil icab etmez iken, bazı kimesneler müdahale ve vakıfdan lade't-terafii bazı mevkuflar, külli kimesne istintak olundukda kalmış (...) vaki bir evkaf-ı mezbûrun olub, İmamlu kariyesi kırbından Kutlubey kırbostanı kariye-i tarik-i âmm müntehi ve şarken dahi Esavih(?) Deresi, garben Dik Depesi bu hudud erbaa ile mahdud yerler vakf-ı mezbûrun olduğu ihbar ve şhadet ve lade'l-sebeb ile koz ağaçları vakfiyet üzere merkûm Şeyh İsmail ber muceb-i defter-i hakanî zabt ve mahsul ve rûsumu kanun-ı vakfımız mucebince ahz ve kabz ettirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî (...) yerimizi fuzuli müdahale ettirilmeyüb, men' ve def' olunmak için hüküm-i hümâyûn rica, bila iltimas arz ve defterhane-i amiremde mahfuz defter-i evkafa müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere olduğu mestûr ve mukayyed olunmağın, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Receb 1196.

384) İne-i Ayasluğ kadısına ve Sığla Sancağı mütesellimine [hüküm] ki; züemadan Arif İsmail veledi müteferrika El-Hac Hüseyin gelüb; Aydın Sancağında Alaşehir nahiyesinde hashâ-i mukataa-i Alaşehir ve gayriden, yirmi beş bin doksan iki akçe zeamet-i şerif bakîye südür olan hatt-ı hümâyûn şevket makrunum mucebince, doksan beş senesi Receb'inin altıncı gününde muma ileyhe tevcih ve hâlâ beratla ve üzerinde ve beratı ünvanına dahi hatt-ı hümâyûn keramet makrunum keşide kılınub, zeameti mülhakatından Ayasluğ nahiyesine tâbi

müstakilen kayd ve beratına dâhil, defter-i hakanîde *kariye-i Kafalu(?) ve mahallinde (...)* nasıra *kariye-i Kırmalı* deyu. Müsemma kariyesi serbest olmağla, ber muceb-i defter-i hakanî serbestiyet üzere tarafında subaşı müstakilen zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu, kanun ve defter mucebince ahz ve kabz murad eyledikde, hâvâs-ı hümâyûnumda memleha-i Patnos ve Akçaabad müteferrikaları, ehl-i örfe istinaden sene-i mezbûreden berü tegallüben zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu ahz ve gadr eylediklerin bildirüb, mezkûr Kafalu kariyesi ber muceb-i defter-i hakanî serbestiyet üzere, müstakilen subaşına zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun mezbûrları bir dürlü dâhil ve taarruz ettirilmeyüb, men' ve def' ve tegallüben aldıkları mahsul ve rüsum gerü ve istirdâd ettirmek babında hüküm-i hümâyûna rica, defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûna, defter-i icmal ve mufassala müracaat olundukda; Ayasluğ nahiyesine tâbi on üç nefer reaya ile kariye-i Kafalu mahsul tahtında nim çift ve öşr-ü hinta ve öşr-ü şa'ir ve öşr-ü bağat ve harç bil cümle ki öşre muaddel olan ve cürm-i cinayet ve bâd-ı hevâ ve yave ve kaçgun ve resm-i dûhan ve resm-i kışlak, yörükân, kışlakçıyan ve şa'ir tabe (...) ve öşr-ü çeltük, haliya-i sazlık olmuştur. Yekün ma gayri, yedi bin iki yüz yirmi dört akçe yazu ile defter-i mufassalda muharrer kalemiyle tahrir ve defter-i icmalde hashâ-i mukataa-i Alaşehir ve gayrihu ile ber görölüb, yirmi beş bin doksan iki akçe zeamet ber icmal ve tamamen muma ileyh Arif İsmail veledi müteferrika El-Hac Hüseyin'in zeameti ve yine nahiye-i mezbûra tâbi memleha-i Patnos ve memleha-i İzmir ki üç mevzide vaki olmuştur. Birine büyük tuzla birine orta tuzla ve birine (...) tuzla-i mezkûr dalında ve Deburculuk(?) nam kariyeler civarında, mine'l-gayrihum min bat tuz Urla ve Seferihisar tuzlaları mahsulün, Aydın kadılıklarında Divân zabitleri zikr olunan memlehalarda, eğer tuzla azız, eğer çok cümlesi mukataasına göre amîllerin alub, tarik-i muahede üzere her kadılığa götürdüler ve amîl uhdesinde olan mukataa bit-tamam cevab verilüb; *hazine-i amirem malında bir akçe kesir ve noksan olmaya arzum olan harc makut amîl zimmetine ola, mimbet dahi yolladub, mukarrer olmak mal-ı mirîye münasib mülâhaza olduğun cihetde, deftere sabit olundu* deyu. Defter-i atıkde mestûr olub, *vâlâdan dahi zikr olunan memlehalarda, ol kanun icra olunmağına defter-i cedide dahi kayd olundu. Hâsıl-ı mim sene-i kırk yük seksen dört bin akçe ve memleha-i mezkûrlarda tuzculuk eden kimesneler, kefillikle emin olmak kanun olunmağın hizmetinde, tuzcuların defter-i cedide kayd olundu* deyu. Defter-i mufassalda muharrer kalemiyle tahrir ve defter-i icmalde husus-ı hümâyûnum mülhakatında olmak üzere tahrir olunub, bu takrirce bir müpteza-i defter-i hakanî tarafından, icmal ve mufassalları başka başka olub, birbirlerinde ulufeleri, alakaları olmamak iktiza etmeğın. Gayriden kariye-i Kafalu el-mezbûrun, rüsum-ı serbestiyet merkûm Arif İsmail veledi müteferrika Hüseyin tarafından

zabt olunmak iktiza eyledikde, bi'l-fiil defter emini olan Seyyid Mustafa dame mecdihu arz ve arz-ı mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Receb 1196.

391) Tire kazası naibine [hüküm] ki; Ali ve Mustafa ve İbrahim nam kimesneler gelüb; sâdır olan ferman-ı âlişanım, imtisalen mezbûrun beratı olub, sekiz yüz kırk beş evasıt-ı Cemaziyelahir tarihli (...) bir kıt'a vakfiye ile derkenara nazar olundukda, Tire'de vaki merhum Yahşi Bey vakfının bais-i mahsul olmağın, evlad-ı vakfiyet Mehmed ve Rahime hatun, Ömerzade Hasan'ın üzerinde iken, Mehmed'in hissesi mahsulünden bin otuz dört senesinde müşteriki kalıb, Rahime'ye kaydiye olundukdan sonra mahallinden hissesine haricden, musavi Mehmed bin Hüseyin ve Emine ve Hatice ve Mustafa ve Mehmed diğer Hüseyin ve Mehmed ve Aişe ve Hüseyin yetiminden Mehmed, evlad-ı vakfiye ber muceb-i şart-ı vakıf lade'l-müvacehe üzerlerinde iken, mezbûrun Mehmed bin Hüseyin ve Emine ve diğer Mehmed yetiminden diğer Hüseyin ve Aişe ve Hüseyin ibn Mehmed fevt olub, hisseleri mahsullerinden olunan kanun-ı evlad-ı vakf-ı inkirazından sonra, evlad-ı atîkenin aslına şart ve tayin olunmakla, evladiyed iddiaasıyla vaziyet eden mezbûrun Mustafa ve Hüseyin ve Hatice'nin ref'lerinden evlad-ı atîkeden olmak üzere, Hacı Ahmed ve Hacı Ömer'e iştirak bin yüz altmış yedi senesi Şevval'inde tevcih olundukdan sonra, Hacı Ömer dahi fevt olmağla hissesi mahsulünden yetmiş beş senesi müşteriki, mezbûr Hacı Ahmed'e tevcih ve üzerinde iken kerime ve ihmamı Rabia hatun haricde, mezbûr Hacı Ahmed'e müsavi olmağla, mezbûr ile ale's-seviye ber vech-i târbi ve berat valide-i ref' ve tevcih olunarak, hâlâ vechi üzere muharrer olduğu ve Ayasluğ'da vaki Yahşi Bey vakfının, vazife-i muayyen emlakının zabt ve ahz olunmak üzere, tedavül emri ile hâlâ mezbûran kerime ve inhamı ve Rabia Hatundan iştiraken evladı Emine olduğu, derkenardan babalarımız merkûma Hüseyin ve Rahime ve evladiyet ve meşrutiyet üzere mutasarrıflar olub, fevt olunduklarında hisseleri yerine tevcih olunmak iktiza etmez iken, *biz diyar-ı aharda bulunub vakfiye dahi Hacı Ömer ve evlad-ı atîken vakfımdır* deyu. Hilâf-ı inhâ olunub Hacı Ömer üzerine berat alınub, hâlâ vakıf Hacı Ömer'in üzerinedir. Fi evahir-i Şaban 1196.

413) Birgi kazası naibine [hüküm] ki; kaza-i mezbûra tâbi Adegüme nam kariye sükkanından Ali nam kimesne gelüb; bunun validesi Fatıma ve hemşiresi Hatice nam hatunlar, yüz doksan senesine müteakiben müteveffiyeye olmalarıyla, malike buldukları yüz sekiz aded altun ve seksen guruş kıymetlü bir aded gerdanlık ve elli guruş kıymetlü (...) ve bir cariye ve on iki res' manda, iki ve üç sandık elbise ve yüz guruşluk tehamis ve beş yüz guruşluk sair eşyaları, yine kariye-i mezbûre sakinlerinden eniştesi Sarıoğlu El-Hac Süleyman demekle arif

kimesne, cümlesini cebren zabt ve ahz ve kabz edüb, bu dahi hakk-ı irsiyesini merkûmdan taleb eyledikde, hilâf-ı şer'-i şerif vermekle teallül ve muhalefet [ve] gadr iradesinde olduğun ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi bulunduğun bildirüb, şer'le görülüb, mevruseleri müteakiben mezbûrlardan müttakil hakk-ı irsiyesi her ne ise alıverilüb, teallül ettirilmeyüb, edâ-yı şer ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-i hümayûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görülmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Şaban 1196.

446) hâlâ İzmir kadısına ve yeniçeri serdarına hüküm ki; müderrîs-i kirâmdan Hamdullah zide ilmehunun berat-ı şerifimle malikane uhdesinde olan, medine-i İzmir'de vaki Mengene mukataasına bundan akdem, emmim kaymakam mütevellisi Osman nam kimesnenin vakf-ı mezbûr muzafatından olup, medine-i mezbûrede olan boyahane mutasarıfı ve vakf-ı mezbûra hâsılat olmak iddiasıyla terakkim-i kıymet, kat'a intizam, kaymakam-ı mezbûr değer olunan boyahane ile serbölükan Mehmed Efendi vakfına sunub, elli guruş mukataa-i kadîm ile bir kıt'a boyahane arsasını muma ileyhi senevi beş yüz guruş îcâr ve ol dahi istîcâr ve kabul ile nizâ eylediklerini, sabıkan Rumeli kazaskeri olup, hâlâ nakibü'l-eşraf Es-Seyyid İbrahim ademallahü teala fazlihu ilâm etmekle, ilâmı mucebince bin yüz doksan dört senesi Muharrem'inin, yirmi dokuzuncu günü tarihiyle muvakkit ferman-ı âlişanım sâdır olup, muma ileyh Hamdullah ile kaymakam-ı merkûmun beyn'lerinde olan mukataaları üzere, meblağ-ı mezbûr beş yüz guruşun bend, elli guruşunu muma ileyh Hamdullah bu tarafına kaymakam-ı merkûm ber vech-i teslim boyahane, (...) yüz elli guruş muma ileyh Hamdullah'a ahz eyledikten sonra muma ileyh Hamdullah ol dahi ol tarafa vekil-i bendiye müştecirleri olan, boyacı esnafına iş bu sene-i mübarekede, Cemaziyelahir'esi gayretine değin, altı ayda mecmu' iki yüz elli guruş îcâreti tahsil ve yüz guruş ol tarafa îcrâtı vakf-ı merkûma memur olan, El-Hac Mehmed Alemdar nam kimesneye teslim-i murad eyledikde, merkûm El-Hac Mehmed Alemdar fuzuli boyacı esnafından iki yüz elli guruş ahz ve kabz ve berata edâ tezkiresi verdiği vekili tarafına tahrir ve imla ve bu hususa kaymakam-ı merkûm ile beyn'lerinde olan mazbata nizâmına mahal olduğun, (...) olduğuna muma ileyh Hamdullah inhâ ve merkûm Mehmed Alemdar'ın fuzuli boyacı esnafından aldığı her ne ise zabt-ı marifeti ve marifet-i şer'le boyacılara tamamen iade ettirildikten sonra, muma ileyhin vekiline dahi vech-i şer' üzere teslim (...) mezbûr El-Hac Mehmed Alemdar'a gayr-i ez teslim, bahş-i mezbûre iki yüz elli guruş teslim ve yed'ine edâ tezkiresi alıverilüb, tanzimine ihtimam ve mezbûr El-Hac Mehmed Alemdar fi mabad hilâf-ı şer' harekete cesaret ettirilise, lazım gelen tenkili icra olunmağı kendüye tevhim olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu rica etmekle, vech-i meşruh üzere şer'le rûyet ve tanzimine sadaret olunmak fermanım olmağın.

İmdi sen ki mevlana ve serdar-ı muma ileyhsin, mevlana ve muma ileyh Hamdullah zide ilmehu samarra müftüsü olmak ihtimali münasib vücuhuyla, şayat-ı azimet melhuze-i âliye ve inayet olunduğu cihetden husus-ı merkûm mukaveleleri eline, marifet-i şer'le tanzimini kat'-ı nizâm olduğu mezbûr Hacı Mehmed Alemdar'ı huzur-ı şer' ihzar ve boyacı esnafından fuzuli aldığı her ne ise, bade'l-mevrus marifet-i şer' vezaif marifetiyle tamamen ve kamilen tahsil ve asmaneye red ettirildikten sonra, muma ileyh vekiline dahi vech-i meşruh üzere teslim ve El-Hac Mehmed Alemdar'a peşin, gayr-i ez teslim baki kalan üç yüz elli guruş teslim ve teslim-i müşirînden memhur sened ahz ile tanzimi ve kat' (...) Asitane-i nizâ mezid-i ihtiram (...) bedel (...) merkûm El-Hac Mehmed hilâf-ı şer'e misillü hitamına bakî namına cesaret eder ise, hakkına lazım gelen tenkil edâ olunacağı kendüye inhâ olunmak üzere emr-i şerifim sâdir olmuştur. Fi evasat-ı Şaban 1196.

452) Çine kadısına hüküm ki; tımar kariyelerinden kaza-i mezbûr muzafatından Aydos nahiyesine tâbi Akdivan ve Dereköy nam kariye ahâlilerinden Ömer ve Tarakçıoğlu diğer Ömer ve Merd Ahmed ve Ali Beşe ve Halavet oğlu Mustafa Beşe ve dahi malumü'l-esami kimesneler gelüb; bunların kariye-i mezbûr tarafında tasarruflarında olan yerlerinden defter-i maktu kayd olunan, ol yerlerden ziraatleriyle hamil eyledikleri terekelerinden öşr-ü muayyen maktuları, kariyeleri sipahileri taraflarından mültezimlari olan kimesnelere tamamen ede edüb, hilâf-ı kanun ve defter ziyade mütalebesi ile teaddi olmaları icab etmez iken, sipahileri ve taraflarından mültezimleri mezbûrlar kanaat etmeyüb, hilâf-ı kanun ve defter ziyade mütalebesiyle teaddi ve rencideden olmadıkların ve bu babda hâlâ davalarına müvafık fetevayı şerife verildiğin bildirüb, feteva-yı şerife mucebince gayr olunub, hilâf-ı kanun ve defter ziyade mütalebesi ile teaddileri men' olunmak babında emr-i şerifi rica eyledikleri ecilden kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Şaban 1196.

482) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; Abdurrahman nam kimesne gelüb; bunun Güzelhisar sakinlerinden Kasab El-Hac Hüseyin nam kimesne zimmetinde bin yüz doksan senesinden berü, bin beş yüz yirmi iki guruş alacak hakkı olub, meblağ-ı mezbûrun edâsına yine kaza-i mezbûr sakinlerinden, Molla İbrahim nam kefil bi'l-mal olmağla, meblağ-ı mezbûr Hüseyin'den taleb, hilâf-ı şer' vermekte teallül ve muhallefet eylediğinden nâşî, lade'l-müdafaa meblağ-ı mezbûr şer'an, kefil-i mezbûrdan kefaleti hasebiyle üzerinde sabit ve hüküm ve edâsına tebeddül, ilâm-ı şer' itâ olunmuş iken, kefil-i merkûm dört yüz guruşunu edâ edüb, üç bin yüz yirmi iki guruşu zimmetinde bakî kalub, bir dürlü edâ etmeyüb, ibtal-i hak ve gadr-i külli sevdasıyla kah İstanbul'a ve kah ahar mahale

fırar üzere olduğun, sen ki vezir-i müşar-ı ileysin. Ber muceb-i ilâm-ı şer' şer'le görülüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında sana hitaben emr-i şerifim südürünü istid'a-yı inayet eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şaban 1196.

507) İzmir kadısına hüküm ki; medine-i İzmir sükkanından Hatibkeş Ahmed demekle maruf kimesne gelüb; bu kendü haliyle ırzıyla mukayyed ve umuriyle meşgul olub, kimesneye teaddisi olmayub, şehirde bir vech ile müdahale icab etmez iken, medine-i mezbûre sükkanından ashab-ı arazdan malumü'l-esami kimesneler zuhur ve (...) zarar kastiyle üzerine musallat ve iktiza-yı manzume (...) kaçgun iddiasıyla, hilâf-ı şer'-i şerif ve bilâ emr-i mûnif teaddi ve rencideden hali olmadıkların bildirüb, mezbûrların hilâf-ı şer'-i şerif bilâ emr-i mûnifü'l-vech ile zâhir olan teaddi ve tesallüdlere üzerinde men' ve def' olunmak babında, emr-i şerifim südürünü istid'a eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şaban 1196.

521) Aydın Muhassılı vezire ve Kestel ve Güzelhisar kadılarına hüküm ki; Aydın Sancağında vaki zeamet ve tımara mutasarrıf olanların tayyarelerini, liva-i mezbûr âyânından olan kimesneler, mütesellimler taraflarından buyruldu ahzıyla bile temessük zabt ve tasarruflarında piyade ve süvari neferatıyla bölükbaşlarına tayin ettirilüb, hâsıl ahârına ekell kılınub, meblağ teklif ve ol vech ile zeamet kurrasına enva-i teaddiden ve perişanlıktan muceb-i keyfiyete cesaret eylediklerinden başka, sabikü'z-zikr züemâ ve erbab-ı tımar bundan akdem sefer-i hümâyûnda iken, taraflarından ber mutâd-ı kâdîm, ol esnada gönderdikleri harçlıkçılara sabik ashab-ı âyânlar mukaddem vergeldikleri meblağ (...) dahi edâdan imtina ve harçlıkçıları beyhude iade-i berle bulunan züemâ ve erbab-ı tımarın mahalli memuriyetlerini (...) badî olmalarıyla, fi mabad liva-i kurrada vaki züemâ ve tımar kurrallarından taraflarından vekil ve subaşlarına zabt ve tayin ettirilüb, mütesellim taraflarından buyruldu ahzına kimesneye zabt ettirilmeyüb, fuzuli zabt ettirilirse bu makulelerin diyar-ı ahara nefy ve ahvallerin Derâliyye'ye arz ve ilâm olunmak üzere emr-i şerifim südürünü, liva-i mezbûrunu züemâ ve erbab-ı tımar mukaddem rikâb-ı müstetaba tefrim eyledikleri, bir kıt'a mahallinde arz-ı halleri istirdam etmeleriyle vech-i meşruh üzere, liva-i mezkûrda vaki zeamet ve tımar ashabı taraflarından zabt ve taşîr ettirilüb, buyruldu ile fuzuli zabt murad edenlerin diyar-ı ahara nefy ve (...) için ilâm üzere, bin yüz seksen sekiz senesi evasıt Zilkade'sinde, emr-i celilü's-şerifim (...) südürü olub, şimdi liva-i mebur züemâlarından Süleyman ve İbrahim zide kadrihu, Sultanhisarı naibi arzına mezmun bir kıt'a arzlarına gerek kendi zeametleri ve gerek müşterikleri, ba temessükleri, uhdeleri

iltizamımızda olan tımar-ı kariye emini Kestel kazası âyânı Eycelizade Mustafa ve Güzelhisar sakinlerinden Müftüzade Seyyid Ali ve oğlu Halil, bin yüz doksan senesinden berü bilâ temessük fuzuli zabt ve mahsul ve rüsumu ahz ve gadr eyledikleri (...) ve mezbûrların (...) eylemeyüb, dâhil ve taarruz ettirilmeyüb men' ve def' olunmak babında sâdır olan emr-i şerifim mucebince, mübaşir marifetiyle amel olunmak için emr-i âli sūdûrunu istirham ve keyfiyet vech-i (...) üzere olduğunu, nâlık züemâ ve erbab-ı tıardan mevlufü'l-kalem kimesneler dahi ihbar eyledikleri, Sultanhisar naibi arzı vech-i meşruh ve mukaddema sâdır olan emr-i âli mucebince, mübaşir marifetiyle amel olunmak ferman olduğu. İmdi sen ki vezir-i müşar ve mevlana-i muma ileyhsiz. Tayin olunan mübaşir marifetiyle liva-i mezbûrda vaki muma ileyhın gerek kendü zeametlerini ve gerek ba temessük ahara iltizamlarında olan tımar-ı kariyelerini, muma ileyhümaya zabt ve tahsil ve rüsumu ahz ve kabz edüb, fi mabad müdahale ettirilmeyüb, men' ve def' ve kanun üzere gerü istirdâd ve fuzuli zabt murad edenlerin diyar-ı ahara nefyi ihkak-ı hak için, Derâliyyem'e arz ve ilâm ettirmeniz babında ferman-ı âlişanım yazılmıştır. Fi evahir-i Şaban 1196.

523) Aydın Muhassılı vezire ve Ayasluğ kadısına hüküm ki; Eyalet-i Cezayir defter kâtiplerinden Mehmed Sadık bin Çerkes Mehmed zide kadrihu gelüb; Sığla ve Kocaeli sancaklarında Çine ve gayri nahiyeler, Kırklar nam kariye ve gayriden, on sekiz bin beş yüz akçe berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu tımar mülhakatından, *Ayasluğu nahiyesine tâbi Gökyaka, Gölyaka dimekle mariftir* deyu. Muttasıl kariye müstakilen kayd ve beratına dâhil olunmağı, tarafından mültezimi olan (-) nam kimesne, kariye-i Gölyaka el-mezbûre ki ber muceb-i defter-i hakanî müstakilen zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz murad eylediğın, ahardan bir vech ile dâhil ve taarruz olunmak icab etmez iken, ahali ve ashab-ı ağrazdan olan Bey oğlu ve Ali ve diğeri Ali nam kimesneler, havalarına tâbi dört beş nefer kimesneler ile yekdil ve yekcihet olarak zikr olunan *Gökyaka kariyesi, Silahdar Ağa çiftliği ismiyle müstemem olunur. Müsahere (...) Ayasluğ nahiyesinde değildir. Senin alakan yokdur. Bizim uhdemizdedir* deyu. İddiaa ve el-yevm Gökyaka kariyesinde mevcut malum iken, hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumun ahz ve kabz edüb, gadr eylediklerin bildirüb, sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin. Kariye-i Gölyaka el-mezbûra ber muceb-i defter-i hakanî müstakilen kendüye zabt ve vaki olunan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince tarafından ve ahâr (...) kariye-i Gölyaka el-mezkûre, defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûn ve defter-i icmal ve mufassala müracaat olundukda; kariye-i mezbûr üç bin altı yüz elli akçe berat ile tamamen Eyalet-i Cezayir defter katiblerinden Mehmed Sadık bin Çerkes Mehmed'e kuyudat olduğu

mestûr ve mugayir bulunmağın. Sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin. Defter-i hakanî mucebince amel olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evahir-i Şaban 1196.

524) Bozdoğan kazası naibine hüküm ki; Ahmed veled Mehmed nam kimesne gelüb; Aydın Sancağında Bozdoğan nahiyesinde Salvaslu(?) nam kariye ve gayriden, on bin akçe tımar doksan beş tarihi ve beratı üzerinde iken, liva-i mezbûr edâ-yı Alaybeysi Ali *tamm-ı tımar-ı mezbûr sancağında sakin değildir. Şürût-ı beratına itibar olunmadı* deyu. Mustafa nam kimesne arz ve tevcih olunub, lakin sene-i mezbûrede vaki olan mahsul ve rüsum bunun berat-ı mucebince mahsubu tarihine düşmeyin. Bazı mevaki mübeyn ile tarafından ahz ve kabz olunub, âlâ hale kaldığın bildirüb, sene-i mezbûrede berat-ı mucebince tahvil tarihinden düşen mahsul ve rüsum teveccüh ederlerken, tahsil ve aliverilmek babında emr-i şerifim rica, defterhane-i amiremde mahfuz runamçe-i hümayûna müracaat olundukda; merkûm Ahmed veled Mehmed şürût-ı beratına âdem-i itibar eyledikten, Miralay Ali arzıyla yed'ine mülazemet emr-i şerifi verilen Mustafa'ya, bin yüz doksan beş senesi Şevval'inin on yedinci gününe tevcih ve hâlâ berat-ı âlişanımla üzerinde olduğu mestûr ve mukayyed ve divân-ı hümayûnumda kanun sual olundukda; *tımar-ı mezbûr kariyelerinin, sene-i mezbûrede vaki olan mahsul ve rüsumu, mezkûr Mustafa'nın berat-ı mucebince tahvil düşmüş olmayub, filhakika tarih ve mezkûr Ahmed veled Mehmed'in berat-ı mucebince tahvil tarihine düşmeğın. Bazı mevaki seniyyât âlâ hale (...) vaki berat-ı muvacene tahvili tarihine düşen, sene-i mezbûr mahsul ve rüsumu reaya zimmetinde midir, gayride midir?* Deyu. Tahkik, teveccüh edilir ise, mukarrer tahsilinden bade't-tahvil aliverilmek için emr-i şerif yazısıyla (...) tahrir olunmakla, defter-i hakanî mevcut kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Şaban 1196.

525) Aydın Muhassılı vezire Sart ve Ayasluğ ve Birgi ve Alaşehir ve Bozdoğan kadılarına hüküm ki; erbab-ı tımandan El-Hac Mehmed veled İbrahim nam sipahi gelüb; Aydın Sancağı Sart nahiyesinde, Sarıklı nam kariye ve gayriden, on bin altı yüz kırk dört akçe tımara bilâ sahib olduğundan, mezkûr El-Hac Mehmed veled İbrahim bin yüz doksan altı senesi Şaban'ının ikinci gününde, ba arz-ı hal tevcih ve hâlâ berat-ı şerifimle üzerinde olmağla, tımarının baş kalemi olunub, *defter-i icmalde sekiz bin dokuz yüz doksan bir akçe yazar salefü'z-zikr Sarıklı kariyesinin iki bin ve tımar-ı mülhakından Ayasluğ nahiyesine tâbi on altı bin iki yüz akçe yazar mezraa-yı der-kariye-i Ayasluğ nam mezraanın dahi iki bin dokuz yüz doksan dokuz akçeleri mezkûr ve (...) dörk bin dokuz yüz doksan dokuz akçe bir icmal ve icmal-i mezbûrun iki bin dokuz yüz doksan dokuz akçesi sipahi-i mezkûr El-Hac Mehmed veled İbrahim'in bakîsi müşterikleri kaydlarına ve yine Sart nahiyesine tâbi iki bin dört yüz*

elli akçe yazar kariye-i İkişeyra(?) Sart nahiyesinden tefrik olunmuştur ve dört bin akçe yazarlar Ahiler(?) ve Depecik ki Sart nahiyesinden tefrik olunmuştur. Nam kariyenin beş yüz elli ve Birgi nahiyesine tâbi on bin akçe yazar Kızılcaçullu Pınarlı ve Alaşehir deyu. Nam kariyenin miktarlarıyla, mezkûrunun sekiz bin akçe bir icmal ve icmal-i mezkûrun üç bin akçesi sipahi-i merkûmun bakîsi müşteriki kayd olunmasına ve Alaşehir nahiyesine tâbi yirmi dört bin doksan sekiz akçe yazar bade'l-vesika Solcamuzlu nam kariyenin dört bin dokuz yüz doksan dokuz akçesi ifraz ve bir icmal ve icmal-i mezbûrun iki bin akçesi sipahi-i merkûmun bakîsi müşteriki kayd olunmasına ve yine Sart nahiyesine tâbi altı bin akçe yazar Kamanluca(?) nam kariye bin akçesi ifraz ve bir icmal ve icmal-i mezkûr tamamen sipahi-i mezkûrun bakî yazısı müşteriki kaydlarına ve Bozdoğan nahiyesine tâbi iki bin kırk beş akçe yazar, bace bozar halden hâlâ derince kariye-i Çuvalduz, Halılsarı duk-ı cuma tahvil (...) cem olunub, (...) nam bazarın bin altı yüz kırk beş akçesi ifraz ve bir icmal ve icmal-i mezbûr tamamen merkûm El-Hac Mehmed veled İbrahim sipahinin dahi yazar müşteriki kayd olduğun defter-i hakanîde mukayyed olmağın, sabıkan zikr-i kurra ve mezrayı, ber muceb-i defter-i hakanî müşterikleriyle zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etmek murad eylediği, dâhil olunmak icab etmez iken ecanib ve ashab ve ashab-ı arazdan bazı kimesneler, hilâf-ı defter-i hakanîde kanun fuzuli murad ve vaki olan mahsul ve rüsumun ahz ve kabzına (...) ve gadr sevdasında oldukların bildirüb, selefü'z-zikr kurra ve mezraayı defter-i hakanî ve beratında olan berat-ı muvacehem müşteriki kendüye zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, ecanib ve ashab-ı arazdan oldukları, hilâf-ı defter-i hakanî (...) dâhil ve taarruz ettirilmemek babında hüküm-i hümayûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i humayunda ve defter-i icmale müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere olduğu mestûr ve mukayyed olunmağın. Defter-i hakanî mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Şaban 1196.

573) Güzelhisar kadısına hüküm ki; Güzelhisar kazasına tâbi Dereköy nam kariye sakinlerinden El-Hac Ali nam kimesne gelüb; yine kariye-i mezkûr sakinlerinden Ciritlioğlu Murad dimekle maruf kimesne, kariye-i mezbûr tarafında vaki mutasarrıf olduğu malumü'l-hudud ve tarla ve bağını bin yüz doksan senesinde, hüccet-i şer' marifetinden bedel-i malum mukabelesinde bey' para kat' ile bey' ve ferağ ve meblağ-ı mezbûru tamamen ahz ve kabz eyledikten sonra, bu dahi yed'ine ayrılan hüccet-i şer' ve sahib-i arz temessükü mucebince bağçe-i mezbûr ile tarlaya merkûm sene i mezbûreden bilâ (...) zabt ve ziraat ve öşr-ü rüsumu sahib-i arza edâ edüb, müdahale [olunmak] icab etmez iken, murad hesabıyla sülûk ve senin (...) taarruz (...) iştiraken olmak hesabıyla ol mikdar temin ile müdahale ve müceddeden

hüccet-i şer' sevdasıyla, iki defa mübaşir ve müdahale men' olunmaları iddiaası afu mahsus olunub, (...) mezkûrun mülk-i meşrusu olduğu şer'an naib ve hüküm-i beratından ecanib-i şer'den, hüccet-i şer'iyye verilüb ve bu makule bir (...) şer'le görölüb kat'-i nizâm ve defteri mufassal ve hükümü ve hüccet olunan (...) davasında istid'ası muceb olunmağın, yine teaddisine ısrar ve îned iddiaası olduğun ve kendünde davasıyla muvafık feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, feteva-yı şerif ve hüccet-i şer'isi muciblerince amel olunub, hilâf-ı şer'-i şerif ve kanun ol vech ile olan müdahale ve teaddisi men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, mahallinde şer' ve kanun üzerine amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Ramazan 1196.

574) Aydın Muhassılı vezire ve Bozdoğan kadısına hüküm ki; züemâdan Süleyman veled İbrahim zide kadrihu gelüb; bin yüz doksan ve doksan bir senelerinde zeametleri kariyelerinden, Bozdoğan nahiyesinde vaki kariyelerinde olan müşterikleri hisseleri uhde-i iltizamında olub, kaza-i mezbûr âyânı Tüfenkçibaşı oğlu Abdülrahman senîn-i mezbûrun fuzuli zabt ve ta'şir ve malumü'l-hudud mahsul zimmetinde iken fevt olub, kâffe-i emval ve eşya ve muhalefatı canib-i mirîye zabt olunub, lakin duyûnu az bir olduğundan duyûnu taraflarından edâ ve teslim olunmak şartıyla muhalefatı, mezkûr müteveffa vakfına ayl ve evladına, itâsına vereseşi istihdam erbab-ı (...) iskân eylemeleri şartıyla, kâffe-i emval ve eşya ve emlak ve iradesinin kendülere yirmi bin guruş bedel-i müsalehe kat'-i yed' tahşin ve tazmini olduğun ba hatt-ı hümâyûn ihsan olunub, müteveffaları mezbûr zimmetinde olan haklarına, Bozdoğan kazası sükkanından vereseşi Seyyid Osman'ın taleb eylediği hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir emr-i âli vermeğın teallül (...) ve muhalefet ve gadr sevdasında olduğun inhâ ve inad, iddiaa eyledikleri ecilden, sen ki vezir-i müşarü'l-ileyhsin. Ahz-ı mahsus (...) mübaşir mahallinde şer'le görölüb, ihkak-i hak olunmak ferman olmağın. İmdi sen ki vezir-i müşarü'l-ileyhsin, mezbûrun ve husus-ı ahara kanun mübaşir-i muma ileyh marifetiyle mahallinde şer'le görölüb, lade'ş-şer marifeti sâdır olan emr-i âli mantukında, ihkak-ı hak olunmak babında ferman-ı âlişan yazılmıştır. Fi evail-i Ramazan 1196.

585) İzmir mollasına hüküm ki; medine-i İzmir sakinlerinden Hurni(?) nam hatun gelüb; kendü halinde ırzıyla mukayyed iken, yine İzmir sakinlerinden zümre-i eşkiya Salim Efendi oğlu Ahmed dimekle arif şevk(?) kendü halinde olmayub, bin yüz doksan senesinde hanesinde yoğiken menzilinın kapusını kırub ve sandukası derununda emaneten vaz' olunan beş yüz guruşluk elmaslı altın saat ve on guruşluk yaldızlı altunu ve eli beş guruş kıymetlüsü gülabdan ve buhurdan ve on bir guruşluk sim tas ve yüz guruşluk zümrüd kübe ve bir çift

altmış guruşluk altun kuşak ve altmış guruşluk kırmızı yakut yüzük ve yetmiş guruş kıymetli halebi bez vesair eşyaların ahz ve emanet olan beş yüz guruşluk altun saatin sahibi bundan tazmin edüb, vücuhlarıyla gadr ve teaddi ve mezkûr ile mukavemet ve ihkak-ı hak mümkün olmadığı ve bu babda davasına muvafık ve şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, mukaddem ve inhâ şer'le görölüb, eşya-yı mezkûre tamamen tahsil ve bir kusur kendüye alıverilüb, ihkak-ı hak olunmak (...) eyledikde mahallinde şer'le görölmek için bin yüz doksan beş senesi evahir-i Cemaziyyevvel'inde sâdır olan emr-i şerifim, mahalline lade'l-vürud, mezbûr davet-i şer' olundukda, mütegalibde olduğundan âdem-i itaat-i berle, mukavemet ve ihkak-ı hak mümkün olmayub, gadr-i külli olduğun bildirüb, ol babda müceddeden hükm-ü hümâyûnum sūdûrunu istid'a ve divân-ı hümâyûnumda mahfuz kuyud-ı ahkâm müracaat olundukda; tarih-i mezbûrda ber vech-i meşruh emr-i şerif verildiği mestûr ve mukayyed olunmağla, çavuş mübaşeretiyle mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince, mahallinde şer'le görölmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Ramazan 1196.

601) Tire kadısına hüküm ki; Tire kazası sakinlerinden Fatıma nam hatun gelüb; bu kendü halde ırzıyla mukayyed ve kimesneye zararı yoğiken, kaza-i mezbûr sükkanından Sekioğlu Süleyman bin yüz doksan senesinde bunun menziline varub, avludan içeriye girüb kızı feryad eylediğinden, mezbûr Süleyman tüfenk ile darb ve bilâ (...) katl edüb, muayyen kesiresi ve bizle(?) ırs ile vesairelerin mukavemet etmeğe, ber muceb-i makrunun (...) ve bu babda davasına muvafık feteva-yı şerife verildiğın [bildirüb], adet-i şer' eylediği ecilden, çavuş mübaşeretiyle mahallinde şer'le görölüb, hakikat-i keyfiye Dersaadet'e arz ve ilâm olunmak babında. Fi evasıt-ı Ramazan 1196.

604) İzmir kadısına ve İzmir hassı voyvodası (-) zide kadrihuya hüküm ki; Eyalet-i Cezayir'in defter katiblerinden El-Hac Mahmud Kara Kapudan-ı sabık gelüb; Sığla Sancağında İzmir nahiyesinde (...) hisse-i Feleküddin dahi derler nam kariye ve gayriden, ba berat-ı âlişan mutasarrıf olduğu tımarı kariyelerinin, iş bu sene-i mübarekede vaki olan mahsul ve rüsumu berat-ı mucebince tahvili tarihine düşmüş iken, bazı mevani sebebiyle tarafından ahz ve kabz olunmayub, reaya zimmetlerinde kaldığın bildirüb, sene-i mezbûrda berat-ı mucebince tahvili tarihine düşen mahsul ve rüsumu tevcih edenlerden görölüb, hilâf-ı kanun teallül ve nizâm ettirilmemek babında, sen ki voyvoda-i muma ileyhsin. Sana hitaben hükm-ü hümâyûn sūdûrunu istid'a eylediği ecilden, sen ki voyvoda-ı muma ileyhsin, kanun üzere amel olunmak için emrim yazılmıştır. Fi evail-i Ramazan 1196.

606) İzmir mollasına ve boğaz hisarlarına, İzmir ve havalisine varınca yol üzerinde vaki kazaların kuzat ve nevvabına ve İzmir hassı voyvodası (-) zide mecdihuya ve zikr olunan kazaların baş erleri zide kadrihuya hüküm ki; Asitane-i saadetimde Kaîn Hoca Hanı kurbında sakin, El-Hac İbrahim Alemdar dimekle arif kimesnenin südde-i saadet kararına arz-ı hal edüb; oğlu Ahmed nam kimesnenin yanında bin guruşdan mütecaviz akçesi olduğundan, bu defa nam kimesne bir takrib-i iğfal ve boğaz hisarlarında, İzmir ve civarında ihtiyar ve bu babda ihtiyara gadr-i külli olduğu aşikar olduğun inhâ ve oğlu merkûm olduğu mahalde ahz ve Asitane-i âliyyeye irsal ve irsal olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu istid'a eylediğine binaen, sen ki mevlana-yı voyvoda ve sair muma ileyhsiz. Bulunduğu mahalde ale'l-âcel ahz ve Asitane-i saadetime irsal ettirilmek babında emr-i âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı Ramazan 1196.

694) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; Dergâh-ı muallam kapucubaşlarından seyyid Mustafa dame mecdihu ile Şerife Fatıma ve Şerife Aişe zidet iffet hümanın mutasarrıf oldukları çiftlikat ve bağçelerinin hâsıl olan mahsublarıyla, dekakîn ve han ve menzilleri îcâratını yüz doksan beş senesinde taraflarından ahz ve kabz, Güzelhisar sükkanından Hacı İlyas oğlu Hacı Hasan nam kimesneyi vekil edüb, mezbûr dahi salefü'z-zikr çiftlikat ve akaratının sene-i mezbûre mahsulat ve îcâratından bi'l-ve kale, altı bin guruşdan mütecaviz îcârat ve mahsul ahz ve kabz edüb, zimmetine mevcut makbuzu olan ol mikdar guruşdan mütecaviz mahsulat ve îcârat-ı mezbûrdan bi'd-defaat mütalebe eylediklerinde, enva-i âli ve bahane ve (...) ile edâda muhalefet ve iâtda mütereddid ve gayra cesaret eylediğin ve taraflarından Hasan Ağa nam kimesneyi vekil eylediklerin ba arz-ı hal inhâ ve sen ki vezir-i müşar-i ileyhsin. Marifetinle vekiller-i merkûm ile terafii-i şer ve mezkûrun mahudu olub, zimmetinde sabit olan hakları tamamen tahsil ve kendüleri mezbûra red ve teslim-i berle ihkak-ı hak olunmak babında, sana hitaben emr-i şerifim sūdûrunu istid'a etmeleriyle, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin. Mahallinde şer'le görülüb ihkak-ı hak ve hakkında Dersaadetime arz ve ilâm olunmak babında ferman-ı âli yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1196.

699) Yenişehir Aydın kadısına hüküm ki; Karacaşehir voyvodası Mehmed zide kadrihu gelüb; eba Eyüb Ensari aliyyel rahman kebaretü'nün, Haslar kazasında vaki camii-i evkafi mukataasının, defter-i hakanîde mukayyed kariyelerinden, Yenişehir Aydın kazasına tâbi Karacaşehir kazası, muma ileyhin taraf-ı vakfına ber mucceb-i temessük bin yüz doksan senesinden berü hâlâ uhde-i iltizamında olmağla, mukataa-i mezbûr kariyelerinden Mervü'z-zikr kasabası topraklarında, bağ ahabının tasarruflarında olan üzüm ve meyve eşcarının dahi hâsıl olub bey' ve istika etdikleri meyvelerinden şer'le muvacehe olan onda bir öşür, her ne

taleb eyledikde, ashab-ı bağıatdan bazıları *biz yeniçerileriz öşür vermeziz* deyu. Hilâf-ı kanun vakfa teallül ve muhalefet ve ihtiras mahsulüne gadr-i külli iradesinde oldukların ve bu babda davası müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerifesi mucebince kanun üzere amel olunub, şer'le muvacehe olan öşürleri alıverilüb, deftere teallül ve nizâ' ettirilmemek babında emr-i şerifim rica etmeyin ve kanun üzere amel olunmak emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1196.

720) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kazası naibine hüküm ki; sen ki vezir-i müşar ve mevlana-yı muma ileyhsiz. Bir kıt'a mektub ve iki kıt'a arz ve iki arz-ı halinde, sabıkan Aydın Muhassılı Sofu Hasan Paşa'nın kethüdası, dergâh-ı âli kapucıbaşlarından Seyyid Mustafa dame mecdehu tarafından vekili Hasan Efendi demekle arif kimesne, meclis-i şerde bundan akdem fevt olan Hamza Balîzade El-Hac İbrahim'in, canib-i mirîye alacak olan duyûnuna emval ve eşyası vefa etmeyüb, kasaba-i mezbûre toprağında, Akseki ve Mürseller bey' tekmili ve Kanavis ve Gazgandere çiftlikleri ve Taşbatan nam mahalde vaki malumü'l-hudud üç kıt'a tarlaları, müteveffa-yı merkûm evladlarının ba hüccet-i şer'iyeye vekilleri ve duyûnu içün, akar-ı baye-i mezon, zevce-i metrukesi Safiye Hanım ve kebir oğlu İsmail'in muvakkitleriyle, emlak-i mezbûr ve tarlalar sevk-i sultanîde kable'l-müzayede rağbetü'l-mukataadan sonra, ale'l-iştirak malumü'l-mikdar bedel, mukabil emlak-ı mezbûreyi ve tarlaları dahi arzları ve sahib-i arz marifetiyle tasarruf ve yed'lerine verilen hüccet-i şer'iyeye ve sahib-i arz temessükü mucebince taraflarından zabt ve ziraat olunub, müdahale icab etmez iken, mezbûran rikâb-ı kâdime arz-ı hal-i berle; *çiftlik ve tarlaları müteveffa-yı müşar-ı ileyh fuzuli zabt eyledi* deyu. Mağduriyetlerinden bahis ile nizâm ve (...) etmeleriyle istilâm-ı havî, sâdır olan emr-i şerifim mahalline lade'l-vürûd, bi gazez erbab-ı vukufdan istifsar ve (...) mevcudu dahi lade'l-istintak, salefü'z-zikr çiftlik ve tarlaların rağbeti intifa'ından sonra ber vech-i muharrer, müteveffa-yı müşar-ı ileyh kerimeleri Safiye Fatıma Hanım ve Şerife Aîşe Hatun ile kapucıbaşı muma ileyh ve gediklülerden Hasan ve Güzelhisar'da sakin diğer Hasan Efendi demekle maruf kimesneler, *akçesi ile iştirak eylediler* deyu. Şahid-i berle müessire-i mezbûreden ensar-ı hak zulüm olmaları ihbar ve salefü'z-zikr emlak ve tarlalar yed'lerine verilen senedat-ı şer'iyeye mucebince kendülere zabt ve merkûmatın müdahaleleri men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûn rica eyledikleri ecilden, zikr olunan çiftlikha ve bağçe ve tarlalar muma ileyhın emlak-ı müşterikleri olmağın, yed'lerine olan hükm-ü şer'iyeye, sahib-i arz temessükü nâtik olduğundan, gayri mahallinde bade't-tefahhus, sen ki vezir-i müşar ve Mevlana-yı muma ileyhsiz. Devir olan mülkü ferağ-ı ilâmınız ile mukaddema Asitane-i saadetime hîn-i (...) bunlar şahidlerini aksam etmişler iken, Hamza

Balîzadeler tarafı, mevakî gelmeyüb, kendülerini ihzar eylemeleri dahi şahid-i hal olunmağı, fi mabad Hamza Balîzade veresesi taraflarından ber vechiyle müdahale olunmayub, *emlak-ı merkûm yed'lerinde olan senedat-ı muahede muciblerine, taraflarından zabt ve rabt ettirilüb, muarazaları men' ve def' oluna* deyu. Emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1196.

Hamza Balizade vereselerine verilen senedatın kaydı muhalefetten terki olunmak için, mübaşir muhasebesi, ilm-i haber kaimesi verildi. Baş defterdar ilâmı mucebince sūdûr eden ferman-ı âliye intisalen, iş bu kayd-ı terkin verilen lade't-tahrir olmuşdur. Fi evail-i Muharrem 1196.

728) Aydın Muhassılı vekile ve Güzelhisar kazası naibine hüküm ki; Bedestanî Hacı Ali nam kimesne gelüb; bunun Güzelhisar sakinlerinden Hacı Ahmed oğlu Bekir nam kimesne ile bin yüz doksan beş senesinden berü, bey'lerinden ber muceb-i senedat bin beş yüz guruşdan müteceviz hesapları olub, şer'le muhasebe görölüb, zimmetinde olan hakkını almak istedikde, mezbûr muhasebe görmekten ibât ve imtina ve bundan ma'ada Güzelhisar sakinlerinden olan bey'-i sabık Ali nam kimesne dahi bunun bin üç yüz kırk guruşunu bi gayr-i hak gasben ahz edüb ve yine Güzelhisar sakinlerinden maktulen fevt olan, Akıllıoğlu Hüseyin nam müteveffanın üzerinde olan yüz elli guruş hakkını yine Güzelhisar sakinlerinden vereselerinden malı müteveffadan taleb eyledikde, mezbûrlar birbirleriyle yekdîl olub vermekde muhalefat ve gadr sevdasında oldukların ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, mübaşir marifetiyle mahallinde şer'le görölüb, ihkak-ı hak mümkün olmaz ise Asitane-i saadetime ihzarı ilâm olunmak üzere, sen ki Aydın Muhassılı vezir-i müşar-ı ileyhsin. Sana hitaben emr-i şerifim sūdûrunu istid'a eylediği ecilden, sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin. Mübaşir marifetiyle mahallinde şer'le görölüb, ihkak-ı hak mümkün olmaz ise Asitane-i saadetime ihzarları ilâm olunmak için ferman-ı âlişan yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1196.

732) Aydın Muhassılı vezire ve Alaşehir ve Sultanhisarı naiblerine hüküm ki; nişan-ı hümâyûnum verilen, divân-ı hümâyûn kalemi katiblerinden Es-Seyyid Mehmed Naili zide mecdihunun, Aydın Sancağında, Alaşehir nahiyesinde, Göllüce nam kariye ve gayriden, doksan sekiz bin yüz kırk dört akçe berata sabık âlişanımla mutasarrıf olduğu zeameti mülhakatından, Alaşehir nahiyesine tâbi yirmi bin akçe yazar ihtisab-ı Alaşehir ve yedi bin beş yüz doksan iki akçe yazar kariye-i Bahadırlu ve Sultanhisarı nahiyesine tâbi iki bin dokuz yüz otuz iki akçe yazar Horsunlu kariyesiyle yazdırılıb, otuz bin beş yüz yirmi dört akçe

yekünden *yirmi beş bin beş yüz kırk dört akçesi bu zamandan on hâvâs-ı hümâyûn* deyu. Muma ileyh Seyyid Mehmed Naili derkar mülhakatından kadı-yı müşteriki olduğu defter-i hakanîde mukayyed ve muma ileyh Seyyid Mehmed Naili derkar-ı (...) yüzünün tarafından subaşısını, Alaşehir'in ihtisabıyla kariye-i Bahadurlu ve kariye-i Horsunlu el-mezbûreye ber muvaheceler, defter-i hakanî müşterikleriyle zabt ve Alaşehir'in resm-i ihtisabiyesiyle kurra-i sabikü'l-bakayasını dahi vaki olan mahsulat ve rüsumatdan beratı yazısına göre hissesine isabet edeni kanun ve defter mucebince ahz ve kabz murad eyledikde, bir vech ile dâhil ve taarruz icab etmez iken, müşterikleri olanlar taraflarından subaşı ve mültezimleri beratları yazılarına göre hisselerine isabet edeni ahz ve kabz, âdem-i kanaat ve ziyadeye tecavüz ile *senin hissien kalmadı* deyu. Hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli müdahale, cüzvi nesne teklifi ile muma ileyhin beratı yazısına göre hisselerine isabet eden mahsul ve rüsumu tarafından subaşının ahz ve kabzına mümanaat ve zeameti mahsulünün kesir ve noksan edilmeye bais ve bâdî oldukların ba arz-ı hallerinde ve Alaşehir'in ihtisabı ile kariye-i Bahadurlu ve Kariye-i Horsunlu el-mezbûr ber muceb-i defter-i hakanî müşterikleriyle, muma ileyhin tarafından subaşısına zabt ve Alaşehir'in resm-i ihtisabıyla bir minvalde muharrir zâhir olan müdahale ve teaddileri men' ve def' olunmak babında, emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûnuma müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere olduğun, mestûr ve mukayyed olmağın, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evasıt-ı Şevval 1196.

734) İzmir mollasına hüküm ki; müderris-i kirâmdan kıdvetü'l ulemâ-i muhkikîn mevlana Hamdullah zide ilmehunun, ba berat-ı âlişan İzmir Mengenesi ber vech-i malikâne iddiasında olub, mukataa-i mezbûre-yi zabt ve rüsumatını ahz ve kabz ve tarafına ihale, sabık-ı İzmir malikânesi başkâtibi Tuzcuzade Hıfz Ahmed Reşid Efendi dimekle maruf kimesneyi vekil etmekden nâşî, merkûm Hıfz Ahmed dahi müddet-i vağfireden berü, mukataa-i mezbûrenin hâsılatını ahz ve kabz etmiş iken, ketb ve infa ile bir habbe göndermediğinden ma'ada, muma ileyhin tarafına defterin dahi göndermeyüb, gadr ve illed, ısrar-ı defter ederek bu ana dek malı müfidinin edâsıyla almamasına badî ve mezbûrun dahi ol tarafda muayyen getirisi olduğundan aharı vekil ve irsali ile zimmetinde müteakik olan meblağ-ı vağfirenin, zâhire ihrac ve tahsili menandit ve haserat-ı canib-i mirîye aid olacağını, mevlana-yı muma ileyh bu defa ba arz-ı hal inhâ ve mirî kâtibi huzurunda makbuzat-ı meblağın tahsil olması için, mübaşir marifetiyle merkûmun Asitane-i âliyeme ihzarına istid'a ve merkûm Hıfz Ahmed Reşid mübaşir marifetiyle ihzar ve mirî kâtibi marifetiyle hesab-ı raiyyet olunmak üzere, emr-i şerifim sūdûrunu bil-fiil şeyhülislam ve müfti'ül en'amın olan mevlana Es-Seyyid İbrahim

ademallahü teala fezahü ile işaret etmeleriyle mübaşir marifetiyle, işaretleri mucebince amel olunmak fermanım olmağın. İmdi sen ki mevlana-yı muma ileyhsin. Mevlana-yı muşar-ı ileyhin işaretleri mucebince, merkûm Hıfz Ahmed Reşid'in hesab-ı zimmetinden pay-ı hal Derâliyyem'e ihzarı matlub idiğü malumun oldukda, tayin olunan mübaşir-i muma ileyh marifetiyle, vacibü'l-muhasebe Derâliyyem'e ihzar ve irsale ihtimam ve mübaderet ve ağyar eylesin. Buna binaen ferman-ı âlişanım yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1196.

762) Aydın Muhassılı vezire ve Ayasluğ kadısına hüküm ki; Es-Seyyid Halil zide şerif gelüb; bu kaza-i mezbûra tâbi Çalgülü nam kariye toprağında vaki, beher sene zabt ve mutasarrıf bais ve resmin sahib-i arzına edâ edegeldiği tapulu ve temessüklü malümü'l-hudud tarlasında ahara alakası olmayub, dâhil olunmak icab etmez iken, yine kaza-i mezbûrda ashab-ı arazdan Altıoğlu ve avanelerinden Zincirci Halil demekle maruf kimesne zuhur ve hilâf-ı şer' ve kanun ve fuzuli müdahale ve bin yüz doksan (-) senesinde, tegallüben zabt ve ziyade gadr eylediklerin bildirüb, marifetinle mahallinde şer'le görülüb, mezkûrların hilâf-ı şer' ve kanun fuzuli zabt edegeldikleri tarlasını kendüye alıverilüb, zabt ve ziraat ve mezkûrları (...) dâhil ve taarruz etdirilmemek baisinde, emr-i şerifim sūdûrunu istid'a etmeğın. Marifetinle kanun üzere amel olunmak için emr-i şerif yazılmışdır. Fi evahir-i Şevval 1196.

764) Güzelhisar kazası naibine hüküm ki; Osman nam kimesne gelüb; kaza-i mezbûra tâbi Sucu ovası nam kariye toprağında arazi tasarruf edenlerden baba bir er karındaşı Hacı Ali nam kimesne fevt oldukda, oğlu ve kızı olmayub kariye-i mezbûre toprağında müteveffanın mutasarrıf olduğu malümü'l-hudud üç kıt'a tarlası, (...) karun tapuya müstehak ve hakk-ı tapu bunun olub, lakin bulundukdan berü Malta'da esir olduğundan, kaza-i mezbûrdan Dirvanoğlu Abdulkadir Efendi demekle arif kimesne ol yerleri fuzuli zabt etmekle, bu dahi işbu sene-i mezbûrede esirlikden helas ve müstehak tapu olan baba bir er karındaşı mezbûr Hacı Ali'nin yerleri bi ırz müslümanların takrir eyledikleri resm-i tapu ile sahib-i arzdan olub murad eyledikde, ber vech ile müdahale olunmak iktiza etmez iken, mezbûr mütegalibeden olduğundan *ol yerler müdde-i vağfireden berü benim tasarrufumdadır* deyu. Hilâf-ı kanun fuzuli müdahale ve resm-i tapu ile olmaya mumenat ve gadr sevdasında olduğun ve bu babda davasına muvafık feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, kanun üzere emr-i şerifim rica ve divan-ı hümâyûnumda kanun sual olundukda; *arazi tasarruf ettirilmeden mezbûr Osman'ın baba bir er karındaşı Ali fevt olundukda, oğlu ve kızı, oğlu kalmayub, tasarrufunda olan yerleri tapuya müstehak ve hak-ı tapu er karındaş mezbûrun. Bunun için mezbûr Osman olub, vakt-i Malta'da esir olmakdan ol yerler isabet olan mezbûr fuzuli zabt edüb, şimdi mezbûr Osman*

iş bu sene-i mübarekede esir iken helas olmayub, baba er karındaşı yerlerin bi ırz-ı müslümanların takrir ile (...) resm-i tapu ile sahib-i arzdan olmak istedikde, ol yerleri müddet-i vağfireden berü benim zimmetimde deyu. Tapu ile olmasına mümanaat ve teaddi eylediğin vaki ise men' ve def' olub ol yerleri bi ırz-ı müslümanların takrir eyledikleri resm-i tapu ile sahib-i arzdan aliverilmek muvafıkdır deyu. Tahrir-i kanun olunmak üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1196.

767) Tire kadısına hüküm ki; Seyyid Hasan ve Seyyid Mehmed ve Seyyid Hüseyin nam kimesneler gelüb; medine-i Tire'de vaki merhum ibn Melek evkafı kariyelerinden, Kiliselipınar kariyesi toprağında vaki malumü'l-hudud on kıt'a çiftlik arazisine babaları Es-Seyyid El-Hac Abdullah nam kimesne, sahib-i arz olan mütevellî-i vakf Es-Seyyid El-Hac Mustafa nam kimesnenin iki kıt'a temessükü mucibince, altmış yedi senesinden berü mutasarrıf ve beher sene zabt ve ziraat ve öşür ve resmin sahib-i arza edâ eder iken, babaları fevt olmağın çiftlik-i mezbûr arazisi (...) kanun meccanen oğulları mezbûrlara intikal ve oğulları mezbûrlar dahi çiftlik-i mezbûr arazisine iştiraken beher sene zabt ve ziraat ve öşür ve resmin sahib-i arza edâ edüb ve çiftlik-i mezbûrun hayvanatına mahsus ve müstakil kâdîm-i mezraalarına, kâdîmden çiftlik-i mezbûra mutasarrıf olanların hayvanatını ol mezraalarına raî olub, otundan ve suyundan yararlarına edegelüb, çiftlik-i mezbûr mezraasına ve babalarından müstakil çiftlik arazisine ahardan ve taaruz olunmak icab etmez iken, şimdi vakf-ı mezbûrun mütevellisi merkûm fevt olundukda, oğulları seyyidü'l-mezbûr nam kimesneler *babamın verdiği tapu temessükünü tapumuzda birbirimizden alub, ahara tapu ile verirler* deyu. Hilâf-ı kanun fuzulî müdahale eylediklerin bildirüb, babalarından müntakil çiftlik-i mezbûr arazisini iştiraken kendüleri zabt ve ziraat ettirilüb, mezbûrların hilâf-ı kanun ol vechle zâhir olan müdahale, mezbûr yerler men' ve def' olunmak babında hükm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evahir-i Şevval 1196.

786) Aydın Muhassılı vezire ve Alaşehir kadısına hüküm ki; züemâdan Anadolu'nun tımar defterdarı Ali kapudanhane-i hassa zide kadrihu gelüb; Aydın ve Saruhan ve Kütahya sancaklarında Alaşehir ve gayri nahiyelerden, Elmalu nam kariye ve gayriden doksan bin beş yüz doksan altı akçe ba berat-ı âlişan mutasarrıf olduğu tımarının baş kalemi olan, selefü'z-zikr yüz otuz üç nefer reaya ve sekiz aded zeamet ile kariye-i Elmalu ve hass-ı tahtında resm-i çift ve öşr-ü hinta ve öşr-ü şa'îr ve cürm-i cinayet ve bâd-ı hevâ ve büve ve kaçgun ve resm-i dûhan ve resm-i otlak ve resm-i kışlak-ı yörügan ve kışlakçıyan ve mütevechen saire yekün

ma gayrihu, on dört bin yüz elli akçe ve yine Alaşehir nahiyesine tâbi yetmiş dört nefer reaya ve üç aded zemin ve kariye-i Arkık ve yüz yirmi üç nefer reaya ile kariye-i Karacalu ve hass-ı tahtında resm-i çift ve öşr-ü hinta ve öşr-ü şa'îr ve cürm-i cinayet ve bâd-ı hevâ ve büve ve kaçgun ve resm-i duhan ve resm-i otlak ve resm-i kışlak-ı yörügan ve kışlakçıyan ve mütevechen saire yekün ma gayri, altı bin altı yüz on iki akçe ve yine Alaşehir nahiyesine tâbi yirmi beş nefer nefer reaya ve üç aded zemin ile kariye-i rub-ı Düandarlu hass-ı tahtında resm-i çift ve öşr-ü hinta ve öşr-ü şa'îr ve cürm-i cinayet ve bâd-ı hevâ ve büve ve kaçgun ve resm-i dûhan ve resm-i otlak ve resm-i kışlak-ı yörügan ve kışlakçıyan ve mütevechen saire yekün ma gayrihu, beş yüz elli akçe yazar ile defter-i mufassalda muharrer kalemiyle başka başka tahrir ve defter-i icmalde ma gayrihu altmış üç bin yüz yirmi bir akçe ber icmal ve tamamen eyalet-i Anadolu'nun tımar defterdarı muma ileyh Ali kapudanhane-i hassanın kaydında olduğun, defter-i hakanîde mukayyed ve Aydın Sancağında vaki selefü'z-zikr kariyeleri ber muceb-i defter-i hakanî müstakilen zabt ve vaki olan mahsul ve rüsümü kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etmek murad eyledikde, dâhil olunmak icab etmez iken Alaşehir âyânı ve voyvodası olan (-) nam kimesne ile sairleri hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli müdahale ve vaki olan mahsul ve rüsümün ahz ve kabzına mumenaat ve ol vechle zeamet-i mahsulün kesir ve reayasının perakende ve perişan olmalarına bais ve badî oldukların bildirüb, selefü'l-beyan kariyeleri ber muceb-i defter-i hakanî müstakilen kendüye zabt ve vaki olan mahsul ve rüsüm kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, mezkûrları hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanun bir dürlü dâhil ve taarruz ettirilmemek babında, hüküm-i hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûn ve defter-i icmal ve mufassala müracaat olundukda; vech-i meşruh üzere olduğu mestûr ve mukayyed olmağın. Sen ki vezir-i müşar-ı ileyhsin, defter-i hakanî mucebince amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Zilkade 1196.

794) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kazası naibine hüküm ki; eyalet-i Anadolu'da defterdar Kapudan Ali zide kadrihu gelüb; muma ileyhin kaza-i mezbûra tâbi Cebel nam mahalde sakin İlyas oğlu Ahmed demekle arif kimesne zimmetinde, bin yüz doksan bir senesinden berü bedel-i iltizam akçesinden, dört yüz elli guruş alacak hakkı olup, bi'd-defaat taleb olmak murad eyledikde, mezbûr bu ana kadar bi vech-i şer' vermekde teallül ve muallakda ve gadr-i külli eylediğın bildirüb, şer'le görölüb, alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında, emr-i şerifim rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için emr-i âlişanım yazılmıştır. Fi evail-i Zilkade 1196.

796) İzmir mollasına ve voyvodasına hüküm ki; Zeyneb nam hatun gelüb; İzmir'de yüz seksen beş senesinde fevt olan cümle emval ve eşyası nash-ı şerü'l-hüküm İzmir kazası sakinlerinden zevcesi (-) nam hatun münhasır olmağla, lakin ahar diyara ihrac olmağın mezkûr kendü hissesini adem-i kanaat-i berle, temlik hissesini dâhil (...) olmağla, Mehmed nam kimesne ile müddefiken cümlesi fuzuli zabt olduğu taleb ve ahz ve kabz etmek istedikde der-i (...) ile hilâf-ı şer' (...) teallül ve muhalefat ile gadr eylediğın bildirüb, teslim-i bedel-i şer'iyye (...) dürlü te'kîd ve tasdir eylediğın, ol dahi Mehmed Beşe'yi vekil eylediğın bildirüb, mucebince şer'le görölüb, bab-ı müstehayı (...) sakinenin hilâf-ı şer' fuzuli zabt eylediği hissesin, tamamen tahsil ve vekil nasib eylediği merkûma teslim edilmesi babında, hüküm-i hümâyûnum rica eylesesin. Mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1196.

89 NUMARALI DEFTER

39) İzmir naibine ve İzmir voyvodasına hüküm ki; İzmir sakinlerinden Mehmed nam kimesne gelüb; bu kendü halinde ırzıyla mukayyed olub, kimesneye borç ve kefaletliği yoğiken, medine-i mezbûr sükkanından Kebabçı Mehmed ve Boyacı Mehmed naman kimesneler (...) sâfî olan Duhancı İbrahim ile yekdil ve yekcihad olub, bunu tekdir ve rencide sevdası, icra-yı arz daibesiyile, bin yüz doksan senesinde Zabitan Ömer müttasır beyan ile tahrim ahara, mezbûr İbrahim hilâf-ı şer' olan harbiyle üzerine hücum ve sünüm-ı garlize-i berle, hetk-i arz ve ba hemvar-ı harekâta iktidar ve bila muceb, beş yüz guruşdan mütecaviz akçesini gasben ahz edüb, bir dürlü merkûmlar ile mukavemet mümkün olmadığın ve bu babda davasına müvafık fetevayı şerife verildiğın bildirüb, şer'le görölüb icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölmek için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Şevval 1199.

48) Birgi naibine [hüküm] ki; Göçebe taifesinden Kaçar cemaatinden El-Hac Memiş ve Çakır ve küdenesi demekle maruf kimesneler gelüb; bunlar kendü halinde ırzıyla mukayyed ve hilâf-ı şer'-i şerif kimesneye vaz' ve teaddileri üzerlerimizde dahi şer'an bir nesne sabit ve zâhir olmayub, ahardan dâhil olunmak icab etmez iken, *Birgi kazasında sakin Celebgan aşiretinden Molla Hüseyin bin Yusuf ibn El-Hac Mehmed nam kimesne zuhur ve karındaşı Mehmed ile Eşme(?) dağında bizleri katl ve üzerinde mevcut nükud ve altun ve inâmlarıyla iki bin guruşluk malını nehb ve gared eylediniz* deyu. Hilâf-ı şer'-i şerif fuzuli müdahale ve müdafaa-i şer' olundukda, müddeası vech-i şer' isbat edemeyüb, mugayir (...) men'-i berle

katl-i şer' den hüccet-i şer' iyye verildiğın bildirüb, şer' le görölüb mezkûr hilâf-ı şer' -i şerif ol vechle zâhir olan müdahale ve teaddileri men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica eylediğı ecilden, mahallinde şer' le görölmeğ için emrim yazılmıtır. Fi evail-i Şevval 1199.

122) İzmir kazası naibine ve İzmir hassı voyvodası (-) zide mecdehuya hüküm ki; ticaret taifesinden sâdât-ı kirâmdan Seyyid El-Hac Ahmed zide şerifihu gelüb; bu malının olduğı üç bin yedi yüz elli guruşluk tiftiğini yine İzmir mütemekkinlerinden tüccar taifesinden Kirkor nam zımmîye, *eğer bahası olan meblağı tamamen bulur isen fûruht ile vade bulmadığın suretde, kimesneye fûruht eyleme* deyu. Emir ve tevkil eyledikden sonra zımmî-i mesfûr bundan izinsiz, İzmir mütemekkinlerinden Küçükağzılı oğlu İsmail ve Yako nam Yahudilere fûruht ve bu ol tarafa verilen *zımmî-i mesfûr gönderdiğın çividi şu ferde fûruh* olundu deyu. İki bin dört yüz guruşunu edâ ve bakî olan üç yüz elli guruşunu mütebakîye diler ise, almağa kadir olduğuna, yed' ine feteva-yı şerife verilmekle, Yahudi-i mesfûrlardan taleb eylediğinde, Yahudi-i mesfûrların İzmir sakinlerinden Hacı (...) oğlu ve Hancı Hacı Mehmed nam kimesnelere istinadları olduğundan, bir vechle mukavemete iktidar olmayub, mürûr ve vesayileri hüccet olduğun ve bu babda davasına müvafık feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, feteva-yı şerifesi mucebiyle şer' le görölüb, bakî ol mikdar guruş hakkı tamamen aliverilüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahallinde şer' le görölmeğ babında. Fi evahir-i Şevval 1199.

178) Yenişehir Aydın müzafatından Karacasu naibine hüküm ki; El-Hac İbrahim nam kimesne gelüb; ba berat-ı şerif-i âlişan mütevellisi olduğı Hacı Bekir vakfının vakfiye-i mamul bahasında tasarruf olunagelen nahiye-i mezbûra tâbi, Bademiyeler mahallesi sakinlerinden üç bab dükkâna mutasarrıf olan Hacı Halil ve Mehmed nam kimesneler, bilâ îcâreteyn mutasarrıf olub, bin yüz seksen altı senesinden berü zimmetinde muhkem olan, icra-yı vakıf için bit-tevliye taleb etmiş iken, berat-ı şer' vermeğın muhalefet ve gadr ile mumenat olduğun ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, şer' le görölüb, mezbûrların zimmetlerine muhkem olan îcâratı vakıf için, bit-tevliye muma ileyh ol vechle aliverilmek için, emr-i şerifim rica eylediğın ecilden, ber muceb-i vakfiye-i mamul, ba hakk-ı şer' görölmeğ için yazılmıtır. Fi evail-i Zilkade 1199.

183) Tire kadısına ve naibine hüküm ki; erbab-ı tıardan Tire sakinlerinden İsmail Bey demekle maruf sipahi gelüb; bunun ba berat-ı âli mutasarrıf olduğı tımar-ı kariyelerinden, kaza-i mezbûra tâbi Yuvalı nam kariye toprağında vaki, kâdîmden berü ziraat olunub öşür ve

resm-i tımar tarafından ahz ve kabz olunagelen yerler üzerinde murasarrıfları olan Civanoğlu demekle maruf kimesneler, sonradan kiraz eşcarını arsa ve bağçe edüb, hâsıl olan kirazını bey' ve intifâ etmeleriyle, bu dahi ol bağçelerin mahsul olub bey' ve intifâ eyledikleri kirazlarından şer'le müteveccih olan onda bir öşürlerini talep ve ahz ve kabz etmek murad eyledikde, *biz öşürlerimizi sana vermeyüz Habbeoğlu(?) camii vakfına veririz* deyu. Hilâf-ı kanun edâda teallül ve muhallefat ve ol vechle, tımar mahsulünün külli kesir ve noksan tertibine baîs ve badî ve gadr iradesinde oldukların bildirüb, kanun üzere amel olunub, hilâf-ı kanun ol vechle merkûmları edâda tegallüb ve muhalefet ettirilmemek babında emr-i şerifim südürunu istid'a ve divan-ı hümâyûnumda kanun sual olundukda; *merkûman mutasarrıf olduğu tımar kariyesi toprağında vaki kâdîmden ziraat olunub öşür ve tımarı tarafından ahz ve kabz oluna gelen yerleri üzerinde mutasarrıfları olan, mezkûr Civanoğulları sonradan kiraz eşcarı arsa ve bağçe verüb hâsıl olan bey' ve intifa ederler ise şer'le müteveccih olan onda bir öşür aliverilmek müvafık kanunidiğü* [deyu]. Tahrir olunmağla kanun üzere amel olunmak için emr-i âli yazılmıştır. Fi evail-i Zilkade 1199.

210) İzmir naibine ve izmir hassı voyvodasına hüküm ki; İzmir sükkanından Katrancıoğlu İbrahim nam kimesne gelüb; bu kendü halinde ırzıyla mukayyed ve hilâf-ı şer'-i şerif kimesneye vaz' ve hareket, zulüm ve teaddisi olmayub ve üzerine dahi şer'an bir nesne sabit ve zâhir olmuş değil iken, yine İzmir sükkanından, mütegalibeden, Çıbanzade Hacı Mehmed nam kimesne ehl-i örfe istinaden dokuz bin beş yüz gurusunu hilâf-ı şer' ve bi gayri hak cebren ahz eyledikten sonra fevt olub, bu dahi meblağ-ı mezkûr müteveffanın terekesine vazıyyed olan yine İzmir sükkanından oğlu Seyyid İbrahim nam kimesne ile sülbiyye kızı Hatice nam hatundan ve mal-ı müteveffadan talep ve almak murad eylediğinde, bi vech-i şer' edâda tealül ve muhalefet ve gadr sevdasında oldukların ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, feteva-yı şerife muvcebince şer'le görölüb, müteveffa-yı mezbûrun ahz eylediği meblağ-ı mezbûr terekesine vazıyyed olan oğlu ve kızı mezkûrlardan ve mal-ı müteveffadan kendüye aliverilüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1199.

212) İzmir naibine ve izmir hassı voyvodasına hüküm ki; İzmir sükkanından Katrancıoğlu İbrahim nam kimesne gelüb; bunun İzmir sükkanından murâbaha taifesinden Hacı Mehmed nam kimesneden istindare eylediği malumü'l-mikdar akçe, beher sene üzerine devr-i şer'le ve iltizam-ı rayic olunmadıkça ve mezbûr Hacı Mehmed bundan, asıl malından ziyade

murâbaha namıyla bin yüz doksan yedi senesinden berü, yedi bin beş yüz gurusunu cebren alub ve bu dahi mezbûrdan taleb ve almak üzere iken mezbûr Hacı Mehmed fevt olundukda, bu dahi müteveffa-yı mezbûr devr-i şer'le ve iltizam-ı rayic olunan sikkelerden üzerine onda bir tahakkuktan ziyade ve devr-i şer' ve iltizam-ı rayic olunmayan senelerden dahi murâbaha namıyla olduğu, meblağ-ı mezbûru terekisiyle vaziyed olan, kaza-i mezbûr sakinlerinden olan oğlu Seyyid İbrahim nam kimesne ile kızı Hatice nam hatuna, mal-ı müteveffadan taleb ve almak murad eylediğinde, mezbûran vermekte teallül ve muhalefet ve gadr-ı külli sevdasında oldukların ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi olduğu bildirüb, feteva-yı şerife muvcebince şer'le görölüb, fetevası mezbûrun devr-i şer'le ve iltizam-ı rayic olunan sikkelerden üzerine, onda bir tahakkuktan ziyade ve devr-i şer' ve iltizam-ı rayic olunmayan seneleri, ona on bir tahakkuktan ziyade devr-i şer' ve iltizam-ı rayic olunmayan senelerde dahi murâbaha namıyla aldığı meblağ-ı mezbûrun terekisine, ahz ve kabz eden oğlu ve kızı mezbûrlardan ve mal-ı müteveffadan alıverilüb, ber muceb-i feteva-yı şerif ve icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Zilkade 1199.

215) Kestel nam-ı diğer Nazilli kadısına hüküm ki; Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed nam kimesneler gelüb; Nazilli kazasına tâbi Pazar nam kariyede vaki dokuz aded mülk dükkân, bunlara babaları Mehmed Çelebi nam müteveffadan ırs-i şer'le müntakil olub, mülk-ü mevruseleri olub, aharda müdahale olunmağa icab etmez iken, amucaları oğlu Ali bin Abdülrahim nam kimesne taraf-ı berle, dekakîn-i mezbûresi mukaddema, *merhum Hasan Çelebi babam Aldülrahim'e hibe etmekle, babamdan mülk-ü mevkuşe olub, babamdan ırsla bana intikal eyledi* deyu. Dava ve lade'l-müdafaa, dükkân-ı mezbûr arsaları Aişe nam hatunun mülkü olub, mezbûra müteveffa oldukda babaları müteveffa-yı merkûm Mehmed'e ve babaları müteveffa-yı mezbûrdan dahi bunlara intikal edüb aharın alakası ve mülk-i müvafık olunmağın, şer'an zâhir olmuş iken, mezbûr Ali şahid (...) (...) ve bazl-i irtişa ve (...) (...) hilâf-ı şer' ve bu babda yüz doksan senesinden, dekakîn-i mezbûreyi fuzuli zabt ve gadr-ı külli eylediğin ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, feteva-yı şerif şer'le görölüb, mezbûrun mevruse-i şer'-i şerif fuzuli zabt eylediği dekakîn-i mezbûr mevruseleri alıverilüb, ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Mahallden şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi Zilkade 1199.

247) Aydın Muhassılı [vezir] dame mecdehuya ve Alaşehir kadısına hüküm ki; saray-ı hümâyûn ağalarından Mîr Süleyman ve Mîr Halil zide mecdehu ile Fatıma ve Emine zidet

aktehu gelüb; mezbûran ile mezbûre Fatıma'nın babaları ve mezbûre Emine'nin zevci Kapucıbaşı Ömer Ağa demekle maruf kimesnenin, Alaşehir sakinlerinden Hacıağazade Hüseyin Ağa demekle arif kimesne zimmetinde bin yüz doksan yedi senesinden berü, bir kıt'a temessük mucebince hazine karzından, yıllık ve ücretleri masaruf yüz cem'an bin yüz guruşluk alacak hakkı olmağla, almak üzere iken fevt olub, meblağ-ı mezbûr irsen bunlara intikal etmekle bit-defaat taleb ve almak istediklerinde, mezbûrun fevt malına ve maaşlık davîyyesinde olmağla, bi vech-i şer' vermekte teallül ve gadr iradesinde olduğun ve tarafından ahz ve kabza, Mustafa Ağa demekle maruf kimesneyi hüccet-i şer'e vekil eylediğın bildirüb, mahallinde şer'le görölüb, mevruslarından müntakil ba temessük mezbûrun zimmetinde olan, ol mikdar guruşluk hakkı irsi vekiller-i mezbûra alıverilüb, bi vech-i şer' teallül muhalefet ettirilmeyüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında, sen ki muhassıl-ı muma ileyhsin. Sana hitaben emr-i şerifim rica eylediği ecilden, sen ki Aydın Muhassılı muma ileyhsin, şer'le görölmek için mahallinde emr-i âli yazılmıştır. Fi evahir-i Zilkade 1199.

272) İzmir naibine hüküm ki; Ali nam kimesne südde-i saadetime arz-ı hal edüb; İzmir kazası mütemekkinlerinden Kirkor nam zimmî ile zevcesi Muhbeviye(?) nam nasriyye zimmetlerinde, bin yüz doksan senesinden berü, ba temessük birbirlerine kefil bi'l-mal olarak üç yüz guruş alacak hakkı olub, defaatle mutalebe eylediğın, edâda tealül ve muhalefet ve *bugün yarın* deyu. Avdet ve tehir ve azl-i âyân ve mütegalibeye istinaden ibtal-i hak ve gard sevdasında oldukların bildirüb, mahallinde şer'le görölüb ber muceb-i temessük ol mikdar guruş hakkı mesfûrlardan tamamen tahsil ve buna alıverilüb, bi vech-i şer' teallül ve muhalefet ettirilmeyüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümayûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görölmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Zilhicce 1199.

324) İzmir naibine hüküm ki; Osman nam kimesne gelüb; ammisi ince Mehmed demekle maruf kimesne kendü halinde iken, bin yüz doksan beş senesinde İzmir sakinlerinden Civelek Hacı Hüseyin hizmetkârlarıyla, müttefiken ammisi mezbûr *deyne icab ettirmek ile darb ve cerh ve ol darbdan müteessir ve üzerinde mevcud bulunan akçesi nükûd ve saire olan emval ve eşyası gasp ve gadr eylediklerin* deyu. Berle davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi bulunduğın bildirüb, feteva-yı şerif mucebince şer'le görölmek üzere, müteveffa-yı mezbûrun şer'-i şerif ile deyni ile nükud ve emval ve eşyası alıverilüb, selefü'z-zikr, şer'-i

şerif, edâ-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında emr-i şerifim rica etmeyin. Mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evail-i Zilkade 1199.

332) Birgi kadısına ve naibine hüküm ki; kaza-i mezbûr sakinlerinden Kasab Mehmed nam kimesne gelüb ve yine kaza-i mezbûr sakinlerinden Turnaoğlu Mehmed nam kimesne zimmetinde, bin yüz seksen altı senesinden berü resm-i gânem bahasından olmak üzere de dört yüz on üç gurus alacak hakkı olub, taleb ve almak üzere iken, terekesini kaza-i mezbûr sakinlerinden karındaşı İbrahim nam kimesneye zabt ve mezbûr dahi fevt olundukda, şimdi terekesine kaza-i mezbûr sakinlerinden oğlu Mehmed nam kimesne zabt edüb, bu dahi müteveffa-yı mezbûrun zimmetinde olan üç yüzer gurus hakk-ı terekesini ahz ve kabz eden viranesinden ve müteveffa-yı mezbûr malından taleb eylediğin, mukkır ve maruf iken kah mürûr edüb ve kah dürlü bahane ile bi vech-i şer' vermeğin nîzâ ve muhalefet ve gadr iradesinde olduğun ve bu babda davasına müvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerifesi bulunduğun bildirüb, şer'le görölüb, müteveffa-yı mezbûr zimmetinde olan üç yüzer gurus hakk-ı terekesi ahz ve kabz eden veresesinden ve mal-ı müteveffadan [alı]verilüb, bi vech-i şer'-i şerif muhalefet ettirilmeyin. Emr-i şerifim rica eylediği ecilden hüccet-i şer', şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Zilhicce 1199.

365) İzmir naibine hüküm ki; sen kimevlana-yı muma ileyh Ebubekir Efendizade Ahmed Raşid zide ilmehusun. Mektub gönderüb; medine-i İzmir'de vaki Yahudi taifesinden hüsn ve ihtiyar ve cemaat başları ve bi çare meclis-i şer'e varub, kâdîmü'l-eyyamdan berü mutasarrıf oldukları medine-i mezbûre çarşısı, kaîn mürdelerini ilga eden cenk maşatlarına, ahardan dâhil olunmak icab etmez iken, ehl-i örf taifesinden bazı kimesneler mücerred celeb(?) malı sevdasıyla mürdelerini ilga(?), hilâf-ı şer' bi vech-i taarruz hali olmalarıyla olan taarruzları men' ve def' olunmak babında, hüküm-ü hümâyûnum verilmek ricasına vaki hali, bilâ iltimas arz ve divan-ı hümâyûnumda iktizası sual olundukda; alâmet-i mezkûr mahall-i kimesnenin mülk-i müştemîleri ve sanadât-ı saire ile tasarrufunda olunmağla, Yahudi taifesinin kâdîm maşatları iken, mugayir kanun bilâ senet müdahale olduğun vaki ise, mahalline şer'le havale ile emr-i âli itasından mahdud, menhûz olduğun tahrir olmağla vech-i meşruh üzere mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Zilhicce 1199.

400) Aydın Sancağı mütesellimine, Ortakçı nam-ı diğerk Kuyucak kadısına hükümki; Kuyucak kazası sakinlerinden Yusuf Yazıcıoğlu demekle maruf kimesne, bunun kimesneye deyni ve kefaleti olmayub, şer'le teaddi olunmak icab etmez iken, yine Kuyucak kazası sükkanından

Kethüdaoğlu Mahmud, Kerim Mustafa ve Ocakoğlu Ahmed demekle, oğlu Hacı Mehmed ve Kara Hasan oğlu Hacı Hüseyin ve Tombak Hacı Ali ve Musçı Ahmed namân kimesneler (...) münagat ve arz (...) ahara icab olub, tam'asıyla yekdil ve yüz doksan beş senesinde hilâf-ı şer'-i şerif üç bin yedi yüz guruşunu ahz edüb, gadr eylediklerin ve bu babda feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, [feteva-yı şerif] mucebince şer'le görülüb, alıverilüb, ihkak-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Sen ki mütesellim-i muma ileyhsin mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Muharrem 1200.

401) Güzelhisar naibine ve Aydın Sancağı Alaybeysi ve Kütahya Alaybeysine hüküm ki; Aydın Sancağında, Yenişehir nahiyesinde Ancın ve gayriden, on dört bin akçe tımar İsmail'in ba ferman-ı âli memur olduğu, İsmail canibinde hisseden tathirine ve hizmetleriyle mülazımlardan Abdülrahman veled İsmail, Miralay Süleyman arzıyla doksan sekiz senesi Şaban'ında tevcih ve berat olunub, Es-Seyyid Ali arz-ı hal ve tımar-ı mezbûran mutasarrıfı babası İsmail memur olduğu mahalle gider iken, esna-yı rahtda fevt olub, tarla mülazımlardan hizmet mülahazasıyla, mülazımlardan Abdülrahman miralay-ı merkûmun arzıyla, tarih-i mezbûrda bi vech-i ma gadr ve babasının tımarından mahrum olduğunu inhâ ve husus-ı mezbûr sancaklusundan sual ve sıhhat ve hakikati üzerine, Derâliyyem'e arz olunması için emr-i şerifim sūdûrunu rica ve mezbûr Seyyid Ali tımar-ı mezbûrun mutasarrıf-ı sabık İsmail'in sülbi oğlu olub, tereke hizmetinde mukaddem fevt olunduğu Abdulrahman muvacehesiyle, züemâ ve erbab-ı tımar ve çeribaşı şهادetleriyle isbata kadar olduğu sabit, ber muceb-i şürût nîzâm-ı müstahsene, tımar-ı mezbûrda Seyyid Ali'nin hakkı olub, bir cihet ilâm ve arz ve sancakların muhzır eylemeleriçün, siz ki mevlana ve Aydın Sancağı Alaybeysi muma ileyhumasız. Size hitaben doksan dokuz senesi Şevval'inin evahirinde emr-i şerifim tahrir olduğu, divan-ı hümâyûnumda mukayyed, şimdi mezbûr Seyyid Ali hissesi mezkûr Abdülrahman. Sen ki Aydın Sancağı Alaybeysi muma ileyhsin. Kahvecik olub arz olunması mümkün olmadığına inhâ ve *ber mihval-i muharrer şهادet eylediler* deyu. Uşak kazası naibinin hasm-ı inayetinde verdiği ilâm ve siz ki mevlana ve miralay muma ileyhumasız. Nîzâm müstahkemesiyle, şürüd ve mukaddema sâdır olan emr-i şerifim muvacehelerince, hasmıyla bade'l-ilama arz ve ilâm ve sancaklusu muhzır eylemeleri iktiza eylediğin, bil-fiil reisü'l-küttap olan Es-Seyyid (-) dame mecdihu ilâm etmeyin. Sen ki taht-ı Alaybeysi muma ileyhsin. İlâm-ı mucebince istd'a-yı hâvî, ferman-ı âli yazılmıştır. Fi evail-i Muharrem 1200.

535) İzmir naibine hüküm ki; İzmir sakinlerinden Mustafa nam kimesne gelüb; bin yüz doksan senesinde, yine medine-i İzmir sakinlerinden El-Hac Ali nam kimesne berat-ı şerifim

umur-ı memurunca, *rûyet eyleye, her ne sarf edersen mesarufunu ve ücretlerini veririm* deyu. Bunu emir etmekle, bu dahi mezkûrun şart olacağı ve ücret-i hesab olundukda, dokuz yüz altmış dokuz guruş baliğ aharın taleb eyledikde, hilâf-ı şer'-i şerif vermekte teallül etmeğin ve bu babda davasına muvafık feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, feteva-yı şerif mucebince şer'le görülüb, mezbûrun zimmetinde olan ol mikdar guruş hakkı alıverilüb, teallül ve muhalefet ettirilmeyüb, ihkak-ı hak olunması babında emr-i şerif mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Safer 1200.

546) İzmir mollasına hüküm ki; mültezim taifesinden Hasan ve Süleyman nam kimesne gerek Dersaadetime takdim eyledikleri arz-ı haline, hâlâ Kıbrıs muhassılı dergâh-ı muallam kapucibaşlarından Ali dame mecdehu Bağçevanzade Mîr Ahmed zide mecdehu ber vech malikâne, ba berat-ı âli ale'l-iştirak uhdelinde olan, İzmir kazasında vaki Burunabad ve tevvâbi mukataalarını, yüz doksan dokuz ve iki yüz senelerine mahsuben mutasarrıflar-ı muma ileyhime, merkûman deruhta iltizam ve bunlar dahi iltizam ve kabul-i berle, yed'lerine zabt ve rabt eylemek üzere, memhûr ve mamul ba temessük itâ ve mukataa-i mezbûrenin malı faiz ve mirîyesini bir dürlü edada kusurları yoğiken, muma ileyh Ahmed'in mukataa-i mezbûran mutasarrıf olduğu hususuna tam'a hassından, bin iki yüz senesine mahsuben İzmir sakinlerinden Alemdar yekçeşm Hacı Mehmed demekle arif kimesneye, temessük itâsıyla iltizam ve mukataa-i mezbûrenin doksan dokuz senesine mahsuben husus-ı kâlil ve reayasının zimmetlerine dahi mahsulat ve rüsumatdan alacakları olub, ol vechiyle mağzur ve özür ve ihzar eylediğin inhâ ve senîn-i merkûmuyla mahsuben, mukataa-i mezkûr mutasarrıfları muma ileyhın taraflarından yed'lerine verilen memhûr ve mamul ba temessükü mucebince, kendülere zabt ve rabt ettirilüb, mîr-i muma ileyh tarafından zâhire verilen temessük ile ahardan ferd ve aharı bir dürlü dâhil ve tarruz ettirilmeyüb, men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu istid'a eylediğine binaen, vech-i meşruh üzere mezkûrların yed'lerinde olan temessük mucebince, mukataa-i mezkûr doksan dokuz ve iki yüz senelerine mahsuben zabt ettirilüb, mîr-i muma ileyh tarafından tahriren verilen temessük ile ahara dâhil ve taarruz ettirilmemek için, divan-ı hümâyûnum marifetinden emr-i şerifim itâsı fermanım olmağın. İmdi ber vech-i muharrer mukataa-i mutasarrıflar-ı muma ileyhın, taraflarından verilen memhûr ve mamul temessukat mucebince, doksan dokuz ve iki yüz senelerine mahsuben maktumat zabt ve aşar ve rüsumatını kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, mîr-i muma ileyh tarafından tahiren verilen temessük ile aharı bir dürlü dâhil ve tarruz ettirilmemek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Safer 1200.

563) Dergâh-ı muallam kapucularından, Aydın Muhassılı Cihanzade Mîr Hüseyin dame mecdehuya ve Urla kadısına hüküm ki; hâlâ Mora muhassılı vezirim Yusuf Paşa ile sair müşteriklerinin uhdelerinde olan, Menteşe sancağında Mazon ve Sobuca nahiyelerinde vaki Muradır(?) mukataası kurraları hudud aharında olan yerlerine, ahardan bir vechle müdahale iktiza etmez iken, Urla kazası sakinlerinden erbab-ı tımardan Hacı Ali oğlu Salih nam sipahi, Sobuca nahiyesinde Koçarlu nam kariye sakinlerinden Ayandan Halil Ağa oğlu İbrahim demekle meşhur kimesne ile yekdil ve kaza-i mezbûr naibi itmâ ve üç yüzdenden mütecaviz mübaşeret ile gelüb, bir takrib isdar etdirdiği emr-i âliye, mezbûr hass-ı mezbûr kurrası zabt ve mukataa-i mezbûre voyvodası El-Hac İsmail cebren ve kerhen tart ve tebid ve der-anbar olunmuş işârını ve defterlerini fuzuli ahz ve ol vechle hass-ı mezbûra mahsulatının gûna ve mal-ı mirîsinin bir nesne bais ve bâdî olduğun sen ki, muhassıl-ı muma ileyhsin. Tarafından ba temessük inhâ ve (...) istid'a olunmağla, hâlâ (...) budur ki Abdi Hüseyin Paşa mübaşiri marifetiyle, merkûm Salih'in Derâliyyem'e ihzarı ferman olmağın. İmdi sen ki muhassıl-ı muma ileyhsin, merkûm Salih'i mübaşir-i muma ileyhe terkit ve Derâliyyem'e ihzar ve irsaline dikkat ve hilâf-ı emr-i âli hareketi tecviz ile tehirden ve âdem-i nefûz, emr-i münif-i mucib halinden inhâ ve mübaşeret eylemek babında. Fi evahir-i Safer 1200.

565) Alaşehir kadısına hüküm ki; İsmail ve İbrahim ve Mehmed nam kimesneler gelüb; Aydın Sancağında Alaşehir nahiyesinde, *evkaf-ı medrese-i Sultan Yıldırım Bayezid ki der nefsi Alaşehir* deyu. Yazıldığı mahallinde nefsi an evkaf-ı imaret-i Yıldırım, nefsi Alaşehir ve öşr-ü adet-i havale-i şehir ki kâdîmü'l-eyyamdan berü vakf-ı medrese olub, bilâ nefsi olan mukarrerdir ve çiftlik-i der İnegöl, hâlâ ekseri bağlar olmuştur, öşr-ü medreseye müteallikdir. Tahtına el-mesaruf ve *vazife-i müderrisine fi yevm-i otuz ve vazife-i talebe-i fi yevm-i dokuz ve vazife-i devvab-ı medrese* deyu. Defter-i hakanîden sefir ve mersûmun sultan-ı muayyen, Yıldırım Bayezid imaret ve medresesi vakfının, hâlâ berat-ı şerifimle mütevellileri olunmağla, ashab ve zabitan vazifelerini beyn'lerinde olan, beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müteallik oldukları vaz'-ı ihzarı vazifelerinin, galle-i vakfıta tamamen edâda mezbûrları aldırub, ziyade mütalebesiyle teaddi ve rencide olmak icab etmez iken, medrese-i mezkûr müderrisi olan kimesne, berat-ı mucibince hizmet-i maliyesinde müstehak olduğu ve vazifesi ahz ve kabzına kanaat ettirmeyüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanuna ziyade mütalebe eylediğinden, ma'ada medrese-i mezkûr talebelerine tayin olunan ve vazifeleri dahi fuzuli ahz ve kabz ve ol vechle gadr-i külli eylediğın bildirüb, ashab-ı vezâiflerinin beyn'lerinde olan beratları mucibince, hizmetleri mucibince müstehak oldukları ve galle-i vakıfdan bilimüm tamamen edâ eylediklerinden sonra, müderris-i mezbûru hilâf-ı kanun ol vechle teaddi ve

rencide ettirilmeyüb, men' ve def' olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica ve defterhane-i amiremde mahfuz Anadolu muhasebesi defterleriyle nazar olundukda; *vech-i meşruh ol babda mezkûr vazifeleri muayene ile mezbûr İsmail ve İbrahim ve Mehmed'in hâlâ berat-ı şerifimle üzerlerinde ol vechle mestûr ve mukayyed* [deyu] ve defter-i hakanî uhdesinde mahfuz defter-i evkafa müracaat olundukda; *Alaşehir nahiyesine tâbi evkaf-ı medrese-i Sultan-ı muayyed Yıldırım Bayezid ki der nefsi-i Alaşehir'de vaki olduğu mahalde, nefsi-i evkaf ve imaret-i Yıldırım nefsi-i Alaşehir ve gayrihu, fi külli yevm yirmi beş fi sene dokuz bin ve öşr-ü gallat hilâf-ı şehir ki kâdîmü'l-eyyamdan vakf-ı medrese olub, nefsi olan mukarrer fi sene bin üç yüz ve çiftlik-i der İnegöl ön dört bin yirmi akçe ve el-mesafuf-ı vazife-i medrese üç yüz fi sene on bin sekiz yüz ve vazife-i talebe fi yevm-i dokuz fi sene on bin iki yüz ve vazife-i nevvab-ı medrese fi sene üç yüz seksen* deyu. Defter-i evkafda muharrer kalemi tahrir olduğun, bil-fiil defter emini olan Hasan dame mecdehu ihzarı ve Divân-ı hümâyûnumda kanun sual olundukda; defter-i hakanîde mestûr marü'z-zikr vakf-ı mütevellileri, mezkûrun ashab-ı vezaiflerinde ve beyn'lerinde olan beratları mucebince hizmetleri mütabelesiyle teaddileri hilâf-ı şer'-i hakani ve mugayir kanun ettiği tahrir olunmağla, arz mucebince kanun üzere amel olunmak babında. Fi evahir-i Safer 1200.

566) İzmir naibine ve İzmir hassı voyvodasına hüküm ki; tüccar taifesinden Seyyid Hasan nam kimesne, mukaddema südde-i saadetime takdim eylediği arz-ı halinde; medine-i İzmir mütemekkinlerinden Saktor nam zımmî ile zevcesi Marikarin nam nassariye, birbirlerine kefil bi'l-mal olarak yüz doksan senesinde, üç bin guruşluk menzil ahz ve yed'ine bir kıt'a memhur temessük itâ eylediklerinden sonra, nassariye-i mesfûr, meblağ-ı mezbûr mukabelesinde mutasarrıf olduğu mülk menziline âli tarikü'l-müntakilen buna vaz' eyledikten sonra, davaları tamamına meblağ-ı mezbûru taleb eylediğün, mesfûrları birbirleriyle müttefik ve hilâf-ı şer'-i şerif bazı mahallere istinaden dürlü illet ve bahane ile edâdan imtina ve gadr-i külli sevdasında oldukların, lade'l-inhâ çavuş mübaşeretiyle mahallinde şer'le görülmek babında, bin yüz doksan senesi evail-i Zilkade'sinde emr-i şerifim sâdır olmuşdu. Sen ki mevlana-yı muma ileyhsin. Bu defa Derâliyyem'e vürûd olan ilâmında, emr-i şerif merkûm mübaşir Emin Çavuş yed'iyile vasıl olduğu ve mesfûr (...) halet-i hazihi Moskofuyla tâbi ve tüccardan idüğü ve zevcesi nassariye-i mesfûre tarafından vekil olduğu halde, Rusya konsolosu tercümanı muvacehesinde müdde-i mezbûr Es-Seyyid Hasan bâlâda beyan olduğu vecihle, mezbûr ihtiyar ve hakkını iddia ve tercüman-ı mesfûr ber vech-i muharrer, *eğerçi tasdik edüb halen mesfûre menzil-i mezkûru mukaddema zevc-i mesfûr (...) Rusya konsolosuna olan deyn-i mukabil, konsolos-ı mesfûr rehin ve istiklal eyledi* deyu. Suret-i defter olduğundan deyniyenin

akçesi âlâ halde kaldığı ve ol vechle fasl-ı bade mümkün olmadığı tahrir olunmuş, mesfûr Rusyalu olduğun ibrâ ve beyan ile husus-ı mezbûrun ol tarafda rûyet ve şer'an sabit olan meblağdan edâ ve teslimine muhalefet eder ise, husus-ı merkûmun bu tarafda rûyet ve faslı için, mesfûrun Derâliyyem'e ihzarı derman olunmağın. İş bu emr-i şerifim isdar ve kapudan paşa tarafından tayin (-) ile irsal olunmuşdu. İmdi ilâm olduğun üzere, mesfûr Konardu filhakika Rusyalu, ol tarafda mukîm Rusya konsolosu marifetiyle meclis-i şer'e ihzar ve konsolos-ı mezbûrun tercümanı hazır olduğu halde, müraki ve icra-yı şer' ve ol tarafda ihkak-ı hak mümkün olmadığı suretde, Rusyalunun dört bin akçeden ziyade olan davaları ahar mahalde istid'a olunmayub, Derâliyye'de rûyet olunmak, husus-ı muteza-yı şürût ahidnameden idüğü minval-i muharrer, mesfûr Rusyalu olduğun ibraz ve beyan ile kaide-i beraten irticasına, rûyetine ve şu an sabit, mutehakkık olan deynin edâ ve tesliminde muhalefet eylediği suretde, bu tarafda rûyet ve fasl-ı zımmında, ber muceb-i şürût mesfûrun Derâliyyem'e ihzarı iktiza eylediği, siz ki mevlana ve voyvoda muma ileyhumasız. Malumunuz oldukda, ihzarları ve tercümanı hazır olduğu halde, hak ve adil üzere terafii-i şer' ve ihkak-ı hak, ihtimam ve (...) ve ol tarafda icra-yı şer' mümkün olmaz ise, terafii-i şer' için ber muceb-i şürût ahdi Derâliyyem'e irsal olunmasına mübaderet ve mesfûr Rusyalu değil ise, devr-i vech-i muharrer üzere amel ve hareket-ı berle kapudan paşa tarafından, muayyen çavuş muma ileyh mübaşeretiyle bu tarafa ihzarı mübaşeret ve suret-i sicillatı ve gûne hakikati üzere, Derâliyyem'e ilâmı mübaderet ve hakikati üzere Derâliyyem'e ilâm-ı mübaderet ve hilâf-ı hükm-ü hareket, vuku-ı tecvizden mübaderet eylemeniz babında. Fi evahir-i Safer 1200.

572) Sultanhisarı kazası civarında vaki mevlana (-) kadısı zide fazlihuya hüküm ki; Sultanhisarı kazasına tâbi Ece nam-ı diğer Ahice nam kariyenin ahalileri südde-i saadetime arz-ı hal edüb; feth-i hakanîden berü kaza-i mezbûra kadı ve naib olanlar Sultanhisarı kazasında olan kâdîm-i mahkemede oturagelüb, kariye-i mezbûrede mahkeme yoğiken birkaç seneden berü kadı ve naib olanlar kâdîm-i mahkemeyi terkle ve gelüb, kariye-i mezbûrede müceddeden mahkeme ihdas ve matuf ve meccanen yevm-i hak yiyecek ve sair zâhirelerin alub, mağrur (...) tahsil ile nîzâm-ı hal vaz' ve def' için emr-i şerif sūdûrunu istirham ve Divân-ı hümâyûnum kaleminden kanun sual ve hareket olundukda; *kaza-i mezbûr kadısı, kâdîmden kadılar oturmakda, geldikleri kâdîm-i mahkemede oturub il üzerine dört hâkimden ve kariye-i (...) gitmeyüb ve davet olunmayub ve (...) dahi bir münasib mahalle konub ve eda-yı ahkâm-ı şer'iyye eyleyüb, fukaranın müft-ü meccanen yevm ve yiyecek ve sair zâhirelerin ve dava-yı şer'iyye zımmında verdiği hüküm ve araza ve müdahale ve imzası ve sicillatı terk*

olunan kazalardan resm-i sicil ve sair mahkemeye dair, muraddan ve kanundan ziyade akçelerin olmayub, bir vechle fukaraya zul-ü teaddi eylememek için tevhid ve te'kid-i hâvi kanun üzere emr-i şerifim yazıla gelmişdir deyu. Tahrir olunmağla ahali-i mezbûre, terk-i inhâları nefsu'l-emr ise, beyan olunan kanun üzere emr-i şerif sūdûrunu muvafık zayi-i sahi idiğün, bil-fiil reisü'l-küttabım olan Es-Seyyid Fazlullah dame mecdehu ilâm etmeğın, İlâmı mucebince mukataa-i mezbûra kanun üzere amel olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1200.

579) Dergâh-ı muallam kapucubaşlarından Aydın Muhassılı (-) dame mecdehuya ve Bayındır kazası naibine hüküm ki; Bayındır kazası sakinlerinden Es-Seyyid El-Hac Mustafa nam kimesne gelüb; bu kendü halinde ırzıyla mukayyed ve hilâf-ı şer'-i şerif kimesneye vaz' ve teaddisi olmadığın, yine kasaba-i mezbûrede Camii mahallesi sakinlerinden Hacı Muslu nam kimesne kendü halinde olmadığından nâşî, yüz doksan senesinde hilâf-ı şer'-i şerif darb-ı şedid ile darb ve sağ kolunu mecruh ve hâlâ sahib-i farraş olduğundan, mezruatları sülk-i gadr-ı azîm ve zulm-ü cerh olduğun ve mezbûrun mahallinde bazı mütegalibeye istid'a-yı sebile mukavemet mümkün olmadığı ve tarafından adamları El-Hac İsmail nam kimesneye vekil eylediğın bildirüb, şer'le görülüb, icrayı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-i hümâyûnum rica eylediği ecilden, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1200.

585) İzmir naibine hüküm ki; Osman nam kimesne gelüb; fi'l-aslı zide Tire ahalisinden ammisi İnce Mehmed Bey, yüz doksan senesinde ticâret-i terafii sabun iştirâ için İzmir'e vardıkda, İzmir sükkanından Civelek Hacı Hüseyin bağında iken, mezbûr Hacı Hüseyin hizmetkarlarıyla müttefikten darb ve cerh, ol darbeden mütesairen fevt olub, üzerinde mevcut üç yüz gurus nükûd ve sair emval ve eşyasını gasb ve gadr eylediğın mukaddema inhâ ve inayet istid'a eyledikde, yed'inde olan feteva-yı şerife mucebince mahallinde şer'le görülmek için, sâdır olan emr-i şerifim mahallinde lade'l-vürud ber vech-i muharrer üzerlerine, keşif ve tayin olunmuş iken, *yüz gurusu sulh olduk* deyu. Teklif ve ayane kûşatları hasebiyle ihkak-ı hak mümkün olmadığı bildirüb, şer'le görülüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica etmeğın. Mübaşir marifetiyle şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1200.

591) Çine kazası naibine hüküm ki; erbab-ı tıardan Ahmed veled Veli nam sipahi gelüb; Sığla Sancağında Çine nahiyesinde Saliheddin nam kariye ve gayriden, altı bin dokuz yüz

otuz dört akçe berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu tımarı kariyelerinin, doksan sekiz ve doksan dokuz seneleriyle vaki olan mahsul ve rüsumat, berat-ı mucebince tahvili tarihine dönüşmeğin bazı mevaki-i sebile tarafından ahz ve kabz olunmayub, ale'l-hal kaldığına inhâ ve ber muceb-i berat tahvili tarihine üç ay nisbetde, mezbûr Çine mahsulat ve rüsumatının kâdîmü'l-eyyam alıverilmek babında, emr-i şerifim rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûnuma müracaat olundukda; tımar-ı merkûm bir minval muharrer müekkit İbrahim veled Veli'nin hâlâ berat-ı şerifimle üzerinde olduğu mestûr ve mukayyed olunmağın. Defter-i hakanî mucebince kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1200.

604) Çine kadısına hüküm ki; Akçaabad sakinlerinden Es-Seyyid Hatib Abdullah zide şerifehu gelüb; bunun babası Es-Seyyid İbrahim nam kimesne kendü halinde ırzıyla mukayyed iken, kaza-i mezbûr sakinlerinden El-Hac Mehmed nam kimesne bin yüz doksan senesinde hilâf-ı şer'-i şerif ve ihkak-ı hak olub ve ehl-i örfe istinaden bin üç yüz elli gurusunu cebren ahz ve kabz olduğunu, müşar-ı tahsil için yed'ine terafii-i şer'de, hüccet-i şer'iyeye itâ, babası mezkûr meblağ-ı mezkûru taleb ve almak üzere iken fevt olub, irsen buna intikal edüb, bu dahi talebe müracaat, murad eyledikde, hilâf-ı şer'-i şerif mugayir hüccet-i şer'iyeye vermekte taallül ve muhalefet ve gadr sevdasında olduğun ve bu babda davasına muvafık şeyhülislamdan feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, feteva-yı şerifesi ve yed'inde olan hüccet-i şer'iyeye muceblerince şer'le görülüb, babasından müntakil mezbûrun zimmetinde olan ol mikdar gurus hakkı tamamen tahsil ve (...) alıverilüb, icra-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak babında, hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden mahallinde şer'le görülmek için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülevvel 1200.

612) Güzelhisar kadısına naibine hüküm ki; Güzelhisar sükkanından iken, bundan akdem vefat eden Cihanzade El-Hac Abdülaziz'in kebir oğlu müderrisinden Mehmed zide ilmehu, mukaddema meclis-i şer'de, müteveffa-yı merkûmun emlak ve eşyası canib-i mirîyyeden, bade'l-hıfs malumü'l-mikdar mebalîğ mukabelesinde sagir ve kebir vereseye ihsan-ı hümâyûn olub, meblağ-ı merkûm bi'l-cümle emval ve eşyası fûruht ile edâ olunub, çiftlikat ve arazileri dahi kanun üzere kendülere intikal etmekle, bu suretde verese-i nisaya gadr-i mucib hâlâ terk olunmakdan nâşî, çiftlikat ve arazileri, ricali ve nisa beyn'lerinde taksim olunmak üzere sâdır olan emr-i âlişana (...) babası müteveffa-yı muma ileyh çiftliklerinden Boyderesi demekle maruf çiftliği, el'an bir kız karındaşı Fatıma nam hatun *bana ver* deyu. Talebi olmağla bu dahi *vereyim* deyu ve vaad eyledikden sonra mezbûre-i müteveffiyeye olub, ve arazi-i merkûmeye sahib-i arz marifetiyle üzerinde ferağ ve tevfiz olunmayub, müdahale

olunmak icab etmez iken, sahib-i arz olan Boyacı Salim demekle maruf kimesne zuhur ve *sen eğer çiftliğin arazisini kız karındaşın mezbûreye vereyim deyu vaad etmiş idin. Bu takrirce bilâ veled fevt olmağın, tapuya kalmışdır. Ben zabt ederim* deyu. Muarazadan hali olmamağla, sahib-i arz merkûmun hilâf-ı kanun ol vechle *tapu ile ahara verdim* deyu. Vaki olan müdahale ve teaddisi men' babasından müntakil çiftlik-i mezbûr yed'inde mestûr ve feteva-yı şerife muceblerince *kendüye zabt ve ziraat ettirilmek için, Derâliyye 'ye arz eyleyiver* deyu. El-Hac def'-i nefsu'l-emir, husus-ı mezbûr minval-i muharrer üzere olub, sahib-i arz merkûmun iddiası hilâf-ı şer' ve kanun yed'inde olan feteva-yı şerifelere mugayir olduğunda, Güzelhisar Aydın kazası naibi İspirizade Salih Eşhas zide ilmehunun dahi ilm-i muhit olduğuna binaen, ol babda vaki hali hüküm verilmek ricasına, bi'l-iltimas arz ve Aydın Muhassılı vekili marifetiyle kanun üzere amel olunmak babında, doksan sekiz senesi evahir-i Şevval'inde bir kıt'a ve Sobuca kazası toprağında arazi tasarruf edenlerden Fatıma Hatun müteveffiyeye olub, oğlu olmayub, tasarrufunda olan Aynihan yerleri müstehak tapu oldukda, Şerife Aynihan nam Hatun, sahib-i arzının tapu ile alub yed'ine verilen temessük zabt-ı murad eyledikde, müteveffiyeye-i mezbûrenin kızı varub, *er karındaşı Mehmed nam kimesneler hakk-ı tapu vermedi* deyu. Müdahale eylediklerin, mezbûre Aynihan ba arz-ı hal inhâ ve'l-istid'a eylediğine binaen ve ahz-ı hususa mezbûr mübaşir marifetiyle, kanun üzere amel olunmak babında yüz doksan dokuz senesi evasıt-ı Şaban'ında sâdır olan emr-i âli mucebince, mahall-i nîzâ üzerine, liecli'l-mürافی, mezbûr Mehmed davet-i şer' olundukda, âdem-i itaat ve hakk-ı tasarruf mezbûre Aynihan'ın olduğunu, Boyderesi kariyesi ahalileri ihbar eylediklerin, Sobuca kadısı arz eyledikde, mukaddema sâdır olan emr-i âli mucebince amel olunmak babında, iş bu sene-i mübareke evahir-i Muharrem'inde dahi bir kıt'a evamir-i şerife sâdır olmuş idi. El-halet-i hazihi, şimdi müderris-i merkûm muma ileyh Mehmed zide ilmehunun, Derâliyye'ye takdim eylediği arz-ı halinde, çiftlik-i mezbûr arazisine sahib-i arz olan Ulalı Salim mukaddema ber vech-i muharrer fuzuli müdahale, ba ilâm-ı inhâ ve mezkûrun hilâf-ı şer' ve kanuna zâhir olan müdahale ve teaddisi men'-i hâvî, emr-i âli sâdır olunmuş iken, mezbûr bir dürlü hicab-ı müdafii olmayub, mucedde-i tecrim ve takdim ve ızrar etmek kasdıyla, tezvırane sülûk mezbûre Fatıma'nın üzerinde olarak çiftlik arazisi yoğiken, çiftlik-i mezbûr arazisi mezbûre Fatıma'nın mahlulünden olmak üzere, taallukatından olan Aynihan nam hatuna temessük itâ ve hilesine takvin vermek kasdıyla, mezbûrenin hasatından olarak Derâliyye'ye takdim eylediği arz-ı hale mebni, ber vech-i muharrer emr-i merkûmu ısrar etmekden nâşî, kah Menteşe'ye ve kah Sobuca'ya ihzar teklifi ile tekdir ve tacizden hali olmağın inhâ ve çiftlik-i mezbûr yed'inde olan sened-i şer'i muvacene kendüye zabt etdirilüb, mezbûrun hilâf-ı şer' ve kanun isdar etdirdiği emre mebni, ol vechle zâhir olan müdahale ve

teaddisi men' ve def' için, müceddeden emr-i şerifim sūdûrunu istid'a ve husus-ı mezbûr minval-i muharrer üzere olduğunu nâtık, mukaddema lade'l-mürafi doksan sekiz senesi Rebiülevvel'inin on dokuzuncu günü tarihli maruza, *Güzelhisar Aydın kazası naibi tarafından verilen bâlâsına muvacenem amel olunub, muma ileyh Mehmed'in çiftlik-i mezkûr arazisiyle zabt ve tasarrufuna ve ona mine'l-vücuda ahardan kimesne müdahale eylemeye deyu buyruldu. Keşide kılınan bir kıt'a ilâm-ı şer'iyye dahi ibraz ve Divân-ı hümayûnumdan kanun sual olundukda; arazi tasarruf edenlerden Cihanzade Abdülaziz'in oğlu müderris-i kirâmdan muma ileyh Mehmed, babasından müntakil mutasarrıf olduğu çiftlik arazisinin, hakk-ı tasarrufunu rızası ve canib-i arz marifetiyle hemşiresi Fatıma Hatun'a ferağ etmiş olmayub, fi'l-hakika müderris-i muma ileyhin, ol yerleri bahasına zabt ve ziraat ve öşür ve rüsum sahib-i arza edâ eder iken, mezbûre Fatıma müteveffiye oldukda, sahib-i arz olan Salih'e; *zaîmsin, ol yerleri kız karındaşın müteveffiye-i mezbûre Fatıma'ya ferağ etmek üzere vaad etmişidin. Bu takrirce müstehak tapu olmuş olur deyu. Ahara tapu ile verüb, bunun zabtına muhalefet ve teaddi eylediğin vaki ise, men' ve def' ve ol yerler aliverilüb, bir karar-ı sebile zabt ve ziraat ettirilmek muvafık kanundur deyu. Tahrir olunmağla bu suretde beyan olunan kanun üzere, emr-i şerif itâsı babında bil-fiil reisü'l-küttabım Es-Seyyid Feyzullah dame mecdehu ilâm etmeğin. İlâmı mucebince kanun üzere amel olunmak için emr-i şerif yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülevvel 1200.**

617) Tire kadısına hüküm ki; Tire kazasında vaki ashab-ı hayratdan müteveffa Yahşi Bey nam sahibü'l-hayrın bina eylediği camii-i şerifden, ber vech-i şürûta bi'l-fiil berevat-ı şerifimle mütevellileri olan İbrahim ve Mustafa ve Ali nam kimesneler gelüb; vakf-ı mezbûrun vazife-i muayene ile varisi yevm-i bir buçuk akçe ile imamı olan, kaza-i mezbûrda sakın Ali nam kimesne beratı mucebince müstehak olduğu vazifelerini (...) faide için, bin yüz doksan senesinden berü ve hilâf-ı şer'-i şerif havasına tâbi bazı mürtezikalılar ile yekdil olarak vazife-i (...) ziyede vazife-i (...) malı vakıf olarak malumü'l-mikdar akçe cebren ahz ve vakf-ı şerife gadr eylediğin bildirüb, şer'le görölüb, mezkûrun hilâf-ı şer' sirkat, vazife-yi mezbûresinden ziyade aldığı akçe tamamen tahsil ve bi'l-vekale bunlara akd-i hak babında, emr-i şerifim rica, hazine-i amiremde mahfuz Anadolu muhasebesi defterlerine nazar olundukda; vakf-ı mezbûrdan olmak üzere (...) vazife-i (...) ile kitabet ve yevm-i bir buçuk akçe ile imam-ı merkûm Ali'nin berat-ı şerifimle üzerinde olduğu, vech-i meşruh üzere mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülevvel 1200.

656) Dergâh-ı muallam kapucibaşlarından Aydın Muhassılı (-) dame mecdehu ve İnegöl ve Alaşehir ve Birgi kadılarına hüküm ki; nişan-ı hümâyûnum verilen dergâh-ı muallam müteferrikalarından Mustafa veled Mehmed, telhis-i sadr-ı sabık zide mecdehunun bu defa derbar-ı saadet-i kirâma takdim eylediği arz-ı halinde, Aydın Sancağında Alaşehir nahiyesinde nefis-i İnegöl ve gayriden kırk dokuz bin dokuz yüz bir akçe berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu zeametın baş kalemi olub, defter-i icmalde yirmi sekiz bin iki yüz elli iki akçe yazısı olan, *sabıkü'l-beyan İnegöl ve kariye-i Bergos ve Soğan(?) ve Yelekabad ve Koçaklar ve tevvâbi-i saire zeameti mülhakatından Birgi nahiyesine tâbi, yedi bin dört yüz yetmiş sekiz akçe yazar kariye-i Hoca ve yine Alaşehir nahiyesine tâbi beş yüz akçe yazar çiftlik-i Tûman der kariye-i Yerganlu yekûn ma gayri ez nakid altı bin iki yüz otuz bir akçe an zeameti* deyu. Bir icmal ve icmal-i mezbûrun yirmi altı bin üç yüz yetmiş akçe muma ileyh Mustafa veled Mehmed, telhis-i zide mecdehu ve bakîsi müşteriki kuyudatına olduğu defter-i hakanîde mukayyed ve nefis-i İnegöl ve icmaline zâhir kara ve çiftliğinin icmallü zeamet-i kariyelerinden olub, kanun-ı mukarrer olmağla, zeamet-i mezbûru mukaddema Aydın âyânı olan El-Hac Mehmed nam kimesne, on dört sene fuzuli zabt ve etibba'nın zulüm ve teaddilerine reaya fukarasının âdem-i tahammüllerinden naşi, diyar-ı ahara perakende ve perişan ve zulüm ve teaddisinden iştigaye icra edenlerin kimini katl ve kimini tecrim-i berle ve birinin (...)i iktidarı olmayub ve kendüye zabt ve ta'şir edüb, mezbûr hacı Mehmed maktulen fevt ve zeamet-i mezbûr tesallütünden tahlis olunmuş iken, zeamet-i mezkûru doksan altı senesine mahsuben zabt eylemek üzere ol tarafından reaya (...) Osman zide kadrihu subaşı nasib ve tayin ve zeamet-i mezbûr kariyelerini mezbûr subaşısı sene-i mezbûreye mahsuben zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumat ahz ve kabz murad eyledikde, Alaşehir sükkanından maktul-i merkûm akrabalarından, zalemeden, Hüseyin nam kimesne havasına tâbi muceb-i mufsitden, yine avenesine istinaden *zeamet-i mezbûru sana iltizam ile hâlâ ahara zabt ettirmeüz* cevabıyla tarafından âdem-i irsal ve muma ileyh ibrâ ve tâzîk ile tegallüben zabt ve cesaret ve mezbûr Hüseyin zulüm ve teaddisi maktul-i mezbûrdan (...) olub, zeamet-i mezbûr sene-i mezbûrede iltizam olunmak (...) dahi yed'-i tesallütünden telhis ve muvaceheye azimü'l-imkan olub, mutasarrıf-ı muma ileyh ve reaya fukarasına gadr-i külli ve zulm-ü sarrîm olacağı, zâhir muma ileyhuma yed'inden iltizam lade'l-inhâ ve istid'a kuyudat-ı defter-i hakanîden deyni âdem-i (...) Aydın Muhassılı sabık marifetiyle bâlâsına mestûr emr-i şerifimin intikallerine, defter ve ilâmlar için tekrar sâdır olan emr-i celilü'l-kâdimin dahi âdem-i itaat ile kanun olduğu mukarrer ve iktidar-ı hasarat namına, kâdim olarak mahsul zeametinden mutasarrıf-ı muma ileyhin kelben (...) vaziyet kalmasına bâdî olduğuna lade'l-inhâ mukaddema sâdır olan emr-i şerifim mucebince, zeamet-i mezkûr kurrası

subaşıasına serbestiyet üzere, zabt ve vaki olan mahsul ve rüsum ahz ve kabz ettirilüb, mütegalibe-i mezbûr Hüseyin'i nefsi-İnegöl'de ikamet ve subaşıasının umruna müdahale etmeyüb ve tabaka-i asliyesi olan Alaşehir'de sükkan ile müsaferet ve teaddisinden defaten, ağna ve defin ve âdem-i intibah ile müdahalesinde ısrarlar ve mahall-i mamuresine vaziyetinde inad, mezkûrun bilâd-ı defaatiyle nefsi ve ihdasına müstemid, emri-şerifim lade'l-istirham ve bin yüz doksan altı senesi evasıtı Cemaziyyelahir'inde bir kıt'a dahi emri-şerifim mûnif-i şerifsiz sūdûr olmuş iken, Aydın Muhassıl-ı sabık himayesinde olmakdan nâşî, emri-şerifim mezkûru yanına alıkoyub, âdem-i dikkat ile mahalline gitmeyüb, kaü'l-evvel yine İnegöl'de ikamet ve inayetiyle umûrnasa karışub, reayasını ahz ve hays ile tecrim ve bazı reayasının dahi (...) ahar gûne gadr ve ihzarına cesaret ve muma ileyh devlet-i âliyyenin hademesinden olub, bu makule devlet-i âliyyenin hademesinin, mürûr-ı maaşı olan zeamet-i hâsılâtının kendüye ve reayasına rencide olunmak, mukaddema ba arz-ı hal inhâ ve mütegalibe-i mezbûr ve avanesi mukaddema sâdır olan emri-şerifim celilü'l-kadrim mucebince fi mabad İnegöl'de ikamet ettirilmeyüb, umûrnasa karışmayub ve subaşıasının serbestiyet üzere zabtına ve arazilerinin öşürüne müdahale eylemeyüb ve tabaka-i asliyesi olan Alaşehir'de sakinü'l-ikamet eylemesi hususuna dikkat ve eğer bu defaa dahi eyaletine gitmekden hazar ve ısrar eder ise, mezkûrun bila (...) nefsi ve asliyesine mübaderet olmağa, yanına te'kîd ve teş'rîd-i hâvî, müceddeden hükm-ü hümâyûnuma rica eylediğine binaen, vech-i meşruh üzere ve hareket ve hilâfindan nahş-i muhalefet olunmak için, yüz doksan altı senesi evasıtı-ı Receb'inde Aydın Muhassılı vezire ve İnegöl Aydın ve Alaşehir ve Birgi kadılarına hitaben emri-şerifim sūdûr olunmuş iken, merhum Hüseyin mugayir-i vaz' ve hareket-i berle, *zeamet-i kariyelerine doksan sekiz senesinde iltizamındadır* deyu. Fuzuli zabt ve reayasına envâ-i gûne zulüm ve teaddiye ibraz ve perakende ve perişan, aharlarına bâis ve bâdî olunduğundan bahis ile (...) hassı ve zeamet-i kariyelerini bin iki yüz senesine mahsuben tarafından mütevellisi olan Mehmed Ağa demekle maruf kimesneye, zabt ve vaki olan mahsul ve rüsumu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, mezkûr hilâf-ı defter-i hakanî ve marifet-i sâdır üzere, emri-şerifim mugayir bir dürlü dâhil ve taarruz ettirilmemek babında, mukaddema sâdır olan emri-şerifim mucebince, te'kîd-i hâvî müceddeden emri-şerifim sūdûrunu istirham ve Divân-ı hümâyûnumda mahfuz, ahkâm kuyudatına mebni ettirildiğinde; ber vech-i muharrer tarih-i mezbûra emri-şerifim munefim verilmekle, mestûr ve mukayyed ve mütegalibe-i mezbûr Hüseyin ve avanesini fi mabad İnegöl'de ikamet ettirilmemek ve umûrnasa karışmamak ve müteveffa-yı muma ileyhin zeameti kariyelerini tarafından subaşıasının serbestiyet üzere, zabt ve arazilerinin öşürüne müdahale eylemeyüb ve taraf-ı asliyesinde olan Alaşehir'de ikamet eylemek ve eğer Alaşehir'e gitmek istemez ise, merkûmun diyar-ı (...)

nefyine mübaderet olunmak babında, te'kîd-i hâvî tarih-i mezbûrda, emr-i şerifim sâdır olmuş olmağla, bu suretde zeamet-i mezbûr kariyelerini müteveffa-yı muma ileyh tarafından, subaşısına serbestiyet, defter-i hakanîde zabt ve vaki olan mahsul ve rûsumat kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilmek için emr-i şerifim itâsına müdahale ettirilmemek babında. Fi evail-i Rebiülevvel 1200.

659) Birgi kadısına hüküm ki; kaza-i mezbûreye bağlı Kaymakçı Yeniköy kariyesi sakinlerinden sâdât-ı kirâmdan Seyyid Molla Ahmed ve Seyyid Molla Hasan ve (-) zide şerifehu gelüb; bunlar sahîhü's-sebil sâdât-ı kirâmdan olub, isbatların eylediklerinde İstanbul nakîbâtından beratlarına mamul iki hüccet verilmek sabit olub, kendü sebeb-i maişetleri (...) yüz elli res' koyunların adet-i ağnamı mütalebesiyle, bunların rencide olunmaları icab etmez iken, adet-i ağnam cem'ine memur olanlar, yüz ellişer res' koyunların adet-i ağnam mütalebesiyle tevzii mütalebesinde diye, [teaddiden] hali olmadıkların bildirüb, hilâf-ı kanun ol vech ile zâhir olan teaddileri men' ve def' olunmak babında, hükm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden kanun üzere yazılmıştır. Fi evail-i Muharrem 1200.

681) Birgi kazası naibine hüküm ki; Aydın Sancağında, Birgi nahiyesinde, nefsi-i Birgi'de Hacı Mehmed nam kimesne bir zaviye bina edüb, musallihî için zaviye-i mezbûre, kasr-ı yed' *bir değirmen, yılda hâsılı iki yüz elli akçe ve Sasalar kariyesinde iki dönüm yer bir zeytinlik ile hâsılı yılda iki yüz akçe ve iki değirmen kırbında bir derğirmen ocağı icâresinden yılda elli akçe vakıf edüb, müstecir edermiş. Zaviyenin harcını vermeye* deyu. Sultan Murad Han ve Sultan Mehmed Han ahkâm-ı şerif irsal kılmışlar ve vakfiye hâsılı evladına irsiyet olmuş evladından, Hasan Çelebi ve Derviş Çelebi ırslarıyla (...) Şeyh Muhiyeddin sakin-i müdahale edüb, evlerine ayırub, mezbûrlar Şeyh Muhiyeddin vakıf eylemiş ve Bozdoğan'da olan mülk hamamın dahi vakıf edüb, yevmi beş akçesin mezbûr Şeyh Muhiyeddin'e tayin edüb, şöyle şart eylemiş ki; *mademki Şeyh Muhiyeddin hasatlarından sakin olub, mutasarrıf ola ve bade vefat kendü halifesinden mezkûr Hacı Sefer Şahin'in oğulları marifetiyle, her kim tayin eder ise mutasarrıf ola ve baba (...) bir kimesne mutasarrıf ola* deyu. *Tescil etmiş ve yevmi bir akçe yollar murafîçün, nakib oğlu Derviş Çelebi ve Hasan Çelebi ve bunların evladına tayin eylemiş, vakfa kızı Atike'de mestûr ve mukayyed olub, haliye dahi kemâgân mukarrer olub, defter-i cedidde dahi sabit oldu* deyu. Defter-i evkafta muharrer kılınan ile tahrir olduğu defter-i hakanîde, vakf-ı mezbûrun sabık mezkûr değirmence hicran ve zeytin ve sair müskikatın vesayet olmamakla, vakf-ı mezbûrdan olmak üzere yevmi on beş akçe vazife ile cibayet, Mehmed bin Ali'ye naib arzıyla bin yüz doksan yedi senesinde berat ve beratı

mucebince, askeriden başka başka ihrac olunmakla sen ki; Birgi kazası naibi mevlana-i muma ileyhın, muma ileyh zide ilmehusun. Derâliyyem'e takdim edilmeğin temessük, medine-i Birgi mahlukatından Sarı Bey mahallesinde vaki, El-Hac Mehmed Ağa bin Ebubekir Ağa vakfının mütevellisi olan Es-Seyyid Mehmed Efendi demekle maruf kimesne, meclis-i şer' de evkaf-ı mezkûr müstekilatı meskukat olub ve bu makule mustekilatı meskukat olan evkafın, hilâf-ı şer'-i vakfa, cihet-i ihdası nameşru olub, vakf-ı mezbûr halıkında mamul bahasında cayi ve nazır tayin olunmayub, cayi ve nazır ve (...) vücut ihtiyacı olmağın, mugayir art-ı vakıf Mehmed nam kimesne, yevmi on beş akçe vazife ile cibayet ve vaziyet beratı ihdas ile vakf- ı şartı sadır eylemekle, mezbûrun hilaf-ı şart, ber vech-i muharrer ısdar ettirdiği berat kaydı ref' ve terkin ve muhdas, vazife mutalebesiyle teaddi ettirilmek babında emr-i şerif südürunu istid'a eylediği ve vakf-ı mezbûrun müstekilatı kariye ve mezraa olmayub, müstakilat olduğu defter-i hakanîde kayd ve beratı tarihi doksan yedi senesinden, eğerçi müceddeden verilmiş ihdas-ı berat olub, lakin ref' ve terkin ve ilâm hali emr-i hususu sadr-ı âliye hıfz ettiğın bi'l-fiil reisü'l-küttabım olan Es-Seyyid Mehmed Hayri Efendi dame mecdehu ilâm etmeğın. İlâmı mucebince askeri kaydı terkin olunmak için emr-i şerifim yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülahir 1200.

685) Güzelhisar kadısına hüküm ki; kaza-i mezbûr mahallatından Kozdibi mahallesi sakinlerinden olub, ehl-i hayrattan Hacı Mehmed bin Musa nam sahibü'l-hayrın bina ettirdiği mescid-i şerifde, bi'l-fiil berat-ı şerifimle imamet olan Hacı Ahmed zide kadrihu gelüb; bu zikr olunan camii-i şerifde imam olub, mahalle-i mezbûrda (...) ve (...) vaki müteveffa-yı müslüman ahara taleb ve gasl ve nikah edüb, müdahale icab etmez iken *gasl ve nikah ettirdim* deyu. Bi vech-i şer' fuzuli müdahale edildiğın bildirüb, şer'le görölüb, mezbûrun bi vech-i müdahalesi üzerine emr-i şerifim rica eylediği ecilden, kanun üzere amel olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülahir 1200.

692) Aydın Muhassılı vezire ve Güzelhisar kadısına hüküm ki; İstanbul sakinlerinden Hasan nam kimesne gelüb; Aydın Sancağında züemâ ve erbab-ı tımarı, bundan akdem İsmail canibine mermuren meks ve ikamet üzere iken, Aydın Sancağı alaybeysi Hüseyin nam kimesne terk-i hizmet olunmak üzere, tevcih olunmak için verdiği bir kıt'a zeamet arzıçün, *beş yüz gurus arz akçesi ahz ve terk-i hizmetde* deyu. Verdiği zeamet cebelü kaydında olduğundan buna tevcih olmayub, arz akçesi olmak üzere verdiği meblağ-ı mezbûru taleb eylediği, hilâf-ı şer'-i şerif ve mugayir feteva-yı munif verilmekte taallül ve muhalefet ettirilmemiş. Başka cihet-i kanun dahi bin yüz doksan senesinde redd-i iki yüz yirmi beş gurus

alacak hakkı dahi edâda mühatala ve ibtal-i hak ve gadr-i külli sevdasında olduğundan ve bu babda davasına müvafık feteva-yı şerife verildiğin bildirüb, şer'le görülüb, alıverilüb, ber muceb-i feteva-yı şerife icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında, hüküm-ü hümâyûnum rica ve divan-ı hümâyûnumda kanun sual olundukda; umûr-ı şer'iyyeden olmağla davasına müvafık feteva-yı şerifesi olduğun bildirüb, ber muceb-i feteva-yı şerif rûyeti ve mahalline hüccet-i şer'iyye ve icra-yı hak olunmak babında, emr-i şerifim itâsı tahrir olunmağla, ber muceb-i feteva-yı şerife hüccet-i şer'le, ihkâk-ı hak olunmak için Derâliyyem'e ihzar olunmak babında ferman-ı âlişanım yazılmıştır. Fi evail-i Rebiülahir 1200.

696) İzmir naibine ve İzmir hassı voyvodasına hüküm ki; kaza-i mezbûr sakinlerinden zümre-i yeniçeriyandan, birinci bölük neferatından, İsmail Alemdar nam kimesne gelüb; bunun oğlu yine kaza-i mezbûrda sakin Ömer nam kimesnenin, hilâf-ı şer'-i şerif kimesneye vaz' ve teaddisi olmayub ve üzerinde dahi şer'an bir nesne sabit olmuş değil iken, yine kaza-i mezbûr sükkanından, zümre-i eşkıyadan, Yahya ve Seyyid Ömer ve El-Hac Ali ve Çalıkoğlu Seyyid Osman nam kimesneler, yine kaza-i mezbûr mütemekkinlerinden Hayim Semi ve Harzi Abraham ve Ardin nam Yahudiler ve sair refikalarıyla yekdil olarak, bin yüz doksan senesinde oğlu mezbûr hilâf-ı şer' ve ihkak-ı hak diyet icab eder ise oğlu katl edüb, ziyade gadr etdiklerini hakkında mukaddema arz-ı hal edüb, elân (...) ve hilâf-ı şer' mahallinde şer'le görülmek için emr-i şerifim sadır olunmağın, mezkûrun âdem-i itaat ve mugayir kesirelerin olduğun bir vech ile ihkâk-ı hak mümkün olmayub, ma'dud ve şayeste müracaat olunmağın inhâ ve mübaşir marifetiyle şer'le görülüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu istid'a eylediği, hâlâ kaimmakam-i âli makamım (...) (...) Salih zide kadrihu mübaşeretiyle, mahallinde şer'le rûyet ve ihkâk-ı hak olunmak babında, Derâliyyem'e ilâm olunmak babında yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülevvel 1200.

698) Karaburun ve İzmir kazaları naibleri ile zikr-i âti Hacı Mehmed'in bulunduğu kazaların kuzat ve nevvablarına hüküm ki; sen ki Karaburun naibi mevlana-yı muma ileyh Mehmed Esad [zide] ilmehusun. Sūdde-i saadetime mektub gönderüb; Karaburun kazasına tâbi Mordoğan-ı kebir kariyesi sükkanından Mehmed ibn Yusuf nam kimesne meclis-i şer'e varub; Karaburun voyvodası İzmirli Yenicelizade El-Hac Mehmed Ağa demekle meşhur kimesne, kariye-i mezbûrede vaki limanda iki bin guruş kıymetlü iki aded sefinelerinin arz ve (...) ücra ve hayali mal sevdasıyla, hizmetleriyle, bin yüz doksan senesinde ahz ve derununda olan reis ve neferatlarını firar ve *her kim sefine-i mezkûrların içlerine varır ise, beş yüz harir ve beş yüz guruşluk (...) olunur* deyu. Tahkik eylediklerine binaen kimesneye varmayub,

sefain-i mezkûr istihlak ve mezkûr firar kangı, taht-ı hükümet ve kazalarınızda mürûr [ve] ubûr üzere olmağla, mezbûr *bulunduğu mahalde terafî-i şer'* ve *ihkâk-ı hak olunmak için, arz ediyor* deyu. El-haleti ve bu babda hükm-ü hümâyûnum verilmek ricasına vahi hüküm, bila-iltimas arz eylediğin ecilden, bulunduğu mahalde düstûr-ı şer'le ihzar ve vaki-i şer' ve ihkâk-ı hak olunmak için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülahir 1200.

702) İzmir naibine ve İzmir voyvodasına hüküm ki; İzmir sakinelerinden Emine nam hatun ile sairleri gelüb; bunların zevcileri, medine-i İzmir'de kasab başı olan Hasan nam kimesne, bundan akdem fevt oldukta, terekesine mezbûre ile sagir oğlu Ahmed'e, bunların intikali beş gün müdevveret dahi itaat oldukda, terekesi ırs-ı şer'le, yine mezbûre ile varis-i aharı Hasan nam kimesneye münhasıra ve ber muceb-i defter-i kâdîm merkûm Hasan'a, beş yüz guruş hisse-i irsiye itasıyla ibra-yı zimmet ve kat'-i nîzâ, berle kibel-i şer'den hüccet-i şer'iyye verilüb ve bu makule bir defaa şer'le görölüb, fasıl olunmayub, kat'-i nîzâ ve berar-ı zimmet-i berle, hüccet-i şer'iyye verilen miras davasının tekrar istemeyi memnu iken, mezkûr Hasan nîzâ-i kasd ve mezbûre Emine, yine İzmir sakinlerinde Bursalıoğlu İbrahim ve Develioğulları Mehmed ve karındaşı Halil ile yekdil ve yekcihet olarak, *yirmi beş bin guruşluk emvali zabt edüb ve cebren bin beş yüz guruş te'kîd ve tehdid gadr eylediler* deyu. Bundan akdem lade'l-inhâ ve'l-istid'a mübaşir marifetiyle meclis-i şer'le görölüb, ihkâk-ı hak ve eğer fasl-ı halde mümkün olmaz ise, ihzarları ilâm olunmak için, sene-i maziye Şaban'ında sadır olan emr-i şerifim mahalline, lade'l-vusul ve'l-vaki müteveffa-yı mezbûrun, ber muceb-i defter-i kassam bin beş yüz yetmiş beş guruş, yirmi üç para muhallefatından vaki hisse, beş yüz guruş iddiasıyla müdde-i âliyem, mezbûrdan ibrâ olmaları bit-defaaten iktiza, medine-i mezbûrede kaîn bir bab kasab dükkânı dahi itâ ve ol vechiyle tekrar ibra ve hüccet-i şer'iyye itâ olunmağın nâtık, sen ki mevlana-yı muma ileyhsin. Tarafından verilen ilâmın mefhum ba ferman-ı âli, sene-i mezbûre Zilhicce'sine emr-i âlinin kaydı, bilâ sene-i şer'de verilmişiken, yine muceb olmayub müceddeden gadr sevdasıyla, nîzâ-i mezkûreye kasd-ı (...) olduğun bildirüb, hüccet-i şer'iyye mucebince amel olub, mugayir hüccet ve ibrâ, müdahale ve teaddi ettirilmemek babında emr-i şerifim rica ve divan-ı hümâyûnumda mahfuz kuyud-ı ahkâma müracaat olundukda; ber vech-i meşruh vürûd eden ilâmın mezmunu olan emrim kaydı, bilâ sene-i şerh verildiği mestûr ve mukayyed olunmağın, vech-i meşruh üzere ilâm hali muşir ferman-ı ali yazılmıştır. Fi evasıt-ı Rebiülahir 1200.

717) Kuşadası naibine hüküm ki; ada-yı mezbûre mütemekkinlerinden Kosta nam zimmî ile zevcesi Marla nam zimmîye gelüb; ada-yı mezkûrda vaki haneleri karşısında, Eyusenid ve

Kosradilu veled Beru nam zımmîler, müceddeden bina-i ihdas ve pencere küşad ve mukarrer (...) olan mahalline, sefanet ve gadr eylediklerin ve bu babda feteva-yı şerifeleri olduğun bildirüb, feteva-yı şerifeleri mucebince şer'le rûyet ve defter-i şer'de, men' ve def' etmek babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden, ber muceb-i feteva-yı şerife, mahallinde şer'le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Rebiülahir 1200.

760) Birgi kazası naibine hüküm ki; nişan-ı hümâyûnum verilen dergâh-ı muallam müteferrikalarından Mustafa veled Mehmed telhis-i sadr-ı âli esbak zide mecdehu gelüb; Aydın Sancağında, Alaşehir nahiyesinde nefsi İnegöl ve gayriden, kırk dokuz bin doksan bir akçe berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu zeameti aklamından, müşterikiyle kaydlarına dâhil, Birgi nahiyesine tâbi defter-i hakanîde kariye-i Kovaca ve *ol diyarda elsine zamanında Kaymakçı* deyu, Müstemi kariyesine, yine nahiyeye-i mezbûra tâbi Aktaş ve Baharlu kariyelerinin hâsıl-ı tahtlarında, resm-i çift hâsıl kayd olunmağla, kariye-i mezbûr topraklarında kâdîmi reaya yerleri tasarruf edenlerden, mezbûr kanun-ı defter mucebince icab eden çift-i resimlerine, muma ileyhın zeameti tarafından müşterikiyle subaşısı (-) zide kadrihu taleb ve ahz ve hisse-i ileyhın iştirakte ahardan müdahale ve mumenat olunmak icab etmez iken, Tire nahiyesinde olan kurraların çift-i resmi, hâvâs-ı hümâyûnuma tahsis olunmaktan nâşî, hass-ı voyvodası olanlar Tire nahiyesinde olan kariyelerin çift resmini ahz ve kabzına fûruht etdiklerinden, Birgi nahiyesinde muma ileyh müşterikiyle kaydlarına dâhil salefü'z-zikr kurranın dahi çift resmine hâvâs-ı hümâyûn tarafına *biz ahz ve kabz etdiririz* deyu. Hilâf-ı defter-i hakanî fuzuli müdahale ve mütegaliben ahz ve kabzına mübaderet voyvodalarıyla, zeamet-i mahsulünün küll-i kesir ve noksan yerine baîs ve bâdî oldukların bildirüb, kanun ve defter mucebince icab eden çift resimleri müşterikiyle tarafına, subaşısına alıverilüb, ahardan bir ferde mugayir defter-i hakanî müdahale ve mumenat ettirilmemek babında emr-i şerifim rica ve defterhane-i amiremde mahfuz ruznamçe-i hümâyûn ve defter-i icmal ve mufassala müracaat olundukda; Birgi nahiyesine tâbi on nefer reayalarıyla, kariye-i Hoca mahsul tahtında çift ve nim çift ve bennak ve mücerred ve resm-i zemin ve resm-i tapu-yı zemin ve çiftlik-i gediklü ve cürm-i cinayet ve bâd-ı hevâ ve yave ve kaçgun ve resm-i dûhan ve resm-i otlak ve resm-i kışlak, yörükân-ı kışlakçıyan ve mütevechen saire yekûn ma gayrihu yedi bin dörtyüz yetmiş sekiz ve yine nahiyeye-i mezbûra tâbi yirmi sekiz nefer reaya ve iki zümre kariye-i Aktaş ve Baharlu ve mahsul tahtında çift ve nim çift ve bennak ve mücerred ve öşr-ü hinta ve öşr-ü şa'ir ve resm-i dûhan ve resm-i otlak ve resm-i kışlak, yörükân-ı kışlakçıyan gayr-i ez koru ve mütevechen saire, saire yekûn ma gayrihu on üç bin yüz akçe yazular ile defter-i mufassalda başka ve başka tahrir ve defter-i icmalde kariye-i Hoca yazu-i muhdesiyle,

Alaşehir nahiyesine tâbi nefsi İnegöl ve gayrihu ile bir görülüb, *otuz altı bin iki yüz otuz bir akçe an zeamete* deyu. Ber icmal ve kariye-i Aktaş ve Baharlu dahi yazu-i muhdesiyle *yekün ma gayrihu kırk bir bin akçe zeamet* deyu. Ber icmal ve nefsi İnegöl icmalinin yirmi altı bin üç yüz yetmiş akçesiyle, Aktaş ve Baharlu icmalinin on bir bin akçesi, dergâh-ı muallam müteferrikalarından muma ileyh Mustafa veled Mehmed telhis-i sadr-ı âlinin zeameti dâhilinde ve bakîsi müşteriki kaydlarına ve yine Tire nahiyesine tâbi mukataa-i kantar-ı Tire, kantar ile fûruht oluna geldiğinden müddeilerinden baha ve aidatı *sükkar ve asel ve revgan ve bu makule merunatlarından kanun-i kâdîm üzere kantariye alınır* deyu. Yirmi bin akçe yazu ile cem'an ma gayrihu hâvâs-ı şehzade-i havalatından olmak üzere defter-i icmalde tahrir ve bu babda *nefs-i Tire ma kethüda ve cürm-ü cinayet ve bâd-ı hevâ ve yave ve kaçgun ve resm-i arusane ve resm-i kovan Akçeşehir ve resm-i deştibani, balğat-ı şehruz-ı ırgat ol tarafı şehir ki sipahiye kayd olan kurra yerlerden olamaya* deyu. Kırk bin akçe yazu ile tahrir ve tahtında bace yazar Tire, ber muceb-i kanun-ı mukarrer ve ber muceb-i emr-i şerif ile bin akçe yazu ve *nıfs-ı cürm-ü cinayet tımarlu ve sipahiden liva-i mezbûr gayri ez tımarha ve serbest fi sene kırk bin akçe yazu ve yekün ma gayrihu hassa-i mirliva* deyu. Ol tarafda defter-i icmal-i hakanîde zide mecdehu vezirim olan Aydın Muhassılları tarafından zabt olunan, Tire mukataası maktu mülhakatından kadviye-i kebir ma çiftlik ve Musalar ve Eğridere ve Niksar ve Kiliselü nam beş aded kariye ile resm-i kantar-ı Tire, mübaşir ve cürm-ü cinayet ve bâd-ı hevâ ve rüsum-ı saire ve resm-i çift kaza-i Tire ve Aydın bagasi ve maktu'u ve resm-i dönüm, dûhan-ı Tire, ifraz ve senevi mal ve muaccel ile malikane tevcih olunduğu ecilden, defterhane-i amiremde olan kayıdlara dahi nazar-ı tevki-i teslim olunub, ancak Tire nahiyesinde mukataa-i kantar-ı Tire, maktu-i belde icmal-i ilâm der (...) Aydın ve mabeyn-i tımarha-i sultan ve mevkufen mukataa-i Cihan, reaya-i âdem ve riyaset-i mezkûre kimesnenin üzerine defterlerde hazır kayd olunmamış olsa ve *kariye-i Kermit ve nefsi Tire ve tahtında niyabeti nefsi-tire ve bac-ı bazar-ı Tire ve nısf cürm-ü cinayet, tımarha-yı sipahiyan liva-i mezbûr gayri ez tımarha-i serbest* deyu. Bir görülüb başka başka yazular ile mirliva-i Aydın hassı mülhakatından olunmak üzere, defter-i icmalde mukayyed ve Musalar ve Niksarlu isimleriyle kariye ve mezraa ve Aydın taksidi ve maktu'u ve resm-i çift kaza-i Tire ve dönüm-ü dûhan Tire namıyla, rüsumatların defterhane-i amireme sırahaten mahalleri bulunub, beş nefer resm-i beratlarında mezkûr beş aded kurradan, Musa'dan ve (...) ve Kiliselü İbrahim Paşa ve makuta-i sultan vakıfları mülhakatından olub ve mukataa-i Karaca Koyunlu ve mukataa-i resm-i çift, liva-i Aydın mukataa-i resm-i dönüm-ü dûhan, liva-i Aydın mal-ı mukayyedleri ile Aydın Muhassıllığı aklamından olan haslar ve maden kalemlerinden mukayyed olmakdan nâşî, resm-i çift liva-i Aydın dahi liva-i mezbûr kurrasının hâsılları tahtlarında muharrer kalemleyle

sahib-i arza hesab-ı kayd olunan, resm-i çiftten başka ahara rüsumat iktiza edüb, lakin haslar kalemi kaydından münterim olduğun mukaddema defter emini arz ve hâvâs-ı mülhakatından olan, kedviye-i Çeltikçü kariyesiyle kantar-ı Tire ve cemaat-ı yörügan-ı Kara Koyunlar ve mirliva hassı olan niyabet ve cürm-ü cinayet ve bâd-ı hevâ ve ziraat-i etraf-ı şehir ve bac-ı bazar-ı Tire ve nisf-ı niyabet-i tımarha kaza-i tire ve salefü'z-zikr resm-i çift ve dönüm-ü duhan Tire ve Aydın hâsılı ve maktu'u ber görölüb, hass-ı hümâyûnuma ilhak ve müceddeden defter-i icmale sebt ve hâvâs-ı hümâyûnum olan mezkûrlar ma'en zabt olunmak üzere, tashih olunmağın. Telhisi mucebince hass-ı mülhakatından olan kedviye-i Çeltikçü kariyesiyle, kantar-ı Tire ve beytü'l-mal ve cemaat-i yörügan Kara Koyunlu ve mirliva hassı mülhakatından olan niyabet ve cürm-ü cinayet ve bâd-ı hevâ ve ziraat-i etraf-ı şehir ve bac-ı bazar-ı Tire ve zikr olunan resm-i çift-i dönüm-ü Tire, Aydın taksid ve maktu'u ber görölüb, müceddeden yine defter, hass-ı hümâyûn, olan mevad-ı mezkûr ile ma'en zabt olunmak üzere bin yüz doksan iki senesi Safer'inin beşinci günü tarihli ba hatt-ı tevhiz, hâvâs-ı mirlivanın ve hasha-i şehzade-i Civanmert icmalleri mahalline, başka başka tashih ve taksid-i Aydın ve maktu'u ve mukataa-i resm-i çift kaza-i Tire ve mukataa-i dönüm-ü duhan-ı Tire dahi başka başka hass-ı şehzade-i Civanmert icmalinnin ve yine sebt-i defter olduğu ale't-tefsil ihrac olunmağla, bu takrirce maktu' kurra olan Birgi nahiyesine tâbi kariye-i Hoca'nın ve kariye-i Aktaş ve Baharlu'nun tahtlarında, muhdesiyle çift resmi ve nim çift ve resm-i sahib-i arz, hâsıl-ı kayd ve kariye-i mezbûrelerden başka başka icmallere zeamet dâhilinde muhdas olmağla, karye-i mezkûrların âsâr subaşı ve reayaların çift resmi ve nim çift, resm-i bennak ve mücerredleri ve cürm-ü cinayet ve bâd-ı hevâ ve yave ve kaçgun ve resm-i duhan ve maktu'at-ı sairleri serbestiyet üzere, müşterikiyle muma ileyh mutasarrıf ve Mustafa veled Mehmed telhisi sadr-ı âli tarafına ve resm-i çift ve dönüm-ü duhan-ı Tire dahi tahsilat-ı mahalde müceddeden sairesiyle, hass-ı hümâyûnum tarafından zabt olunmak iktiza eylemeğın. Bi'l-makule defter emini olan Hüseyin dame mecdehu arz etmeğın. Emin-i muma ileyh arzı mucebince arz-ı halin olunmak babında. Fi evail-i Cemaziyyevvel 1200.

790) İzmir naibine ve hassı voyvodasına hüküm ki; İzmir sakinlerinden Zeyneb nam hatun gelüb; bunun İzmir sakinlerinden zevc-i sabıkı, Konevî Seyyid Mehmed demekle meşhur kimesne zimmetinde, bin yüz doksan senesinden berü yedi yüz guruş alacak hakkı olub, bundan akdem bi'd-defaat taleb eylediğın hilâf-ı şer'-i şerif vermeğın taallül ve muhalefet ve dürlü hile ile ibtal-i hak ve gadr-ı aleyhisinde olduğun bildirüb ve ba şer'an görölüb, mezbûr zimmetinde olan ol mikdarın tamamen tahsil oluverilüb, icra-yı şer' ve ihkâk-ı hak olunmak

babında, hüküm-ü hümâyûnum rica etmeyin. Mahallinde şer'le görülmek, emrim için yazılmıştır. Fi evasıt-ı Cemaziyyevvel 1200.

793) Kuşadası kadısına hüküm ki; Kuşadası kal'a derununda İbrahim Ağa nam sahibü'l-hayrın medresesinde, berat-ı âlişan medrese vakfının müderrisi olan Ömer zide ilmehu gelüb; yine kal'a-i mezkûre derununda kaîn üç aded dükkânların tasarruf gallesi, müderris olanlara meşrut olduğu vakfiye-i müeccel-i bahada mukayyed ve her sene îcâra ve ahar ile müderrisler tarafından îcâr oluna gelir iken, elli iki tarihinde mutasarrıf olunmalarına müderris-i kuyudat Mahmud, îcâra ve ahara ile ahara îcâr ve ol dahi mah be mah îcâresine mutasarrıf şartıyla bina yapub, ber vechle dâhil icab etmez iken, şimdi müteveffa-yı mezbûr Mahmud'un kızı Aişe icabından Seyyid Mehmed ile yekdil ve *binasını babam kendü malından yapmış idi, bu takrirce fevt olmağla bana intikal eyledi* deyu. Bin yüz doksan senesinden berü eylediği mürûr hüccete mebni, tegallüben zabt ve gadr sevdasında olduğun bildirüb, şer'le görüleb, dükkân-ı mezkûrları kemafîü'l-evvel müderris tarafından zabt ve gallesi ahz ve kabz etdirilüb, mezbûrlar ol vech ile müdahale etdirilmeyüb, men' ve def' ettirilmek babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediği ecilden, mübaşir marifetiyle mahallinde şer'le görülmek babında. Fi evasıt-ı Cemaziyyevvel 1200.

794) Kuşadası ve diğerlerinin, üç nefer kimesnelerin buldukları kazanın kuzat ve nevvabına hüküm ki; Yahşi bey medresesinde müderris olan mevlana Ömer zide ilmehu gelüb; medrese-i mezbûre, medreseye aid Yahşi bey vakfının mütevellileri olan İbrahim ve Ali ve Mustafa mutasarrıf ve ahz eylediklerinden ma'ada, bunun babası Sökelizade El-Hac Ahmed'den Seyyid Mustafa hazıran-ı iddiaa ve lade'l-müdafaa-i hak, medresenin olduğu zâhir ve muhakkak ve bu vechle müdahalesine men'ini hâvî, babası yed'ine hüccet-i şer'iyye itâ olunmağın, Tire sakinlerinden merkûm İbrahim ve Ali ve Mustafa zuhur ve nüfuz-ı mevlana-yı muma ileyh Ömer zide ilmehu mahallinde mevcut değil iken, iş bu bin iki yüz senesi evail-i Rebiülevvel'inde, mahsul iddiaası zimmetinde emr-i isdar ve mübaşir ile Fota adasına nüzul ve tedris-i ulüm olunan dershanede ikamet ve ibâd ve idaresinden mekulat ve meşrubat ahz ve ekell ve baliğ ve ehl-i örfe istinaden sekiz yüz guruşlukdan mütecaviz malını ahz ve gadr eylediğın ve bu babda davasına müvafık feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, fetevaları mahalline ahz ve Kuşadasına ihzar ve terafii ve ihkâk-ı hak olunmak babında emr-i şerifim sūdûrunu istid'a eylediği ecilden, bâlâda mestûr üç nefer hasımları mübaşir marifetiyle ahz ve Kuşadası'na terafii-i şer' ve bade's-sübud ihkâk-ı hak ve ilâm olunmak babında. Fi evasıt-ı cemaziyyevvel 1200.

827) Bergama kazasında naibü'ş-şer' olan (-) zide ilmehuya hüküm ki; Bergama sakinlerinden Hatice nam hatun gelüb; bunun zevci Araboğlu Hacı İbrahim nam kimesne, bundan akdem Sünceli(?) Veli'yi katl eyledikten sonra, Çandarlı Hisarı sakinlerinden Mustafa nam kimesne bunu kendüye akd-i nikah edüb, bin yüz doksan yedi senesinden zevci mezkûr Mustafa memhur temessük ile altı yüz guruş istikraz ve seksen dokuz senesinden dahi iki bin altı yüz guruş istikraz ve cem'an üç bin iki yüz guruş ba temessük ve ba defter yüz kile hinta dahi alacak hakkı olub, kirasını talep eylediğinde vermektan teallül ve muhallefat ve ibdal-i hak sevdasında olduğun bildirüb, çavuş mübaşeretiyile mezkûr Mustafa'yı Bergama'ya ihzar ve terafii-i şer' ve aliverilüb, ihkâk-ı hak olunmak babında emri şerifim rica etmeğın. Çavuş mübaşeretiyile Bergama'ya ısdar ve terafii-i şer' ve ihkâk-ı hak olunmak babında. Fi evail-i Cemaziyyevvel 1200.

855) Birgi kazasında naibe hüküm ki; Birgi kazası sakinlerinden müderris-i kirâmdan Es-Seyyid Hüseyin zide ilmehu gelüb; bu kendü halinde ırzıyla mukayyed ve hilâf-ı şer'-i şerif kimesneye vaz' ve teaddisi olmayub, bir vechle teaddi olunmak icab etmez iken, yine kaza-i mezbûr sakinlerinden Hacı Ahmed ve Ali Ağa oğlu İbrahim ve İncirci Hafız oğlu Mehmed demekle meşhur kimesneler kendü hallerinde olmayub, bin yüz doksan senesinde refika-i sairleriyle yekdil ve yekcihet olarak mezbûr Hüseyin'i ahz ve bin deynekden mütecaviz darb-ı şedid ile darb ve mecruh eylediklerinden ma'ada, hilâf-ı şer'-i şerif ve gayr-i hak yüz guruş akçesini dahi gasben ahz ve bu vechle gadr eylediklerin ve mezbûrların bazı kimesnelere istid'aları olmak hesabıyla bir vechle mukavemet ve ihkâk-ı hak mümkün olmadığını bildirüb, ahz-i hususa memur; mübaşir marifetiyile mahallinde şer'le görülüb, mezbûrların hilâf-ı şer'-i şerif ve ihkâk-ı hak arza ahz eyledikleri ol mikdar guruş alacağı tamamen tahsil ve aliverilüb, ihkâk-ı hak olunmak babında hüküm-ü hümâyûnum rica eylediğın ecilden, husus-ı memur mübaşir marifetiyile, mahallinde şer'le görülmek için yazılmıştır. Fi evail-i Cemaziyyelahir 1200.

902) İzmir kazası naibine hüküm ki; kaza-i mezbûr müteferrikalarından Ula kazası sakinlerinden, Seyyid Ali nam kimesne ile Emine ve Hadice nam hatunlar gelüb; bunların babaları Mustafa nam kimesne, kimesneye bir akçe ve bir habbe vereceği yoğiken fevt oldukda, yine kaza-i mezbûr sakinlerinden Hacı Salih oğlu Mustafa nam kimesne, zuhur ve şer'ine sülûk (...)(...) müteveffayı *sizin babanız zimmetinde, malumü'l-mikdar guruş alacak hakkım vadır* deyu. Mirası vech-i şer' üzere isbatı kalmış değil iken, bunlar kaza-i mezbûrda vaki mutasarrıf oldukları mera, bağ ve bağçeleri bin yüz doksan senesinde nakl-i zabt ve

mahsulü ahz ve kabz edüb, ziyade gadr eylediklerin ve mirîye davasına müvafık feteva-yı şerife verildiğın bildirüb, şer’le görölüb, mezbûrların zabt eyledikleri mera ve bağçeleriyle mahsulü müstakile dahi alıverilüb, icra-yı şer’ ve ihkâk-ı hak olunmak babında, emr-i şerifim rica eylediği ecilden şer’le görölmek için yazılmıştır. Fi evahir-i Cemaziyyelahir 1200.

932) Seferihisar kadısına hüküm ki; Sultanhisarı kalesi topçularından Mehmed Emin veled Süleyman nam topçu gelüb; Hüdavendigâr sancağında, Seferihisar kazasında, Günyüzü nahiyesinde çiftlik beyleri Hacı ve gayriden, altı bin akçe gedik tımar ile Sultanhisar kalesi topçuluğuna yüz doksan yedi senesi tarihi ve hâlâ tersane-i amirem tarafından verilen berat-ı şerifimle mutasarrıf olub, gedik tımarı çiftliklerini defter-i hakanî ve yed’inde olan tersane-i amirem beratı mucebince tarafından mültezimi olan, (-) nam kimesne zabt ve hizmeti mukabelesinde müstehak olduğu mahsul ve rüsumunu kanun ve defter mucebince ahz ve kabz etmek murad eylediğın, ahardan bir vechle dâhil ve taarruz olunmak icab etmez iken, ecanib ve ashab-ı ağrazdan Kayserili oğlu demekle maruf kimesne, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir berat-ı âli tarafından, mültezim-i merkûmun zabtına fuzuli müdahale ve hizmeti mukabelesinde müstehak olduğu mahsul ve rüsumun ahz ve kabzına mümanaat, doksan sekiz ve dokuz senelerinde tegallüben kendüsü zabtına ve mahsul ve rüsumu ahz ve kabz edüb, ol vechle gadr-i külli ve zulm-ü sarıh eylediğın bildirüb, gedik tımarı çiftlikleri defter-i hakanî ve yed’inde olan tersane-i amirem mucebince tarafından mültezim-i mezbûr zabt ve hizmeti mukabelesiyle müstehak olduğu mahsul ve rüsumu, kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilüb, hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir berat-ı âli ecanibden olan merkûmu ve ahardan ferd ve aharı bir dürlü müdahale ve taarruz ettirilmeyüb men’ ve def’ ve tegallüben aldığı mahsul ve rüsumu gerü alıverilmek babında hüküm-ü hümâyûn rica ve defterhane-i amiremde mahfuz defter-i icmale müracaat olundukda; sekiz yüz altmış yedi akçe yazar sabıkû’z-zikr çiftlik beyleri Hacı, der kariye-i Toplu ma gayriden ber görölüb beş bin iki yüz altmış yedi akçe yekününden, iki bin iki yüz altmış yedi ve Seferihisar nahiyesine tâbi yedi yüz akçe yazar çiftliğinin Kocabey, der kariye-i mülk ma gayrihu bir görölüb bin yedi yüz altmış yedi akçe yekününden, yedi yüz otuz akçeleri ifraz ve bir görölüb üç bin akçe Sultanhisarı kalesi topçuyana mahsus bir icmal ve yine Seferihisar Günyüzü nahiyesine tâbi bin kırk altı akçe yazar çiftlik-i İlyas, der kariye-i Kabak men’ gayriden ber görölüb altı bin dört yüz kırk akçe yekününden, üç bin akçesi ifraz ve ol dahi kale-i mezbûre topçuyana mahsus başka bir icmal ve zikr olunan iki aded icmaller, bir gedik tımar olunmak üzere hâlâ tersane-i amirem beratlarıyla topçuyan-ı mezbûr Mehmed Emin veled Süleyman’ın üzerinde olduğu mestûr ve mukayyed ve Divân-ı hümâyûnumda kanun sual olundukda; *topçu merkûmun mutasarrıf*

olduğu gedik tımarı çiftlikleri, defter-i hakanî ve yed'inde olan tersane beratı mucebince tarafından mültezimine zabt ve hizmeti mukabelesinde müstehak olduğu mahsul ve rüsum, kanun ve defter mucebince ahz ve kabz ettirilmek, mukteza-yı defter-i hakanî ve muvafık kanun olub, ecanibden olan kimesnelerin mümanaat ve teaddileri hilâf-ı defter-i hakanî ve mugayir kanundur deyu. Tahrir olunmağla defter-i hakanî mucebince kanun üzere amel olunmak için [yazılmıştır]. Fi evahir-i Cemaziyelahir 1200.

943) İzmir naibine ve İzmir voyvodası (-) zide mecdehuya hüküm ki; kâdîmden berü Girid ve Bayındır ve mahall-i saireden İzmir'e fevarüd eden sabun ashabı, sabunlarını medine-i İzmir'de vaki Küçük Han demekle maruf, mütevellisi darü's-saadetden ağası hesabına vaz' andan Derâliyyem'e nakl-i mutâd iken, bazı kimesneler kâdîme âdem-i riayet-i berle, zikr olunan mahallerden gelen sabunu han-ı merkûma vaz' eyleyüb, sair mahallere nakil sevdasında olduklarından, Derâliyyem'den sabun iştirası için, ol tarafa varan tüccar ez-kâdîm sabun nakil ve vaz' oluna gelen marü'z-zikr küçük handa mevcut sabun mübaya ve Dersaadetime tesyir-i murad eylediğin, ashab-ı ağrazdan bazı kimesneler hileler ile hâlâ İzmir'den ahar-ı mahalle nakil eyledikleri sabunu ahz edüb, sabunun Asitane-i saadetime kiled üzere teverrüd ve rûyet eylemek tefrikasına bais oldukları, bundan akdem han-ı mezbûr hancısı Mustafa ba arz-ı hal inhâ ve mahall-i mezbûrdan İzmir'e gelen sabun, kemafü'r-refik han-ı mezbûra nakil oldukları mukayyed, kâdîm-i izhar Derâliyyesiyle mahall-i ahara sabun nakil eder oluverilmesine, marifet-i şer'le men' olunmak babında emr-i şerifim istid'a eylediğin, vech-i meşruh üzere amel olunmak için doksan bir senesi evail-i Ramazan'ında sadır olan emr-i âlilerim, bade's-sicil mucebince ashab-ı ağrazdan mukavelesi men' olunub, lakin bazıları men' [ve] def' olmadıkları lade'l-ihbar hakikati Derâliyeme ilâm olunmasın. Hancı-yı mezbûr meclis-i şer'de istid'a etmeğiyle, hazirun bi'l-meclis Es-Seyyid El-Hac Abdullah ve El-Hac İsmail ve El-Hac İbrahim ve sair müseccilü'l-esami müsliminden sual olunduğu; *fil vaki yirmi seneden berü Girid'den İzmir'e teverrüd eden sabun han-ı mezbûra vaz' ve andan taife-i tüccar iştirâ ve Derâliyyeme tesyir ve ashab-ı ihtikâr muhafaza olunur* deyu. İhbar eyledikleri İzmir kadısı tarafından ilâm olunmağı, ilâmının mazmunu verilen emr-i âliye temessük kaydı bâlâsına şerh verilüb, ilâm-ı hal mütezemmin, sene-i mezbûre evail-i Zilhicce'sinde sadır olan emr-i şerifim, mugayir berat-ı mezbûra sabuncu esnafından bazı kimesneler, etraftan gelen sabunu mahall-i ahara nakil ve han-ı mezbûrun mukataasına bâdi oldukların, han-ı mezbûr ashabı tarafından takdim olunan arz-ı halde, lade'l-vüruht mukaddema sadır olan emr-i şerifim mucebince amel olunmasına hâvî, iş bu sene-i mübareke evail-i Muharrem'inde dahi başka bir kıt'a evamir-i âliyem sadır olmuş iken, medine-i

mezbûrede kaîn bazı ashab-ı teallül kimesneler, men'-i hizmetlerinden nâşî, mücerred kendülerinin imaline ithar eyledikleri sabunu revac ve bazı mühtekir taifesine dahi hilâf-ı emr-i âli, mahall-i ahara nakil ve ahz sevdasıyla etrafı ıtma ve şürût-ı kâdîm, muhalefet hareket ile evamir-i âliyemin muktezası mümkün olmadığı ve îcârâtı Hameyn-i Muhteremeyn'e kesir ve terakki, bir teanni-i muceb olacağı zâhir olduğundan bahsi ile mukaddema sadır olan, ol emr-i âliyem muceblerince amel ve hareket ve Girid ve mahall-i saireden, medine-i İzmir'e tevarüd eden sabun kâdîmlisi üzere han-ı mezbûra vaz' ve nakil ettirilüb, şürût-ı kâdîmesine mukayyed her kim muhalefet eder ise, te'dîbi ve (...) alınacakları gelen ta'şirine (...) olunarak emr-i munefimin (...) müzarat ve halakından (...) olunmak için, sen ki mevlana ve voyvoda vesair muma ileyhsiz. Size hitaben emr-i şerifim üzere, han-ı mezbûr mutasarıfları tarafından bu defa dahi mukaddim arz-ı hal-i berle istid'a olunmağla, vech-i meşruh üzere mukaddema sadır olan emr-i âli mucebince amel olunub, fi mabad gerek hüsn-ü adları ve gerek sairleri tarafından mugayir emr-i âli ve kâdîm hareket olunmamak üzere, marifet-i şer'le tebesbüs te'kid ve eğer bundan böyle menu' olmayub, ferman-ı munifimin hilâf-ı hareketle ısdar ederi olur ise, mukteza-yı te'kîdi ahara, sene-i mübarekede olunacağı dahi her birisine ıska ile gerek men' ve tahrir ve gerek hilatına ihtimam ve bu infaz emr-i âliye ikdam olunmak fermanım olunmağın. İmdi siz ki mevlana [ve voyvoda] ve sair muma ileyhsiz. Bir minval-i meşruh, mukaddem sadır olan emr-i âli ve kîdemlisi üzere amel ve zikr ve mukayyed, kâdîm ve emr-i âli zikr olunması marifet-i şer' ve infazı emr-i âliye, kayd-ı sefin dahi nezaret ve nakil olunmak zuhur eden ve eğer bundan sonra muteber olmayub, hilâf-ı emr-i âli ve kâdîm mukayyed, zikr-i ısrar olur. Beher hali mukteza-yı tehyiri icrasına mübaderet olunacağı malumunuz olan, mukaddema ve hâlâ sadır olan ol emr-i âliyem mucebince amel ve zikr ve keyfiyeti iktiza edenlerin heveslerine gün gibi ilga ve tefhine, mahall-i mezbûrda sabun kâdîmlisi üzere, han-ı mezbûra vaz' ve nakil olunub, ahara bir vukiyye sabun nakil ve feraset olunmamak üzere, Derâliyem'e nakil edecek tüccara feraset verilür. Derâliyem'e mugayir kâdîm, ahar mahallere nakil sevdasıyla men'-i külli ve men' ve def' olunmak babında, siz ki mevlana-yı muma ileyhsiz. Ser-i def' mugayir olunmaktan nâşî, bu makule üzere mahallinde şer'le görülmek babında. Fi evail-i Receb 1200.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

A_{DVNSAHK_A___d_00062

A_{DVNSAHK_A___d_00063

A_{DVNSAHK_A___d_00071

A_{DVNSAHK_A___d_00072

A_{DVNSAHK_A___d_00080

A_{DVNSAHK_A___d_00089

Kitap, Makale, Tez ve Diğer kaynaklar

AKBULUT, Hüseyin (2007), *1858 Arazi Kanunnamesi'nin Rumeli'de Uygulanması Açısından 1862-1866 Tarihli 84 Nolu Rumeli Ahkâm Defterinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AKDAĞ, Mustafa (2013), *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celâli İsyânları"*, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

APAYDIN, H. Yunus (2002), "Kefalet" *TDVİA*, C.25, Ankara.

ARIKAN, Zeki (1991), *Osmanlı İmparatorluğu'nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta)*, Prof. Dr. Bekir KÜTÜKOĞLU'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul

ASLAN, Hacer (2007), *Van Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Silahları (XVIII – XIX Yüzyıllar)*, Yüksek Lisans Tezi, Van.

ATEŞ, Abdurrahman (2008), XVIII. Yy'm İkinci Yarısında Osmanlı-İran İlişkileri (1774-1779), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, Sayı 3, Afyon.

AYDIN, Mahir (1993), "Cezayirli Gazi Hasan Paşa" *TDVİA*, C.7, Ankara.

AYDIN, Mehmet Akif (1994), *Osmanlıda Hukuk, Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, ed. Ekmeleddin İHSANOĞLU, İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), c.1, İstanbul.

AYDINER, Mesut (2007), "Râgıb Efendi" *TDVİA*, c.34, Ankara.

AYDÜZ, Salim (2011), Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri ve Literatürü Tarihi, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı 10.

BAŞTÜRK, Harun (2016), *9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (s.116-237) (H.1186-1218/M.1772-1803)*, Yüksek Lisans Tezi, Kilis.

BAYKARA, Tuncer (1994), “Denizli” *TDVİA*, C.9, Ankara.

BAYSUN, M.Cavid (2001), Derviş Mehmed Paşa, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C.3, Etam A.Ş Matbaa Tesisleri, Eskişehir.

BEYDİLLİ, Kemal (2002), “Küçük Kaynarca Antlaşması” *TDVİA*, C.26, Ankara.

CEVGER, Gürkan (2016), 1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri'nin Şekil ve İçerik Yönünden Değerlendirilmesi, *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, Sayı 1, c.3, Bartın.

ÇAĞATAY, Neşet (1947), Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı 5, C.5, Ankara.

ÇELİK, Gülnur KOÇ (2016), *28/3 Numaralı Fransa Atık Ahkâm Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Manisa.

ÇİÇEK, Hikmet (2018), 3 Numaralı ve H. 1162-1171/M. 1749-1758 Tarihli Erzurum Ahkâm Defteri'nin Tahlili, *Anasay Dergisi*, sayı 3.

DANIŞMEND, İsmail Hami (1971), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, C.5, İstanbul.

ÇELİK Bülent ve DEMİR Tanju (2009), *Osmanlı Devleti'nde Bir İdari - Mali Yeniden Yapılanma Uygulaması Örneği Aydın Muhassıllığı (XVII. ve XVIII. Yüzyıllar)*, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları.

DEMİR, Tanju ve ÇELİK, Bülent (2008), *Aydınlı Bir Âyân: Hamzabâli-Zade İbrahim Bey'e Dair Arşiv Kayıtları, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler'de Akademik Araştırmalar-1* (ed. M. Yavuz ERLER, A. Şevki DUYMAZ), Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1962), *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Doğu Matbaası, Ankara.

DURSUN, Kübra (2015), *1 Numaralı Sivas Ahkâm Defterinde Yer Alan Vakıf Davalarının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Tokat.

EMECEN, Feridun (2005), Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.3, Sayı 5.

ERALP, Nejat (1993), *Tarih boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Kullanılan Silahlar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

FAROQHÎ, Suraiya (2003), *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

GENÇ, Mehmet (2014), *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, 11. Baskı, İstanbul.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib (1992), *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmî*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

GÜLER, Mustafa (2012), Osmanlı Devletinde Vakıflar ve Vakıf Müessesesi *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, (ed. Tufan GÜNDÜZ), Grafiker Yayınları, Ankara.

GÜMRÜKÇÜOĞLU, Saliha OKUR (2012), Şikâyet Defterlerine Göre Osmanlı Teb'asının Şikâyetleri, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 61, Ankara.

GÜNAY, Nilüfer Alkan (2009), Osmanlı Taşrasında Bir Yetki Alanı: Haremeyn-i Şerefeyn Teftiş Vekâleti Görevi ve Kapsamı, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 26, Ankara.

GÜNAY, Ramazan (2013), Osmanlı Arşiv Kaynakları İçerisinde Ahkâm Defterleri: Gelişim Seyri, Muhtevası ve Önemi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, Isparta.

HALİLOĞLU, Feride (2011), *8 Numaralı Şam-ı Şerif Ahkâm Defterine Göre Şam Bölgesinde Ekonomik ve Sosyal Hayat (1839-1843)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

HOBBSAWM, Eric J. (1997), *Eşkîyalar*, (Çev. Orhan AKALIN, Necdet HASGÜL), Avesta Yayınları.

İLGÜREL, Mücteba (1995), Osmanlılar'da Eşkîyalık Hareketleri, *TDVİA*, C.11, Ankara.

İLGÜREL, Mücteba (1999), "Osmanlı Devleti'nde Ateşli Silahlar" *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.6, Ed. Güler EREN, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

İNALCIK, Halil (2016), *Osmanlı'da Devlet, Hukuk ve Adalet*, Kronik Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

İPŞİRLİ, Mehmet (1994), Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, (ed. Ekmeleddin İHSANOĞLU), İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) Yayınları, c.1, İstanbul.

KAHRAMAN, Seyit Ali (2011), “*Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*” 9.Kitap-C. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

KILIÇ, Ümit (2012), İlmiye Teşkilatı, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, (ed. Tufan GÜNDÜZ), Grafiker Yayınları, Ankara.

KOZAK, Yasin (2005), *V ve VI Numaralı Maraş Ahkâm Defterlerinde Maraş’a Gönderilen Hükümler*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

KUL, Muhittin (2011), *1 Numaralı ve 1155-1162/1742-1749 Tarihli Erzurum Ahkâm Defteri’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.1-65)* Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

KUŞ, Canan (2008), *1780–1784 Tarihli ve 4 Numaralı Halep Ahkâm defteri (s.1–53) Transkripsiyon ve Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat (2006), *Mühimme Defteri TDVIA*, c.31, Ankara.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat (1994), *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul.

MANTRAN, Robert (1986), *17. yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi*, (Çev. Mehmet Ali KILIÇBAY - Enver ÖZCAN), V Yayınları, Ankara.

Mehmed Bahaeddin (1927), *Yeni Türkçe Lugat*, 2.baskı, Evkaf-ı İslam Matbaası, İstanbul.

Mehmed SÜREYYA (1996), *Sicilli-i Osmani*, (Haz. Nuri AKBAYAR), c.2, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

MEKKİ, Abdelbassad (2016), *Ahkâm Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Cezayir’in İdari, İktisadi ve Sosyal Yapısı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

MERT, Özcan (1991), *Âyân*, TDVIA, c.4, Ankara.

ORTAYLI, İlber (2008), *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedid Neşriyat, 3. Baskı, Ankara.

ÖZGÜN, Cihan (2009), *Osmanlılarda Askeri Teşkilat Açısından Tımar Sisteminin İşleyişi*, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı 11.

PAKALIN, Mehmet Zeki (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.1-3, Milli Eğitim Basımevi, 3. Baskı, İstanbul.

PAMUK, Şevket (1990), *100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi*, Gerçek Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul.

SAHİLLİOĞLU, Halil (1988), *Ahkâm Defteri TDVİA*, c.1, Ankara.

SAKAOĞLU, Necdet (2015), *Bu Mülkün Sultanları*, Alfa Yayınevi, İstanbul.

SARINAY, Yusuf (2010) *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Başbakanlık Basımevi, 3. Baskı, İstanbul.

ŞİMŞİR, Nahide (2015), 103 No'lu Anadolu Ahkâm Defteri'ndeki İzmir ile İlgili Hükümler, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı 10.

Şemseddin SAMİ (2010), *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

TAPAN, Filiz (2010), *2 Numaralı Anadolu Ahkâm Defterinde Yer Alan Kütahya Sancağıyla İlgili Hükümlerin Analizi Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

TAŞ, Hülya (2006), *Ankara'nın Bütüncül Tarihine Katkı: XVII. Yüzyılda Ankara*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

UĞUR, Ahmet (1983), *Epigrafi ve Paleografi*, Gelişim Matbaası, Ankara.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (2011), *Osmanlı Tarihi*, C.3 (2.kısım), Türk Tarih Kurumu Basımevi, (7. Baskı), Ankara.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (2011), *Osmanlı Tarihi*, C.5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1984), *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

ÜÇOK, Coşkun (1985), Tanzimat'tan Önce Osmanlı Devletinde Hukuk, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.2, İletişim Yayınları.

ÜNAL, Mehmet Ali (1997), *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta.

VARLIK, M. Çetin (1991), *Anadolu Eyaleti*, TDVİA, c.3, Ankara.

<http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>

DİZİN

A

Abdullah Paşa, 40, 89, 113
Abdülrezzak Paşa, 57, 141
Ahinzade Ahmed Ağa, 27, 169
Ahmedlü, 17, 116
Akçaabad, 187, 216
Akçacık, 137
Akçeşehir, 137, 147, 226
Akıllıoğlu Hüseyin, 199
Aksaray, 118, 167
Akşehir, 28, 175
Aktaş, 225
Alacaotlu, 179
Alaşehir, 18, 28, 33, 34, 35, 36, 58, 69, 71, 74, 80, 112, 121, 137, 175, 176, 186, 193, 199, 202, 207, 212, 219, 225
Alaybeyizade, 20, 22, 74, 75, 79, 127, 140, 143, 147
Altuntaş, 52, 158
Ancılı, 113
Arablar Kapsu Çiftliği, 125
Araboğlu Hacı İbrahim, 229
Arap Başızade El-Hac İsmail, 116
asel, 81, 122, 226
Asitane, 32, 73, 112, 113, 127, 134, 147, 153, 154, 157, 162, 165, 167, 173, 183, 190, 197, 198, 199, 200, 231
Asteanlı, 172
Ata, 137
Ayamurd, 173
Ayasefid, 120
Ayasluğ, 23, 33, 52, 60, 86, 136, 140, 146, 164, 186, 188, 192, 193, 201
Aydın âyânı El-Hac Mehmed, 219
Aydın Muhassılı, 18, 25, 40, 43, 45, 50, 56, 57, 73, 83, 89, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 118, 120, 121, 123, 126, 129, 132, 133, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 148, 154, 159, 160, 161, 162, 165, 168, 170, 172, 173, 175, 176, 181, 185, 186, 190, 191, 192, 193, 195, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 207, 212, 215, 217, 219, 222
Aydın oğlu İsa Bey, 140
Aydın Sancağı, vii, 45, 61, 95, 102, 125, 169, 177, 186, 193, 209, 210, 222
Aydinoğlu Musa, 172
Aydos, 87, 190
Azize Hatun imareti, 140

B

Bademiye, 116
Bağçevanzade Mîr Ahmed, 211
Bahadırlu, 199

Bahadır Çiftliği, 129
Baharlu, 225
Balat, 29, 173, 179
Bayındır, 18, 36, 38, 43, 55, 82, 119, 176, 215, 231
Bayındır voyvodası Abdullah, 119
Bedestanî Hacı Ali, 32, 199
Bergama, 38, 78, 129, 143, 229
Bergos, 172, 173, 219
Beylü, 138
Beşşehir, 138
Biga, 9, 172
Birgi, 17, 20, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 33, 35, 36, 37, 38, 44, 46, 53, 57, 58, 61, 66, 75, 77, 86, 87, 93, 116, 118, 127, 137, 140, 148, 149, 152, 159, 167, 168, 176, 177, 184, 186, 188, 193, 204, 209, 219, 221, 225, 229
Bolat, 60, 166
Bolu, 9, 137
Bolyanbolu, 123, 139
Boyderesi, 216
Boynuzseki, 112
Bozdağ, 87, 152
Bozdoğan, 25, 28, 31, 55, 58, 61, 77, 131, 137, 158, 160, 161, 175, 178, 193, 195, 221
Bozkır, 172
Bozok, 137
Bölücek, 118, 159
Budağ, 137
Burnukızıl Nehri, 152
Bursa, 121
Burunabad, 61, 164, 211
Burunca, 131

C

Cabbarzade Mehmed Beşe, 148
Cebel, 203
Cedid Süleyman Bey vakfı, 66
Cezayir, 8, 13, 16, 27, 31, 32, 54, 60, 88, 112, 171, 172, 192, 196, 236
Cihanzade, 15, 19, 36, 40, 56, 72, 80, 110, 125, 212, 216
Ciritlioğlu Murad, 31, 82, 194
Civanoğlu, 88, 206
Civelek Hacı Hüseyin, 34, 36, 50, 51, 208, 215

Ç

Çakıllı, 44, 143
Çalgülü, 201
Çandarlı, 229
Çavuşzade, 165
Çeşme, 54, 70, 115, 150, 182

Çıbanzade Hacı Mehmed, 206
Çiftlik, 129
Çine, 16, 24, 28, 30, 36, 56, 60, 86, 87, 113, 151, 165,
172, 174, 179, 181, 190, 192, 215, 216
Çirkince, 140
Çobançenge, 19, 125
Çöplüce, 21, 64, 133, 135
Çulad, 164
Çuvalduz, 194

D

Dağlanlu, 168
Dalama, 179
Danışmendlü, 16, 111
darü'l-kurra vakfı, 117
Debbağlı, 131, 139, 142, 160, 169
Değirmenburnu, 115
Denizliburnu, 65, 182
Derdbaşlı, 148
Dereköy, 190, 194
Develioğlu Mehmed, 224
Dilverir, 138
Diryanoğlu Abdulkadir Efendi, 201
Diyarbakir, 55, 161
Doğancı zaviyesi, 124
Doğanlu, 118
Dondruran, 158
Durgutlu, 17, 116
Dündarlu, 203

E

Ebu Eyyüb Ensarî Vakfı, 17, 116
Ebubekir Ağa vakfı, 222
Ebubekir Efendizade Ahmed Raşid, 92, 209
Ece.*Bakın* Ahice
Eğriboz, 183
Eğridere, 226
ehl-i örf, 16, 19, 42, 48, 86, 91, 107, 114, 117, 127, 132,
144, 146, 158, 163, 170, 209
eimme, 42, 59, 109, 132
Eleklü, 179
El-Hac İsmail Bostanî, 18, 56, 120
Emirdoğan, 168
Ermeni, 163
Esavîh Deresi, 186
Eski Abdülrahman Girarî, 55, 118
Estendil, 18, 81, 122
Eşmir, 172
Eycelizade Mustafa, 91, 192
Eymür, 22, 57, 137, 141
Eyüb Ensari camii, 197

F

Fazlızade Seyyid Hacı Halil, 176
Feleküddin, 113, 196
Fota, 37, 65, 228

G

Gazgandere, 198
Gazi Hasan Paşa, 40, 54, 60, 112, 146, 233
Gazi Umur Bey/ Gazi Umur Paşa,, 186, 159
Geneviz Çiftliği, 181
Germencik, 111
Germiyancık, 65, 115, 173, 182
Girid, 231
Girizman, 18, 56, 120
Gökbey, 172
Gökseki, 185
Göllüce, 199
Gölyaka, 192
Gömenos, 23, 147
Görgülü, 166
Gümrük emini El-Hac Ali, 56, 125
Gündeklü, 139
Günyüzü, 230
Güzelhisar, 15, 17, 18, 20, 22, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33,
36, 37, 42, 44, 52, 56, 61, 62, 64, 66, 75, 79, 80, 82,
91, 92, 108, 109, 111, 116, 120, 125, 131, 133, 137,
142, 143, 154, 160, 165, 169, 171, 172, 175, 178,
181, 190, 191, 194, 197, 198, 199, 201, 203, 210,
216, 222

H

Habbaz, 85, 171
Hacı Baba zaviyesi, 23, 66, 149
Hacı Bekir vakfı, 205
Hacıağazade Hüseyin Ağa, 208
Hacıgöl, 160
Hacıoğlu, 137
Hafize Hatun vakfı, 22, 68, 144
Halime Hatun vakfı, 19, 123
Hamid, 9, 119, 122, 138, 179
Hamza Bâlizade, 15, 19, 32, 110, 125, 198
Harameyn-i Muhteremeyn, 156, 232
Harameyn-i Şerefeyn, 15, 17, 19, 65, 71, 110, 114, 125,
134, 155, 182, 235
Harzem, 15, 92, 107
Hasırcılar, 165
Hastiyeburnu, 167
Hatîboğlu İbrahim, 123
Hızırbeyli, 173
Hisarcık, 17, 66, 117
Horsunlu, 199
hutebâ, 59, 132

Hüdavendigâr, 9, 29, 65, 85, 115, 119, 121, 129, 137,
138, 154, 182, 230
Hüdavendigâr-ı Esbak, 29, 65, 85, 115
hütebâ, 42, 109

I

İlgaz, 172
İlica Nehri, 18, 121

İ

İbn Melek Vakfı, 202
İbrahim Beşe vakfı, 29, 179
İdrisbeylû, 172
İlyaszade, 19, 20, 22, 26, 40, 55, 90, 125, 128, 142, 165
İlyaszade Ahmed, 19, 20, 40, 125, 128
İncir kariyesi, 167
İne, 21, 136, 140, 144, 146, 186
İnegöl, 173, 212, 219, 225
İsa Bey, 22, 140, 186
İsa Bey camii-i şerifi, 140
İskân, 88, 92, 93, 107, 164, 195
İslambol, 127, 157
İspirîzade Salih, 217
İstanbul, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 19, 21, 24, 28, 29,
30, 31, 32, 35, 37, 38, 45, 47, 50, 51, 52, 53, 54, 57,
62, 65, 71, 73, 74, 75, 78, 81, 82, 84, 89, 90, 91, 95,
101, 113, 134, 137, 147, 153, 155, 173, 180, 183,
190, 221, 222, 233, 234, 235, 236, 237
İvaz Paşa vakfı, 133
İzmir, 5, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27,
29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 44, 45,
48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 59, 61, 65, 68, 70, 71,
72, 73, 74, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89,
91, 92, 95, 107, 109, 110, 111, 112, 115, 117, 120,
122, 123, 125, 127, 128, 130, 132, 133, 134, 136,
137, 144, 145, 146, 147, 150, 153, 154, 155, 157,
158, 162, 163, 164, 167, 169, 170, 171, 176, 178,
182, 183, 185, 187, 189, 191, 195, 196, 197, 200,
204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 213, 215, 223,
224, 227, 229, 231, 237

K

Kadı, 6, 7, 9, 30, 35, 72, 118, 137
Kadinköy, 143
Kafalu, 187
Kahret Kadioğlu El-Hac Mustafa, 128
Kaîn Hoca Hanı, 197
Kalıkoca, 137
Kamerya, 138
Kapudan Vezir Mustafa Paşa, 171
Kara Osmanoğlu El-Hac Mehmed, 158
Karaağaç, 118, 131

Karaağaçlu, 174
Karaburun, 37, 51, 109, 142, 223
Karaca taifesi, 161
Karacasu, 15, 17, 34, 42, 68, 107, 116, 205
Karacaşehir, 32, 67, 99, 197
Karahisar-ı Sahib, 9, 135, 172
Karaosmanzade, 25, 45, 162
Karesi, 9, 118, 167
Kargu, 24, 86, 151
kariye-i Hoca, 219, 225
Karpuzlu, 52, 155
Karpuzlu voyvodası Hacı Ömer, 155
Karunlu, 57, 129
Kastamonu, 9, 137
Katrancıoğlu İbrahim, 34, 206
Kavacık, 179
Kayacık, 172
Kayseriliyeli El-Hac Ahmed, 19, 127
Kestel, 31, 58, 59, 91, 118, 131, 132, 138, 144, 172, 185,
191, 207
Kıbrıs, 9, 211
Kıran, 72, 110
Kırk Kilise, 115
Kızıldere zaviyesi, 149
Kızılkilise, 65, 182
Kızıloluk, 179
Kiliselişipınar, 202
Kilizmanî, 186
Kilizmanizade Mehmed, 176
Kocabey, 230
Kocaeli, 9, 192
Koçarlu, 212
Kolanizade Ahmed, 30, 184
Konevî Seyyid Mehmed, 227
Kovalu, 138
Köprülü Vezir Mehmed Paşa evkafı, 20, 132
Körağaç, 144
Köse Deresi, 65, 115, 182
Köşk, 72, 110
Kubbeli Vezir Mustafa Paşa, 119, 138
Kudretlü, 179
Kum kal'a, 117
Kurd Mehmed, 26, 89, 166
Kurluca, 137
Kurucaeymür, 172
Kurudere, 172, 179
Kuşadası, 19, 37, 65, 80, 81, 89, 95, 126, 224, 228
Kut, 18, 43, 123
Kuyucak, 15, 35, 63, 92, 107, 108, 209
Kuyumcu, 140
Kuyumculu, 164
Küçük Han, 38, 82, 231
Küçük Şeyhlü, 121

L

Lala Sinan Paşa Vakfı, 133,135
Lala Sinan Paşa vakfı, 20, 133

M

Mağnisa, 65, 86, 111, 115, 150, 158, 182
Mahmud Paşa, 73, 127
Mahmudlu, 172
Mandıralık Çiftliği, 140
Manisa, 5, 16, 17, 24, 29, 51, 65, 73, 85, 165, 234
Manyas, 142
medine-i İzmir, 109, 111, 117, 122, 127, 130, 132, 145,
146, 147, 154, 157, 158, 163, 164, 167, 169, 170,
171, 178, 189, 191, 195, 209, 210, 213, 224, 231
medrese, 29, 37, 65, 71, 121, 212, 228
Menderes, 18, 29, 179, 234, 243
Menemen, 25, 45, 162
Menteşe, 9, 24, 52, 129, 137, 154, 165, 212, 217
Midilli, 25, 50, 88, 154, 162
Mikenoz, 117
Minnetzade Seyyid Ali, 176
mîr'ab, 121
Mîzanoğlu Mustafa, 123
Mora, 8, 35, 54
Mora muhassılı Yusuf Paşa, 212
Muğla, 52, 154
mukataa, 35, 56, 67, 93, 107, 115, 120, 122, 138, 156,
177, 186, 189, 197, 200, 211, 212, 215, 226
müderriş, 63, 65, 80, 85, 94, 102, 171, 200, 212, 217,
228, 229
Müftüzade Seyyid Ali, 91, 192
mültezim, 18, 20, 54, 58, 92, 112, 120, 127, 182, 211,
230
Mürsinoğlu El-Hac Ali Bey, 158
mütegalibe, 98

N

nakibü'l-eşraf, 189
Nazilli, 23, 30, 34, 77, 132, 144, 185, 207
Niksar, 226

O

Oğur Nehri, 152
Ortakçı, 107, 108, 144, 209
Osman efendizade Seyyid Mehmed Emin, 156
Osmanzade Es-Seyyid Ali, 132

Ö

Ödemiş, 17, 116, 176
Ömerzade Hasan, 188

P

Paşaoğlu İbrahim, 18, 43, 123
Patnos, 187
Pazar Gülü, 59, 132
Pazvantbaşı Mehmed, 44, 145
Pirî Paşa Vakfı, 144

R

Ragıp Efendi, vii, 5
Rum, 163
Rusyalu, 214

S

sabun, 36, 38, 51, 81, 82, 215, 231
sadât-ı kirâm, 42, ,94, 109, 146, 205, 221
salât-ı kiram, 132
Salur, 166
Sancakburnu, 23, 91, 146
Sarahlar, 133
Sart, 118, 137, 159, 193
Saruhan, 9, 39, 138, 202
Seferihisar, 21, 26, 82, 136, 150, 166, 187, 230
Sekioğlu Süleyman, 45, 196
Serbölük El-Hac Mehmed Efendi vakfı, 68
Seydi Arab vakfı, 159
Sığla Sancağı, 9, 19, 20, 22, 39, 55, 73, 125, 128, 136,
166, 172, 173, 186
Silahdar Ağa çiftliği, 60, 192
Silahdar Mehmed Emin Paşa, 183
Simkeş Seki Ali Ağa, 113
Sinanzade El-Hac Ahmed, 71, 133, 155
Sivas, 6, 8, 137, 234
Sobuca, 212, 217
Sofu Hasan Paşa, 198
Solcamuzlu, 194
Sökelizade El-Hac Ahmed, 228
Sultan Mehmed Han, 221
Sultan Murad Han, 221
Sultan Mustafa Han, 146, 154
Sultan Osman Han, 154
Sultan Süleyman Han, 29, 182
Sultan Yıldırım Bayezid, 69, 71, 102, 121, 186, 212
Sultan Yıldırım Bayezid Han vakfı, 121
Sultanhisarı, 18, 19, 28, 38, 90, 117, 126, 131, 137, 172,
177, 191, 199, 214, 230
Sülebeylü, 137
sülehâ, 42, 59, 109, 132

Ş

Şahnalı, 179
Şatırzade El-Hac İsmail, 22, 74, 143

T

Tarakçıoğlu Ömer, 190
Taşağıl, 138
Tatarzade El-Hac Mehmed Ağa, 19, 124
Tavas Ayanı Ömer, 155
Teke, 118
Tire, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 30, 32, 33, 34, 36,
45, 51, 55, 57, 64, 66, 68, 75, 77, 79, 84, 88, 89, 93,
110, 113, 114, 117, 118, 124, 127, 129, 133, 135,
137, 140, 144, 148, 149, 150, 153, 160, 161, 164,
176, 184, 188, 196, 202, 205, 215, 218, 225, 228
Tire alacası, 161
Tunus, 90, 153
Turasanlar, 137
Turlu Yaylası, 152
Turnaoğlu Mehmed, 35, 75, 209
Tuzcuzade Hıfz Ahmed Reşid Efendi, 200
Tüfek, xiii, 47, 48
Türkbörü, 161
Türkmen taifesi, 173

U

Ula, 229
Uladi, 138, 159
ulemâ, 42, 59, 94, 109, 132, 200
Ulu Sakallu, 58, 129
Ulu Süleymanlu, 135
Umur Paşa vakfı, 67, 149
Urfalızade İbrahim, 22, 79, 140
Urla, 65, 182, 187, 212
Uşak, 210
Uzbey, 58, 131

Ü

Üçkilise, 182

V

voyvoda, 35, 42, 55, 65, 67, 74, 93, 108, 110, 116, 143,
154, 157, 158, 163, 167, 182, 196, 197, 214, 232
voyvoda Ali, 108

Y

Yahşi Bey Vakfı, 30, 36, 37, 64, 65, 102, 188, 218
Yahudi, 16, 35, 37, 73, 84, 92, 111, 163, 205, 209
Yalak, 119, 138
yatağan, 46, 48
Yaycılı, 137
Yeğenoğlu, 21, 24, 71, 134, 155, 157
Yelki, 18, 56, 120
Yeni camii, 108, 153
Yenice, 114
Yenichelizade El-Hac Mehmed Ağa, 223
Yeniköy, 173, 221
Yenipazar, 25, 165, 158
Yenişehir, 16, 17, 42, 48, 67, 76, 107, 114, 116, 181,
197, 205, 210
Yıldırım Bayezid Han Vakfı, 112
Yiğitbaşı Molla Hasan, 153

Z

Zal Abdülkadir Mustafa, 60, 166
zımmî, 7, 15, 37, 72, 74, 89, 109, 110, 117, 122, 136,
164, 170, 205, 208, 213, 224
Zincirci Halil, 33, 52, 201
züemâ, 19, 91, 94, 127, 144, 173, 191, 210, 222

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Hüseyin Sefa DÜNDAR

Doğum Yeri ve Tarihi: Bolvadin / 05.01.1993

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Namık Kemal Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi / Tarih

Lisansüstü Öğrenimi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tarih
ABD / Yüksek Lisans

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce (Orta) / İspanyolca (Başlangıç)

İletişim

e-posta Adresi: dundar.huseyinsefa@gmail.com